

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 6/2022

СЪДЪРЖАНИЕ

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ	4
Решение № 116 от 4.12.2020 г. на ВКС по н. д. № 424/2020 г., I н. о., НК, докладчик съдията Валя Рушанова	5
II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ	10
Тълкувателно решение № 5 от 30.05.2022 г. на ВКС по тълк. д. № 5/2020 г., ОСГТК, докладчик съдията Марио Първанов.....	10
Решение № 60097 от 10.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 578/2021 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова	16
Решение № 60113 от 13.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 104/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	18
Решение № 60098 от 14.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 812/2021 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова	21
Решение № 60157 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1860/2021 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева	24
Решение № 60094 от 21.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4131/2020 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	25
Решение № 60144 от 25.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 491/2020 г., II г. о., докладчик съдията Здравка Първанова.....	31
Решение № 60142 от 26.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 974/2021 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева	37
Решение № 60092 от 27.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3549/2020 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	42
Решение № 60137 от 31.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 609/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	44
Решение № 60220 от 5.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3748/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Владимир Йорданов	47
Решение № 60276 от 6.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4103/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Мими Фурнаджиева	50
Решение № 60222 от 7.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 279/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Димитър Димитров.....	53
Решение № 60318 от 7.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 757/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова.....	60
Решение № 60286 от 11.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1395/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева.....	66
Решение № 60325 от 11.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3890/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева.....	72

Решение № 60288 от 17.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2125/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Боян Цонев.....	77
Решение № 60177 от 17.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3778/2020 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов	80
Решение № 60255 от 17.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1380/2021 г., III г. о., докладчик съдията Александър Цонев	83
Решение № 60245 от 18.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 996/2021 г., III г. о., докладчик председателят Емил Томов.....	86
Решение № 60225 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 477/2021 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов.....	91
Решение № 60282 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 903/2021 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова	93
Решение № 60285 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1871/2021 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова	95
Решение № 60221 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3270/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Димитър Димитров	102
Решение № 60270 от 21.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 660/2021 г., IV г. о., докладчик председателят Василка Илиева	112
Решение № 60228 от 24.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1939/2021 г., III г. о., докладчик председателят Мария Иванова	115
III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ	117
Решение № 60162 от 26.01.2022 г. на ВКС по ч. т. д. № 177/2022 г., II т. о., докладчик председателят Емилия Василева	118
Решение № 60108 от 28.01.2022 г. на ВКС по т. д. № 1159/2020 г., II т. о., докладчик съдията Николай Марков.....	126
Решение № 60129 от 28.01.2022 г. на ВКС по т. д. № 1992/2020 г., I т. о., докладчик съдията Мадлена Желева.....	133
Решение № 60153 от 4.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 686/2020 г., II т. о., докладчик съдията Емилия Василева	137
Решение № 60095 от 7.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1728/2020 г., I т. о., докладчик съдията Росица Божилова.....	147
Решение № 60140 от 9.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 875/2020 г., I т. о., докладчик съдията Кристияна Генковска.....	153

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. Изтъкнатата в искането аргументация е насочена към оспорване на приложението на чл. 67, ал. 3 НК, довело в крайна сметка до определяне на съпровождаща пробационна мярка за по-малък срок от този на изпитателния срок по чл. 66, ал. 1 НК.

Според главния прокурор, продължителността на мярката за пробационен надзор по чл. 67, ал. 3 НК е равна на определения изпитателен срок, защото изпълнението на мярката в рамките на изпитателния срок е с цел засилването на неговия предупредителен и възпиращ ефект.

Мнозинството от настоящия съдебен състав намира, че следва да се даде различно тълкуване на разпоредбата на чл. 67, ал. 3 НК, позволяващо на дееца да се наложи мярка по чл. 67, ал. 3 НК в по - малък размер от този на изпитателния срок. То се основава на разбирането за правната същност и цели на пробационната мярка, предвидена в коментирания хипотеза, процедурата за налагане и изпълнението ѝ и ролята на изпитателния срок по чл. 66, ал.1 НК.

Преди всичко, несъмнено пробационната мярка по чл. 67, ал. 3 НК се различава от наказанието „пробация“, като основната ѝ цел е да се засили превантивното въздействие върху дееца, спрямо който съдът е решил, че може да постави под условие изтърпяването на наказанието „лишаване от свобода“. Това условие, по силата на чл. 68, ал. 1 НК, се явява изискването в рамките на изпитателния срок той да се въздържа от извършване на умишлено престъпление от общ характер. „Условното осъждане“ следователно притежава „предупредителен момент“ – запазва се възможността за привеждане в изпълнение на наказанието – „...нещо, което безспорно оказва върху него съществено положително мотивационно въздействие“ (проф. И. Ненов, Наказателно право на РБ, Обща част, кн. 2, изд.1992 г., с. 301). Следователно фиксираният размер на изпитателния срок сам по себе си също има възпиращ, предупредителен и превантивен ефект.

Същевременно, без да се отрича същността на мярката като такава по контрол и въздействие върху осъдения и съпровождаща основното наказание, тя притежава редица характеристики, които позволяват обсъждането ѝ като „наказание“ по смисъла на чл. 6 и чл. 7 ЕКЗПЧОС, предвид критерия Engel и разясненията му в ТР № 3/2015. по тълкд. № 3/2015 г. на ОСНК на ВКС. Те се изразяват в това, че: а) тя се налага за извършено престъпление от съд; б) представлява мярка за държавна принуда; в) мярката е с репресивна цел (доколкото засяга конкретно благо/право на осъденото лице); г) с превантивна насоченост е срещу извършване на други неправомерни деяния; д) нейното неизпълнение може да доведе до трансформацията ѝ в друг вид или до привеждане в изпълнение на основното наказание „лишаване от свобода“ (чл. 68, ал. 3 НК) – т.е. подлежи на изпълнение под угрозата да се изпълни наказание „лишаване от свобода“. Няма съмнение, че когато неизпълнението на една мярка може да предизвика изтърпяване на наказание „лишаване от свобода“, по необходимост с тази мярка се преследват целите на наказанието (вж. Решение на ЕСПЧ от 25.05.1995 г. по дело *Jamil v.France*, Решение на ЕСПЧ от 21.02.1984 г. по дело *Engel and Others v.the Netherlands*].

От редакцията на чл. 67, ал. 3 НК съвсем не може да се заключи, че законът поставя императивното изискване срокът на съпътстващата мярка да е през целия изпитателен срок, дори той да е в максимално предвидения срок по чл. 66, ал.1 НК от 5 години. Буквалното тълкуване насочва единствено към това, че съпровождащата мярка е в рамките на изпитателния срок, но не непременно за целия му период. Наред с това не може да се отрече правомощието на решаващия съд не само да реши въпроса за основното наказание, но и да реши въпроса за тежестта (вид и размер) на съпътстващата мярка за въздействие и контрол, така че да се постигнат целите по чл. 36 НК. Извън съмнение е, че щом законодателят принципно позволява на съда да прецени, че следва да постави под условие изпълнението на основното наказание и да приложи чл. 66, ал.1 НК, то не му поставя ограничения в преценката относно вида и размера на съпровождащата мярка за контрол и въздействие, като срокът може да е различен от този на изпитателния срок. Допълнителен аргумент за подобно заключение е и разпоредбата на чл. 267а, ал. 3 ППЗИНЗС, съгласно която изпълнението на мярката за пробационен надзор, постановена през изпитателния срок по чл. 67, ал.3 НК започва от деня на явяване на осъдения в пробационната служба - т.е. срокът на мярката фактически винаги би бил по - кратък от изпитателния срок, който започва да тече от влизане в сила на присъдата.

Чл. 6, чл. 7 ЕКПЧ

Чл. 66, ал. 1 НК

Чл. 67, ал. 3 НК

Решение № 116 от 4.12.2020 г. на ВКС по н. д. № 424/2020 г., I н. о., НК, докладчик съдията Валя Рушанова

Производството пред ВКС е по реда на гл. XXXIII от НПК.

Образувано е по искане на главния прокурор за отмяна по реда на възобновяването на определение № 76/12.12.2019 г., постановено по нохд № 1368/2019 г. по описа на Окръжен съд - Варна и възобновяване на наказателното производство.

В искането се твърди, че при постановяване на определението за одобряване споразумение за решаване на делото е допуснато съществено нарушение на процесуалните правила – съдът постановил акта в нарушение на чл. 13, чл. 14 от НПК и като не изследвал въпроса за правоспособността на осъдения Д. Д. като водач на МПС, не наложил задължителното кумулативно наказание "лишаване от право да управлява МПС". С това било допуснато нарушение и на материалния закон.

Съдебният акт се атакува по отношение и на двамата осъдени - Д. Д. и П. Д. и на друго основание, изразяващо се в нарушение на материалния закон по смисъла на чл. 348, ал. 1, т. 1 от НПК. Определената спрямо тях по реда на чл. 67, ал. 3 от НПК пробационна мярка е с по-малка продължителност от определения изпитателен срок по чл. 66, ал. 1 от НК, поради което същата е в разрез изискванията на нормата на чл. 67, ал. 3 от НК.

Иска се възобновяване на наказателното производство, отмяна на постановеното определение, с което е одобрено споразумение за решаване на делото в досъдебното

производство и връщане на делото за новото му разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд.

В съдебното заседание пред ВКС представителят на Върховната касационна прокуратура поддържа искането за възобновяване на делото, като намира, че са налице законовите предпоставки за това.

Осъдените П. Д. и Д. Д., редовно призовани, не се явяват и не изпращат представител.

Върховният касационен съд, първо наказателно отделение, обсъди доводите на страните и за да се произнесе, съобрази следното:

Искането на главния прокурор е допустимо - направено е от процесуално легитимирана страна по чл. 420, ал. 1 от НПК, в законоустановения срок по чл. 421, ал. 1 от НПК и е депозирано срещу акт, подлежащ на проверка от ВКС по реда на чл. 419, ал. 1 от НПК.

Разгледано по същество е частично основателно.

С атакуваното определение е одобрено споразумение за решаване на делото, по силата на което двамата осъдени са признати за виновни и осъдени както следва:

1. Д. Х. Д.:

- за престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1, пр. 4, алт. 1 във връзка с чл. 20, ал. 2 от НК, за което при условията на чл. 54 от НК му е наложено наказание 2 (две) години лишаване от свобода, чието изпълнение на осн. чл. 66, ал. 1 от НК е отложено с изпитателен срок от 4 (четири) години, както и глоба в размер на 6000 (шест хиляди) лева. На осн. чл. 67, ал. 3 от НК му е наложена пробационна мярка по чл. 42а, ал. 2, т. 1 от НК - "задължителна регистрация по настоящ адрес" за срок от 6 (шест) месеца, с периодичност на явяване за подпис пред пробационен служител два пъти седмично.

- за престъпление по чл. 343б, ал. 3, алт. 1 от НК, за което при условията на чл. 54 от НК му е наложено наказание 1 (една) година лишаване от свобода, чието изпълнение на осн. чл. 66, ал. 1 от НК е отложено с изпитателен срок от 3 (три) години, както и глоба в размер на 1000 (хиляда) лева. На осн. чл. 67, ал. 3 от НК му е наложена пробационна мярка по чл. 42а, ал. 2, т. 1 от НК за срок от 6 (шест) месеца.

- на осн. чл. 23 от НК спрямо осъдения Д. е определено едно общо най-тежко наказание - 2 (две) години лишаване от свобода с 4 (четири) години изпитателен срок; глоба в размер на 6000 (шест хиляди) лева и мярка по чл. 67, ал. 3 от НК за срок от 6 (шест) месеца.

2. П. Г. Д.:

- за престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1, пр. 4, алт. 1, пр. 5 от НК, за което при условията на чл. 54 от НК му е наложено наказание лишаване от свобода в размер на 3(три) години, чието изпълнение на осн. чл. 66, ал. 1 от НК е отложено с изпитателен срок от 5 (пет) години, както и глоба в размер на 10 000 лева. На осн. чл. 67, ал. 3 от НК му е наложена пробационна мярка по чл. 42, ал. 2, т. 1 от НК за срок от 6 (шест) месеца.

I. Твърдението за допуснато от окръжния съд процесуално нарушение при одобряване на постигнатото споразумение, е относимо спрямо единия осъден - Д. Д., като се заявява, че в крайна сметка това нарушение е довело и до неправилното приложение на закона в частта относно осъждането му по чл. 343 б, ал. 3 от НК.

Наведеното в искането възражение за нарушение по чл. 422, ал. 1, т. 5 във връзка с чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК е основателно.

Съгласно чл. 343г от НК във всички случаи на извършеното престъпление по чл. 343, 343а, 343б и чл. 343в, ал. 1 от НК правоспособният водач задължително се лишава от право да управлява моторно превозно средство. Последователна е и съдебната практика, че само правоспособният може да бъде лишен от него, т. е. необходима положителна предпоставка за налагане на кумулативното наказание по чл. 37, ал. 1, т. 7 от НК е извършителят да е носител на правото да се управлява МПС. Налага се заключението, че във всички случаи на транспортни престъпления (изчерпателно изброени в хипотезата на чл. 343г от НК), съдът е задължен да изследва обстоятелството дали деецът е правоспособен. Това задължение важи както в случаите, когато производството се развива по общия ред по гл. XIX от НПК, така и в случаите на диференцираните процедури, в които принципно доказателства не се събират, а съдът се ползва от събраните в досъдебното производство доказателствени материали. Постановявайки присъда или определение, с последици на влязла в сила присъда (както е в конкретния случай), съдът следва да е формирал категорично становище, основано на материалите по делото, дали водачът е правоспособен водач, т. е. подлежи ли на допълнителното санкциониране с кумулативното наказание по чл. 37, ал. 1, т. 7 от НК. В противен случай постановява акт в нарушение на изискванията на чл. 13, чл. 14 от НПК. Наред с това, в настоящия казус, особеностите на развилата се процедура по чл. 382, ал. 1 - 10 от НПК, са предполагали съдът да изпълни задължението си по чл. 382, ал. 7 от НПК - да одобри предложеното споразумение за решаване на делото ако то не противоречи на закона и морала. Това задължение не е изпълнено, тъй като, за да стигне до извод, че същото не противоречи на закона съдът не само се е доверил на отразеното в предложеното от страните, но и сам не е проследил дали в кориците на делото съществува доказателствено обезпечена информация в тази насока. Във всички случаи липсва активност както от прокурора, участвал при изготвяне на споразумението, така и от съответния първоинстанционен съд, одобрил същото, да се изследва надлежно въпросът за правоспособността на осъдения Д. като водач на МПС, а оттам и да бъде санкциониран съобразно изискванията на закона, включително и чрез налагане на кумулативно предвиденото наказание "лишаване от право да се управлява МПС" на осн. чл. 343г във връзка с чл. 37, ал. 1, т. 7 от НК.

Касае се до съществено процесуално нарушение, обусловило на свой ред и неправилно приложение на закона, поради което се налага отмяна на съдебния акт в частта относно споразумението за решаване на делото по отношение на осъдения Д. Д. и връщане на делото на съответния първоинстанционен съд за преценка на съответствието на предложеното споразумение със закона, съгласно изискванията на чл. 382, ал. 7 от НПК.

II. Второто посочено в искането оплакване – за допуснато нарушение на материалния закон при постановяване на атакуваното определение спрямо двамата осъдени Д. и Д., е неоснователно.

Изтъкнатата в искането аргументация е насочена към оспорване на приложението на чл. 67, ал. 3 от НК, довело в крайна сметка до определяне на съпровождаща пробационна мярка за по - малък срок от този на изпитателния срок по чл. 66, ал. 1 от НК.

Според главния прокурор, продължителността на мярката за пробационен надзор по чл. 67, ал. 3 от НК е равна на определения изпитателен срок, защото изпълнението на мярката в рамките на изпитателния срок е с цел засилването на неговия предупредителен и възпиращ ефект.

Застъпената теза не е изолирана и намира подкрепа в практиката на ВКС – Р. № 107/07.08.2019 г. по н. д. № 445/2019 г., III н. о.; Р. № 235/27.11.2018 г. по н. д. № 786/2018 г., II н. о.; Р. № 303/10.11.2015 г. по н. д. № 931/2015 г., III н. о.; Р. № 423/10.10.2011 г. по н. д. № 2029/2011 г., I н. о.; Р. № 232/30.06.2014 г. по н. д. № 636/2014 г., III н. о.; Р. № 187/23.04.2012 г. по н. д. № 488/2012 г., II н. о.; Р. № 179/21.04.2011 г. по н. д. № 1150/2011 г., I н. о.; Р. № 528/04.04.2013 г. по н. д. № 1960/2012 г., III н. о и др.

В обобщен вид аргументите в нейна подкрепа се изразяват в следното:

1) пробационната мярка по чл. 67, ал. 3 от НК не е вид санкция, а мярка за контрол и въздействие с цел да се засили превантивното и възпитателно въздействие на основното наказание, т. е. по характер тя не представлява наказание, поради което към нея не се отнасят законовите изисквания за максимално допустимия срок на наказанието "пробация" по чл. 42а, ал. 3 от НК - три години;

2) тълкуването на разпоредбата на чл. 67, ал. 3 от НК и в частност изрази "през изпитателния срок" означава, че съпровождащата пробационна мярка следва да се налага през целия/за целия изпитателен срок, дори той да е в максималния размер по чл. 66, ал. 1 от НК от 5 години;

3) макар нормата да е диспозитивна (на съда се предоставя възможността да прецени дали въобще е необходимо да се налага пробационна мярка за въздействие и контрол по време на изпитателния срок), тя не е с такъв характер по отношение на нейния срок – съдът е ограничен с тази преценка, тъй като срокът на съпровождащата мярка за контрол и въздействие е равен с този на изпитателния, в който тя следва да се осъществява.

Мнозинството от настоящия съдебен състав намира, че следва да се даде различно тълкуване на разпоредбата на чл. 67, ал. 3 от НК, позволяващо на дееца да се наложи мярка по чл. 67, ал. 3 от НК в по-малък размер от този на изпитателния срок. То се основава на разбирането за правната същност и цели на пробационната мярка, предвидена в коментираната хипотеза, процедурата за налагане и изпълнението ѝ и ролята на изпитателния срок по чл. 66, ал. 1 от НК.

Преди всичко, несъмнено пробационната мярка по чл. 67, ал. 3 от НК се различава от наказанието "пробация", като основната ѝ цел е да се засили превантивното въздействие върху дееца, спрямо който съдът е решил, че може да постави под условие изтърпяването на наказанието "лишаване от свобода". Това условие, по силата на чл. 68, ал. 1 от НК, се явява изискването в рамките на изпитателния срок той да се въздържа от извършване на умишлено престъпление от общ характер. "Условното осъждане" следователно притежава "предупредителен момент" – запазва се възможността за привеждане в изпълнение на наказанието – "... нещо, което безспорно оказва върху него съществено положително мотивационно въздействие"(проф. И. Н., Наказателно право на РБ, Обща част, кн. 2, изд. 1992 г., с. 301). Следователно фиксираният размер на изпитателния срок сам по себе си също има възпиращ, предупредителен и превантивен ефект.

Същевременно, без да се отрича същността на мярката като такава по контрол и въздействие върху осъдения и съпровождаща основното наказание, тя притежава редица характеристики, които позволяват обсъждането ѝ като "наказание" по смисъла на чл. 6 и чл. 7 от ЕКЗПЧОС, предвид критерия Engel и разясненията му в ТР № 3/2015 г. по тълк. д. № 3/2015 г. на ОСНК на ВКС. Те се изразяват в това, че: а) тя се налага за извършено престъпление от съд; б) представлява мярка за държавна принуда; в) мярката е с репресивна цел (доколкото засяга конкретно благо/право на осъденото лице); г) с превантивна насоченост е срещу извършване на други неправомерни деяния; д) нейното неизпълнение може да доведе до трансформацията ѝ в друг вид или до привеждане в изпълнение на основното наказание "лишаване от свобода"(чл. 68, ал. 3 от НК) – т. е. подлежи на изпълнение под угрозата да се изпълни наказание "лишаване от свобода". Няма съмнение, че когато неизпълнението на една мярка може да предизвика изтърпяване на наказание "лишаване от свобода", по необходимост с тази мярка се преследват целите на наказанието (вж. Решение на ЕСПЧ от 25.05.1995 г. по дело Jamil v. France, Решение на ЕСПЧ от 21.02.1984 г. по дело Engel and Others v. the Netherlands].

Изводите за същността на мярката по чл. 67, ал. 3 от НК като допълнителна санкция с елементи на наказание по смисъла на ЕКЗПЧОС, предпоставят преосмисляне на въпроса за какъв срок е допустимо тя да бъде налагана, още повече когато срокът ѝ се явява решаващ за тежестта ѝ. За правната същност и срока на мерките по чл. 67, ал. 3 от НК вж. доц. д-р И. П. - "Мерки за пробационен надзор в контекста на понятието за наказание", сп. Теза, бр. 6/2013 г.; гл. ас. д - р С. А., доклад от 28.10.2016 г. "Мерките за пробационен надзор в българската наказателноправна система"

От редакцията на чл. 67, ал. 3 от НК съвсем не може да се заключи, че законът поставя императивното изискване срокът на съпътстващата мярка да е през целия изпитателен срок, дори той да е в максимално предвидения срок по чл. 66, ал. 1 от НК от 5 години. Буквалното тълкуване насочва единствено към това, че съпровождащата мярка е в рамките на изпитателния срок, но не непременно за целия му период. Наред с това не може да се отрече правомощието на решаващия съд не само да реши въпроса за основното наказание, но и да реши въпроса за тежестта (вид и размер) на съпътстващата мярка за въздействие и контрол, така че да се постигнат целите по чл. 36 от НК. Извън съмнение е, че щом законодателят принципно позволява на съда да прецени, че следва да постави под условие изпълнението на основното наказание и да приложи чл. 66, ал. 1 от НК, то не му поставя ограничения в преценката относно вида и размера на съпровождащата мярка за контрол и въздействие, като срокът може да е различен от този на изпитателния срок. Допълнителен аргумент за подобно заключение е и разпоредбата на чл. 267а, ал. 3 от ППЗИНЗС, съгласно която изпълнението на мярката за пробационен надзор, постановена през изпитателния срок по чл. 67, ал. 3 от НК започва от деня на явяване на осъдения в пробационната служба - т. е. срокът на мярката фактически винаги би бил по - кратък от изпитателния срок, който започва да тече от влизане в сила на присъдата.

Изтъкнатото позволява на мнозинството от съдебния състав да счете оплакването на главния прокурор за нарушение на материалния закон за неоснователно. Като е одобрил споразумение спрямо осъдените П. Д. и Д. Д. за извършено от тях престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1, пр. 4, алт. 1 във връзка с чл. 20, ал. 2 от НК и им е наложил мярка за пробационен надзор в срок по-кратък от изпитателния по чл. 66, ал. 1 от НК, съдът не е

нарушил разпоредбата на чл. 67, ал. 3 от НК, поради което искането за възобновяване на наказателното производство в тази му част следва да се остави без уважение.

Производството подлежи на възобновяване само по отношение на осъдения Д. Д. поради констатираното съществено процесуално нарушение, довело до неправилното му осъждане по чл. 343б, ал. 3 от НК, като следва да се отмени определението за одобряване на споразумението за решаване на делото спрямо този осъден, във всичките му части, предвид приложението на чл. 23 от НК. Делото следва да се върне за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционен съд за преценка на съответствието на предложеното споразумение със закона, съгласно изискванията на чл. 382, ал. 7 от НПК.

II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ

2. Договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си, е унищожаем на основание чл. 31, ал. 1 ЗЗД.

Чл. 26, ал. 2 пр. 2 ЗЗД

Чл. 31, ал. 1 ЗЗД

Тълкувателно решение № 5 от 30.05.2022 г. на ВКС по тълк. д. № 5/2020 г., ОСГТК, докладчик съдията Марио Първанов

Тълкувателно дело № 5 от 2020 г. на ОСГТК е образувано с разпореждане на председателя на Върховния касационен съд от 30.10.2020 год. на основание чл. 292 ГПК по предложение на състав на ВКС за приемане на тълкувателно решение по следния въпрос:

„За приложението на чл. 26, ал. 2 пр. 2 и чл. 31, ал. 1 от ЗЗД - нищожен поради липса на съгласие или унищожаем е договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си?“

По реда на т. 7.3 от Правилата за приемане на тълкувателни решения ОСГТК на ВКС на 11.02.2021 г. реши повдигнатият за тълкуване въпрос да се редактира по следния начин:

„Нищожен поради липса на съгласие на основание чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД или унищожаем на основание чл. 31, ал. 1 ЗЗД е договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си?“

Общото събрание на гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе, съобрази следното:

По така поставения въпрос има противоречива съдебна практика. Според едното становище, когато към момента на сключването на сделката лице, което не е поставено под запрещение, не е могло да разбира и ръководи действията си поради тежко увреденото си здравословно и психическо състояние, е налице основание за унищожаемост по чл. 31 ЗЗД. Това е правната квалификация на иска, защото липсата на воля /при едностранните сделки/ и на съгласие /при договорите/ по смисъла на чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД трябва да е съзнавана.

Според другото становище унищожаем на основание чл. 31, ал. 1 ЗЗД е договорът, сключен от дееспособно лице, което към сключването му не е могло да разбира или ръководи действията си, а причината за това състояние е преходна, кратковременна. Нищожен на основание чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД е договорът, сключен от дееспособно лице, което към сключването му не е могло да разбира или ръководи действията си, а причината за това състояние е трайна.

Общото събрание на гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд намира за правилно първото становище по следните съображения:

Недействителността на правните сделки е родово понятие. То обхваща всички сделки с недостатък, предвиден в закона. Едно от деленията на недействителните сделки с най-голямо практическо значение е според характерната последица - нищожни и унищожаеми. Основанията за нищожност и унищожаемост на договорите са изброени отделно в разпоредбите на чл. 26 – 33 ЗЗД и общото между тях е, че те са с пороци /юридически факти/, които осуетяват настъпването на правното действие на договора от самото начало или откриват възможност за заличаване на породените правни последици с обратна сила. Недействителността не се изчерпва с посочените в чл. 26 – 33 ЗЗД основания за нищожност и унищожаемост. Това са само две от формите на недействителността, а останалите са уредени всяка отделно на съответното място, т. е. за тях няма установени общи правила. Съобразно чл. 44 ЗЗД правилата относно договорите се прилагат съответно към едностранните волеизявления в случаите, в които законът допуска те да пораждат, изменят или прекратяват права и задължения.

Най-тежкият порок на договора е нищожността. Тя е абсолютна /важи за всички и всеки може да се позове на нея/, изначална е и не може да бъде санирана. Унищожаемостта е по-лек порок на договора, затова той може да бъде саниран изрично - чрез потвърждаването му от страната, в чийто интерес законът я допуска, или чрез отстраняване на ощетяването от другата страна, както и чрез конклюдентни действия – доброволно изпълнение на договора от засегнатия и бездействието му в давностния срок.

Дееспособни лица са пълнолетните физически лица, а също и непълнолетните и поставените под ограничено запрещение, когато сключват сделките по чл. 4, ал. 2 ЗЛС – „обикновени дребни сделки за задоволяване на текущите им нужди и да разполагат с това, което са придобили със своя труд.“ Разпоредбата на чл. 31, ал. 1 ЗЗД урежда отношенията, когато сключилият договора няма настойник, нито попечител /ако имаше, би се поставил въпросът за спазване на режима на настойничеството и попечителството/. Според правното му положение той може да сключи договора сам /дееспособен е/, но при сключването не е бил способен да действа разумно.

Законът за задълженията и договорите предвижда, че са нищожни договорите, при които липсва съгласие /чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД/, а са унищожаеми договорите, сключени от дееспособно лице, ако то при сключването му не е могло да разбира или да ръководи действията си /чл. 31, ал. 1 ЗЗД/. Унищожението на такъв договор съгласно чл. 31, ал. 2 ЗЗД не може да се иска след смъртта на лицето, освен ако преди смъртта е било поискано поставянето му под запрещение или ако доказателството за недееспособността произлиза от същия договор. Съобразно чл. 32 ЗЗД унищожение може да иска само страната, в чийто интерес законът допуска унищожаемостта. Правото да се иска унищожение се погасява с тригодишна давност. Давността започва да тече от деня, в който лицето е навършило пълнолетие, запрещението е било вдигнато, грешката или измамата са били открити или заплашването е престанало, а в останалите случаи – от деня на сключването на договора. Ответникът по иск за изпълнение на унищожаем договор може да поиска унищожението чрез възражение и след като давността е изтекла. Кратката тригодишна давност за правото да се иска унищожение от лицата, които формално са дееспособни, но при които невъзможността да разбират или ръководят действията си е трайна и/или необратима, цели своевременно и за много по-кратък период от три години

да се вземат мерки, за да могат да бъдат охранявани в цялост техните интереси и същевременно да се защитава правната сигурност. Според законодателя бездействие в продължение на повече от три години е недопустимо.

Липсва съгласие по смисъла на чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД, когато външно волята на дееспособното лице е обективизирана чрез надлежно поведение, но зад изявлението липсва вътрешно волево решение. Волеизявленията /предложение и приемане/ са направени и съвпадат, но някое от тях или и двете са направени при „съзнавано несъгласие” – без намерение за обвързване. Когато договорът е сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му не е могло да разбира или да ръководи действията си, договорът е унищожавем, тъй като е дадено съгласие, но без разум /липсва елементът „съзнаване”/. Използваният от доктрината и съдебната практика разграничителен критерий – „съзнавано“, респективно „несъзнавано отсъствие на воля“ – съответства напълно на значението на думата „съзнавам“, която означава „зная, разбирам какво върша, имам ясна представа за постъпките и състоянието си“. Ето защо фактическият състав на чл. 31, ал. 1 ЗЗД по естеството си е проявление на несъзнавана липса на воля. За разлика от това, в мотивите по т. II на ТР № 5/2014 г. от 12.12.2016 г. по тълк. дело № 5/2014 г. на ОСГТК, Върховният касационен съд е приел, че липсата на съгласие по смисъла на чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД е тежък порок на правната сделка, който е налице, когато волеизявлението е направено при т. нар. „съзнавана липса на съгласие“ /например – изтръгнато е с насилие, направено е без намерение за обвързване – на шега, като учебен пример и др. подобни/. Това определение за нищожността на посоченото основание е дадено във връзка с въпроса относно вида недействителност на договор, сключен от пълномощник без представителна власт, при липса на потвърждаване от лицето, от името на което е сключен договорът.

В случаите на чл. 31, ал. 1 ЗЗД може да е налице невъзможност да се разбират или да се ръководят действията по причини, дължащи се на ментални и психични проблеми, когато лицето формално се води дееспособно, т. е. не е поставено под запрещение. Необходимо е това състояние да е било налице към момента на извършване на сделката. Опорочаващият факт на волеизявлението в хипотезата на чл. 31, ал. 1 ЗЗД се състои в това, че е извършено при разстроено съзнание. Без значение е продължителността на това състояние. Невъзможността на лицето да разбира или да ръководи действията си може да се дължи на различни причини, както временни – алкохолно опиянение, въздействие на наркотици, интоксикация и др., така и трайни. В законовата разпоредба липсва разграничаване на конкретните причини според вида и степента, в която те засягат възможностите на лицето да действа разумно. Поради това, на основание чл. 31, ал. 1 ЗЗД са унищожавани и договорите, сключени от дееспособни лица в състояние на трайна неспособност да разбират или да ръководят действията си и когато тяхното състояние обективно е обуславяло поставянето им под запрещение, като се има предвид, че правните последици от поставянето под запрещение настъпват за в бъдеще.

Този извод следва и от тълкуването на разпоредбите на чл. 31, ал. 1 и ал. 2 ЗЗД в тяхната взаимовръзка. Според ал. 2, пр. 1, за да бъде искано унищожение от наследниците след смъртта на лицето, трябва преди смъртта да е поискано поставянето му под запрещение. Това изискване на закона има смисъл само когато причината за неспособността е трайна – резултат от интелектуално затруднение и психично разстройство. Друг тълкувателен резултат противоречи на систематическото тълкуване на двете алинеи на чл. 31 ЗЗД. Първата хипотеза, уредена в чл. 31, ал. 2 ЗЗД, изрично посочва унищожаването на „такъв договор“, като несъмнено има предвид договор с пороците в предходната разпоредба. За временни състояния не може да се иска поставяне под запрещение и разпоредбата на чл. 31, ал. 2, пр. 1 ЗЗД при такова ограничително тълкуване остава без възможност за прилагане. Законодателят изрично е предвидил, че договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна

неспособност да разбира или да ръководи действията си, е унищожаем на основание чл. 31, ал. 1 ЗЗД. С включването на такъв договор като част от института на унищожаемостта се защитава правната сигурност, която предпочита обвързващата сила на изявената воля, дори когато вътрешната воля не е формирана нормално. В този случай договорът поражда действие, но неговото действие зависи от лицето с опорочено волеизявление.

Възприемането на ограничително тълкуване на разпоредбата на чл. 31, ал. 1 ЗЗД, при което тя да се прилага само при кратковременен и преходен характер на фактическата неспособност, може да доведе до нарушаване правата на хората с увреждания. Ще бъдат лишени от дееспособност лицата с интелектуални затруднения и психични разстройства извън реда и обхвата на специално предвидената законова процедура за това по чл. 336 – чл. 340 ГПК. Според чл. 12, т. 2 от Конвенцията за правата на хората с увреждания България е задължена да признава правоспособността и дееспособността на хората с увреждания наравно с всички останали лица във всички сфери на живота. Не може по тълкувателен път да се извеждат непредвидени изрично ограничения на дееспособността на тези хора. Всеки човек, независимо от наличието на интелектуални затруднения и психични разстройства, има право да упражнява лично правата си. Хората с увреждания не трябва да се възприемат като лица, отклоняващи се от медицинските норми, а като субекти, на които следва да се гарантира чрез комплекс от мерки, наравно с другите, възможността да упражняват лично правата си и да участват пълноценно в живота на обществото. В мотивите на решение № 12 от 17.07.2014 г. по конст. дело № 10/2014 г. на Конституционния съд на Република България е посочено изрично важното значение на института за поставяне под запрещение. Чрез него се осигурява, че лицата с психически увреждания ще бъдат ограничени в извършването на правни действия, доколкото поради естеството на тяхното състояние няма друг, по-ефективен начин за защита на техните интереси. Тези ограничения имат и друг ефект – охраняват и правата на третите лица, които също могат да бъдат засегнати от правните действия на лицата с психически увреждания, т. е. защитават сигурността на гражданския оборот.

Ограничително тълкуване на разпоредбата на чл. 31, ал. 1 ЗЗД би поставило и въпросите: кога състоянието на интелектуално затруднение и психично разстройство е трайно; кога един период в такова състояние е продължителен; може ли по тълкувателен път като универсален критерий да се изведе определеният от законодателя давностен срок за предявяване на унищожаемостта; как може да се обоснове, че период от две години и десет месеца не е продължителен, а този от три години е такъв, при наличие и на други специални разпоредби за погасителната давност като тази на чл. 44 ЗН. Приемането, че такива договори са нищожни би могло в определени хипотези да засегне интересите и на фактически неспособния поради свое трайно интелектуално затруднение и психично разстройство човек. Не е изключено да има случаи, в които след отпадане на фактическата неспособност, напр. излизане на човека от интелектуалното му затруднение или психично разстройство, или назначаването на настойник, той да иска да се ползва от получена или очаквана престация по договора, а насрещната страна или дори трето лице да се опита да му противопостави порока на сделката. Липсата на целения от страните правен ефект от нищожния договор може често да е причина за очевидно несправедливи резултати. Това са случаите, при които именно страната по договора, която е била недобросъвестна, се позовава на липсата на правно действие и съответно иска да отпадне възможността на другата страна да упражни спрямо нея правото си да иска реално изпълнение, да развали договора и да получи обезщетение за вреди.

Следователно няма легални, теоретични или практически основания да се приеме, че договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си, е нищожен, а не унищожаем.

По изложените съображения, на основание чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ общото събрание на гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд на Република България
РЕШИ:

Договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си, е унищожаем на основание чл. 31, ал. 1 ЗЗД.

Особено мнение:

При тълкуването на чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД и на чл. 31 ЗЗД ОСГТК на ВКС зачете общото в двете основания за недействителност на договорите, които се прилагат и за едностранните сделки (чл. 44 ЗЗД) - липсата на воля. Прие се, че след като лицето, сключило договора, е дееспособно, разграничителният критерий провеждат „съзнаваната“, респ. „несъзнаваната липса на воля“. Критерият е използван в преобладаващата практика и в по-старата доктрина. Той поставя в първата група договорите, сключени от дееспособно лице, изразило „съзнавана“ липса на воля - поради насилие, шега или учебен пример. Те са нищожни, съгласно чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД. Във втората група попадат договорите, сключени от дееспособно лице, изразило „несъзнавана липса на воля“. Прие се да е без значение дали неспособността да се разбират или да се ръководят действията има временен и преходен характер (само при сключването на договора) или има траен характер (и при сключването на договора). Така във втората група остават договорите от дееспособно лице, което към сключването на договора страда от психическо увреждане (например олигофрения, дебилност, алцхаймер) или от старческо слабоумие, а е трайно неспособно да разбира или да ръководи действията си. Те създадоха противоречието в практиката на ВКС и провокираха промяна в по-новата доктрина. Според възприетия разграничителен критерий обаче тези договори са унищожаеми, съгласно чл. 31 ЗЗД.

Възприетият критерий акцентира върху дееспособността на лицето, сключило договора. Дееспособността обаче се придобива по формален критерий - с навършване на 18 годишна възраст (чл. 2 ЗЛС). Може да бъде ограничена или изгубена със съдебно решение. Решението по чл. 5 ЗЛС действа за всички, но занапред и не засяга сключените договори (ППЛВС № 5/13.02.1980 г.). Поставеният акцент не отчита, че и дееспособно лице може да сключи нищожен договор по чл. 26, ал. 2 ЗЗД и не се базира на закона. Основанието по чл. 31, ал. 1 ЗЗД изисква липсата на поне един от конститутивните елементи на волеизявлението - при сключването на договора дееспособното лице да не е могло да разбира (интелектуалния елемент) или да ръководи действията си (волевия). Чл. 31, ал. 1 ЗЗД визира дееспособността, но не тя обяснява разликата с чл. 26, ал. 2 ЗЗД. Когато неспособността на дееспособното лице е временна и преходна - проявена само при сключването на договора, - той е унищожаем по чл. 31 ЗЗД. Когато неспособността е трайна - за продължителен период от време, проявена също така при сключването на договора, - той е нищожен по чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД. Това е и разграничителният критерий, изводим пряко от изказа на законодателя. Обясняват го конститутивните елементи на волеизявлението. Не се нуждае от граматическо тълкуване. Чл. 31, ал. 2 ЗЗД не го опровергава. Разпоредбата не обяснява фактическия състав на правото на унищожаване на договора по чл. 31, ал. 1 ЗЗД, нито му придава допълнителни предпоставки. Чл. 31, ал. 2 ЗЗД предвижда допълнителни, алтернативни предпоставки то да премине към наследниците. Това не е необичайно за потестативните права. Например в чл. 327 ГПК са допълнителните предпоставки за преминаване на правото на развод поради дълбоко и непоправимо разстройство на брака или на унищожаването му към наследниците.

Провеждането на този, а не на възприетия разграничителен критерий от ОСГТК на ВКС, се основава на закона и постига справедливи резултати. Нищожността по чл. 26, ал.

2 ЗЗД е абсолютна. Важи за всички и всеки може да се позове на нея безсрочно. Изначална е и не се санира. На унищожаемостта по чл. 31 ЗЗД може да се позове само лицето, в полза на което законът я допуска. То може да санира договора, но в границите на срока на погасителната давност. Този срок е 3-годишен и тече от деня на сключването на договора (чл. 32, ал. 2 ЗЗД). Срокът е предостатъчен за дееспособното лице, чиято неспособност да разбира или да ръководи действията си е временна и преходна. След като премине причината за нея (напр. състоянието на афект, на наркотично или алкохолно опиянение, шопинг и др. под.), то е способно в срока на погасителната давност да прецени дали да запази или да унищожи договора по чл. 31, ал. 1 ЗЗД. 3-годишният, но и всеки друг срок обаче е без значение за лицето, чиято дееспособност е само формална. То е трайно неспособно да разбира или да ръководи действията си. Не осъзнава и значението на времето.

Възприетият разграничителен критерий от ОСГТК на ВКС - „съзнавана“ и „несъзнавана липса на воля“ - провежда необяснима логика на законодателя. Едва ли законодателят разчита, че в 3-годишния срок на погасителната давност прокурорът или друго легитимирано лице успешно ще проведе иска по чл. 5 ЗЛС. Надлежната процесуална легитимация по този иск е ограничена (чл. 336 ГПК). Чести са случаите на договори, сключени от лица, чиито психически увреждания или старческо слабоумие ги поставят в трайна неспособност да разбират или да ръководят действията си, и са жертви на т. нар. „имотна мафия“. Редки са случаите на иск по чл. 5 ЗЛС, предявен от прокурора в защита на техните права. Чести са случаите на сключени такива договори, които облагодетелстват точно лицата, легитимирани, но непредявили иска по чл. 5 ЗЛС. В две от новите решения на ВКС спорът е решен в полза на формално дееспособното лице в трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си, като е прието, че искът на облагодетелствания от „унищожаемия“ договор е предявен след срока по чл. 32, ал. 2 ЗЗД при злоупотреба с право. Всеки случай обаче не може да се разреши и не е разрешаван с прилагане на забраната по чл. 57, ал. 2 от Конституцията. Едва ли законодателят разчита и на това, че страната по такъв „унищожаем“ договор ще отчете неравностойното положение на съконтрахента си, ще го пожали и ще спести възражението за погасителна давност. Едва ли законодателят допуска възможността шегобиецът и далият учебен пример безсрочно да се позоват на нищожността по чл. 26, ал. 2 ЗЗД, а ограничава възможността за лицето, чиято дееспособност е само формална, с 3-годишния срок на погасителната давност. Едва ли законодателят разчита също, че в този срок би настъпил „светъл момент“ за титуляря на правото по чл. 31, ал. 1 ЗЗД. При някои психически увреждания „светлите моменти“ са изключение (олигофрения, дебилност, алцхаймер), а при другите са внезапни и кратковременни (старческо слабоумие).

Разграничителният критерий в основанията за недействителност по чл. 26, ал. 2 и по чл. 31 ЗЗД - временен и преходен или траен характер на неспособността да се разбират или да се ръководят действията - не нарушава правата на съконтрахентите и на третите лица. Договорите за вещни права върху имоти се сключват с нотариален акт (чл. 18 ЗЗД). Преди да извърши удостоверяването нотариусът е длъжен да провери самоличността и дееспособността на явилите се пред него лица (чл. 578, ал. 4 ГПК). Едва ли законодателят изчерпва проверката до представянето на документ за самоличност, а не изисква нотариусът да се увери и в способността на явилите се лица да разбират или да ръководят действията си. Психическото увреждане, причинило трайна неспособност и старческото слабоумие, са лесно установими. Същото задължение нотариусът има и при удостоверяване на подписите под частни документи - пълномощно за разпоредителни сделки с недвижими имоти, договор за прехвърляне на собствеността върху моторни превозни и въздухоплавателни средства и т. нат. Съконтрахентът също може лесно да се увери, че преговаря с лице, което е трайно неспособно да разбира или да ръководи действията си, и да откаже да сключи нищожния договор по чл. 26, ал. 2 ЗЗД. Едва ли

законодателят придава предпочитание на правата на съконтрахента пред правата на лицето с психически увреждания или със старческо слабоумие. Когато законодателят предпочита да запази правата на третите лица след сключения нищожен договор, изрично го предвижда, уреждайки и допълнителните предпоставки за това - чл. 17, ал. 2 ЗЗД. Случаят на чл. 26, ал. 2 ЗЗД обаче е различен.

Възприемането на временния или траен характер на състоянието на неспособност като разграничителен критерий за договорите, сключени от дееспособни лица, съответства на точното съдържание на чл. 31, ал. 1 ЗЗД, а и на чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД. Провежда единствено справедливия резултат - абсолютна нищожност на договора, сключен с лицето, което поради психическо увреждане или старческо слабоумие е неспособно да разбира или да ръководи действията си. Съответства на Конституцията и на Конвенцията за правата на хората с увреждания. Съгласно чл. 51, ал. 3 от Конституцията, лицата с психически увреждания се намират под особена закрила на държавата и обществото. Чл. 12 КЗПУ също следва да се тълкува в смисъл, който защитава правата на формално дееспособните лица, а не по начин, който изключва или значително затруднява тази защита. Пример за това е и решение № 12/17.07.2014 г. по конст. д. № 10/2014 г., с което Конституционния съд на Република България отхвърли искането на омбудсмана за установяване на противоконституционност на чл. 5 ЗЛС. Мотивите са, че поради естеството на състоянието на хората с психически увреждания националните закони следва да се прилагат при издирване на най-ефективния начин за защита на правата и интересите на тези лица в неравностойно положение.

Поради изложеното отговорът на поставения за тълкуване въпрос следваше да е: Нищожен поради липса на съгласие е договорът, сключен от дееспособно лице, ако то при сключването му е било в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си (чл. 26, ал. 2, изр. 1, пр. 2 ЗЗД), Договорът е унищожаем по чл. 31 ЗЗД, когато тази неспособност е временна и преходна.

Съдиите Геника Михайлова, Десислава Попколева, Розинела Янчева, Таня Орешарова, Веска Райчева, Владимир Йорданов, Бонка Йонкова, Иванка Ангелова, Росица Божилова, Даниела Стоянова

3. Въззивният съд, пред когото е пренесено производството по допускане на съдебна делба, е длъжен да обезпечи правилното приложение на императивния материалноправен закон, както и да извърши процесуалните действия (включително по събиране на доказателства), предпоставящи изпълнението на това задължение.

Чл. 34 ЗС

Чл. 15, ал. 6 ЗУТ

Чл. 201 ЗУТ

Решение № 60097 от 10.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 578/2021 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова

Касационното обжалване е допуснато по въпроса за правомощията на въззивния съд в хипотеза на въведено оплакване за допуснато от първата инстанция процесуално нарушение, от което може да се направи извод, че делото е останало неизяснено от фактическа страна или за необоснованост на фактическите изводи, които са в основата на първоинстанционното решение, поради констатирано от състава на ВКС противоречие с т. 1 и т. 3 от ТР № 1 от 09.12.2013 г. по тълк. д. № 1/2013 г. на ВКС, ОСГТК, както и решения на ВКС, постановени по реда на чл. 290 ГПК (Решение № 17 от 11.03.2019 г. по

гр. д. № 659/2018 г. на I г. о., Решение № 12 от 25.02.2019 г. по гр. д. № 1456/2018 г. на III г. о., Решение № 265 от 24.06.2011 г. по гр. д. № 1623/2010 г. на III г. о., Решение № 234 от 30.07.2015 г. по гр. д. № 5251/2014 г. на IV г. о.).

Съгласно практиката на ВКС (така: Решение № 43 от 17.04.2015 г. по гр. д. № 6347/2014 г. на II г. о., Решение № 114 от 20.11.2017 г. по гр. д. № 711/2017 г. на II г. о., Решение № 11 от 10.03.2020 г. по гр. д. № 1753/2019 г. на I г. о.) уредбата на производството по допускане и извършване на съдебна делба се състои от императивни материалноправни норми. Такъв е характерът и на правилото по чл. 201 ЗУТ. Съгласно приетото с т. 1 и т. 3 от ТР № 1 от 09.12.2013 г. на ВКС, ОСГТК, при проверка на правилността на първоинстанционното решение въззивният съд извършва решаваща, а не контролна дейност, като може да приложи императивна материалноправна норма, дори когато нейното нарушение не е въведено като основание за обжалване. Поради това въззивният съд, пред когото е пренесено производството по допускане на съдебна делба, е длъжен да обезпечи правилното приложение на императивния материалноправен закон, както и да извърши процесуалните действия (включително по събиране на доказателства), предпоставящи изпълнението на това задължение.

Преценката на въззивния съд, че изискването на становище от общинската администрация относно поделяемостта на имота е правомощие единствено на първоинстанционния съд, е в противоречие с разясненията на цитираната задължителна съдебна практика. В този смисъл основателно се явява оплакването на касаторката за допуснато от окръжния съд нарушение на процесуалните правила, като същото се е отразило на правилността на постановения акт и налага неговото отменяване. Поделяемостта на допуснат до съдебна делба недвижим имот е както технически, така и правен въпрос и касае възможността в рамките на втората фаза на делбения процес от обектите в делбената маса да бъдат обособени самостоятелни обекти на правото на собственост съобразно броя на съделителите, за да бъде реализирана основната цел на процеса всеки съделител да получи дела си от съсобствеността в натура, доколкото това е възможно. С чл. 201 ЗУТ са уредени хипотезите на съдебна делба на урегулиран поземлен имот (УПИ) с цел образуване на нови УПИ. За обособяване на самостоятелни дялове законодателят е поставил императивното изискване към съда да изиска становище на общинската (районна) администрация относно поделяемостта. Ако съгласно изслушаното експертно становище вещото лице дава заключение за поделяемост, главният архитект на общината (района) с мотивирано предписание до страните нарежда да внесат проект за изменение на действащия план за регулация. Заповедта за изменение на плана за регулация влиза в сила по реда на чл. 15, ал. 6 ЗУТ и се прилага след влизане в сила на съдебното решение за делба. В чл. 201, ал. 2 ЗУТ законодателят приема, че УПИ е неподеляем, когато не може да се изготви проект за разделянето на две или повече части, съобразен със съществуващото застрояване и установените изисквания за минимално определените параметри за ПИ с плана за застрояване. В тези хипотези главният архитект изпраща свое становище в съда в 14-дневен срок от постъпването в общината на искането на съда. И в двете хипотези, във втората фаза на делбата, когато се иска разделяне на УПИ на две или повече имота, законът изисква становище на общинската администрация. Контролът за законосъобразност по одобряването на проекта или по отказа от страна на общинската администрация се извършва от съда, пред който е висящо делото за делба в същото производство.

В случая изслушаната пред районния съд съдебно-техническа експертиза във втората фаза на делбения процес дава заключение, че имотът може да бъде поделен, като се получат два дяла. При императивно формулираната норма на чл. 201 ЗУТ и даденото заключение за възможна поделяемост на допуснатия до делба недвижим имот на два дяла, за въззивния съд е възникнало задължението да изиска становище на общинската администрация. Несъблюдаването на правомощията на въззивната инстанция съставлява

порок на обжалвания съдебен акт, който налага неговата отмяна и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на окръжния съд.

По разпределянето на отговорността за разносните, включително за защитата пред ВКС, следва да се произнесе новият състав на въззивния съд съгласно чл. 294, ал. 2 ГПК.

4. Отмененият Данъчен процесуален кодекс (ДПК), по чиито правила е проведена публичната продажба от 2005 година на процесния недвижим имот, регламентира същата като едностранен властнически акт на изрично натоварен за това орган. Няма спор, че същата се явява деривативно придобивно основание на правото на собственост, доколкото от деня на постановлението за възлагането купувачът придобива всички права, които длъжникът е имал върху имота. Съгласно чл. 218, ал. 1 ДПК (отм.), ако извършената публична продажба чрез търг не бъде обжалвана, публичният изпълнител издава постановление за възлагане. Само при условие на подадена жалба, публичният изпълнител не издава постановление за възлагане.

Чл. 124, ал. 1 ГПК

Чл. 218, ал. 1 ДПК (отм.)

Решение № 60113 от 13.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 104/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационното е допуснато предвид очевидния извод, че въпреки заявените с исковата молба две придобивни основания на претендираното право на собственост от ишците Е. и С. К., понастоящем касатори, и изложените в тази насока оплаквания за незаконосъобразност с въззивната жалба, въззивният съд грубо е игнорирал разпоредбата на чл. 269 ГПК, без да се произнесе по заявените искания на жалбоподателите.

Върховният касационен съд, състав на второ отделение на гражданската колегия като прецени доводите на касаторите и тезите на страните по спора съобразно изискванията на чл. 293 ГПК, в контекста на ограниченията по чл. 290 ГПК, намира:

С посоченото решение, окръжният съд, в правомощията си на въззивна инстанция по чл. 258 и сл. ГПК е потвърдил Решение № 4927 от 14.09.2018 г. по гр. д. № 533/2016 г. на РС-Разлог, с което е отхвърлен заявения от Е. А. К. и С. Б. К. срещу Х. И. Ц. и Д. Й. Ц. положителен установителен иск за собственост на основание чл. 124, ал. 1 ГПК на ПИ с идентификатор **** по КК и КР на [населено място], с площ от 551 кв. м., и предходен пл. №***, от кв. 18, парцел 5, придобит на основание договор за покупко-продажба по НА № 137/1993 г.

Решението е постановено при участие на третите-лица помагачи Л. В. и И. В..

За да постанови решението си, решаващият –въззивен съд приема от фактическа страна, че по силата на договор за покупко-продажба по НА № 137/1993 година лицата Е. А. К. и С. Б. К. са придобили, в режим на съпругеска имуществена общност, собствеността на следния недвижим имот: ПИ с идентификатор **** по КК и КР на [населено място] с площ от 551 кв. м. заедно с построените с предходен пл. № ***, от кв. 18, парцел 5.

За публични задължения на ЕТ "ВЕСНА 1- С. К. ", представляван от С. Б. К., установени с Данъчно-облагателен акт № Р 0242/22.06.1999 г. на Началника на данъчна служба Разлог е образувано изпълнително дело за събиране на публични вземания № 648/2003 година по описа на Агенцията за държавни вземания, (НАП), с присъединен взыскател Митница Благоевград.

С влязло в сила, като необжалвано, Постановление за възлагане на недвижим имот от 15.12.2005 г. на публичния съдебен изпълнител, процесният недвижим имот е възложен на Л. Н. В. - участващ в настоящото производство като трето лице помагач, който с договор за покупко-продажба от 29.05.2014 година се е разпоредил с имота в полза на Х. И. Ц. и Д. Й. Ц. - ответници по иска.

От правна страна –при тези безспорно установени факти, и двата долни съда приемат, че заявеният положителен установителен иск за собственост на Е. и С. К. е неоснователен, тъй като по силата на влязлото в сила Постановление за възлагане на недвижим имот на основание по реда на ДПК (отм.); собствеността на процесния недвижим имот е транслирана в полза на купувача от публичната продан, респ. от неговите частни правоприменици- ответниците по иска за собственост.

Този правен извод само отчасти може да се приеме, че съответства на заявеното с исковата молба искането на ищите.

С исковата молба Е. и С. К. са предявили положителен установителен иск си за собственост по чл. 124, ал. 1 ГПК при условията на евентуалност, поддържайки като придобивно основание на защитимото в случая право на собственост освен деривативното такова – а именно договор за покупко-продажба по НА № 137/1993 година, и второ основание - оригинално, а именно придобивна давност.

Релевираните доводи за незаконосъобразност на обжалваното решение по отношение изводите на съда, че по силата на влязло в сила Постановление на публичния изпълнител за възлагане на недвижим имот правото на собственост на процесният недвижим имот е транслирано надлежно в полза на купувача по публичната продан, не могат да бъдат споделени.

Данните по делото сочат на безспорно установени правно релевантни факти- а именно, че през 1993 година, по силата на възмездна сделка - договор за покупко-продажба по НА № 137/1993 година С. Б. К. (по време на брака си с Е. К., сключен 13.11.1977 г.) е придобил следния недвижим имот- парцел *, пл. № *** в кв. 18 по плана на [населено място] с площ от 516 кв. м. заедно с паянтова жилищна сграда, понастоящем ПИ с идентификатор **** по КК и КР на [населено място]; за публични задължение на ЕТ "Весна 1- С. К. ЕИК811052771, представлявана от С. Бл. К., въз основа на съставен Данъчно облагателен акт № P0242/22.06.1999 г., е образувано изп. д. № 648/2003 за събиране на публични вземания по описа на Агенцията за държавни вземания (НАП) с присъединен вискател Митница Благоевград, като по силата на Постановление за възлагане чрез търг с тайно наддаване на 13.12.2005 година описания по горе недвижим имот, собственост на Е. и С. К., е възложен на Л. Н. В. (трето лице в процеса). Постановлението за възлагане на недвижим имот № 0648/2003/003860/13.12.2005 г., по изп. д. № 648/2003 г. е връчено надлежно на длъжника на 17.12.2005 г., ; С Протокол за въвод във владение № 0648/2003/003861/14.12.2005 г., на публичен изпълнител е извършен въвод на купувача Л. Н. В. във владение на процесния имот УПИ *, с пл. № ***, кв. 18 по плана на [населено място], с площ от 516 кв. м.; че по силата на договор за покупко-продажба НА № 118/29.05.2014 година Л. Н. В. е разпоредил възмездно собствеността в полза на Х. Ц. и Д. Ц.; че по изп. д. № 20147020400973 на ЧСИ с район на действие ОС-Благоевград на 24.03.2015 г. при насочен въвод във владение по искане на вискателя Х. Ц. и длъжник Л. Н. В., е установено, в процесния имот се намират лицата Е. и С. К., заявили собствени права на собственост, поради което това изпълнително производство е спряно до разрешаване на спора за собственост.

Правните изводи на решаващия съд, че правото на собственост по отношение на придобития от ищите Е. и С. К. през 1993 година недвижим имот - парцел *, пл. № *** в кв. 18 по плана на [населено място] с площ от 516 кв. м. заедно с паянтова жилищна сграда, понастоящем ПИ с идентификатор ***** по КК и КР на [населено място] е преминало в патримониума на Л. Н. В. като купувач на имота от публичната продан,

проведена по изп. д. № 648/2003 за събиране на публични вземания по описа на Агенцията за държавни вземания, чиито правопреемник е Националната агенция по приходи (НАП) по силата на влязлото в сила Постановление за възлагане на недвижим имот чрез търг с тайно наддаване към датата 13.12.2005 година, следва да бъдат изцяло споделени като правилни и законосъобразни. Сключеният в следствие от Л. Н. В. договор за покупко-продажба по НА 118/2014 година и развилите се правоотношение с купувачите по този договор Х. и Д. Ц., включващи и тези по изп. д. № 20147020400973 на ЧСИ с район ОС-Благоевград с взискател Х. И. Ц. и длъжник Л. Н. В., не засягат по никакъв начин вещно-правния ефект на публичната продажба от 13.05.2005 година и преминаване на правото на собственост от патримониума на ищците в този на Л. В.. Наведените в тази насока доводи за допуснати нарушения на процесуални правила поради несъобразяване и необсъждане на фактите, касаещи развилите се правоотношение по спора за законосъобразност на извършени от ЧСИ процедурни действия по изп. д. № 20147020400973, се явяват напълно неоснователни. Решаващият съд има процесуалното задължение да обсъди и анализира онези факти, които се явяват правно-релевантни за спора и очертания предмет на делото, който в случая е в рамката на спора дали Е. и С. К. са собственици на процесния имот по силата на сделката по НА 137/1993 година към момента на пренията във въззивната инстанция.

За законосъобразен следва да се приеме изводът на въззивния съд, че възражението на Е. и С. К. в качеството им на въззивници касателно факта, че процесният имот е бил съпругеска имуществена общност и не е могъл да се изнесе на продажба за задължения на единия съпруг – длъжник (ЕТ "Вестна 1 – С. К.) е неоснователно. Публичната продажба на недвижим имот, съгласно ТР № 2 от 26.06.2015 г. по тълк. д. № 2/2013 г. на ВКС, ОСГТК/, се характеризира като деривативен способ за придобиване правото на собственост именно, защото купувачът придобива правото на собственост, ако длъжникът е бил собственик на имота от деня на постановлението за възлагане – чл. 215, ал. 4 ДПК (отм.); Дори евентуалното отпадането на изпълнителното основание след този момент не засяга правата на купувача по публичната продажба, тъй като законодателят не е предвидил обратна сила на отмяната на изпълнителното основание по отношение вещно-правния ефект на продажбата.

Отмененият Данъчно процесуален кодекс (ДПК), по чиито правила е проведена публичната продажба от 2005 година на процесния недвижим имот, регламентира същата като едностранен властнически акт на изрично натоварен за това орган. Няма спор, че същата се явява деривативно придобивно основание на правото на собственост, доколкото от деня на постановлението за възлагането купувачът придобива всички права, които длъжникът е имал върху имота. Съгласно чл. 218, ал. 1 ДПК (отм.); , ако извършената публична продажба чрез търг не бъде обжалвана, публичният изпълнител издава постановление за възлагане. Само при условие на подадена жалба, публичният изпълнител не издава постановление за възлагане. Ето защо и изводите на съда, че в настоящия случай извършената продажба от публичния изпълнител не е била обжалвана и той е издал постановление за възлагане за купувача, което е проявило вещно-правния си ефект е в пълно съответствие със закона.

Касационната жалба на Е. и С. К. се явява основателна в контекста на доводите за допуснати нарушения на процесуалните правила – арг. чл. 236, ал. 2 ГПК. Релевирайки като порок на първоинстанционния акт, с въззивната си жалба Е. и С. К. са поискали и на евентуално заявената си претенция за собственост позитивно произнасяне и по положителния установителен иск за собственост, като придобит на основание придобивна давност. Данните по делото категорично сочат, че в правомощията си на решаващ по съществото на спора съд, втората инстанция е игноририла разпоредбата на чл. 269 ГПК във вр. с чл. 236, ал. 2 ГПК и не се е произнесла по заявеното искане на жалбоподателите

да им се признае правото на собственост по отношение на процесния недвижим имот на заявеното при условията на евентуалност придобивно основание - придобивна давност.

С дадените задължителни разяснения на ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС, т. 2 се приема, че " в случай, че въззивната жалба съдържа обосновано оплакване за допуснати от първоинстанционния съд нарушения на съдопроизводствените правила във връзка с доклада, въззивният съд дължи даване на указания до страните относно възможността да предприемат тези процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания. " В нарушение на процесуалните правила и посочените задължителни разяснения по прилагане на процесуалния закон, въззивният съд не е счел за нужно да се произнесе по исканията във въззивната жалба, касаещи и заявения иск за собственост на поддържаното при условията на евентуалност правно основание, като по този начин е налице тежко нарушение на чл. 6, ал. 2 ГПК.

Ето защо настоящият състав на ВКС намира, че обжалваното решение следва да бъде върнато на въззивния съд за отстраняване на допуснати съществен порок и нарушение на процесуалните правила като същият се произнесе по процесуалните искания на въззивниците по иска им за собственост и на заявеното при условията на евентуалност правно основание- придобивна давност. При това ново разглеждане на делото от въззивния съд следва се има предвид, че предмет на въззивно обжалване е само искането на Е. и С. К. да им се признае правото на собственост по отношение на процесния недвижим имот на основание придобивна давност. В частта, с която е налице произнасяне с обжалваното решение, че искът за собственост на основание чл. 124, ал. 1 ГПК, като придобит от ищците на основание договор за покупко-продажба по НА № 137/1993 година, е неоснователен следва да бъде потвърдено.

5. Когато с предявен негативен иск се претендира премахване на трайно прикрепени към земята растения, сгради и изобщо всичко, което по естествен начин или от действието на човека е трайно прикрепено към земята или постройката, уважаването на иска чрез постановяване да се премахне съответното приращение неизбежно засяга правната сфера на всички лица, притежаващи право на собственост върху съответния имот.

С оглед естеството на правоотношението, решението на съда следва да бъде еднакво по отношение на тях, което ги определя като необходими другари по смисъла на чл. 216, ал. 2 ГПК, като другарството в случая е факултативно.

Искът по чл. 109 ЗС може да бъде предявен не срещу всички, а само срещу част от съсобствениците, поддържащи нарушението, независимо, че уважаването му ще засегне правната сфера и на неучастващите в процеса съсобственици.

По силата на чл. 26, ал. 2 ГПК съсобственикът, участвал в процеса като ответник, не е овластен да обжалва решението с доводи, черпени от неучастията на съсобственика му в производството.

Чл. 109 ЗС

Чл. 52 ЗС

Чл. 26, ал. 2 и 216, ал. 2 ГПК

Решение № 60098 от 14.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 812/2021 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова

Касационното обжалване е допуснато, за да се провери допустимостта на въззивния акт предвид безспорно установеното, че ответницата (сега – касатор) не е индивидуален собственик на имота, в който се намира дървото, чието премахване се претендира.

Искът по чл. 109 ЗС предоставя правна защита на правото на собственост срещу всяко неоснователно въздействие или създадено състояние, посегателство или вредно отражение над обекта на правото на собственост, което може да не накърнява владението, но ограничава, смущава и пречи на допустимото и пълноценно ползване на вещта от собственика според нейното предназначение. Когато с предявен негаторен иск се претендира премахване на трайно прикрепени към земята растения, сгради и изобщо всичко, което по естествен начин или от действието на човека е трайно прикрепено към земята или постройката, уважаването на иска чрез постановяване да се премахне съответното приращение неизбежно засяга правната сфера на всички лица, притежаващи право на собственост върху съответния имот. Доколкото евентуалното уважаване на иска неминуемо има за последица промяна в обекта на вещното право предвид унищожаването на обекти, които съгласно презумпцията на чл. 92 ЗС принадлежат на собственика независимо от кого са извършени, то тези от съсобствениците на терена, които са извън кръга на лицата, създали и впоследствие поддържащи противоправното състояние в имота, имат самостоятелна процесуална легитимация да участват в производството като ответници. Тя произтича от липсата на активно поведение за отстраняване на противоправното състояние в имота, с което по същество тези съсобственици се явяват лица, поддържащи нарушението и в този смисъл – легитимирани да отговарят по иска по чл. 109 ЗС. В случай, че в производството по иска по чл. 109 ЗС като ответници бъдат конституирани както съсобствениците, които са създали и активно поддържат нарушението, така и съсобствениците, проявяващи пасивност за отстраняване на нарушението, те добиват положението на другари в процеса. С оглед естеството на правоотношението, решението на съда следва да бъде еднакво по отношение на тях, което ги определя като необходими другари по смисъла на чл. 216, ал. 2 ГПК. Поставя се въпросът какъв е вида на другарството в случая - задължително или факултативно. Тъй като със задължителното необходимо другарство се ограничава правото на иск, то е уредено като изключение и се прилага само в изрично предвидените от закона случаи. По отношение на иска по чл. 109 ЗС липсва процесуалноправна норма, която да изисква задължителното участие на всички съсобственици (както на страната на ищеца, така и на страната на ответника) в производството по тези претенции. По тази причина следва да се приеме, че другарството в случая е факултативно. Искът по чл. 109 ЗС може да бъде предявен не срещу всички, а само срещу част от съсобствениците, поддържащи нарушението, независимо, че уважаването му ще засегне правната сфера и на неучастващите в процеса съсобственици. Последното обаче ги легитимира, при преценка, че изходът от спора е неблагоприятен за тях, да потърсят защита, като поискат отмяна на влязлото в сила съдебно решение на основание чл. 304 ГПК. Извършването на преценката дали решението, с което е уважен иск по чл. 109 ЗС, е неблагоприятно за неучаствалия в процеса съсобственик е предоставена на неговата воля и в извършването ѝ и следващите се действия в резултат от нея той не може да бъде заместен от съсобственик, участвал в процеса. По силата на чл. 26, ал. 2 ГПК съсобственикът, участвал в процеса като ответник, не е овластен да обжалва решението с доводи, черпени от неучастието на съсобственика му в производството.

Изложеното мотивира ВКС да приеме, че постановеното от въззивния съд решение е процесуално допустимо.

При извършената проверка на правилността на въззивното решение, съставът на ВКС намира следното:

В практиката на ВКС (Решение № 57 от 30.04.2009 г. по гр. д. № 6155/2007 г., I г. о., Решение № 60 от 29.05.2014 г. по гр. д. № 7375/2013 г., II г. о.) безпротиворечиво се

приема, че поначало засаждането на дървесни видове в нарушение на нормативно предвидените отстояния за това винаги представлява неоснователно действие, с което се пречи на упражняването на правото на собственост, поради което същите подлежат на премахване, освен когато се касае за дървета, обект на особена закрила, каквито са и ореховите. Когато се касае за такива, без оглед на това дали са засадени на законното отстояние от съседния имот или не, прилага се специалният режим на особена закрила, който е установен в Закона за опазване на селскостопанското имущество (ЗОСИ). Съгласно чл. 34, ал. 1 ЗОСИ ореховите, кестеновите, бадемовите, лешниковите и черничевите дървета, както и други видове дървета, представляващи особена ценност за селското стопанство, се намират под режим на особена закрила. Редът за тяхното отсичане е регламентиран в чл. 10 и чл. 11 от Наредба № 1 по опазването на селскостопанското имущество, издадена от Министъра на земеделието и хранителната промишленост (ДВ, бр. 52 от 29.06.1976 г.). Искове по чл. 109 във връзка с чл. 52 ЗС, отнасящи се до дървесни видове под режим на особена закрила, могат да бъдат уважени, само ако по установения ред е дадено писмено разрешение за премахването им. В случая е прието, че такова разрешение е дадено и е обективизирано в писмо изх. № 9/2 от 23.02.2017 г. Изводът на въззивния съд е необоснован. От съдържанието на посочения документ се установява, че разрешението за отсичане на ореха в имота на ответницата е дадено на основание чл. 19 от Наредба № 1 от 10.03.1993 г. за опазване на озеленените площи и декоративната растителност, издадена от министъра на териториалното развитие и строителството (обн., ДВ, бр. 26 от 30.03.1993 г.). Касае се за нормативен акт, съгласно чийто чл. 2 извън приложното му поле остават озеленените площи със специално предназначение, като ботанически градини, дендрариуми, дървета с историческо значение, обявени по съответния ред, овощните дървета в селищните територии и др., статутът на които е определен с нормативен акт. Орехите се явяват именно такъв вид дървета, доколкото защитата им е уредена с нарочни правила в ЗОСИ и Наредба № 1 по опазването на селскостопанското имущество. Установените с чл. 10 и чл. 11 от Наредбата от 1976 г. предпоставки, при които може да се даде разрешение за отсичането на орехово дърво са различни от тези, уредени с разпоредбата на чл. 19 от Наредба № 1 от 10.03.1993 г., посочена като основание за издаването на разрешението, обективизирано в писмо изх. № 9/2 от 23.02.2017 г. Изложеното мотивира извод, че в случая липсва надлежно издадено разрешение за отсичането на процесния орех. При отсъствието на такова, постановеният от въззивния съд резултат се явява в нарушение на императивни материално-правни норми – чл. 10 и чл. 11 от Наредба № 1 по опазването на селскостопанското имущество във връзка с чл. 34, ал. 1 и ал. 2 ЗОСИ. Това налага отменяване на атакуваното решение и отхвърляне на иска, без да се подлага на обсъждане въпросът дали по отношение на процесното дърво са налице предпоставките по чл. 10 и чл. 11 от Наредбата от 1976 г. Тъй като не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, отхвърлянето на предявения иск с правно основание чл. 109 ЗС следва да се постанови с настоящото решение.

6. Когато при администриране на подадената въззивна жалба, жалбоподателят не отстрани констатираните от съда нередовности на жалбата, тя подлежи на връщане - чл. 262, ал. 2, т. 2 ГПК. Връщането има за последица преустановяване суспензивния ефект на подадената жалба и от момента на влизането му в сила ще влезе в сила и постановеното съдебно решение, което е било предмет на обжалване - чл. 296, т. 2 ГПК.

Същото е разрешението и когато въззивната жалба е върната поради неизпълнение на указание за внасяне на възнаграждение за особен представител, назначен по чл. 47, ал. 6 ГПК. Това връщане има за последица влизане в сила на обжалвания акт и по никакъв начин не може да обоснове обезсилването му.

Недостатъкът, станал причина за връщане на въззивната жалба, касае единствено образуваното въззивно производство, но не се отразява на допустимостта на постановеното първоинстанционно решение.

Чл. 262, ал. 2, т. 2 ГПК

Чл. 47, ал. 6 ГПК

Решение № 60157 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1860/2021 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева

Касационното обжалване е допуснато по правния въпрос: връщането на въззивната жалба поради невнасяне на възнаграждение за особения представител на ответник, призован по реда на чл. 47, ал. 6 ГПК, има ли за последица обезсилване на първоинстанционното решение в обжалваната му част.

Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение като разгледа жалбата установи следното:

Производството пред първоинстанционния съд е по иск за делба. С решението на районния съд е допусната делба на поземлен имот - нива и в тази част то е влязло в сила. Със същото решение е отхвърлен иска за делба на изградените в нивата три оранжерии поради това, че не представляват недвижими имоти по чл. 110 ЗС. В тази част първоинстанционното решение е обжалвано от съделителите В. И. и Р. И.. Въззивната жалба е върната от Благоевградски окръжен съд тъй като въззивниците не са изпълнили дадените указания за внасяне на определеното възнаграждение за особения представител на ответника А. Б. Н., който представител е назначен по реда на чл. 47, ал. 6 ГПК. Определението /съдебният акт е наречен решение/ за връщане на жалбата и за прекратяване на въззивното производство е обжалвано пред Софийски апелативен съд и е потвърдено от него. Със същия съдебен акт, с който връща въззивната жалба и прекратява въззивното производство, Благоевградски окръжен съд е постановил и сега обжалваното обезсилване на първоинстанционното решение в частта по иска за делба на оранжерии. Единствените изложени мотиви са, че "с оглед етапа на производството - обжалване на решение на първостепенен съд" ще трябва да се обезсили и първоинстанционното решение в обжалваната му част.

Правният въпрос по който е допуснато касационно обжалване е дали връщането на въззивната жалба поради невнасяне на възнаграждение за особения представител на ответник, призован по реда на чл. 47, ал. 6 ГПК, има за последица обезсилване на първоинстанционното решение в обжалваната му част. Отговорът на въпроса е отрицателен. Когато при администриране на подадената въззивна жалба жалбоподателят не отстрани констатираните от съда нередовности на жалбата, тя подлежи на връщане - чл. 262, ал. 2, т. 2 ГПК. Връщането има за последица преустановяване суспензивния ефект на подадената жалба и от момента на влизането му в сила ще влезе в сила и постановеното съдебно решение, което е било предмет на обжалване - чл. 296, т. 2 ГПК. Същото е разрешението и когато въззивната жалба е върната поради неизпълнение на указание за внасяне на възнаграждение за особен представител, назначен по чл. 47, ал. 6 ГПК. Това връщане има за последица влизане в сила на обжалвания акт и по никакъв начин не може да обоснове обезсилването му. Недостатъкът, станал причина за връщане на въззивната жалба, касае единствено образуваното въззивно производство, но не се отразява на допустимостта на постановеното първоинстанционно решение.

При горното разрешение въззивният акт, с който е постановено обезсилване на първоинстанционното решение, е недопустим. Както бе изяснено, в посочената хипотеза въззивният съд изобщо няма правомощие да се произнася по решението на първата

инстанция, а следва единствено да върне жалбата и да прекрати въззивното производство. Затова извършеното от него обезсилване е изцяло извън процесуалните правила, регламентиращи дейността на втората инстанция. Първоинстанционното решение не е процесуално недопустимо, за да бъде обезсилвано - то не е постановено при липса на право на иск или при ненадлежно упражнено такова право. А и обезсилването в случая е извършено с акт, който е наречен решение, но по същността си представлява определение, постановено в закрито заседание.

На основание изложеното следва да бъде обезсилено решението на Благоевградски окръжен съд, с което е постановено обезсилване на първоинстанционното решение № 3241 от 19.12.2019 г. по гр. д. № 131/2018 г. на Районен съд - Сандански в частта за отхвърляне на иска за делба на три броя оранжерии с обща площ 4724 кв. м.

7. Исковата защита на правото на собственост предполага посочване на основанията, на което се твърди, че то е придобито, защото това очертава предмета на спора и на доказване и е израз на диспозитивното начало в гражданския процес.

Наследяването, като придобивно основание на конкретно вещно право предполага установяване от субекта, който се позовава на него, на правоприемството – било универсално, било частно. За да се приеме, че вещното право по отношение на конкретни обекти е транслирано от патримониума на починалото лице към неговите законни или частни правоприемници, следва да бъде категорично установени, не само биологичната или юридическата връзка между наследодател и правоприемник, но и че спорното вещно право е било притежавано от наследодателя.

В хипотеза, когато общ на страните по спора наследодател е владял процесния недвижим имот без да притежава титул за собственост и без, приживе да се е позовал на давността като такъв титул, то наследниците му придобиват по пътя на наследствената трансмисия само фактическата власт върху имота, като елемент от наследството.

Когато е налице спор, че наследодателят няма титул за собственост, но в полза на някой от наследниците му има такъв за придобито право на собственост на оригинално основание – придобивна давност, за да се приеме, че придобивната давност като юридическо основание за придобиване право на собственост ползва всички наследници и е проявила действието си и по отношение на всички, тези от тях които не са упражнявали фактическата власт, следва да установят, че владели имота сънаследници са владели имота и за тях (владение чрез трето лице). В тези хипотези не може да има приложение презумпцията на чл. 69 ЗС, която предполага наличие на съсобственост – съпритежание на вещното право.

Чл. 6, ал. 2 ГПК

Чл. 7, ал. 1 ГПК

Чл. 9 ГПК

Чл. 294, ал. 1 ГПК

Чл. 69 ЗС

Чл. 77 ЗС

Чл. 79 ЗС

Решение № 60094 от 21.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4131/2020 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационното обжалване е допуснато по въпросите: за възможността съдът да признае вещни права на основание наследяване на лица, които не се позовават на придобивна давност като способ за придобиване на процесния недвижим имот от страна на техния наследодател и не сочат нито противопоставят друг придобивен способ срещу възражението на друг наследник, който релевира лично придобиване на имота на основание давност, в хипотеза на присъединено владение на наследодателя, позовавайки се на противоречие с Решение № 184 от 03.08.2011 г. по гр. д. № 1051/2010 г. на ВКС, II г. о., Решение № 484 от 04.02.2013 г. по гр. д. № 740/2011 г. на ВКС, I г. о., Решение № 3 от 25.01.2016 г. по гр. д. № 3973/2015 г. на ВКС, I г. о. Решение № 528 от 11.06.2010 г. по гр. д. № 1218/2009 г. на ВКС, I г. о.; Решение № 477 от 08.11.2010 г. по гр. д. № 909/2009 г. на ВКС, II г. о. и по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по въпросите: 1. / Може ли съдът да признае за собственици лица на основание наследство, без да има категорични доказателства, че процесният имот е бил собственост на общия наследодател и 2. / Може ли съдът да установи, че едно лице, без да е собственик, е владеец по см. на чл. 69 ЗС без да се проведе в хода на съдебното производство доказване и изследване на своителното му намерение по отношение на процесния имот ? с довод, че произнасянето по тях е с оглед на точното приложение на закона и развитие на правото.

В срока по чл. 287, ал. 1 ГПК е постъпил писмен отговор от ответниците по касация Ф. Т. М. и В. Т. П. чрез адв. С. Т. САК се поддържа, че обжалваното решение е правилно и следва да бъде потвърдено. Претендират се разноски за защита пред касационния съд.

Върховният касационен съд, състав на второ отделение на гражданската колегия като съобрази наведените основания за отмяна на обжалваното въззивно решение, релевираните възражения на насрещната страна и в правомощията си по чл. 290 ГПК и чл. 295 ГПК, намира:

Съдебното исково производство е инициирано от Ф. Т. М. и В. Т. П. по заявените при условията на обективно и субективно съединяване срещу Б. Т. М., З. Б. М. и З. Б. М., и тримата от [населено място], положителни установителни искове за собственост на по 1/3 идеална част, притежавана по наследство от общия наследодател Т. М. К. (поч. 1978 г.) и В. И. (поч. 1998 г.), от следните недвижими имоти: жилищна сграда с идентификатор *** и жилищна сграда с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], построени в ПИ с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], с твърдяно придобивно основание – наследствено правопримство.

Първоинстанционният съд е отхвърлил исковете по чл. 124, ал. 1 ГПК.

С обжалваното решение, окръжният съд в правомощията си на въззивна инстанция по чл. 258 и сл. ГПК, при повторно разглеждане на делото след отменително решение на ВКС, е отменил Решение № 145 от 31.07.2017 година по гр. д. № 186/2016 година на РС-Свищов, с което е отхвърлен иска с правно основание чл. 124, ал. 1 ГПК на Ф. Т. М. и В. Т. П. по искането да се признае за установено по отношение на Б. Т. М., З. Б. М. и З. Б. М., че са собственици на по 1/3 идеална част по наследство от общия наследодател Т. М. К. (поч. 1978 г.) и В. И. (поч. 1998 г.) от следните недвижими имоти:

Жилищна сграда с идентификатор *** и жилищна сграда с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], построени в ПИ с идентификатор *** по КК и КР на [населено място] и вместо него е постановил ново, с което заявените положителни установителни искове за собственост са уважени.

Със същото решение, на основание чл. 537, ал. 2 ГПК е отменен констативен НА № 153/2015 година до размер на 2/3 идеални части. С отменително решение на ВКС, след констатация за допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила при първото разглеждане на делото от въззивния съд, са дадени следните указания: делото да се върне за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд, като при новото разглеждане съдът следва да обсъди събраните по делото доказателства във връзка с доводите и възраженията на страните, като съобрази и разясненията, дадени в ТР № 1 от

06.08.2012 г. по тълк. д. № 18/2012 г. на ОСГК на ВКС относно предпоставките, при които един от сънаследниците може да придобие по давност идеалните части на останалите.

С отменителното решение на касационния съд е очертан ясно и предмета на спора - а именно от една страна твърденията на ищците Ф. Т. М. и В. Т. П. за собственост на основание наследяване от общия наследодател Т. М. К. (поч. 1978 г.) и Вяра И. (поч. 1998 г.) и направените оспорвания (релевирани възражения) от страна на ответниците по исковете Б. Т. М., З. Б. М. и З. Б. М., че процесните имоти не са били собственост на общия наследодател Т. К., а само на техния пряк наследодател Б. Т. М., поч. през 2003 г., като владението на същия и осъществено от тях продължено владение е повече от 35 години, процесните сгради са тяхна собственост, легитимиращи се с констативен НА № 153/2015 година. С отменителното решение са определени и релевантните за изхода на делото въпросите: на какво основание ответниците са установили фактическа власт върху имота; ако са завладели същия като наследствен, обективирали ли са намерението си по отношение на останалите сънаследници да владеят изцяло за себе си; след преобръщане на държането на чуждите идеални части във владение изтекъл ли е предвидения в чл. 79, ал. 1 ЗС давностен срок.

По въпросите, обосновавали допускане на касационното обжалване

Настоящият състав на касационния съд напълно споделя виждането (Решение № 528), че "исквата защита на правото на собственост предполага посочване на основаниято, на което се твърди, че то е придобито, защото това очертава предмета на спора и на доказване и е израз на диспозитивното начало в гражданския процес. " Когато делото е върнато за ново разглеждане на въззивния съд в правомощията му по чл. 294, ал. 1 ГПК, то дадените указания по приложение на закона – а в случая относно предмета на спора, определят необходимия обем процесуални действия по изясняване на спорните правно релевантни за конкретното дело факти.

Не може да има спор, че при действието на основните начала на гражданското съдопроизводство, установени с нормите на чл. 6, ал. 2 ГПК, чл. 7, ал. 1 ГПК, чл. 9 ГПК, точното и ясно формулиране на основаниято (факти и обстоятелства), на което се твърди, че е възникнало и съществува защитимото субективно материално право, при исковете за собственост това е конкретното, според чл. 77 ЗС, придобивно основание, решаващия съд може, като съобрази и релевираните фактически и правни съображения на защитата на насрещната страна, да определи предмета на делото, да съобрази допустимите и относими доказателствени искания, необходими за изясняване на спора от фактическа страна, в рамката на задължението си да съдейства на страните за разкриване обективната истина и съответни да постанови законосъобразно съдебно решение.

Наследяването, като придобивно основание на конкретно вещно право предполага установяване от субекта, който се позовава на него, на правоприемството – било универсално, било частно. За да се приеме, че вещното право по отношение на конкретни обекти е транслирано от патримониума на починалото лице към неговите законни или частни правоприемници, следва да бъде категорично установени, не само биологичната или юридическата връзка между наследодател и правоприемник, но и че спорното вещно право е било притежавано от наследодателя. За да се приеме, че наследственото правоотношение (като сложен комплекс от права и фактически отношения) е валидно основание за придобиване на вещно право, чиято защита се търси в рамките на висящ исков процес, то в тежест на страната –ищец е доказването на посочените обстоятелства.

В хипотеза, когато общ на страните по спора наследодател е владял процесния недвижим имот (аналогична хипотеза по Решение № 184) без да притежава титул за собственост и без, приживе да се е позовал на давността като такъв титул, то наследниците му придобиват по пътя на наследствената трансмисия само фактическата власт върху имота, като елемент от наследството. Без съмнение те биха могли да придобият собствеността, присъединявайки към своето владение владението на

наследодателя и позовавайки се на давността, но вещното право може да се признае като придобито само от онези наследници, които са заявили, че присъединяват своето владение към владението на наследодателя и се позовават на изтеклата давност. В тази хипотеза не намира приложение правилото, че сънаследникът упражнява фактическата власт върху имота, владеейки припадащите му се по наследство части и упражнявайки държане по отношение на частите, припадащи се на останалите наследници, тъй като по наследство е придобито не право на собственост, а само едно фактическо състояние, даващо правото владението на наследодателя да бъде присъединено, т. е. продължено и то само от онези наследници, които установяват реално фактическо владение върху целия имот.

За да се тълкуват установените по конкретен правен спор факти в контекста на задължителните разяснения на ТР № 1/2012 г. на ОСГК на ВКС по приложение на чл. 69 ЗС следва да сме в хипотеза на съсобственост респ. сънаследяване. Когато има спор дали наследодателят е бил собственик на имотите, предмет на вещно-правен спор между сънаследниците, и доколкото всички се позовават на права, придобити по пътя на правоприемството, то би било без значение коя страна доказва факта, че имотът е принадлежал на общия наследодател. Не така стои въпроса, когато е налице спор, че наследодателя няма титул за собственост, но в полза на някой от наследниците му има такъв за придобито право на собственост на оригинално основание- придобивна давност. В такава хипотеза, за да се приеме, че придобивната давност като юридическо основание за придобиване право на собственост ползва всички наследници и е проявила действието си и по отношение на всички, тези от тях които не са упражнявали фактическата власт, следва да установят, че владели имота сънаследници са владели имота и за тях (владение чрез трето лице). В тези хипотези не може да има приложение презумпцията на чл. 69 ЗС, която предполага наличие на съсобственост- съпритежание на вещното право.

В този аспект, с Решение № 3 е развита хипотеза именно за приложение на чл. 69 ЗС между сънаследници, ако приживе бъдещият наследодател(без титул за собственост) е предал фактическата власт на имота само на някой от правоприемниците си, която следва да се сподели и в настоящия случай.

В теорията и практиката на съдилищата няма спор, че владението, като наследими фактически отношения, е едновременно проявление на субективен и обективен елемент на уреденото с чл. 79 ЗС оригинално правно основание за придобиване право на собственост, от лицето, което се позовава на придобито право на собственост на основание чл. 79 ЗС.

Обективният елемент, изразяващ се в упражняване на фактическата власт върху веща, предполага установяване, в рамките на висящ правен спор, на онези фактически действия, осъществени от лицето претендиращо правото, които недвусмислено манифестират власт върху имота по съдържание като на собственик. /ПП-6-74/.

Субективният елемент на владението - намерението за своене, възприеман като психическо състояние на лице е по- трудно доказуемо. състояние, поради което законодателят установява законова оборима презумпция в чл. 69 ЗС. Предполага се, че владелецът държи вещта като своя, освен ако не се установи, че я дължи за друго. Намерението се изразява външно чрез различни действия, които фактически запълват съдържанието на правомощието на собственика, или на ограниченото вещно право, чието придобиване се цели.

С ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС се прие, че позоваването на придобивна давност е процесуално средство за защита на материално правните последици от изтичане на придобивната давност, че то не е елемент от фактическия състав за придобиване правото на собственост, че правото на собственост по давност се придобива автоматично при упражняване на владение с изтичане на законовия срок независимо дали се касае за владение на съсобственик, или за владение на имот от трето лице, което не е съсобственик. Позоваването на придобивна давност от страна на някой от сънаследниците, за които е установено, че са упражнявали фактическата власт с

намерение за своеене само за себе си, не може да ползва останалите сънаследници. Касае се по придобиване на право на собственост на собствено придобивно основание, но не и до наследяване, когато наследодателят не се е позовал на този придобивен способ.

По основателността на касационната жалба

Въз основа на изложеното, настоящият състав намира касационната жалба за основателна.

Няма спор по фактите, че семейството на общия наследодател Т. М. К. е едно от тези семейства, изселените при изселническата криза от 50-те години на миналия век от [населено място], Б., и заселени на общинска (държавна) собственост в землището на [населено място].

Процесните две сгради, предмет на спора за собственост, са изградени от общия наследодател Т. К. и М. К. (баща) през периода 1960-1965 година –Протокол за строителна линия № 51/27.03.1960 г. и др. писмени доказателства.

Ответниците по иска, настоящи касатори - Б. Т. М. и децата и З. Б. М. и З. Б. М. (наследници на едно от децата на Т. М. К.) са се снабдили с констативен НА № 153/16.11.2015 година за суперфициарна собственост на процесните два имота - а именно на жилищна сграда с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], застоена на площ от 83 кв. м., на един етаж и жилищна сграда с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], с площ от 47 кв. м., на един етаж и двете построени в ПИ с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], частна общинска собственост.

Декларация вх. № 397/10.04.2006 година сочи, че двете сгради са декларирани пред общинските данъчни власти като съсобствени.

За да приеме, че имотът има съсобствен характер, решаващият въззивен съд, при новото разглеждане на делото, съобразно указанията по отменителното решение на ВКС е приел, че съсобствеността има наследствен характер и не са налице предпоставките на чл. 79 ЗС да се приеме, че само ответниците притежават собствеността, на основание придобивна давност, доколкото няма данни от кой момент са счели, че владеят имотите само за себе си. Прието е, че доколкото са осъществявали владение само за себе си, то това е в обема на наследствените правата на техния пряк наследодател- Б. М., без обаче да демонстрират чрез действия промяна на намерението с което упражняват фактическата власт по отношение на другите наследници на Т. К. - а именно ишците Ф. Т. М. и В. Т. П..

Както бе изложено, задължителна съдебна практика на ВКС дава разяснения в смисъл, че "изтичането на предвидения в чл. 79, ал. 1 ЗС 10-годишен давностен срок не води автоматично до придобиване право на собственост дори през този период упражняващото фактическата власт лице да е владяло имота явно, необезпокоявано и непрекъснато, тъй като правото на собственост не може да бъде придобито без да е изразена воля за това. "

От правна страна това означава, че ако едно лице макар и да е упражнявало фактическа власт върху недвижим имот явно, необезпокоявано и непрекъснато повече от 10 години, без (приживе) да се позове на изтеклата придобивна давност, т. е. не е изразило ясно волята си да му се признае, че е придобил правото на собственост на определен недвижим имот на основание чл. 79, ал. 1 ЗС, то към момента на смъртта на това лице, не може да се приеме, че същото притежава собствеността на имота, по отношение на който е упражнявал фактическа власт дори и с демонстрирано намерение за своеене.. Наследниците на това лице не биха могли да придобият следователно по наследство правото на собственост, а само правото да владеят вещта като фактическо състояние. За да бъде придобита собствеността като имущество (вещно право) част от наследството на починалото лице, е необходимо изрично позоваване на този придобивен способ от страна на наследниците, но от името на владелия имота наследодател, в който случай правото на собственост би се придобило от момента, в който наследниците се позоват на изтеклата

давност дори наследодателят да е упражнявал фактическата власт върху имота повече от 10 години, тъй като придобивната давност има действие ex nunc.

Само наследници, които са заявили или явно демонстрирали действия, че присъединяват своето владение към владението на наследодателя си или извършвали такива действия сочещи на самостоятелно владение по отношение на процесния имот за срок по-дълъг от 10 години и се позоват на изтеклата в тяхна полза давност, могат да придобият правото на собственост върху имота, на основание чл. 79 ЗС.

При новото разглеждане на спора, решаващият- въззивен съд приема от фактическа страна за безспорно, че към момента на смъртта си наследодателя Т. М. К. няма титул за собственост

На база на анализ на събраните по делото гласни доказателства, въззивният съд е направил извод, че ищцата В. П. след завършване на училище се е омъжила и напуснала къщата на родителите си, ищецът Ф. М. също след завършване на училище е напуснал дома на родителите си и не се е връщал да живее в имота, което обстоятелство сочи, че фактическата власт по отношение на имота е упражнявана от другите роднини. Тази фактическа власт е получена като елемент от наследството на родителите, но доколкото с възрастните родители в имота, след напускането му от брата и сестрата, е останал да живее сина Б., в последствие заедно със семейството си - ответницата Б. и двете им деца З. и З. - ответници по иска, които са родени именно в този имот, няма данни ищите в нито един момент да са упражнявали фактическа власт на имота. Семейството на Б. М. останало да живее в имота и след смъртта на Т. М. К. през 1978 година и на съпругата му В. И. през 1998 година. Само те се грижили за имота, ползвали го като свои, правили ремонти и подобрения, а след смъртта на Б. през 2003 година в имота останали неговите наследници по закон- съпруга Б. и деца З. и З., родени съответно през 1970 година и 1976 година, които през 2015 година са се снабдили с констативен нотариален акт за собственост на основание давност и наследство № 153/2015 година.

Настоящият състав на касационния съд намира предявените от ищите Ф. М. и В. П. положителни установителни искове, с правно основание чл. 124 от ГПК, са неоснователни и недоказани и като такива не могат да бъде уважени. Направеният в обратен смисъл извод на въззивния съд е в нарушение на установените по делото правно релевантни факти, базирани на доказателствата по делото, но неточно анализирани, както и на неправилното им подвеждане под хипотезиса на нормите на чл. 79, ал. 1 ЗС във вр. с чл. 69 ЗС.

Фактите сочат, че ответниците Б. Т. М. и децата и З. Б. М. и З. Б. М. (наследници на едно от децата на Т. М. К.) са се снабдили с констативен НА № 153/16.11.2015 година за суперфициарна собственост на процесните два имота-а именно жилищна сграда с идентификатор 65766.702.3836. 1 по КК и КР на [населено място], застоена на площ от 83 кв. м., на един етаж и жилищна сграда с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], с площ от 47 кв. м., на един етаж и двете построени в ПИ с идентификатор *** по КК и КР на [населено място], частна общинска собственост. Тезата на ищите, че по наследство са съсобственици в процесните имоти, не намира опора нито в доказателствата, нито в закона след като по делото няма спор, че в наследството на Т. М. К., няма като актив право на собственост на процесните сгради, а само фактически отношения, резултат на осъществено владение до момента на смъртта му, което общият наследодател е осъществявал по отношение на построените от него две жилищни сгради, предмет на настоящия иск за собственост. Дори и да се приеме, че от страна на неговите наследници- ищци син Ф. и дъщеря В. има имплицитна на искането им и изложените факти позоваване на придобивната давност, като основания за придобиване право на собственост по см. на чл. 79, ал. 1 ЗС, то съгласно задължителните разяснения на ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС, при позоваване на давността макар и от наследниците на починало лице, вещното право се счита за придобито към момента, когато е изтекъл 10

годишния срок. Или в настоящия случай, с оглед времето на изграждане на сградите 60-65 година и датата на смъртта на общия наследодател- 1978 година би могло да се приеме, че към датата на смъртта му имотите са придобити като суперфициарна собственост. От това следва, че в наследството на Т. К., като актив е правото на собственост на двете сгради. Към момента на смъртта му наследници са съпругата В. И. и децата му Ф., Б. и В., като правата им в съсобствеността се определят от нормите на чл. 5 ЗН и чл. 14, ал. 7 СК/69 г., т. е. децата имат по 1/6 идеална част по наследство, а съпругата В. 3/6 идеални части на собствено основание по силата на чл. 13, ал. 1 СК/68 г. от прекратената имуществена общност. До смъртта на майката В. И. – 1998 година, фактическата власт на имота се упражнява от нея т. е. тя е владяла своята част за себе си (при липса на данни, че е владяла и за други го) и от семейството на сина Б. М.. след смъртта на В. И., същата е наследена от децата и Ф., Б. и В., при равни права. Доколкото данните сочат, че от 1998 година до 2015 година двете сгради са ползвани само и единствено от Б. и неговото семейство до смъртта му през 2003 година и след това до момента на завеждане на настоящото дело- 31.03.2016 година, необезпокоявано (данни в обратния смисъл няма), явно и при извършвани фактически действия в рамките на ползването на имотите, които не будят съмнение, че фактическата власт е упражнявана като такава на собственик на имота, следва, че именно в патримониума на Б., З. и З. е придобито правото им на собственост на основание изтекла само в тяхна полза нова придобивна давност, упражнявана спрямо останалите сънаследници – съсобственици, в който смисъл са и несъобразените от въззивния съд разяснения по ТР № 1/2021 г. на ОСГК на ВКС по приложение на чл. 69 ЗС.

Издаденият констативният нотариален акт по реда и на основание чл. 587 ГПК притежава обвързваща доказателствена сила за третите лица и за съда като ги задължава да приемат, че посоченото в акта лице е собственик на имота. В това се изразява легитимиращото действие на нотариалния акт за принадлежността на правото на собственост. Като намира за доказано, че са изпълнени предпоставките на чл. 79, ал. 1 от ЗС по отношение на ответниците, настоящият състав приема, че правото на собственост е придобито от тях и не са налице основания за частична отмяна на НА № 153/2015 година.

8. Въззивната инстанция е инстанция по съществото на спора, макар да разглежда делото само по наведените в жалбата основания. Тя е длъжна да обсъди представените и приети пред нея доказателства и да мотивира решението си съответно с изискванията на чл. 235, ал. 2 и чл. 236, ал. 2 ГПК като изложи самостоятелни изводи по съществото на спора и се произнесе по защитните доводи и възражения на страните в пределите, очертани с въззивната жалба и с отговора по чл. 263, ал. 1 ГПК.

Чл. 235, ал. 2 ГПК

Чл. 236, ал. 2 ГПК

Чл. 263, ал. 1 ГПК

Решение № 60144 от 25.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 491/2020 г., II г. о., докладчик съдията Здравка Първанова

Допуснато е касационно обжалване на въззивното решение за проверка на съответствието му с практиката на ВКС по обобщените въпроси относно дейността на въззивната инстанция като инстанция по същество на спора и задължението на въззивния съд да се произнесе със самостоятелни мотиви по поддържаните от страните доводи и възражения в рамките на очертания пред него от въззивната жалба предмет на спора.

Прието е, че въпросите са относими към поддържаните от ищцата доводи за прилагане разпоредбата на чл. 92 ЗС по отношение на процесния втори етаж от жилищната сграда, както и относно приложението на § 127 ПЗР ЗИД на ЗУТ и § 16 ПР ЗУТ с оглед момента на построяване на процесната сграда.

Върховният касационен съд, състав на II г. о., след проверка на заявленията в касационната жалба основания за отмяна на решението, приема следното:

С въззивното решение е потвърдено решение № 170/2019 г. по гр. д. № 2/2018 г. на Районен съд – Пазарджик. С последното по иск с правно основание чл. 108 ЗС, предявен от Й. С. против З. Л. С. и Н. И. С., е прието за установено, че ищцата е собственик на недвижим имот, представляващ УПИ * с площ 980 кв. м, в кв. * по плана на [населено място], ведно с част от построените в имота сгради, както следва: I-ви жилищен етаж с площ 117 кв. м. и на 1/2 ид. част от II-ри жилищен етаж с площ 117 кв. м. от масивна жилищна сграда; едноетажна масивна сграда – лятна кухня с площ 36 кв. м, едноетажна масивна сграда – гараж с площ 24 кв. м и паянтов сайвант с площ от 48 кв. м, като е отхвърлен искът за признаване право на собственост по отношение на останалата 1/2 ид. част от II-ри жилищен етаж с площ 117 кв. м. от жилищната сграда, ведно с припадащите се ид. ч. от общите части на сградата, вкл. от избения и таванския етаж. Ответниците З. С. и Н. С. са осъдени да предадат на ищцата владението върху I-ви жилищен етаж с площ 117 кв. м. от масивна жилищна сграда, построена в УПИ * и е отхвърлен искът за предаване на владението по отношение на дворното място и постройките на допълващото застрояване: лятна кухня с площ 36 кв. м, едноетажна масивна сграда – гараж с площ 24 кв. м и паянтов сайвант с площ от 48 кв. м.

По иска по чл. 124, ал. 1 ГПК, вр. чл. 26, ал. 1, предл. 1 ЗЗД, предявен от З. С. против Й. С., е обявен за недействителен поради противоречие със закона - § 127 от ПЗР на ЗИД на ЗУТ от 2012 г. и § 16 от ПР на ЗУТ, договорът за продажба по нотариален акт № 152/09.10.2008 г. в частта за продажбата на II-ри жилищен етаж с площ 117 кв. м. от масивна жилищна сграда, построена в УПИ *. Отхвърлен е искът за нищожност на договора за продажба по отношение на останалата част от жилищната сграда. Отхвърлен е искът по чл. 124, ал. 1 ГПК вр. чл. 26, ал. 1, предл. 2 ЗЗД, предявен от З. С. против Й. С. за нищожност поради заобикаляне на закона на договора за продажба на масивна жилищна сграда с площ от 117 кв. м, състояща се от избен и редовен етаж, находяща се в УПИ *, обективиран в нотариален акт № 152/2008 г. Отхвърлен е искът по чл. 124, ал. 1 ГПК, вр. чл. 26, ал. 2, предл. 1 ЗЗД, предявен от З. С. против Й. С. за нищожност поради невъзможен предмет на договора за продажба на масивна жилищна сграда с площ от 117 кв. м, състояща се от избен и редовен етаж, находяща се в УПИ * по нот. акт № 152/2008 г.

По иска по чл. 124, ал. 1 ГПК, предявен от З. С. срещу Й. С. е прието за установено, че ищецът е собственик по наследство на 1/2 ид. част от II-ри жилищен етаж с площ 117 кв. м. от масивна жилищна сграда, построена в УПИ *, и е отхвърлен искът за собственост върху 1/2 ид. част от I-ви жилищен етаж и припадащите му се идеални части от общите части на сградата. С решение № 795/29.07.2020 г. по гр. д. № 2/2018 г. на РС-Пазарджик е допусната поправка на очевидна фактическа грешка в решение № 170/08.02.2019 г. по същото дело в частта, с която е отхвърлен искът за предаване владението на дворното място и постройките с допълващо застрояване: "лятна кухня, гараж и паянтов сайвант" като в диспозитива е добавено... "както и по отношение на втори жилищен етаж с площ 117 кв. м. от жилищната сграда, ведно с припадащите се ид. части от общите части на сградата, вкл. от избения и тавански етаж".

Касационната жалба на Й. С. касае въззивното решение в частта, с която са отхвърлени предявените от нея искове, и частта, с която са уважени предявените срещу нея искове. З. С. и Н. С. не са обжалвали въззивното решение, поради което в частта, с

която са уважени предявените срещу тях и са отхвърлени предявените от З. С. искове, то не е предмет на касационен контрол.

Според въззивния съд ищцата твърди, че по силата на договор за продажба по нот. акт № 152/09.10.2008 г. е собственик на недвижим имот, представляващ УПИ * с площ 980 кв. м., [населено място], ведно с построените в имота сгради: масивна жилищна сграда с площ от 117 кв. м, състояща се от избен и два етажа, едноетажна масивна сграда – лятна кухня с площ 36 кв. м, едноетажна масивна сграда – гараж с площ 24 кв. м и паянтов сайвант с площ от 48 кв. м. Ответниците владеят имота без основание. Те твърдят, че не владеят част от сградите в дворното място: едноетажна масивна сграда – лятна кухня, едноетажна масивна сграда – гараж и паянтов сайвант. Оспорват действителността на договора за продажбата в частта относно жилищната сграда с площ 117 кв. м, при твърдение за нищожност поради липса на предмет и поради нарушение или заобикаляне на закона. Съществуващата към момента на продажбата жилищна сграда в дворното място е различна от описаната в нотариалния акт, тъй като се състои от избен, два жилищни етажа и тавански етаж, а не от избен и един жилищен етаж. Правото на собственост върху тази сграда не е надлежно прехвърлено, останало е в патримониума на продавачите до тяхната смърт, след което е придобито от наследниците им по закон в лицето на ищцата и ответника, при равни права. При условията на евентуалност ответниците оспорват иска по отношение на 1/2 ид. ч. от втория и таванския етаж на жилищната сграда с площ 117 кв. м, тъй като те не са били предмет на договора за продажба. Ответникът З. С. е предявил инцидентен установителен иск с правно основание чл. 124, ал. 1 ГПК вр. чл. 26, ал. 1, предл. 1 и 2 и ал. 2, предл. 1 ЗЗД за недействителност поради липса на предмет и поради нарушение или заобикаляне на закона на договора за продажба по нотариален акт № 152/2008 г. в частта относно жилищната сграда с площ 117 кв. м. Твърди се, че съществуващата към момента на продажбата жилищна сграда в дворното място е различна от описаната в нотариалния акт, тъй като се състои от избен, два жилищни етажа и тавански етаж, а не от избен и един жилищен етаж. Освен това удостоверението за търпимост, цитирано в нотариалния акт било с невярно съдържание, тъй като към датата на издаването му сградата не е била във вида, описан в него, а в сегашния си вид, и по действащите към момента на издаването му норми на ЗУТ било недопустимо издаването на удостоверение за търпимост за сгради, построени след 07.04.1987 г., а процесната е построена през 1989 г. Тъй като документът с невярно съдържание е използван с цел прехвърляне на собствеността върху сградата, договорът за покупко-продажба е нищожен поради нарушение или заобикаляне на закона. З. С. е предявил насрещен установителен иск по чл. 124, ал. 1 ГПК за собственост на 1/2 ид. част от жилищна сграда с площ 117 кв. м, състояща се от един избен, два редовни жилищни и един тавански етаж, построена в УПИ *, а при условията на евентуалност – иск за собственост само на 1/2 ид. част от втория жилищен и от таванския етаж. Твърди, че процесният поземлен имот и построената в него масивна жилищна сграда с първоначална площ от 70 кв. м, състояща се от две стаи, кухня и салон, са придобити през 1975 г. от родителите му по време на брака им в режим на СИО, след което е извършено пристрояване и надстрояване на съществуващата сграда, завършило през 1989 г., въз основа на проекти, одобрени на 11.11.1987 г., в резултат на което жилищната сграда станала с площ 117 кв. м с един избен, два редовни жилищни и един тавански етаж, а пристроената и надстроена част е придобита от родителите му по силата на приращението. Понеже същата, респ. пристроеното, не било прехвърлено на ищцата /негова сестра/ с оспорената с инцидентния установителен иск продажба, имуществото е останало в наследствената маса и е придобито по наследство при равни части от двамата.

Въззивният съд е посочил, че прехвърлителите по договора за продажба са били собственици на процесния недвижим имот и че купувачът е придобил въз основа на сделката правото на собственост върху дворното място и постройките на допълващото

застрояване. Оспорен е прехвърлителният ефект на договора по отношение на жилищната сграда по съображения за неговата частична недействителност на няколко основания – липса на предмет, противоречие със закона или неговото заобикаляне. Съгласно § 127 на ПЗР на ЗИД на ЗУТ от 2012 г. и § 16 ПР на ЗУТ строежи, които са незаконни и нетърпими по смисъла на ЗУТ, не могат да са предмет на прехвърлителна сделка, а незаконните, но търпими строежи могат да са предмет на такава сделка след представяне на удостоверение за търпимост, издадено от компетентните органи. Нормите са императивни и забраняват извършването на прехвърлителни сделки с незаконни строежи, както и с търпимите строежи, за които не е представено удостоверение за търпимост. При сключване на договора за продажба продавачите са представили удостоверение за търпимост № 327/13.10.2005 г. То включва избения и един жилищен етаж. Към момента на издаването жилищната сграда е имала избен полувокпан етаж, първи жилищен етаж, напълно завършен, втори жилищен етаж на груб строеж и покрив с подпокривно пространство. Двата жилищни етажа представляват самостоятелни жилищни обекти по смисъла на § 5, т. 30 от ДР на ЗУТ. Сградата е незаконно построена, тъй като за нея липсват одобрени строителни книжа. Има само неодобрен архитектурен проект за пристрояване и надстрояване. Следователно същата може да е предмет на прехвърлителни сделки само при наличие на издадено удостоверение за търпимост. Издадено е удостоверение за търпимост само за избения и за първия жилищен етаж, въпреки че според СТЕ жилищната сграда е била във вида, в който се намира в момента и цялата е представлявала търпим строеж. Доколкото за извършването на разпоредителни сделки не е достатъчно сградата да е в режим на търпимост, а да е издадено съответното удостоверение по § 16 ПР на ЗУТ, продажбата по нотариален акт № 152/2008 г. следва да се счита за недействителна по отношение на втория жилищен етаж, за който не е представено такова удостоверение. Този самостоятелен обект, ведно с припадащите се идеални части от общите части на сградата, е останал в собственост на продавачите, които са наследодатели на ищцата и на ответника З. С.. След откриване на наследството двамата са негови съсобственици при равни квоти като наследници от първи ред по чл. 5, ал. 1 ЗН. Съсобственикът има право да ползва общата вещ при условията на чл. 32 ЗС, а когато тази вещ представлява постройка в чужд имот, собственикът на постройката може да ползва и дворното място, доколкото това е необходимо за използването на постройката – чл. 64 ЗС. Отношенията между съсобствениците следва да се уредят по правилата на чл. 30 и сл. ЗС, но не и посредством иска по чл. 108 ЗС, който може да бъде насочен само срещу владеещ несобственик, но не и срещу съсобственик. Ето защо по отношение на тези имоти ревандикационният иск правилно е отхвърлен в осъдителната част изцяло, а в установителната – за разликата над 1/2 идеална част. Договорът за продажба има своя предмет, доколкото описаната в него жилищната сграда съществува и представлява самостоятелен обект на собственост. Относно прехвърлянето правото на собственост на втория жилищен етаж е прието, че са законосъобразни изводите на първоинстанционния съд, че разпоредителната сделка с него е недопустима от закона поради липсата на издадено удостоверение за търпимост. Затова волята на страните по договора относно включването в продажбата и на този етаж е без значение. Ищецът е собственик по наследство на 1/2 ид. част от втория жилищен етаж, ведно с припадащите му се идеални части от общите части на сградата. Поради установения порок на сделката вторият етаж е останал в собственост на продавачите. Купувачът, който е придобил правото на собственост върху земята, не може да претендира по приращение и собствеността върху сградата, тъй като изключването на последната от предмета на продажбата, респ. недействителността на договора за продажба по отношение на същата, оборва презумпцията по чл. 92 ЗС. Неоснователно е възражението на ищцата за придобиване на втория жилищен етаж по давност – чл. 79 ЗС, тъй като незаконните строежи, какъвто е процесният, могат да бъдат обект на прехвърлителни сделки или да се придобиват по давност едва след издаването на

удостоверението за търпимост по § 16 от ПР на ЗУТ. Въззивният съд е посочил, че по отношение на дворното място и постройките от допълващо застрояване искът по чл. 108 ЗС е основателен само в установителната му част, тъй като ответниците имат право да използват поземления имот на основание чл. 64 ЗС и не е доказано да ползват останалите постройки.

С оглед рамките на производството по чл. 290, ал. 2 ГПК и рамките на касационната жалба, във връзка с релевантните за изхода на спора правни въпроси, поставени в изложението по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК, по които е допуснато и касационното обжалване с определението по чл. 288, ал. 1 ГПК, настоящият състав намира следното: Въпросите са относими към правомощията на въззивната инстанция като инстанция по същество. Съобразно задължителната практика на ВКС, вкл. ТР № 1/2013 г., ОСГТК, въззивната инстанция е инстанция по съществото на спора, макар да разглежда делото само по наведените в жалбата основания. Тя е длъжна да обсъди представените и приети пред нея доказателства и да мотивира решението си съответно с изискванията на чл. 235, ал. 2 ГПК и чл. 236, ал. 2 ГПК като изложи самостоятелни изводи по съществото на спора и се произнесе по защитните доводи и възражения на страните в пределите, очертани с въззивната жалба и с отговора по чл. 263, ал. 1 ГПК. Въззивният съд трябва да се произнесе по спорния предмет на делото след като подложи на самостоятелна преценка доказателствата и обсъди защитните тези на страните, при съблюдаване на очертаните с жалбата предели на въззивното производство. Той трябва да прецени всички правнорелевантни факти, от които произтича спорното право като бъдат обсъдени доказателствата, въз основа на които намира едни от тях за установени, а други за неосъществили се, както и да обсъди всички доводи на страните, които имат значение за решението по делото /решение на ВКС № 202/2018 г. по т. д. № 1826/2016 г., I т. о.; решение на ВКС № 144/2018 г. по гр. д. № 5100/2017 г., III г. о.; решение № 27/2015 г. по гр. д. № 4265/2014 г., IV г. о. и др. /

По основателността на касационната жалба.

Обжалваното решение е валидно и допустимо, но е неправилно, тъй като е постановено при съществено нарушение на процесуалните правила. Въззивният съд е следвало да подложи на самостоятелна преценка доказателствата и да обсъди поддържаните от ищцата доводи за прилагане разпоредбата на чл. 92 ЗС по отношение на процесния втори етаж от жилищната сграда, както и да изложи мотиви относно приложението на § 127 ПЗР ЗИД на ЗУТ и § 16 ПР на ЗУТ в съответните редакции с оглед момента на построяване на сградата и момента на договора за продажба на процесния имот. От фактическа страна е установено по делото, че ищцата се легитимира като собственик на процесното дворно място и построената в него сграда по силата на нотариален акт № 152/2008 г., обективиращ договор за покупко-продажба от 09.10.2008 г., сключен с наследодателите на страните. Видно от договора, негов предмет е УПИ * с площ 980 кв. м. по плана на [населено място] /подробно описан/, ведно с построените в имота, съгласно удостоверение за търпимост № 327/2005 г. масивна жилищна сграда с площ 117 кв. м., състояща се от избен и редовен етажи, едноетажна масивна сграда – лятна кухня, едноетажна масивна сграда гараж, и паянтов сайвант. Видно от удостоверение № 327/2005 г., издадено от Главния архитект на община Пазарджик, построеният обект – масивна жилищна сграда /с един вкопан и един редовен жилищен етаж/ -117 кв. м., лятна кухня, гараж, паянтов сайвант по § 16, ал. 1 ПР ЗУТ са търпими строежи и не подлежат на премахване и забрана за ползване. Съобразно приетата по делото техническа експертиза, жилищната сграда в процесния имот се състои от избен, полувкопан под нивото на терена етаж, самостоятелни първи жилищен /обитаем/ етаж, втори жилищен /необитаем -степен "груб строеж"/ етаж, и тавански етаж, който представлява подпокривно пространство. Съществувалата в имота преди пристрояването и надстрояването сграда е била едноетажна – с площ 66 кв. м. Визата за пристройка е

издадена на 11.11.1987 г. и е изготвен архитектурен проект за пристройка, без данни за одобряването му. Липсва проект за надстрояване. Периодът на строителство е от 1987 г. като около 1990 г. сградата /пристроена и надстроена/ вече е била с покрив. Данните по делото, вкл. и СТЕ, сочат категорично, че към 09.10.2008 г. сградата е била построена в описания вид, етажност и степен /с покрив/, с два самостоятелни жилищни етажа / I и II/ и е отговаряла на изискванията за търпим строеж. При тези данни неправилно въззивният съд се е позовал на § 16, ал. 1 ЗУТ, приемайки, че вторият жилищен етаж не може да бъде обект на прехвърлителна сделка /като незаконен строеж, без удостоверение за търпимост/, тъй като редакцията на разпоредбата към датата на сключване на нот. акт № 152/2008 г. касае строежи, изградени до 07.04.1987 г., какъвто не е процесният. Неправилно е и позоваването на § 127 ПЗР ЗУТ от 2012 г. като императивна норма, в противоречие на която е сключена сделката, след като нормата не е част от обективното право към момента на сключването. В допълнение следва да се има предвид и последователната практика на ВКС, изразена в решения, постановени по чл. 290 ГПК /№ 33/2012 г. по гр. д. № 195/2012 г., II г. о., № 129/2014 г. по гр. д. № 4880/2013 г., I г. о., № 74/2014 г. по гр. д. № 6580/2013 г., II г. о., № 280/2016 г. по гр. д. № 2394/2013 г., IV г. о. /, съгласно която разпоредбата на § 16 ЗУТ е неотнормисима към вещноправните последици от незаконното строителство, въпросът дали строежът е законен или не, е относим към възможността за премахването му, но не и към правото на собственост на незаконната сграда. Незаконно изграден обект може да бъде предмет на разпоредителна сделка и тя не е нищожна. Статутът на такъв имот не рефлектира върху волеизявлението за прехвърляне на правото на собственост върху него.

Като е приел, че е основателен предявеният в производството от З. С. инцидентен установителен иск за обявяване за нищожен на процесния договор за покупко-продажба в частта му досежно втория жилищен етаж от сградата, поради противоречие със закона – основание по чл. 26, ал. 1 ЗЗД, въззивният съд е постановил незаконосъобразно решение, което следва да бъде отменено в тази част.

В разглеждания случай прехвърлителите по нот. акт № 152/2008 г. са изявили воля за прехвърляне правото на собственост върху целия техен собствен имот – дворното място, заедно с построените в него жилищна сграда и останалите сгради на допълващо застрояване. Вторият жилищен етаж не е изрично изключен от предмета на договора, поради което при тълкуване на волята на страните по него с оглед разпоредбата на чл. 20 ЗЗД следва, че страните са целели прехвърляне правото на собственост върху дворното място, заедно с всички построени в него сгради и подобрения. В тази връзка следва да се има предвид и установената и непротиворечива практика на ВКС /решение № 529/2010 г. по гр. д. № 1129/2009 г., I г. о., решение № 120/2014 г. по гр. д. № 2928/2014 г., II г. о., решение № 183/2012 г. по гр. д. № 88/2012 г., II г. о. /, съгласно която при прехвърляне на земята купувачът придобива и подобренията и сградите върху нея, щом същите не са изключени изрично като предмет на сделката. Запазването на собствеността върху сградата, отделно от земята, трябва да бъде изрично уговорено, за да се смята оборена презумпцията по чл. 92 ЗС. Ето защо процесният договор за покупко-продажба има действие и по отношение на втория жилищен етаж. След като правото на собственост върху него е прехвърлено надлежно на ищцата С., то е неправилен изводът на въззивния съд, че по силата на наследствено правоприемство тя и ответникът са станали съсобственици на имота при равни квоти след смъртта на своите родители. С оглед приетото по-горе относно валидното прехвърляне на имота в полза на ищцата по силата на договора за покупко-продажба, искът по чл. 108 ЗС досежно този самостоятелен обект на собственост е изцяло основателен и следва да бъде уважен - ищцата е изключителен негов собственик, а ответниците го владеят без правно основание. Основателна е претенцията по чл. 108 ЗС в осъдителната си част и по отношение на останалите постройки в дворното място. Установено е по делото от гласните доказателства, че ответниците живеят в

жилищната сграда, вкл. държат свои вещи във всички етажи. Те ползват цялото дворно място, а оттук и постройките на допълнителното застрояване. Ето защо следва да се приеме, че държат процесното дворно място и постройките в него без правно основание. Като е приел обратното, въззивният съд е постановил необосновано и незаконосъобразно решение, което трябва да бъде отменено и вместо него на основание чл. 293, ал. 2 ГПК да се постанови друго съобразно приетото по-горе по съществото на спора.

9. Не е забранен от закона и не е нищожен на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД договор, с който двамата съпрузи прехвърлят на единия от тях, регистриран като едноличен търговец, вещни права, придобити по време на брака.

След като съпрузите понастоящем могат свободно да избират режим на имуществените си отношения, включително чрез брачен договор, сключен по време на брака и имащ действие за вече придобитото имущество, даденото в т. 6, ППВС 5/1972 разрешение за недействителност на договори между съпрузите, с които се намаляват имуществените права на единия съпруг, като се заменя общата собственост върху вещите и правата върху вещи, с индивидуална собственост на единия съпруг, не е приложимо.

Чл. 24, ал. 1 СК

Чл. 26 ЗЗД

Решение № 60142 от 26.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 974/2021 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: допустимо ли е от чл. 24, ал. 1 СК и при даденото тълкуване в т. 6 на ППВС № 5/1972 г., разпореждане по време на брака с имущество, придобито в съпружеска имуществена общност /СИО/, извършено от двамата съпрузи в полза на единия от тях, регистриран като едноличен търговец; какво е значението в тази връзка на предвидената в чл. 27 ЗДДФЛ възможност съпругът нетърговец да даде писмено съгласие с нотариална заверка на подписа за включване на движими и недвижими вещи, придобити в СИО, в имуществото на едноличния търговец, регистриран от другия съпруг.

Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение като разгледа жалбата в рамките на наведените основания, установи следното:

Производството е по искове по чл. 26 ЗЗД за нищожност на шест договора за покупко-продажба на недвижими имоти със земеделски характер, общо 244 на брой, сключени в периода от 14.11.2013 г. до 05.12.2013 г. между ищцата и съпруга ѝ М. Н. като продавачи и ЕТ "Боян-М. Н.", като купувач. Поддържаните основания за нищожност са четири: 1/противоречие със закона - чл. 8, ал. 1 ЗЗД и чл. 183 ЗЗД, тъй като едноличният търговец не е самостоятелен правен субект, което означава, че М. Н. е договарял сам със себе си, а договорът по определение е съглашение на две или повече лица; 2 противоречие със закона - чл. 24, ал. 1 СК, тъй като съпружеската имуществена общност е бездялова и докато трае общността единия съпруг не може да прехвърля на другия, респ. на регистрирания от него едноличен търговец, правото на собственост върху своя дял; 3 заобикаляне на закона, доколкото с договорите е постигнато прекратяване на съпружеската имуществена общност върху имотите не по реда на чл. 27 СК; 4 привидност, поради това, че реални парични престации за плащане не са извършени, а купувачът едноличен търговец е наредил паричните суми по личната сметка на М. Н.. Предявен е и иск за делба на тези 244 бр. земеделски имоти, предмет на договорите за продажба, между ищцата и ответника М. Н.. Производството по иска за делба е

прекратено по отношение на два имота, описани в нотариален акт № 195, том 3, рег. № 4059, н. д. № 55 от 05.12.2013 г. на нотариус рег. № *, с оглед на което предмет на делба са останали 242 имота. С уточняваща молба от 18.10.2019 г. ищцата заявява, че не предявява иск за нищожност на договора от 13.03.2014 г. за прехвърляне на търговско предприятие на едноличния търговец в полза на "Боян 82" ООД, но счита, че договорът няма вещно-транслативен ефект за спорните имоти, доколкото прехвърлителят не е могъл да прехвърли повече права, отколкото има.

Установено е, че Е. П. и М. Н. са бивши съпрузи - бракът им сключен през 1981 г. и е прекратен през 2016 г. със споразумение. През 1993 г. М. Н. е регистриран като ЕТ "Боян. -М. Н. ". През 2013 г. е учредено "Боян 82" ООД от М. Н. и Б. М. Н. - техен син и управител на дружеството. Двамата съпрузи са упълномощили сина си Б. да се разпорежда със земеделските земи, придобити от тях по време на брака.

С атакуваните като нищожни шест договора за продажба, сключени във формата на нотариален акт, четири от месец ноември 2013 г. и два от декември 2013 г., Б. Н., като пълномощник на родителите си, продава на ЕТ "Боян-М. Н. " земеделските имоти. Установено е, че цената на имотите е заплатена по банков път - от сметка на ЕТ "Боян-М. Н. " по лична сметка на ответника М. Н.. Не се спори, че всички тези имоти, предмет на сделките, са придобити по време на брака на възмездно основание на името на М. Н..

С договор от 13.03.2014 г. с нотариална заверка на подписите, е извършено прехвърляне на предприятието на едноличния търговец в полза на "Боян 82" ООД, включително всички недвижими имоти, които са по баланса към 28.02.2014 г.

Установено е, че с предходен нотариален акт от 01.07.2013 г. Е. и М. Н. са продали на ЕТ "Боян-М. Н. " други недвижими имоти, също придобити по време на брака, като ищцата лично е участвала при сключването на договора. Тази сделка не е атакувана от ищцата като нищожна.

При тези фактически обстоятелства първоинстанционният съд е уважил иска за прогласяване на нищожност поради противоречие с чл. 24, ал. 1 СК; искът за делба е отхвърлил поради липса на съсобственост, доколкото сделката на разпореждане от ЕТ "Боян-М. Н. " в полза на "Боян 82" ООД е относително недействителна спрямо ищцата, но тя не се е позовала на относителната недействителност по реда и в сроковете на чл. 24, ал. 4 СК.

Въззивният съд е отменил решението за уважаване на иска по чл. 26, ал. 1 ЗЗД и е потвърдил решението в останалата част - за отхвърляне на исквете за нищожност на другите поддържани основания и за отхвърляне на иска за делба.

По първото основание за нищожност е приел, че липсва нарушение на чл. 8 и чл. 183 ЗЗД. Изтъкнал е, че едноличният търговец е определена от закона правоспособност на физическото лице, придобита с факта на регистрация в търговския регистър, без да се създава нов правен субект, различен от физическото лице. В случая не е нарушена нормата на чл. 8 ЗЗД, тъй като участват две различни лица като продавач и купувач са налице - продавачи по договорите са ищцата и съпруга ѝ, а последният е купувач.

Второто основание за нищожност - нарушение на чл. 24, ал. 1 СК въззивният съд също е намерил за неоснователно. Приел е, че липсва нарушение на забраната съпрузите да се разпореждат по време на брака с дела, който биха получили от СИО при прекратяването ѝ. Със сключените сделки имотите, които са притежавани в режим на СИО, са преминали в патримониума на единия от съпрузите в качеството му на едноличен търговец. Тези сделки не са нищожни. Чл. 22, ал. 3 СК прогласява за лична собственост вещните права, придобити от единия съпруг - ЕТ по време на брака за упражняване на търговската му дейност и включени в неговото предприятие. Разпоредбата на чл. 27, ал. 1, т. 2 ЗДДФЛ дава възможност едноличният търговец да включи в търговското предприятие движими и недвижими вещи, които са част от съпругеската имуществена общност; това

се извършва с протокол, съставен от едноличния търговец и с декларация за съгласие на другия съпруг, с нотариална заверка на подписа.

По-нататък съдът е извършил разграничение между правилата за съпругеската имуществена общност в правната уредба по Семейните кодекси от 1968 г., от 1985 г. и сега действащия Семейен кодекс от 2009 г. Изтъкнал е, че при първите два кодекса режимът на СИО е императивен, докато новият кодекс дава възможност съпрузите да изберат режима на имуществените си отношения. И в трите кодекса е уредена презумпцията за съвместен принос при възмездно придобиване на вещни права, както и са налице разпоредби, според които докато трае бракът, никой от съпрузите не може да се разпорежда с дела, който би получил при прекратяване на СИО, а разпореждането с общото имущество, се извършва съвместно от двамата съпрузи. Същевременно, нормите на трите кодекса уреждат по различен начин статута на имуществото, индивидуална собственост на единия съпруг, което му служи за упражняване на занятие/търговска дейност. В СК от 1968 г. - чл. 13, ал. 2 е предвидено, че не стават общи движимите вещи, придобити от единия съпруг през време на брака, които му служат за обикновено лично ползване или за упражняване на занятие, като в т. 5 на ППВС № 5/1972 г. по тълкувателен път е посочено кои са тези вещи. В СК от 1985 г. разпоредбата на чл. 20, ал. 2 изрично сочи, че лични са движимите вещи, придобити от единия съпруг през време на брака, които му служат за обикновено лично ползване или за упражняване на професия. С Тълкувателно решение № 2/2001 г. на ОСГК е прието, че презумпцията за съвместен принос по чл. 19, ал. 3 СК от 1985 г. (отм.); се изключва за придобитото по време на брака имущество на съпруга едноличен търговец, когато то е резултат от упражняваната търговска дейност и е включено в търговското предприятие на търговеца. Следователно, включването на имущество, което е съпругеска имуществена общност, в предприятието на единия съпруг, регистриран като ЕТ, е правна възможност. Търговското предприятие на ЕТ е обособено от имуществото на физическото лице и търговецът може да се разпорежда с него, без да е необходимо съгласието на другия съпруг по чл. 24, ал. 2 СК. С разпоредбата на чл. 22, ал. 3 законодателят възприема установената до този момент практика по посоченото Тълкувателно решение. В съответствие с така възприетото е и разпоредбата на чл. 27, ал. 1, т. 2 и ал. 4 ЗДДФЛ, с която макар и за данъчни цели се предоставя възможност на съпруга - нетърговец да се разпорежи валидно с фингираната идеална част от вещ СИО, при което правата върху вещта излизат от патримониума на съпрузите и се включват в патримониума на търговското предприятие на съпруга - търговец. С оглед на тези законодателни промени след 1972 г., касаещи правата на съпрузите по отношение на вещи, придобити по време на брака, свързани с упражняване на професия и търговска дейност на един от съпрузите, то т. 6 на ППВС № 5/1972 г., което е запазило значението си, следва да се разбира, че не са недействителни сделките, с които съпрузите заедно се разпореждат с имущество СИО в полза на единият от тях, упражняващ търговска дейност като едноличен търговец. Такива сделки пораждаат вещно-транслативно действие, в резултат на което предприятието на ЕТ включва съответната вещ, независимо от съпругеския произход до този момент. Въз основа на това съдът е приел, че атакуваните сделки не нарушават закона. СИО между съпрузите е прекратена по ред, който не е изрично предвиден в чл. 27 от СК, но изброяването в разпоредбата не е изчерпателно.

Искът за нищожност на договорите поради заобикаляне на закона съдът също е намерил за неоснователен. Приел е, че с процесните договори не се постига забранена от закона цел - заобикаляне на разпоредбите на чл. 21, чл. 24 и чл. 27 СК, а напротив, касае за постигане на предвидена в закона /разпоредбата на чл. 27 ЗДДФЛ/ правна възможност част от имущество на съпрузите, което е СИО да бъде включено в предприятието на съпруга - едноличен търговец, за което разпореждане ищцата е дала съгласие. Липсват доказателства, тежестта за което е върху ищцата, извършените разпореждания да са с

единствена цел тя да бъде лишена от своя дял в общността при развода ѝ с М. Н.. Разводът е настъпил няколко години след сделките и няма данни към момента на сключването им отношенията между страните да били влошени.

Искът за нищожност поради привидност на договорите е обоснован не с твърдения, че страните не са желаели изобщо сключването на сделка /абсолютна симулация/ или че прикрили истинската сделка /относителна симулация/ с друг вид сделка, а с ненадлежно плащане на цената по договорите. Неплащането на продажната цена не е индичия за привидност, а и по делото е установено, че плащане е извършено от сметка на едноличния търговец по сметка на М. Н.. При липса на обратно писмо или други доказателства, допустими за разкриване на симулацията, твърденията за привидност на процесните договори са недоказани.

Предявеният иск за делба на 242 бр. недвижими имоти съдът е отхвърлил поради липса на съсобственост. Атакуваните шест сделки са породили вещно-транслативен ефект, като недвижимите имоти са преминали в патримониума на търговското предприятие на ЕТ и са станали индивидуална собственост на съпруга ЕТ при условията на чл. 22, ал. 3 СК. Към момента на прекратяване на брака между ищцата и ответника М. Н. имотите не са СИО и обикновена съсобственост върху тях не възниква.

По основанията за касационно обжалване.

Правният въпрос: действително ли е, с оглед разпоредбата на чл. 24, ал. 1 СК и при тълкуването в т. 6 на ППВС № 5/1972 г., разпореждане по време на брака с имущество, придобито в режим на СИО, извършено от двамата съпрузи в полза на единия от тях, регистриран като едноличен търговец следва да получи положителен отговор. Разпоредбата на чл. 24, ал. 1, пр. 2 СК забранява на съпрузите докато трае брака да се разпореждат с дела си, който биха получили при прекратяване на имуществената общност. Идентична разпоредба съществува и в отменените два семейни кодекса - чл. 14, ал. 2 СК от 1968 г. и чл. 22, ал. 1 СК от 1985 г. Според тълкуването в т. 6 на ППВС 5/1972 г. са недействителни договорите между съпрузите, докато трае бракът, чрез които се намаляват имуществените права на единия съпруг или се увреждат интересите на децата от брака, като се заменя общата собственост върху вещите и правата върху вещи, с индивидуална собственост на единия съпруг спрямо тях. Същевременно, в приетото по време на действието на Семейния кодекс от 1985 г. Тълкувателно решение № 2/2001 г. на ОСГК се дава разрешение, че презумпцията за съвместен принос е изключена за придобитото по време на брака от съпруга - едноличен търговец, когато то е резултат от упражняваната търговска дейност и е включено в търговското предприятие на ЕТ. В мотивите на тълкувателния акт се изтъква, че режимът на СИО се отнася до придобиване на вещи и права върху вещи с потребителски характер, необходими за нужди на семейството, а дейността на ЕТ има за цел формиране на приходи и печалби от реализираната търговска дейност, извършвана посредством търговското предприятие; обръща се внимание, че Семейните кодекси от 1968 г. и 1985 г. са приети при различни обществено-икономически условия когато търговска дейност от субекти на частното право не е могла да бъде извършвана. Тук следва да се допълни, че сега действащият Семейен кодекс от 2009 г. е приет и отразява новите обществено-икономически реалности; в неговата уредба режимът на съпругеска имуществена общност е само един от възможните начини за уреждане на имуществените отношения между съпрузите - чл. 18 СК; по своя воля съпрузите могат да изберат режим на общност, режим на разделност или договорен режим, като сключване на брачен договор е допустимо и по време на брака и с него може да бъде преуреден статута на вече придобитото имущество - чл. 39 СК. Следователно, сега действащата уредба е доста по-гъвкава, дава възможност за избор и за проява на свобода на договаряне в тази сфера, което по предходните кодекси не е било възможно. В сега действащия кодекс постановките на горепосоченото Тълкувателно решение № 2/2001 г. на ОСГК са превърнати в законова норма - чл. 22, ал. 3 прогласява за

лична собственост вещните права, придобити от съпруга - едноличен търговец в резултат на търговската му дейност. Именно през призмата на тази нова уредба, призвана да отговаря на променените обществени отношения, следва да се извършва тълкуването на разпоредбата на чл. 24, ал. 1 СК и прилагането на постановките на т. 6 от ППВС № 5/1972 г.

Изложеното дава основание да се приеме, че не е забранен от закона и не е нищожен на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД договор, с който двамата съпрузи прехвърлят на единия от тях, регистриран като едноличен търговец, вещни права, придобити по време на брака. Целта на договора е да се предназначи имуществото за търговската дейност на едноличния търговец и по този начин да се признае личния му характер. Тази цел не е забранена от закона и не противоречи на сега действащата уредба на имуществените отношения между съпрузите. След като съпрузите понастоящем могат свободно да избират режим на имуществените си отношения, включително чрез брачен договор, сключен по време на брака и имащ действие за вече придобитото имущество; след като законът - чл. 22, ал. 3 СК изрично признава личен характер на имуществото, придобито от съпруг-търговец и служещо за търговската му дейност, то не може да се отрече възможността с договор между съпрузите да се уговори, че определено имущество, придобито по време на брака на името на единия от тях, служи за дейността същия съпруг, регистриран като едноличен търговец и поради това е негова лична собственост. Такава сделка не представлява разпореждане с дела от съпружеската имуществена общност, който би бил получен при прекратяване на брака по смисъла на чл. 24, ал. 1, пр. 2 СК, тъй като в нея участват и изразяват воля и двамата съпрузи, т. е. разпореждането се извършва от тях съвместно както изисква чл. 24, ал. 3 СК. Даденото в т. 6 на ППВС 5/1972 г. разрешение за недействителност на договори между съпрузите, с които се намаляват имуществените права на единия съпруг, като се заменя общата собственост върху вещите и правата върху вещи, с индивидуална собственост на единия съпруг, не е приложимо в посочената хипотеза.

По косвен начин признание на действителността на такова разпореждане се извлича от разпоредбата на чл. 27 ЗДДФЛ. Тя дава възможност физическото лице - собственик на предприятието на едноличния търговец да включи в имуществото на едноличния търговец придобити от него движими и недвижими вещи, които са съпружеска имуществена общност, за което е необходимо другият съпруг да декларира с нотариално заверена декларация съгласието си за включване на вещта в имуществото на едноличния търговец. Разпоредбата е в данъчен закон и преследва основно данъчни цели, така че няма пряко отношение към притежанието на вещните права. Независимо от това, тя е ясен израз на новото виждане на законодателя за имуществените отношения между съпрузите и по-конкретно за свободата на съпрузите по обща воля да променят предназначението на една вещ и оттам нейния режим.

По касационната жалба.

Обжалваното въззивно решение е постановено в пълно съответствие с гореизложеното разрешение на правния въпрос. Поради това решението не е неправилно поради нарушение на материалния закон, както счита жалбоподателката. Атакуваните договори не противоречат на чл. 24, ал. 1, пр. 2 СК и не са нищожни на това основание. Предвид дадените по-горе разяснения не е налице и заобикаляне на закона - постигане на несъвместима със закона цел посредством разрешени от закона действия. Целта на семейния кодекс е както да защити съпружеската имуществена общност от посегателства и да гарантира нейното съществуване, така и да даде максимална свобода на двамата съпрузи като титуляри на правото на собственост по своя преценка да се разпореждат с нея. При възприетото разрешение балансът на тези две цели е постигнат.

Отделно, в случая е видно, че са налице сключени идентични по вид продажби /по нотариален акт от 01.07.2013 г./ с лично участие на ищцата, които тя не атакува като

нищожни. Това поставя под съмнение доколко с предявяване на иска тя действително преследва защитата на съпругеската имуществена общност.

По отношение изводите на съда спрямо останалите основания за нищожност, не са установени предпоставки за допускане на касационен контрол в определението по чл. 288 ГПК и изводите на съда по тях не следва да бъдат преразглеждани. А след като атакуваните договори са действителни, то искът за съдебна делба е неоснователен, тъй като съсобственост върху имотите между бившите съпрузи липсва.

10. Компетентен в производство по чл. 247 ГПК за поправка на очевидна фактическа грешка е съдът, постановил съдебния акт по съществото на спора, чиято поправка се иска.

Чл. 247 ГПК

Решение № 60092 от 27.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3549/2020 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационно обжалване е допуснато за проверка на евентуална недопустимост на въззивното решение и отговор на основния процесуално правен въпрос, свързан с проблема на компетентността на съда в производство по чл. 247 ГПК, а именно "Кой е компетентния съд да допусне поправка на очевидна фактическа грешка в съдебния акт по същество?"

С подадения в срока на чл. 287, ал. 1 ГПК отговор на касационната жалба, ответниците по касация П. Г. М. и Г. И. М. вземат становище, че касационната жалба не следва да се допусне до касационно разглеждане поради обстоятелството, че не отговаря на селективните критерии, доколкото касаторът не формулира въпроси от значение за изхода на спора. Не вземат становище в открито съдебно заседание.

Върховният касационен съд, състав на второ отделение на гражданската колегия като съобрази наведените основания за допускане на касационното обжалване и релевираните възражения на насрещната страна, и в рамките на служебната проверка относно валидността и процесуалната недопустимост на обжалваното въззивно решение намира, че обжалваното решение е процесуално недопустимо.

С посоченото решение, окръжният съд в правомощията на въззивна инстанция по чл. 258 и сл. ГПК е отменил Решение № 378 от 12.11.2019 по гр. д. № 35/2009 г. на РС-Велинград, с което в производство по чл. 247 ГПК е допусната поправка на очевидна фактическа грешка в Решение № 330 от 14.12.2009 година по гр. д. № 35/2009 г. на РС-Велинград, като в диспозитива на същото, на ред 9 надолу вместо изписаното " първи етаж" следва да се чете "първи жилищен етаж", и е постановил ново решение, с което молбата за поправка на допусната очевидна фактическа грешка на Д. Ц. е оставена без уважение.

За да се произнесе по съществото на молбата по чл. 247 ГПК, окръжният съд, въпреки направеното възражение относно компетентността на съда, е приел, че както районния съд, така и той - като въззивна инстанция, има компетентността по см. на чл. 247 ГПК да се произнесе по искане да се отстрани очевидна фактическа грешка в решение на по-горната инстанция, в случая на касационния съд.

Настоящият състав на ВКС намира, че компетентен съд в производство по чл. 247 ГПК- за поправка на очевидна фактическа грешка е съставът на съда, постановил съдебния акт по съществото на спора, чиято поправка се иска. Този извод се базира на систематичното и емпирично (от гл. т. на практиката) тълкуване на нормата на ГПК, уреждаща производството по чл. 247 ГПК. Това производство е част от Раздел III, на

Глава Осемнадесета и обхваща видовете съдебни производства, които ограничително уреждат възможността да се преодолее принципът за неоттегляемост на съдебния акт.

Разпоредбата на чл. 247, ал. 1 ГПК установява, че "Съдът по своя инициатива или по молба на страните може да поправи допуснатите в решението очевидни фактически грешки". Като се има предвид смисловото подчиняване на чл. 247 ГПК на принцип за неоттегляемост на съдебния акт, уреден с чл. 246 ГПК, то граматичното тълкуване на нормата на ал. 1 не може да сочи, че всеки съд (според мястото му в инстанционната йерархия) може да поправи всяко решение, стига да е сезиран с такова искане.

По конкретното дело с искане по чл. 247 ГПК за поправка на очевидна фактическа грешка на Решение № 202 от 13.07.2012 година, постановено по гр. д. № 680/2011 година на ВКС- I г. о., е сезиран районен съд Велинград. С това решение на ВКС, постановено в правомощията на чл. 293, ал. 1 и ал. 2 ГПК, касационният съд е отменил Решение № 409/28.09.2010 г. по гр. д. № 266/10 г. на Пазарджишкия окръжен съд, поправено с Решение № 59 от 22.02.11 г. по същото дело, в частта, с която е бил отхвърлен искът по чл. 108 от ЗС за процесния апартамент и вместо него е постановил ново решение по съществото на спора като е осъдил П. Г. М. и Г. И. М., и двамата от [населено място] да предадат на основание чл. 108 ЗС на И. Д. Ц. и Д. С. Ц. (син, наследник по закон на покойния С. Ц.) следния недвижим имот: апартамент със застроена площ от 51, 65 кв. м, състоящ се от коридор, баня и тоалетна, килер, кухня, дневна със спалня в общо помещение, заедно с правото на строеж за този апартамент, който по архитектурен проект представлява източната част на апартамент № 2 /две/, целият със светла площ от 89, 95 кв. м, находящ се на първия етаж от жилищната сграда, построена в УПИ **, кв. 130 по плана на [населено място], която реална източна част от апартамент № 2 е със самостоятелен достъп от стълбищна клетка и включва следните помещения по архитектурен проект: коридор № 3 с площ от 5, 4 кв. м; санитарен възел № 6 с площ от 2, 7 кв. м /до коридор № 3/; спалня № 4 с площ от 11, 5 кв. м /преустроена в кухня/, спалня № 5 с площ от 31, 2 кв. м /преустроена в дневна със спалня/ и килер № 8 с площ от 0, 85 кв. м, при съседни на дворното място, в което е построена сградата: от две страни улици, ПИ № *; ПИ № *и ПИ № *.

Като се базира на безпротиворечивото разбиране, че "очевидна фактическа грешка" по см. на чл. 247 ГПК представлява всяко несъответствие между формираната от съда воля и нейното писмено изразяване в диспозитива на съдебния акт и че това несъответствие следва да бъде отстранено в производство по същото дело, в рамките на инстанцията, на чието решение по същество се иска поправката на очевидната фактическа грешка, настоящият състав на касационния съд приема, че без уредена от законодателя правораздавателна компетентност, е налице процесуално недопустимо произнасяне от страна на районен и въззивен съд, счита, че обжалваното решение следва да се обезсили и делото се изпрати на компетентния съд- а именно състава на ВКС, постановил решението чиято поправка на очевидна фактическа грешка се иска.

Изводът на настоящата инстанция се базира и на факта, че решението на ВКС (предмет на искането по чл. 247 ГПК) е необжалваемо, а ако би се приела тезата, че всеки сезиран съд може да се произнася в производство по поправка на очевидна фактическа грешка, както е в случая решение по чл. 247 ГПК, постановено от районен съд, би подлежало на двуинстанционен правораздавателен контрол, което е в разрез с логиката, духа и буквата на закона.

11. Наличието на неприложен регулационен план на населеното място, с който се извършва нова (в смисъла на различна) индивидуализация на недвижимия имот, не попада в категорията на фактическата или правна невъзможност на предмета на сделката, индивидуализиран според същия.

Чл. 26, ал. 2 ЗС

Чл. 34 ЗС

Решение № 60137 от 31.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 609/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационното обжалване е допуснато по въпроса за приложението на ал. 26, ал. 2 ЗЗД - нищожност на сделка поради невъзможен предмет предвид на обстоятелството, че оспорената разпоредителна сделка има за предмет недвижим имот, индивидуализиран по плана на населеното място, които регулационен план не е приложен?, произнесен в противоречие с константна практика на ВКС, съгласно цитираните решения.

По въпроса, обусловил допускане на касационното обжалване

С дадените задължителни разяснения по ТР № 3/2014 г. на ОСГК на ВКС, прието на 28.06.2016 година се сочи, че "основанията за нищожност, систематизирани в чл. 26, ал. 2 ЗЗД визират съставомерността на сделката. Основанията, свързани с отделните елементи на сделката, са факти, които опорочават фактическия състав на сделката, поради което тя не поражда желаното правно действие. Предмет на сделката могат да бъдат вещи, действия, бездействия, нематериални правни и имуществени блага. За да е налице сделка, страните трябва да са постигнали съгласие по нейния предмет. Ако към момента на постигне на съгласието предметът е фактически или правно невъзможен, сделката е нищожна поради невъзможен предмет.

Фактическата невъзможност на предмета означава, че той не съществува в реалната действителност при сключване на сделката и не може да възникне според природните закони и с оглед нивото на развитие на науката, техниката и технологиите към момента на сделката, както и ако предметът е индивидуално определена вещь и тя е погинала преди постигане на съгласието. Правната невъзможност на предмета означава, че за неговото възникване или за разпореждането с него съществува непреодолима правна пречка.

За да не се стигне до невъзможност на предмета, той трябва да е определен или поне определяем. Когато предмет на прехвърляне е реално определена част от недвижим имот (сграда, жилище или други обекти), договорът има предмет, ако страните са постигнали съгласие коя част се прехвърля.

В контекста на тези разяснения, конкретният факт - а именно неприложен регулационен план на населеното място, с който се извършва нова (в смисъла на различна) индивидуализация на недвижимия имот, не може да се приеме, че попада в категорията на фактическата или правна невъзможност на предмета на сделката, индивидуализиран според същия, за да опорочи волята на страните при сключването и, и се приеме, че договорът, с предмет същия недвижим имот, но индивидуализиран по начин, различен от този по действаща регулация (поради неприложения план), е договор с невъзможен предмет.

В тази насока са и мотивите на Р № 401, с което се приема, че до изменението на неприложения дворищнорегулационен план, обаче, въпреки отпадането на отчуждителното действие на този план, парцелът се запазва в границите, определени от този дворищнорегулационен план.

По основателността на касационната жалба

При изложените по горе съображения, настоящият състав на ВКС намира касационната жалба за основателна.

Разпоредбата на чл. 344, ал. 1, изр. 1 ГПК е насочена да обезпечи установяване правото на делба за всеки съделител - страна в производството, да се прекрати съсобствеността помежду им и то по начин, който държи сметка за обема на притежаваните от всеки от тях права, по отношение на конкретен обект на правото на

собственост, респ. конкретно вещно право. Правото на делба, като упражнено по съдебен ред потестативно (преобразуващо) субективно материално право чрез заявено искане до съда за ликвидирание на съсобствеността и трансформирането ѝ в индивидуални собственически права на съделителите по отношение на конкретен недвижим имот (движими вещи или ограничени вещни права), предполага безусловно установяване в производството както на съществуването на обекта на собственост като такъв, лицата-титуляри на правото на собственост върху същия, така и обема на техните права.

С исковата си молба В. Х. М. е поискал да се извърши съдебна делба на съсобствен недвижим имот, индивидуализиран като: УПИ *, отреден за ПИ №№ *, * и *, кв. 32 съгласно устройствения план на [населено място], одобрен със Заповед № 901/1987 г. и Регулационна преписка, одобрена със Заповед № 270/23.12.2003 година. Личните си права в съсобствеността на терена в обем на 250 кв. м., ведно с построената едноетажна жилищна сграда (която не е предмет на делбата), същият базира на придобитата собственост по НА № 119/2005 г. за дарение и по НА № 120/2005 г. за покупко-продажба от С. Б. Б. и образувания по регулация общ парцел с последния одобрен устройствен план на [населено място].

Искът е предявен срещу лицата В. С. М. и съпруга и П. М. М., К. С. Т., М. Б. Б., Н. С. Б. и Д. С. П. и съпруга и В. О. П.

С отговора на исковата молба по чл. 131 ГПК К. С. Т. поддържа теза за липсата на съсобственост по отношение на недвижимия имот, чиято делба се иска, релевира възражение за недействителност на сделките по НА № 119/2005 г. за дарение и по НА № 120/2005 г. за покупко-продажба, легитимиращи ищеца като съсобственик, с довод, че към датата на тяхното сключване - 10.05.2005 година съгласно действащия РП на [населено място] няма УПИ –* за пл. № * от кв. 32 по РП на [населено място] от 1951 година т. е. налице са сделки с невъзможен предмет.

Ответниците В. и П. М., М. Б. Б., Н. С. Б., Д. и В. П. изразяват становище, че не оспорват иска за делба, съгласни са с евентуално обособяване на дялове от дворното място, което държи сметка и на режима на застрояването му с сгради, индивидуална собственост на отделните групи съделители.

Районният съд, на база на писмените доказателства и констатация на изслушаната съдебно - техническа експертиза за частична идентичност на УПИ –* за пл. № * от кв. 32 по РП на [населено място] от 1951 година и УПИ *, пл. № *, * и *, от кв. 32 по КПП на [населено място] от 1987 година е приел, че е налице съсобственост на имота, индивидуализиран според плана от 1987 година като УПИ *, отреден за ПИ №№ *, * и *, кв. 32 съгласно устройствения план на [населено място], одобрен със Заповед № 901/1987 г., между първоначалните страни по спора, и при права, определени на база анализ на разпоредителните сделки по НА № 116/65 г., НА № 56/69 г., НА № 50/76 г., НА № 173/87 г., съответно и НА № 119/2005 г. НА № 120/2005 г. По отношение на лицата П. М. М. и В. О. П. искът е отхвърлен след като се приема, че вещните права на техните съпруги са лично имущество и нямат характера на съпругеска имуществена общност.

За да промени правния резултат и отхвърли иска на В. Х. М. за съдебна делба, въззивният съд приема, че сделките по НА № 119/2005 г. НА № 120/2005 г. са недействителни, на основание чл. 26, ал. 2 ГПК, като сделки с невъзможен предмет.

С оглед на изложените по – горе общи мотиви по въпроса по чл. 280, ал. 1 ГПК, базирани изцяло на задължителните разяснения на ТР № 3/2014 г. на ОСГК на ВКС, настоящият състав на ВКС приема, че изводите на въззивната инстанция за недействителност на сделките по НА № 119/2005 г. (дарение) и НА № 120/2005 г. (покупко-продажба) са неправилни, направени в противоречие със задължителната съдебна практика на ВКС по приложение на чл. 26, ал. 2 ЗЗД.

Правните изводи на въззивния съд, че "при наличие на дворищна регулация след влизане в сила на регулационни план правото на собственост върху имотите, послужили

за кадастрална основа, се преобразува в право на собственост върху урегулираните поземлени имоти (УПИ), които са отредени за тези имоти, поради което предмет на сделката е създадения по регулация УПИ, а не имотът, от който е образуван" не могат да бъде възприети нито за правилни, нито за логични.

Невярното в този изводи на съда е виждането, че предмет на сделката не е самото имущественото благо - в случая правото на собственост, а имотът който е образуван по силата на РП. Индивидуализацията на недвижим имот, съгласно действащ регулационен план, не създава нова собственост, а само обособява по различен начин съществуващ обекта на правото на собственост по стария регулационен план. Това логично следва от факта, че ако новият регулационен план не е влязъл в сила, или регулацията за имота не е приложена, то в действие е старият план и имотът се индивидуализира според същия защото право на собственост не се губи.

В настоящия случай, това означава, че спорното вещно право (съществуващата съсобственост на УПИ *, отреден за ПИ №№ *, * и *, кв. 32 съгласно устройствения план на [населено място], одобрен със Заповед № 901/1987 г.) не може да се възприеме като ново- различно право на собственост на недвижим имот от момента, в който, при нов регулационен план, е променена номерацията на ПИ (УПИ –* за пл. № * от кв. 32 по РП на [населено място] от 1951 година), доколкото безспорно е установено, че в предметните рамки на "новия" УПИ отчасти попада недвижим имот по стара регулация. При извършване на разпоредителни сделки по НА № 119/2005 г. и НА № 120/2005 г. разпореденият имот е индивидуализиран с граници, съседни, номерация по представените легитимиращи правото на собственост на прехвърлителя документи. Ако в резултат на настъпили промени в регулационния статут на недвижимия имот (посочено в обстоятелствената част на исковата молба) има спор относно идентичността на имота, предмет на правния спор, то идентичността между отразяването на един недвижим имот по стария и новия план се установява по делото с помощта на експертно становище, документи –извлечения от регистрите, удостоверения за идентичност и др. След като именно по този начин е процедирали първинстанционният съд по делото и е установил идентичността на спорния (делбен) имот по плана на [населено място] от 1951 година и този от 1987 година, нелогичен е правният извод на втората инстанция, че въпреки безспорната "трансформация на правото на собственост с новия регулационен план, се създава нов правен обект, несъществуващ към момента на разпоредителните сделки и това обстоятелство, поради това, че в разпоредителната сделка имотът е индивидуализиран по стария план, съставлява недействителност на сделката поради фактическа невъзможност на предмета на сделката, при която недействителност не е настъпил вещно-правният ефект на облигационните договори.

Като приема, че разпоредителните сделки по НА № 119/2005 г. и НА № 120/2005 г. са валидни и са породили вещно-правния си ефект и легитимират В. Х. М. като съсобственик в УПИ- *, отреден за поземлени имоти №№ *, * и * в кв. 32 по устройствения плана на [населено място] от 1987 година, настоящият състав на касационния съд счита, че обжалваното въззивно решение като неправилно следва да се отмени.

Делото следва да се върне за ново разглеждане на въззивния съд. Същото не може да бъде решено по същество от състава на Върховния касационен съд при липса на мотиви (т. е. на разглеждане по същество) на въпроса за допустимостта на делбата, при релевирано в тази насока възражения по въззивната жалба на К. Т. (починала в хода на касационното производство и заместена от сестра и В. М.) и възраженията и с отговора на исковата молба и категоричното становище за несъгласие за евентуална реална делба (чрез обособяване на самостоятелни дялове). В мотивите на обжалваното решение липсва произнасяне за значението на данните за реализираното застрояване на имота със сгради,

които (не са предмет на делбата и са индивидуална собственост на различните групи съсобственици.

Не са обсъдени и събраните доказателства, в контекста на съдебната практика на ВКС - Решение № 115 от 02.07.2019 г. по гр. д. № 3411/2018 година на ВКС-I г. о. за допустимостта на делбата на застроено дворно място, свързани с дадените варианти за поделваемост от изслушаната и приета от първата инстанция съдебно-техническа експертиза. При новото разглеждане на делото въззивният съд следва да извърши проверка на законосъобразността на съдебното решение на първата инстанция в частта, с която са определени правата на всеки един от съделителите в съсобствеността, включително и относно изводите, че съделителите П. М. и В. П. нямат права и искът за делба по отношение на тях следва да се отхвърли.

12. Наличието на противоречие между обстоятелствената част на исковата молба, в която се излагат твърдения, сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице, и петитума, насочен срещу друго лице, представлява нередовност и когато делото е разгледано и по него е постановено решение, без тази нередовност да бъде отстранена, постановеното решение е недопустимо. Такова решение изобщо не може да обвърже с последиците си лицето, което би имало качеството на надлежна страна, но не е било конституирано по делото. Това лице следва да бъде конституирано и делото да бъде разгледано с негово участие, за да бъде отстранена нередовността.

Чл. 129 ГПК

Чл. 130, ал. 2 ЗСВ

Чл. 49 ЗЗД

Чл. 3, ал. 1 ЗЛЗ

Решение № 60220 от 5.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3748/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Владимир Йорданов

Касационното обжалване е допуснато по процесуалноправния въпрос за задължението на съда при проверката на редовността на исковата молба да следи за надлежната процесуална легитимация на ответника и ако констатира, че искът е предявен срещу ненадлежен ответник, да укаже на ищеца да отстрани нередовността на исковата молба в определен срок чрез предприемане на действия за конституиране на надлежния ответник.

Установената практика на Върховния касационен съд приема положителен отговор на този въпрос. Правният въпрос е разгледан и в т. 5 от ТР № 1/09.12.2013 г. по т. д. № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС с оглед на правомощията на ВКС, в която е прието, че исковата молба е нередовна при противоречие между обстоятелствената и част, в която се излагат твърдения, сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице, и петитума, насочен срещу друго лице. ОСГТК на ВКС е дало отговор на въпроса за правомощията на ВКС, когато порокът бъде конституиран от него в обжалваното пред него въззивно решение.

В мотивите на тълкувателното решение е прието, че наличието на противоречие между обстоятелствената част на исковата молба, в която се излагат твърдения, сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице, и петитума, насочен срещу друго лице, представлява нередовност и когато делото е разгледано и по него е постановено решение, без тази нередовност да бъде отстранена, постановеното решение е недопустимо. Такова решение изобщо не може да обвърже с последиците си лицето, което

би имало качеството на надлежна страна, но не е било конституирано по делото. Това лице следва да бъде конституирано и делото да бъде разгледано с негово участие, за да бъде отстранена нередовността.

Съгласно чл. 130, ал. 2 ЗСВ тълкувателните решения са задължителни за органите на съдебната власт, каквито са съдилищата, поради което по въпроса не следва да бъдат излагани отделни мотиви от настоящия съдебен състав.

Ответникът по жалбата с ново наименование "Аджибадем С. К. Университетска многопрофилна болница за активно лечение Т. " ЕАД оспорва касационната жалба като неоснователна.

Третото лице помагач "Застрахователно дружество Е. " АД оспорва касационната жалба като неоснователна.

По основателността на жалбата и на основание чл. 290 и сл. ГПК:

За мотивите на въззивния съд:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че на 18.07.2011 г. ищецът е потърсил медицинска помощ и е бил прегледан от лекар в Д. "Т. ", като са му били са извършени още два последващи прегледа в същото лечебно заведение, а при втория преглед ищецът е бил насочен за лечение към УМБАЛСМ "ПИРОГОВ" от д-р В. Ч. с диагноза "Гангрена диабетика халуцис декстри". По делото е прието за безспорно установено, че на ищеца е проведено лечение в УМБАЛСМ "ПИРОГОВ", като са доказани твърдените факти относно търпените болки и страдания във връзка с проведеното лечение и наложилите се две оперативни намеси, както и последвалата трайна инвалидизация, съгласно приетото заключение на съдебно-медицинската експертиза, което заедно с приложените писмени доказателства (медицинска документация) и свидетелските показания са кредитирани изцяло от съда. Като основателно е прието възражението на ответника за липсата на пасивна материалноправна легитимация. Като неоснователно е прието възражението на ищеца, че Д. "Т. " и болница "Т. " към датата на извършените му прегледи са били едно и също юридическо лице. Въззивният съд е приел, че правилно първоинстанционният съд е счел, че ответното дружество не е пасивно легитимирано да отговаря за причинените и претърпени от ищеца неимуществени вреди, поради което и не може да бъде ангажирана неговата отговорност. Изложени са съображения, че за да бъде осъществен фактическия състав на чл. 49 ЗЗД е необходимо да бъде осъществен фактическия състав на неправомерното увреждане по чл. 45 ЗЗД, като вредите следва да са причинени от изпълнителя при или по повод изпълнението на възложената работа или от бездействието на изпълнителя, когато е следвало да се осъществят определени действия, а в случая ответното дружество не е възложител на работата, при изпълнението, на която са настъпили процесните вреди. Дейността на ответното лечебно заведение към датата на твърдения деликт е била регулирана от Закона за здравето (ЗЗ), в редакцията му към ДВ бр. 45/14.06.2011 г., и от Закона за лечебните заведения (ЗЛЗ), в редакцията му към ДВ бр. 45/14.06.2011 г., както и от съответните Медицински стандарти, утвърдени с Наредби на министъра на здравеопазването. Прието е, че съгласно чл. 8 и чл. 9 ЗЛЗ, че Д. "Т. " и МБАЛ "Т. " към 18.07.2011 г. са две различни лечебни заведения. Съгласно разпоредбата на чл. 3, ал. 1 ЗЛЗ, лечебните заведения по глава Втора от закона се създават по ТЗ и ЗК. Видно от справка в търговския регистър към месец 07. 2011 г. и понастоящем МБАЛ "Т. Болница София" и Д. "Т. " са регистрирани като отделни юридически лица, различни по вид и структура, с различно управление и представителство, както и с различен ЕИК (като невярно е прието възражението на ищеца, че двете дружества имат едни и същ ЕИК). В този смисъл е прието, че ищецът твърди с исковата молба и с допълнителна изрична уточнителна молба, че е бил преглеждан за периода от 18.07.2011 г. до 25.07.2011 г. от лекари в Д. "Т. " и този факт не се оспорва от страните, а напротив се подкрепя от съдебно-медицинската експертиза и писмените доказателства, представени от ответното дружество, установяващи служебните отношения на медицинския персонал, прегледал

ищеца за посочения период и Д. "Т. ". Въззивният съд е приел за доказано обстоятелството, че ищецът е имал качеството на пациент на Д. "Т. ", а не на ответното дружество МБАЛ "Т. Болница София", доколкото съгласно чл. 84, ал. 1 ЗЗД пациент е всяко лице, което е потърсило или на което се оказва медицинска помощ. В случая е прието за очевидно, че медицинска помощ е оказана на ищеца от лекари, служители и медицински персонал в Д. "Т. ", който е възложител на работата, при извършването, на която е настъпил твърдения процесен деликт. Не се спори по делото, че д-р М. и проф. Ч. имат по смисъла на чл. 49 ЗЗД качеството на служители на Д. "Т. ", при осъществяване на дейността си по лечение на ищеца за процесния период, но като ответник по делото не е конституирано дружеството Д. "Т. ", а МБАЛ "Т. болница София". Въззивният съд се е позовал на приетото с т. 5 от ТР № 1/2013 по т. д. № 1/2013 на ВКС, ОСГТК, че когато касационната инстанция констатира, че исковата молба е нередовна поради противоречие между обстоятелствената част, в която се излагат твърдения, сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице, и петитума, насочен срещу друго лице, въззивното решение е недопустимо и подлежи на обезсилване, като делото следва да се върне за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд. Приел е, че в случая първоинстанционният съд е констатирал подобно противоречие, но са дадени точни и ясни указания на ищеца по редовността на исковата молба, а доколкото конституирането на ответника по делото е единствено и изцяло само предоставено на волята на ищеца, съдът не разполага с правомощия служебно да подмени конституирания от ищеца ответник, дори при констатиране на липса на материално правна легитимация. Липсата на материално правна легитимация води до неоснователност на предявения иск, а не до недопустимост на същия, поради което въззивният съд е потвърдил първоинстанционното решение, с което е отхвърлен предявеният иск.

По основателността на касационната жалба:

С оглед дадения отговор на правния въпрос и приетото с т. 5 на ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС настоящият състав намира, че въззивният съд се е произнесъл по нередовна искова молба, с което е постановил недопустимо решение:

Правилно въззивният съд е приел, че при твърдения на ищеца, че е имал качеството на пациент на Д. "Т. ", а не на ответното дружество МБАЛ "Т. Болница София" (сега с наименование УМБАЛ "Т. Болница София") и че Д. "Т. ", а не ответното дружество МБАЛ "Т. Болница София", е бил възложител на работата по лечението на ищеца чрез д-р М. и проф. Ч., които са имали качеството на служители на Д. "Т. ", ищецът е обосновал правен интерес да търси защита срещу Д. "Т. ", но като не е насочил петитума на исковата молба срещу това лице, а срещу друго лице - МБАЛ "Т. Болница София", ищецът е допуснал нередовност на исковата молба и че тази нередовност не е отстранена.

При тези изводи въззивният съд е следвало да приеме, че като се е произнесъл по иска въпреки неотстранената нередовност на исковата молба, първоинстанционният съд е постановил недопустимо решение.

Съгласно приетото в цитираната в отговора на правния въпрос т. 5 на ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС, на което въззивният съд се е позовал, но е приложил неправилно, настоящият съдебен състав приема, че постановеното по нередовната искова молба въззивно решение също е недопустимо, поради което и с оглед правомощията на ВКС по чл. 293, ал. 4 ГПК и приетото с т. 5 на ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС настоящият състав на касационната инстанция, сезиран с касационна жалба срещу недопустимото въззивно решение, следва да го обезсили, както и да обезсили първоинстанционното решение и да върне делото за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд, което следва да започне с даване на указания на ищеца за отстраняване на нередовностите на исковата молба на основание чл. 129, ал. 1 ГПК – отстраняване на противоречието между обстоятелствената част на иска, в която се съдържат твърдения, че ищецът е претърпял вреди, причинени от служители на Д. "Т. ", сочещи на интерес да се

търси защита срещу Д. "Т. " и петитума на иска, насочен срещу друго лице – МБАЛ "Т. Болница София" (искане за осъждане на МБАЛ "Т. Болница София" да заплати обезщетение за причинените вреди) и с даване на указания на ищеца за последиците от неотстраняването на противоречията – връщане на исковата молба на основание чл. 129, ал. 2 ГПК. При точното изпълнение на указанията първоинстанционният съд следва да конституира надлежния ответник и да започне разглеждането на делото срещу него от етапа на връчване на препис от редовната искова молба.

13. Когато изискванията за образование и квалификация са предвидени в закон или друг нормативен акт, работодателят е длъжен да съобрази тези изисквания в длъжностната характеристика.

С оглед особеностите на конкретната работа и нуждите на предприятието, работодателят може да въведе и по-високи изисквания за образование и квалификация за заемане на определена длъжност от нормативно установените. Такова изменение е възможно след възникване на трудовото правоотношение, чрез промени в длъжностната характеристика, стига те да не противоречат на нормативно установените. Това правомощие е въпрос на работодателска целесъобразност и не подлежи на съдебен контрол. Само при довод за злоупотреба с право следва да се извърши проверка, дали изменението в изискванията за заемане на длъжността е въведено с оглед нуждите на работата и в този смисъл, дали работодателят е действал добросъвестно, в съответствие с чл. 8, ал. 1 КТ, което обуславя преценката за законност на уволнението.

Чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ

Чл. 8, ал. 1 КТ

Чл. 344 КТ

Решение № 60276 от 6.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4103/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Мими Фурнаджиева

Касационното обжалване е допуснато по обусловилия изхода на спора въпрос законосъобразно ли е прекратяването на трудовото правоотношение по чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, когато работодателят въвежда с длъжностната характеристика по-високи квалификационни изисквания за заемане на длъжността от нормативно установените.

Съгласно чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, работодателят може да прекрати трудовия договор, като отправи писмено предизвестие до работника или служителя в сроковете по чл. 326, ал. 2 КТ, когато работникът или служителя не притежава необходимото образование или професионална квалификация за изпълняваната работа. Съдебната практика константно приема, че изискванията за образование и квалификация за заемане на определена длъжност могат да бъдат предвидени в закон, в друг по-нисък по степен нормативен акт или в длъжностната характеристика. Когато изискванията са предвидени в закон или друг нормативен акт, работодателят е длъжен да съобрази тези изисквания в длъжностната характеристика. С оглед особеностите на конкретната работа и нуждите на предприятието, работодателят може да въведе и по-високи изисквания за образование и квалификация за заемане на определена длъжност от нормативно установените. Такова изменение е възможно след възникване на трудовото правоотношение, чрез промени в длъжностната характеристика, стига те да не противоречат на нормативно установените. Това правомощие е въпрос на работодателска целесъобразност и не подлежи на съдебен контрол. Само при довод за злоупотреба с право следва да се извърши проверка, дали изменението в изискванията за заемане на длъжността е въведено с оглед нуждите на

работата и в този смисъл, дали работодателят е действал добросъвестно, в съответствие с чл. 8, ал. 1 КТ, което обуславя преценката за законност на уволнението. Настоящият съдебен състав напълно споделя соченото тълкуване на закона.

Касационната жалба е основателна.

По силата на допълнително споразумение от 30.08.2016 г. ищцата е заемала длъжността "заместник-директор, учебна дейност". Трудовото правоотношение е прекратено със заповед № 1932-295/01.03.2019 г. на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, считано от 05.03.2019 г. Прекратяването е обосновано с наличието на обективна необходимост от промяна в изискванията за образование и квалификация за заеманата длъжност, свързана с развитието на динамичните процеси в системата на образованието. Работодателят е посочил, че повишаването на квалификацията на педагогическите кадри по педагогически, психологически и методически проблеми е неразривно свързано с потребностите на подрастващите към по задълбочени и всеобхватни знания, което налага нови отговорности към педагогическите кадри и умения за педагогически похвати, за да бъдат привлечени и задържани учениците в училище, което е възможно само с повишаване на квалификацията и придобиване на нови такива от служителите в съответствие с Наредба № 12 от 01.09.2016 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, и че от лицето, заемащо длъжността "заместник директор по учебната дейност", се изисква да има задълбочени познания и всеобхватни умения поради факта, че възложените му отговорности с длъжностната характеристика касаят цялостния образователен процес, което налага изискване за по-висока образователна подготовка, каквато е професионално-квалификационната степен от по-горно ниво. Притежаваните от ищцата висше образование-магистър, френска филология, втора специалност - английски език и литература, и V-та професионална квалификационна степен, не съответствали на утвърдената на 01.03.2019 г. длъжностна характеристика за длъжността "заместник-директор по учебната дейност" – изискуемият вид и равнище на образование и квалификация са: висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър", както и придобита III-та професионална квалификационна степен съгласно Наредба № 12 от 01.09.2016 г. За заместник-директор по учебната дейност, отговарящ за начален и прогимназиален етап, се изисква висше образование с образователно-квалификационна степен "магистър" и придобита III-та професионална квалификационна степен съгласно Наредба № 12 от 01.09.2016 г.

Въззивният съд приема, че в новата длъжностна характеристика работодателят е препратил към Наредба № 12 от 01.09.2016 г. (отм.); , в която са предвидени изискванията за образование и професионална квалификация, необходима за заемане на педагогически специалисти и в която липсва изискване за притежаване на III-та професионална квалификационна степен за процесната длъжност; в посочения подзаконен нормативен акт е уредена само процедурата за придобиване на съответната професионално-квалификационна степен. При това положение препращането към цитираният подзаконен нормативен акт е прието за некоректно, тъй като всъщност ответникът е въвел новото изискване с длъжностната характеристика, и е заключено, че заповедта е незаконосъобразна по посочените съображения.

Законът за предучилищното и училищното образование в чл. 212 от закона определя, че необходимите компетентности като съвкупност от знания, умения и отношения по нива на кариерното развитие за всеки вид педагогически специалист (включително на заместник-директорите) се определя от професионален профил (в същия смисъл е и разпоредбата на чл. 42 от действащата към момента на прекратяване на трудовото правоотношение Наредба № 12 от 1 септември 2016 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, отменена от 02.08.2019 г.), а последният, заедно с постигнатите резултати в

обучението на учениците им, са основа за определяне на приоритетите за професионално усъвършенстване. Изрично законът сочи, че повишаването на квалификацията е непрекъснат процес на усъвършенстване и обогатяване на компетентностите на педагогическите специалисти за ефективно изпълнение на изискванията на изпълняваната работа и за кариерно развитие (чл. 221, ал. 1 ЗПУО) и е задължение на педагогическия специалист (чл. 222, ал. 3 ЗПУО); въз основа на достигнатото равнище на квалификация педагогическите специалисти могат да придобиват професионално-квалификационни степени (чл. 225, ал. 1 ЗПУО). За определяне на условията за придобиване на професионално-квалификационни степени от учители, директори и други педагогически специалисти, са предвидени разпоредби в сочената наредба, Раздел VI.

Макар да е вярно, че повишаването на квалификацията се осъществява по програми и във форми по избор на педагогическия специалист в съответствие с професионалния профил на изпълняваната длъжност, с професионалното развитие на педагогическия специалист, с резултата и препоръките от атестацията му, както и с националната, регионалната, общинската и училищната политика (чл. 224, ал. 1 ЗПУО), задължението му да повишава квалификацията си, съчетано с целта – повишаването на квалификацията на конкретния педагогически специалист да е насочено и към напредъка на децата и учениците, както и към подобряване на образователните им резултати (ал. 2 на чл. 224 ЗПУО), определя като неоснователно твърдението изискването за притежаване на по-висока професионално-квалификационна степен за заемането на определена длъжност, въведени с длъжностна характеристика, да се определи като промяна, противоречаща на нормативно установените необходими компетентности за заемането ѝ. В процесния случай въззивният съд неправилно е тълкувал заявеното в оспорената заповед за прекратяване на трудовото правоотношение (респективно – в длъжностната характеристика) изискване за заемане на длъжността "заместник-директор по учебната дейност" придобита професионално-квалификационна степен III-та, съгласно Наредба № 12, като нормативно основание за издаването на заповедта, тъй като съответната наредба действително урежда условията и реда за придобиване на професионално-квалификационните степени, а работодателят е въвел ново изискване за заемане на процесната длъжност с длъжностната характеристика, и това ново изискване не противоречи на нормативните изисквания за минимално необходимите вид и степен на образование и квалификация за заемане на учителска длъжност. Следователно, работодателят е издал оспорената заповед в съответствие с компетентността си, въвеждайки с длъжностната характеристика допълнително изискване за притежавана квалификация, това негово правомощие е въпрос на работодателска целесъобразност и не подлежи на съдебен контрол.

Не се установява изключеното за необходимостта от съдебен контрол в случаите, когато прекратяването на трудовото правоотношение при горните обстоятелства е осъществено при злоупотреба на работодателско право. Правилно е приетото от въззивния съд, че по делото не се потвърждава въведеното ново изискване да е несъмнено несъответно с трудовите функции на заеманата от ищцата длъжност, нито са представени доказателства единствената цел на промяната да е прекратяването на трудовото правоотношение с нея.

Неоснователно е твърдението на ищцата за нарушение на правилото на § 3 ПЗР на Наредба 12, тъй като соченият текст не се отнася към случаите, в които работодателят при действието на наредбата промени изискванията за образование и квалификация за заемането на определена длъжност. Заповедта за прекратяване на трудовото правоотношение е издадена от работодателя и е достатъчно мотивирана, връчена е при условията на отказ на датата на издаването ѝ към момент, в който ищцата не е била в отпуск по болест.

Въз основа изложеното, поддържаните в исковата молба основания за незаконност на уволнението не се установяват. Въззивното решение следва да се отмени като неправилно и се постанови ново, с което се отхвърлят като неоснователни предявените искове по чл. 344, ал. 1, т. 1-3 КТ.

14. Всяко решение трябва да бъде мотивирано, като мотивите трябва да съдържат най-кратко указание за спора, както и това какво е приел съда по отношение на фактите по този спор, като се посочи след обсъждане и преценка на кои доказателства е стигнал до този извод. При наличие на противоречиви доказателства съдът е задължен да изложи мотиви, за това кои приема и кои отхвърля като посочи причините за това. На последно място мотивите към съдебното решение трябва да съдържат преценката на съда за установените факти и приложението на закона към тях.

Споразуменията по чл. 49, ал. 4 от СК и чл. 51, ал. 1 от СК имат договорен характер и отразяват постигнато между съпрузите съгласие за уреждане на свързаните с прекратяването на брака отношения, така както са посочени в тях. Споразумението се утвърждава от съда с решението за прекратяване на брака, като трябва да бъде възпроизведено в това решение. Това утвърждаване на споразумението му придава правна значимост и служи за пораждане на правните последици, към които то е насочено.

Ако установи, че споразумението е непълно или не защитава интересите на децата съдът е длъжен да даде срок за отстраняване на недостатъците и ако това не бъде направено да отхвърли иска за развод. Съдът не разполага с възможността да замества споразумението на страните със свой акт, с който да уреди последиците от прекратяването на брака.

Извършените от съда, при възпроизвеждането на споразумението, промени не са такива направени от страните по него, поради което не стават част от договореното между тях. Тъй като тези промени не са част от споразумението и не са извършени по волята на страните по него, те не могат да бъдат обявявани за нищожни по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 1 и чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД, доколкото като тези основания са налице при порок на волята на страните по сделката или на трето лице, което има правото определя елементи от съдържанието ѝ. При спор относно действителното съдържание на споразумението значение има постигнатото между самите страни такова, така както е постигнато и представено пред съда или документирано в протокола от съдебното заседание, а не промененото от съда.

Чл. 235 ГПК

Чл. 12 ГПК

Чл. 153 ГПК

Чл. 6, ал. 2 ГПК

Чл. 8, ал. 2 ГПК

Чл. 26, ал. 1 и ал. 2 ЗЗД

Чл. 49, ал. 4 СК

Чл. 51, ал. 2 СК

Чл. 247 ГПК

Чл. 250 ГПК

Решение № 60222 от 7.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 279/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Димитър Димитров

Допуснато е касационно обжалване по правните въпроси за това дължи ли съдът произнасяне по всички възражения във въззивната жалба и по всяко твърдение на страната, като обсъди всяко от тях поотделно и заяви защо го приема за основателно и за това приложима ли е разпоредбата на чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД за прогласяване на нищожност на споразумение по чл. 51 от СК, постигнато между страните в приключило бракоразводно дело, поради това, че не са заявили съсобственост "при равни квоти", а са заявили, че придобитото по времена брака остава в "обикновена съсобственост", но въпреки заявеното от тях в диспозитива на решението при одобряване на споразумението погрешно е записано "при равни квоти" или следва да се приеме, че е налице допусната в бракоразводното решение очевидна фактическа грешка и приложима ли е разпоредбата на чл. 247 от ГПК, след като в диспозитива на решението (в частта, в която е утвърдено споразумението по отношение на останалото след брака имущество) в обикновена съсобственост, съдът погрешно е добавил "при равни квоти", каквото съгласие страните не са заявявали или пък следва да се приеме, че добавения, но незаявен от страните текст "при равни квоти" представлява допусната техническа грешка, при одобрение на споразумението по чл. 51 от СК.

По така първият от поставените въпроси настоящият състав на ВКС, IV г. о. намира, че в раздел I, т. 3 от ППВС № 1/13.07.1953 година изрично е посочено, че всяко решение трябва да бъде мотивирано, като мотивите трябва да съдържат най-кратко указание за спора, както и това какво е приел съда по отношение на фактите по този спор, като се посочи след обсъждане и преценка на кои доказателства е стигнал до този извод. Изрично е посочено, че при наличие на противоречиви доказателства съдът е задължен да изложи мотиви, за това кои приема и кои отхвърля като посочи причините за това. На последно място мотивите към съдебното решение трябва да съдържат преценката на съда за установените факти и приложението на закона към тях. Дадените с посоченото ППВС указания са доразвити в ППВС № 7/27.12.1965 година и с т. 13 от ППВС № 1/10.11.1985 година, в която е посочено, че решението се отменява и се връща за ново разглеждане, ако към него не са изложени мотиви и без тях не може да бъде извършена проверка на правилността му. При липсата на такива мотиви горната инстанция може да провери решението, ако доказателствата не са противоречиви и установяват признатото субективно право. За такова е признато и положението, когато съдът не е дал квалификация на правото, но правните му изводи кореспондират на закона или не е посочил доказателствата, на които е основал фактическите си констатации и изводи, но те ги обосновават. Мотивите към съдебното решение отразяват решаващата дейност на съда и начина, по който той е формирал изразената в решението си воля по съществото на спора. Освен, че са източник на информация за осъществената от съда решаваща дейност, мотивите дават възможност да се извърши проверка за начина на формиране на волята на съда и за правилността на постановеното от него решение и са средство за защита на правата и интересите на страните производството. От тях се черпи информацията за това дали съдът е спазил задължението си по чл. 235, ал. 2 от ГПК, а именно да установи правно релевантните за спора факти като ги подведе под приложимата за същите правна норма и оттам да направи извод за начина, по който последиците от нея се прилагат по отношение на спорното право. Установяването на релевантните за спорното право факти се извършва чрез обсъждане и преценка на събраните по делото доказателства като разпоредбата на чл. 12 от ГПК задължава съда да обсъди всички надлежно събрани по делото доказателства, които са релевантни за спорното право. Съдът е задължен да обсъди всички събрани по делото доказателства както поотделно, така и в тяхната съвкупност и взаимовръзка, а не избирателно само някои от тях. При това обсъждане съдът е длъжен да посочи, кои факти приема за установени и кои не, както и въз основа на кои доказателства е достигнал до този извод. При наличието на противоречиви доказателства съдът трябва да посочи, кои от тях и защо приема за достоверни и защо, и кои не. Съгласно

разпоредбата на чл. 153 от ГПК съдът извършва преценка на събраните по делото доказателства, доколкото те се отнасят до спорните факти от значение за решаване на делото и връзките между тях. Тези факти не могат да бъдат въвеждани в предмета на спора от съда, а по силата на чл. 6, ал. 2 и чл. 8, ал. 2 от ГПК се сочат от страните по делото, като това правило се отнася не само до фактите, но и до правните възражения, които са от значение за спорното право. Именно след установяването на тези факти и възражения въз основа на обсъждането на събраните по делото доказателства съдът е длъжен да се произнесе с решението си за съществуването на спорното право. При това по силата на чл. 235, ал. 2 и ал. 3 от ГПК съдът е задължен да установи действителното състояние на спорното право, такова каквото е към момента на съдебното заседание, в което е даден ход на устните състезания. Затова, при постановяването на решението си, той е длъжен да вземе предвид всички посочени от страните факти и възражения, които са от значение за спорното право, в какъвто смисъл е и императивната разпоредба на чл. 12 от ГПК. Задълженията на съда по чл. 12 от ГПК, наред с тези по чл. 235, ал. 2 и ал. 3 от ГПК са предвидени като гаранция за правилното и законосъобразно разрешаване на спора и за това, че даден факт или възражение, който е въведен в предмета на спора, няма да бъде преклудирал от силата на присъдено нещо на постановено по делото решение, в случай че не е бил обсъден от съда. Затова съдът е длъжен при постановяване на решението си да обсъди всички доводи и възражения на страните, които са от значение за съществуването или не на спорното правоотношение. Неизпълнението на това задължение, целта на което е установяване на действителните отношения между страните и постановяване на законосъобразно решение по спора, представлява съществено нарушение на съдопроизводствените правила и е основание за отмяна на решението. Тези правила са общи и намират приложение както за първата, така и за въззивната инстанция.

По така вторият от поставените въпроси настоящият състав на ВКС, IV г. о. намира, че споразуменията по чл. 49, ал. 4 от СК и чл. 51, ал. 1 от СК имат договорен характер и отразяват постигнато между съпрузите съгласие за уреждане на свързаните с прекратяването на брака отношения, така както са посочени в тях. Самото споразумение може да бъде изготвено писмено и представено на съда, а може да бъде постигнато устно пред него, в който случай то трябва да бъде вписано в протокола от съдебното заседание. Наличието на споразумение е предпоставка за допускането на развода, като липсата му или неговото неодобряване от съда осуетява самото допускане на развода по взаимно съгласие. Споразумението се утвърждава от съда с решението за прекратяване на брака, като трябва да бъде възпроизведено в това решение. Това утвърждаване на споразумението му придава правна значимост и служи за пораждане на правните последици, към които то е насочено. Доколкото споразумението има договорен характер то евентуалните му пороци могат да бъдат релевирани по исков ред, като евентуалното прогласяване на нищожността му или унищожаването му няма да засегнат съдебното решение за прекратяване на брака. При утвърждаването на споразумението съдът е длъжен да следи служебно за съответствието му с установените в закона изисквания относно съдържание и обхват на уредените отношения, както и най-вече с интересите на децата. Ако установи, че споразумението е непълно или не защитава интересите на децата съдът е длъжен да даде срок за отстраняване на недостатъците и ако това не бъде направено да отхвърли иска за развод. Съдът не разполага с възможността да замества споразумението на страните със свой акт, с който да уреди последиците от прекратяването на брака. Това изисква в съдебното решение споразумението да бъде възпроизведено точно така както е постигнато между страните. Съдът не може да променя условия на споразумението или да ги замества със свои тъй като те противоречат на закона или морала, или че не защитават в най-голяма степен интересите на децата. Той не може да внася промени в същото (да променя текста на вече постигнати договорки или да добавя допълнителни клаузи към тях), дори и да счита, че тези промени следват от тълкуването

на постигнатото между страните съгласие и/или по-точно изразяват неговия смисъл от формулировките в споразумението. Извършените от съда, при възпроизвеждането на споразумението, промени не са такива направени от страните по него, поради което не стават част от договореното между тях. Тъй като тези промени не са част от споразумението и не са извършени по волята на страните по него, те не могат да бъдат обявявани за нищожни по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 1 и чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД, доколкото като тези основания са налице при порок на волята на страните по сделката или на трето лице, което има правото определя елементи от съдържанието ѝ. При спор относно действителното съдържание на споразумението значение има постигнатото между самите страни такова, така както е постигнато и представено пред съда или документирано в протокола от съдебното заседание, а не промененото от съда. Именно първото намира приложение при уреждане на отношенията между бившите съпрузи и всеки един от тях може да се позове на него при спор относно това какво е точното съдържание на постигнатото между страните съгласие. Неточното възпроизвеждане на споразумението в решението за прекратяване брака, независимо дали се дължи на техническа грешка или извършено от съда тълкуване, а също така и непълното възпроизвеждане представляват пороци на решението, които могат да бъдат отстранени по реда на чл. 247 от ГПК (променените клаузи да бъдат приведени в съответствие със споразумението, а добавените такива да отпаднат), съответно чл. 250 от ГПК (съдът да се произнесе по пропуснатите клаузи). Дори и такива производства не бъдат проведени или исканията за тях да не бъдат уважени това не лишава страната от възможността да се позове на споразумението, което тя счита за действително.

С оглед на така дадените отговори на правните въпроси, по повод на който е допуснато касационно обжалване Върховният касационен съд, състав на Четвърто отделение приема, че решението на Апелативен съд Варна е частично неправилно по следните съображения:

Съставът на Апелативен съд Варна е приел, че с влязло в сила решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, X-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година е бил прекратен по взаимно съгласие гражданския брак между П. Д. Я. и М. С. Х.. В постигнатото между тях споразумение бил останал неуреден въпросът за имуществените отношения след развода. Както било прието и в ТР № 3/29.11.2018 година, постановено по тълк. д. № 3/2015 година на ОСГК на ВКС, уреждането на имуществените отношения между съпрузите било факултативен, а не задължителен елемент от споразумението. В конкретния случай било установено, че в предложеното за одобряване споразумение страните били изразили воля придобитите от тях по време на брака вещи да останат в обикновена съсобственост, но без да посочват квотите на всеки от тях. С решението си за одобряване на споразумението, Районен съд Варна се бил отклонил от заявеното от страните съдържание, като бил постановил, че имуществата остават съсобствени при равни квоти. Съдебното решение за одобряване на спогодбата било с охранителен характер и не подлежало на обжалване. Самото споразумение обаче съставлявало договор за спогодба и можело да бъде атакувано по исков ред. Липсата на уговорки между страните относно квотите, при които бездяловата семейна имуществена общност се трансформирала в обикновена съсобственост след развода, означавало само едно-липса на съгласие по този въпрос. Цитираното тълкувателно решение давало разяснения, че било допустимо бившите съпрузи да се споразумеят относно квотите си от имуществото, включително да определят различни дялове от нея. В случаите, когато такава воля не била изразена, презумптивността на равните дялове можела да бъде оборвана на основание чл. 29 от СК Съдът с решението си по чл. 330, ал. 3 от ГПК следвало да удостовери съдържанието на споразумението, но не и да се отклонява от него. В случая бракоразводният съд бил одобрил споразумение различно от действително постигнатото, което в частта относно равните било е

недействително на основание чл. 26, ал. 2 пр. 2 от ЗЗД-поради липса на съгласие. Тази нищожност не можела да бъде санирана с постановяване на решението, с което спогодбата била одобрена.

За да постанови допълнителното решение съставът на Апелативен съд Варна е приел, че е подадена молба от М. С. Х. за изменение основното решение в частта му относно разноските. В нея се поддържало, че въззивният съд не се е произнесъл по насрещната ѝ въззивна жалба и не е изложил мотиви в решението си относно отхвърлителната част на първоинстанционното решение по гласния иск с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 от ЗЗД. Било поискано основното решение да бъде допълнено като първоинстанционното решение бъде отменено в частта, с която е отхвърлен главния иск и вместо него да се постанови ново, с което се установи нищожността на споразумението за развод относно текста "при равни квоти", поради противоречие със закона, както и да се присъдят разноски за двете инстанции. Въззивният съдебен състав е приел, че на допълване подлежи това съдебно решение, чиито диспозитив не съдържа произнасяне по целия предмет на спора, с който съдът е бил сезиран. По реда на чл. 250 ГПК не можели да бъдат отстранявани други пропуски на съда при постановяване на решението, дори такива да са налице. Предмет на въззивното производство били жалби срещу първоинстанционното решение, с което съдът бил отхвърлил главния иск и е уважил евентуалния. Разглеждайки подадените жалби въззивният съд бил приел в мотивите си, че това решение е правилно и го бил потвърдил, с което М. С. Х. била получила удовлетворение на претенцията си, макар и на евентуално предявеното основание. Не било налице непълнота на решението, макар в мотивите да не било отделено специално място на доводите в насрещната въззивна жалба. При изрично формулираната воля на въззивния съд за правилност на първоинстанционното решение, единственият възможен краен резултат бил неговото потвърждаване. Така, както било направено искането в молбата за допълване, означавало съдът да преразгледа решението и да формира воля, различна от вече изразената. По същество се твърдяла неправилност на решението, която можела да бъде отстранена единствено по пътя на касационното обжалване. С оглед горното неоснователно се явявало и искането за изменение на решението в частта за разноските. Потвърждавайки първоинстанционното решение, въззивният съд бил приел, че и двете въззивни жалби са неоснователни, поради което и не бил присъдил разноски.

В настоящето производство са предявени два иска за прогласяване на нищожността на постигнатото между М. С. Х. и П. Д. Я. споразумение за уреждане на имуществените им отношения в бракоразводния процес, одобрено с решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, X-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година, в частта, в която е посочено, че придобитото по време на брака имущество, остава в обща съсобственост, при "равни квоти", като същите са съединени при условията на евентуалност. Главен иск е този за прогласяване на нищожността на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 от ЗЗД, а евентуален този за прогласяването на нищожността по чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД. Касае се за отрицателни установителни иски, които са допустими при наличието на интерес от предявяването им. В случая този интерес се обосновава с това, че при евентуалното уважаване на един от двата иска Х. ще може да претендира по-голям дял от част от имуществото бивша съпругеска имуществена общност на основание чл. 23, ал. 2 от СК. Такъв иск би бил допустим съгласно ТР № 3/29.11.2018 година, постановено по тълк. д. № 3/2015 година на ОСГК на ВКС, което от своя страна обосновава интереса от предявяването на исковите по чл. 26, ал. 1, пр. 1 и чл. 26, ал. 2, пр. 3 от ЗЗД.

Сключеният между М. С. Х. и П. Д. Я. граждански брак е бил прекратен с решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, X-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година, с което е одобрено и постигнатото между тях

споразумение по чл. 49, ал. 4 от СК (в решението е посочено че споразумението е по чл. 51, ал. 1 от СК, но производството за прекратяване на брака е започнало като исково, а не като такова по взаимно съгласие на страните). В т. 8 от възпроизведеното със съдебното решение споразумение е посочено, че след прекратяване на брака придобитото по време на брака имущество остава в обикновена съсобственост при равни квоти. Самото споразумение е постигнато от М. С. Х. и П. Д. Я. в проведеното на 10.04.2014 година открито съдебно заседание по гр. д. по гр. д. № 17402/2013 година по описа на Районен съд Варна, гражданска колегия, X-ти състав, като е документирано в протокола от същото. В т. 9 от документираното в протокола от съдебното заседание споразумение е посочено, че придобитото по време на брака имущество остава в обикновена съсобственост, като разликата в номерацията на текстовете се дължи на това, че в съдебното решение не е възпроизведена т. 1 от споразумението, а именно, че съпрузите се развеждат по взаимно съгласие. От посоченото е видно, че между постигнатото от страните споразумение по чл. 49, ал. 4 от СК и възпроизведеното с решението за прекратяване на брака такова съществува разлика изразяваща се в наличието на израза "при равни квоти" във второто. Съдът може да одобри или да откаже да одобри споразумението по чл. 49, ал. 4 или по чл. 51, ал. 1 от СК, като в първия случай следва да го възпроизведе в диспозитива на решението за прекратяване на брака. Същевременно той не може да внася промени в същото (да променя текста на вече постигнати договорки или да добавя допълнителни клаузи към тях), дори и да счита, че тези промени следват от тълкуването на постигнатото между страните съгласие и/или по-точно изразяват неговия смисъл от формулировките в споразумението. Извършените от съда промени не са такива направени от страните по споразумението, поради което не стават част от него. След като допуснатите от съда евентуални промени в споразумението не са част от него и не са извършени по волята на страните по него, те не могат да бъдат обявени за нищожни по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 1 и чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД, тъй като тези основания са налице при порок на волята на страните по сделката или на трето лице, което има правото определя елементи от съдържанието ѝ. При спор относно действителното му съдържание значение има постигнатото между самите страни споразумение, така както е постигнато и представено пред съда или документирано в протокола от съдебното заседание, а не промененото от съда такова. Именно първото намира приложение при уреждане на отношенията между бившите съпрузи и всеки един от тях може да се позове на него при спор относно това какво е точното съдържание на постигнатото между страните съгласие. Неточното възпроизвеждане на споразумението в решението за прекратяване брака, независимо дали се дължи на техническа грешка или извършено от съда тълкуване, а също така и непълното възпроизвеждане представляват пороци на решението, които могат да бъдат отстранени по реда на чл. 247 от ГПК (променените клаузи да бъдат приведени в съответствие със споразумението, а добавените такива да отпаднат), съответно чл. 250 от ГПК (съдът да се произнесе по пропуснатите клаузи). Дори и такива производства не бъдат проведени или исканията за тях да не бъдат уважени това не лишава страната от възможността да се позове на споразумението, което тя счита за действително. След като изразът "при равни квоти" не фигурира в сключеното между М. С. Х. и П. Д. Я. споразумение последното не може да бъде обявено за нищожно по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 1 и чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД, което пък води до неоснователност на предявените на тези правни основания искове. В случая видно от данните по делото при постановяването на решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, X-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година съдът е извършил тълкуване на постигнатото между страните споразумение по чл. 49, ал. 4 от СК споразумение, като е приел, че обикновена съсобственост е тази при която квотите са определени по реда на чл. 30, ал. 2 от ЗС, във връзка с чл. 28 от СК и е отразил това свое тълкуване в решението си. Това тълкуване не обвързва страните по споразумението, поради което те могат да искат

поправка на очевидна фактическа грешка по реда на чл. 247 от ГПК, при което да отпадне изрази "при равни квоти" в решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, Х-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година, а ако това не бъде направено да се позоват на споразумението така както е документирано в протокола от проведеното на 10.04.2014 година открито съдебно заседание по гр. д. по гр. д. № 17402/2013 година по описа на Районен съд Варна, гражданска колегия, Х-ти състав. При всеки един спор относно придобитото по времена брака имущество съдът, пред който този спор е поставен, ще следва да извършва самостоятелно тълкуване на уговорката между страните че придобитото по време на брака имущество остава в обикновена съсобственост и какво значение има тя по отношение на квотите от съсобствеността като постанови решението си с оглед на това свое тълкуване.

Предвид на изложеното обжалваното въззивно решение на Апелативен съд Варна следва да бъде отменено в частта му, с която е уважен предявения от М. С. Х. срещу П. Д. Я. евентуален иск за прогласяване на нищожността на постигнатото между тях споразумение за уреждане на имуществените им отношения в бракоразводния процес, одобрено с решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, Х-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година, в частта, в която е посочено, че придобитото по време на брака имущество, остава в обща съсобственост, при "равни квоти", поради липса на съгласие между страните, на основание чл. 26, ал. 2, пр. 2 от ЗЗД, като бъде постановено ново, с което този иск бъде отхвърлен. В останалата му част, с която е отхвърлен предявеният от М. С. Х. срещу П. Д. Я. главен иск за прогласяване на нищожността на постигнатото между тях споразумение за уреждане на имуществените им отношения в бракоразводния процес, одобрено с решение № 20240/15.04.2014 година на Районен съд Варна, гражданска колегия, Х-ти състав, постановено по гр. д. № 17402/2013 година, в частта, в която е посочено, че придобитото по време на брака имущество, остава в обща съсобственост, при "равни квоти", поради противоречие със закона, на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 от ЗЗД обжалваното решение следва да бъде потвърдено.

15. Извън компетентността на Централния депозитар е да променя данни или да извършва корекции в базата данни, без това да му е наредено от Агенцията по надлежния ред.

Централният депозитар има задължение да уведоми Агенцията при установяване на неточности при постъпване на предоставените от нея данни, заявени за вписване при регистриране на издаването на компенсаторни инструменти, и да спре вписването, когато установи вписани грешни обстоятелства по сметка за компенсаторни инструменти. Противоправно е бездействието на служителите в състава на Централния депозитар, натоварени с изпълнението на задълженията по чл. 3, ал. 2 – 4 от Наредбата и по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата.

За понесените вреди от притежателите на компенсаторни инструменти, пряка и непосредствена последица от неизпълнението на тези нормативно разписани задължения, може да се ангажира гаранционно-обезпечителната отговорност на Централния депозитар по чл. 49 ЗЗД.

Чл. 49 ЗЗД

Чл. 2 и чл. 4 ЗСКИ

Чл. 3 и чл. 11 от Наредба за дейността на Централния депозитар по регистриране на издаването, сделките и по извършване на плащанията с компенсаторни инструменти

Решение № 60318 от 7.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 757/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова

По материалноправния въпрос, по който е допуснато касационното обжалване, настоящият състав приема, че може да се ангажира гаранционно-обезпечителната отговорност на Централния депозитар по чл. 49 ЗЗД за вредите, причинени на притежателите на компенсаторни инструменти по чл. 2 от Закона за сделките с компенсаторни инструменти (ЗСКИ) от вписаните неточни обстоятелства за титулярството, вида и/или размера на правото на обезщетяване при регистриране на издаването на компенсаторни инструменти, както и за вписаните грешни обстоятелства по сметка за компенсаторни инструменти, когато вредите са пряка и непосредствена последица от виновно бездействие на задълженията по чл. 3, ал. 2 и ал. 4 и/или по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата за дейността на Централния депозитар по регистриране на издаването, сделките и по извършване на плащанията с компенсаторни инструменти. Мотиви:

Основно правомощие на Централния депозитар, което произтича от законите, уреждащи дейността му, е да осигури ефективно функциониране на националната регистрационна система за безналични финансови инструменти при условията на надеждност и сигурност. Компенсаторните инструменти са безналични финансови инструменти, изчерпателно изброени в чл. 2 ЗСКИ. Централният депозитар упражнява основното си правомощие, включително чрез възложената му от ЗСКИ дейност по регистрация на издаването, сделките, плащанията и на другите обстоятелства, подлежащи на вписване по сметките за компенсаторни инструменти във водения от него национален регистър. Тази дейност Централният депозитар осъществява по ред, определен в Наредба на Министерски съвет (чл. 4, ал. 1 ЗСКИ).

В делегацията по чл. 4, ал. 2 ЗСКИ е издадена Наредба за дейността на Централния депозитар по регистриране на издаването, сделките и по извършване на плащанията с компенсаторни инструменти, обн. ДВ бр. 71/23.07.2002 г. Органите по чл. 5, ал. 1 ЗСКИ съхраняват документите, въз основа на които е признато право на обезщетяване и неговия размер и изпращат необходимата информация по установеното право с копие от официалните документи в Централния регистър на компенсаторните инструменти към Агенцията за приватизация/ Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол/ сега Агенцията за публичните предприятия и контрол (Агенцията). Агенцията предоставя информацията, получена от органите по чл. 5, ал. 1 ЗСКИ, на Централния депозитар под формата на електронния документ по чл. 4 от Наредбата. Централният депозитар регистрира издаването на компенсаторните инструменти, като открива и води сметки на техните притежатели въз основа на информацията, получена от Централния регистър на компенсаторните инструменти към Агенцията. Съгласно чл. 6 ЗСКИ, компенсаторните инструменти се считат издадени с регистрирането им в Централния депозитар. Тяхната продажба се извършва само на регулирания пазар на ценни книжа, първоначално - по условията и реда на Закона за публичното предлагане на ценни книжа, а сега – на Закона за пазарите на финансовите инструменти (чл. 7, ал. 1 ЗСКИ). Централният депозитар регистрира сделката, плащането по нея (чл. 9 ЗСКИ) и всяко друго придобиване и плащане с компенсаторни инструменти (чл. 10 и чл. 11 ЗСКИ).

В същата Наредба има условия и ред за недопускане и поправяне на грешки относно обстоятелствата, подлежащи на вписване по сметка за компенсаторни инструменти (чл. 4, ал. 3 ЗСКИ). В чл. 3 са условията и редът за установяване и отстраняване на неточности в информацията, получена от Агенцията във формата на електронния документ по чл. 4 от Наредбата и предоставена на Централния депозитар. В електронния документ Агенцията е длъжна да посочи всички онези обстоятелства по чл. 4, ал. 3 от Наредбата, които индивидуализират признатото право на обезщетение от

органи по чл. 5, ал. 1 ЗСКИ - титуляр (притежател), вид и размер - и подлежат на вписване при регистриране на издаването на компенсаторните инструменти, като тази регистрация Централният депозитар извършва с откриване или по открити сметки на техните притежатели. Заявяването им във формата на електронния документ по чл. 4 Агенцията може да е с неточности. Неточно заявени обстоятелства са тези технически грешки, които могат да бъдат установени при разпечатването на електронния документ на хартиен носител. Наредбата предвижда извършването на такава проверка, възлага я на комисия в състав представител на Агенцията и на Централния депозитар и изисква за да се състави протокол (чл. 3, ал. 2). Когато при разпечатването на данните от електронния документ комисията установи неточности в заявените за вписване обстоятелства, той се счита за недействителен. В тези случаи Централният депозитар незабавно уведомява Агенцията, като ѝ изпраща заверено копие от протокола от проверката, с който е констатирана неточността (чл. 3, ал. 4). Централният депозитар е длъжен да изчака резултата от проверката, която Агенцията е длъжна да извърши (чл. 3, ал. 5). След като получи допълнителна информация от Агенцията под формата на нов електронен документ, комисията по чл. 3, ал. 2 от Наредбата отново е длъжна да я провери по реда по чл. 3, ал. 2 – 4 от Наредбата. Следователно Централният депозитар е длъжен да извърши регистрация на издаването на компенсаторните инструменти с откриване или по сметка на техния притежател, след като комисията по чл. 3, ал. 2 се е убедила, че в електронния документ по чл. 4 от Наредбата не са допуснати технически грешки (неточности) в заявените за вписване обстоятелствата, които индивидуализират правото на обезщетение (арг. и от чл. 5).

В чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата са условията и редът за поправяне на грешни вписвания по сметка за компенсаторни инструменти. Когато бъде установено грешно вписване, Централният депозитар спира вписването до отстраняването на грешката по реда на Наредбата, като за това уведомява Агенцията с електронен документ. След установяването на грешката по надлежния ред с активното участие и на Агенцията грешните вписвания се отстраняват от Централния депозитар, който извършва служебно корекциите по сметката за компенсаторни инструменти. След това вписванията по тази сметка продължават по съответния ред. Редът по чл. 11, ал. 2 – 4 от Наредбата не се прилага при грешно вписване по сметки за компенсаторни инструменти след сключени сделки с тях. Тогава се прилага редът по глава трета, пета и девета от ЗППЦК.

Също така, съгласно чл. 4, ал. 1, изр. 2 от Наредбата, информацията, която Агенцията подава под формата на електронен документ на Централния депозитар, се счита официална и достоверна, а Централният депозитар не отговаря за вреди, свързани с осъществяваната от него дейност, причинени в резултат на непълна, невярна или неточна информация, предоставена от негов член, участник в системата за сетълмент или емитент на финансови инструменти (чл. 44, ал. 2 от Наредба № 8/12.11.2003 г. за Централния депозитар (отм.); , а сега чл. 12, ал. 1 от Наредба № 8/03.09.2020 г. за изискванията към дейността на централните депозитари на ценни книжа, централния регистър на ценни книжа и други лица, осъществяващи дейности, свързани със сетълмента на ценни книжа).

Анализът на правната уредба по вписванията по сметки за компенсаторни инструменти налага извода, че извън компетентността на Централния депозитар е да променя данни или да извършва корекции в базата данни, без това да му е наредено от Агенцията по надлежния ред. Съгласно Наредбата за дейността на Централния депозитар по регистриране на издаването, сделките и по извършване на плащанията с компенсаторни инструменти обаче Централният депозитар има задължение да уведоми Агенцията при установяване на неточности при постъпване на предоставените от нея данни, заявени за вписване при регистриране на издаването на компенсаторни инструменти, и да спре вписването, когато установи вписани грешни обстоятелства по сметка за компенсаторни инструменти. Противоправно е бездействието на служителите в състава на Централния

депозитар, натоварени с изпълнението на задълженията по чл. 3, ал. 2 – 4 от Наредбата и по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата. За понесените вреди от притежателите на компенсаторни инструменти, пряка и непосредствена последица от неизпълнението на тези нормативно разписани задължения, може да се ангажира гаранционно-обезпечителната отговорност на Централния депозитар по чл. 49 ЗЗД.

Настоящият състав намира, че макар обжалваното решение да съответства на дадения отговор на материалноправния въпрос, основателно е оплакването в касационната жалба от "Централния депозитар" АД - предпочитания ответник по иска по чл. 49 ЗЗД, че въззивният съд неправилно е приложил чл. 114, ал. 1 и ал. 3 ЗЗД. Съображения:

В обжалваното решение правилно са установени фактите, породили гаранционно-обезпечителната отговорност на "Централен депозитар" АД по чл. 49 ЗЗД. На 09.10.2002 г. Агенцията за приватизация, а сега Агенцията за публичните предприятия и контрола е предоставила във формата на електронния документ по чл. 4 от Наредбата информацията от Централния регистър на компенсаторните инструменти, необходима за да регистрира Централният депозитар издаването на притежаваните от ищеца Т. Д. А. – М. 122 300 броя жилищни компенсаторни записи (ЖКЗ) – компенсаторни инструменти по чл. 2 ЗСКИ. В електронния документ обаче е допусната грешка на фамилното име на ищеца, вместо А. – М., М. – А., но е посочен правилно единният граждански номер [ЕГН]. При разпечатването на електронния документ на хартиен носител комисията по чл. 3, ал. 2 от Наредбата, съставена от представител на Агенцията и на Централния депозитар, е следвало да констатира допуснатата техническа грешка във фамилното име на ищеца/ на притежателя на правото на обезщетение чрез 122 300 броя ЖКЗ. Това е така, защото в процеса на регистриране на издаването на компенсаторните инструменти в националната система за безналичните финансови инструменти при Централния депозитар по сметка на притежател по сгрешеното фамилно име - Т. Д. М. - А. служебно е генериран ЕГН [ЕГН], а не ЕГН [ЕГН] на ищеца, действителният носител на правото на обезщетение чрез издаване на 122 300-те ЖКЗ, заявено в електронния документ по чл. 4, ал. 1 от Наредбата и разпечатано на хартиен носител. Комисията по чл. 3, ал. 2 от Наредбата е била длъжна да съобрази, а електронният документ е недействителен, и незабавно да уведоми Агенцията, като ѝ изпрати завереното копие от протокола за резултата от проверката, с който е следвало да констатира допуснатата неточност (чл. 3, ал. 4 от Наредбата). Това е така, защото единният граждански номер е единственият уникален номер, чрез който физическите лица се определят еднозначно (чл. 11, ал. 1 от Закона за гражданската регистрация. Вместо да стори това и да изчака резултатите от проверката, която Агенцията също дължи (чл. 3, ал. 5 от Наредбата), включително предоставянето на нов електронен документ от Агенцията, в който името на ищеца е посочено точно и в съответствие с ЕГН [ЕГН], Централният депозитар регистрира издаването на 122 300-те ЖКЗ по сметка за компенсаторни инструменти под сгрешеното име Т. Д. М. – А. и служебно генерирания ЕГН. Впоследствие Централният депозитар издава и множество удостоверения и документи по молби и искания, в които фигурират точното име и ЕГН на ищеца, без да установи служебно грешно вписаните обстоятелства по сметката за компенсаторни инструменти със сгрешеното име, да спре вписванията по нея до отстраняване на грешката, така както е предвидено в чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата. При така установените факти правилно е заключението на въззивният съд, че е противоправно поведението на служителите на Централния депозитар, натоварени с изпълнението на задълженията по чл. 3, ал. 2 – ал. 4 и онези негови служители, натоварени с изпълнението на задълженията по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата, са с противоправно поведение. То е изразено в бездействие по тези нормативно разписани задължения на Централния депозитар.

Правилно е и заключението на въззивния съд, че след като не е проведено обратно доказване на презумпцията по чл. 45, ал. 2 ЗЗД, поведението на тези служители на Централния депозитар е виновно.

Правилен е и неговият извод, че ищецът, действителен титуляр на правото на обезщетение чрез издаването на 122 300-те ЖКЗ, е понесъл вреда - с 63 сделки на "Българска фондова борса" АД, сключени в периода 19.08.2009 – 24.08.2009 г., всичките компенсаторни инструменти, на които той е действителният притежател, но чието издаване Централният депозитар регистрира по сметката със сгрешеното име и служебно генерирания ЕГН, са продадени на "БФБ – София" АД чрез инвестиционния посредник "БГ Проинвест" АД на регулирания пазар на компенсаторните инструменти и са придобити от купувача, като към сключването на съответната сделка той и неговият представител не са знаели, че действителният притежател на компенсаторните инструменти е ищецът, а сделката е сключена без неговото знание и съгласие. Съгласно чл. 10 ЗСКИ такова придобиване на 122 300-те ЖКЗ е действително, т. е. правата на ищеца са непротивопоставими на купувача.

Правилен е и изводът на въззивния съд, че е налице причинно-следствена връзка между противоправното поведение на служителите на Централния депозитар и имуществените вреди, понесени от ищеца, изразени в паричната стойност на отчуждените негови активи, възстановяването на който чл. 10 ЗСКИ не допуска. Вредата действително е настъпила като закономерно следствие от осъществяването на следните факти: 1) при констатираното разминаване в ЕГН на притежателя на компенсаторните инструменти и служебно генерирания ЕГН, служителите на ЦД не изпълняват задълженията си по чл. 3, ал. 4, а впоследствие са бездействали и в изпълнението на задълженията си по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата; 2) на 23.11.2004 г. ищецът дава инструкция за прехвърляне на притежаваните от него компенсаторни инструменти към негова клиентска сметка в ИП "Карол" АД; 3) те са прехвърлени от сметката по сгрешеното име и служебно генерирания ЕГН към клиентска сметка в инвестиционния посредник "Карол" АД отново под грешното име и служебно генериран ЕГН; 4) на 18.08.2009 г., в резултат на процедура по унаследяване 122 300-те ЖКЗ са прехвърлени от клиентската сметка в инвестиционния посредник "Карол" АД по клиентска сметка в инвестиционния посредник "БГ Проинвест" АД на Д. М. Ш.; 5) той се е легитимирал с неистинско удостоверение за наследници като единствения правоприемник на Т. Д. М. – А. – физическо лице, притежател на компенсаторни инструменти, но не и на притежаваните от ищеца 122 300 ЖКЗ (така определението от 14.03.2018 г. по нохд № 10172/2017 г. на СРС за одобреното споразумение по чл. 382 НПК, с което Д. М. Ш. се е признал за виновен в това, че на 12.08.2009 г. в [населено място], в офис на "БГ Проинвест" АД съзнателно се ползвал, като е представил пред изпълнителния директор на инвестиционния посредник, неистинско удостоверение за наследници № 017011/13.07.2009 г. от Столична община – район Красно село за лицето Т. Д. М. - А., на което е придаден вид, че представлява изявление на М. Д. – служител на Района, като от него за самото съставяне не може да се търси наказателна отговорност – престъпление по чл. 316, вр. чл. 308, ал. 1 НК); 6) с 63-те сделки, сключени в периода 19.08.2009 г. - 24.08.2009 г. Д. М. Ш., легитимирайки се с неистинското удостоверение за наследници, е продал на БФБ чрез инвестиционния посредник "БГ Проинвест" АД всичките 122 300 ЖКЗ, на които ищецът е действителният притежател и 7) чл. 10 ЗСКИ не допуска 122 300-те ЖКЗ да му бъдат възстановени, а придобиването им от "БФБ – София" АД е действително.

Правилен е изводът на въззивния съд, че така установените материалноправни предпоставки по чл. 49 ЗЗД ангажират гаранционно-обезпечителната отговорност на предпочитания ответник "Централен депозитар" АД да обезщети причинените вреди на ищеца, а искът е основателен в размера от 29 486. 53 лв. Този размер въззивният съд е

определил правилно на база 0. 2411 лв. за ЖКЗ - пазарната стойност на прехвърлените 122 300-те ЖКЗ в периода на сключените 63 сделки.

По възражението за погасителна давност от предпочитания ответник въззивният съд правилно е приел, че вземането по чл. 49 ЗЗД се ползва с общата 5-годишна давност по чл. 110 ЗЗД. Неправилен обаче е неговият извод, че началото на давностния срок е 20.02.2014 г. Действително, по делото е установено, че тогава ищецът е бил уведомен от инвестиционния посредник "Карол" АД за продадените без неговото знание и съгласие 122 300 ЖКЗ на "БВФ – София" АД. Вярно е, че тогава ищецът е узнал за деликта, но не е вярно, че срокът на погасителната давност е започнал да тече от 20.02.2014 г.

Деликтът, като основание за ангажираната гаранционно-обезпечителна отговорност на "Централен депозитар" АД, е причинен от служителите на Централния депозитар, бездействали в изпълнението на задълженията по чл. 3, ал. 2 и ал. 4 и по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата. В ППлВС № 7/1959 г. се приема, че отговорността по чл. 49 ЗЗД за вредите, причинени от работниците и служителите на възложителя на работата възниква и тогава, когато не е установено кой конкретно измежду тях е причинил вредите. В случая извършителите на деликта са известни, без необходимост да бъде установено кои точно са те, поради което срокът на погасителната давност има за начало момента на увреждането. Вземането е възникнало в момента, в който са осъществени всичките предпоставки по чл. 49 ЗЗД, ангажиращи гаранционно-обезпечителната отговорност на "Централен депозитар" АД – в периода 19.08.2009 г. – 24.08.2009 г., когато са сключените 63 сделки със 122 300-те ЖКЗ, на които действителният притежател е ищецът. Приложим е чл. 114, ал. 1 ЗЗД, а не приложеният от въззивния съд чл. 114, ал. 3 ЗЗД. Следователно към 24.10.2014 г., когато искът е предявен, вземането по чл. 49 ЗЗД срещу "Централен депозитар" АД е погасено по давност. Касационната инстанция е длъжна да отмени въззивното решение и да отхвърли иска срещу предпочитания ответник като погасен по давност.

Поради осъщественото процесуално условие – неоснователност на иска срещу предпочитания ответник – касационната инстанция е длъжна да разгледа и исковете по чл. 49 ЗЗД срещу тримата евентуални ответници – инвестиционните посредници "Карол" АД, "БГ Проинвест" АД и срещу Агенцията за публичните предприятия и контрол.

Двамата инвестиционни посредника също са направили възражения за погасителна давност. Те са основателни по мотиви, сходни с изложените. Дори да се приеме, че има основание да се ангажира гаранционно-обезпечителната отговорност на който и да е от тях, защото (и) техните служители са бездействали в изпълнението на нормативно вменени им задължения, а вредите са пряка и непосредствена причина (и) от тяхното противоправно поведение, вземането по чл. 49 ЗЗД е със същото начало на 5-годишния срок на погасителната давност. Както бе обяснено, достатъчно е неизпълнението на нормативно разписаното задължение да е резултат от бездействието на служител в състава на конкретния инвестиционен посредник, без да е необходимо да се установи кой точно служител е бездействал. Следователно към 24.10.2014 г. срокът е изтекъл, а и тези искове следва да се отхвърлят като погасени по давност.

Искът срещу Агенцията за публичните предприятия и контрол е неоснователен. Агенцията е съставителят на електронния документ по чл. 4 от Наредбата, подателят на неточната информация, индивидуализирала погрешно действителният притежател на правото на обезщетение, но понесените от ищеца вреди произтичат пряко и непосредствено от неизпълнените нормативно определените задължения на служителите в състава на Централния депозитар по чл. 3, ал. 4, а впоследствие – и по чл. 11, ал. 1 – ал. 4 от Наредбата. Противоправното бездействие на тези служители прекъсва причинно-следствената връзка между подадената от Агенцията невярна информация, а и този евентуален иск е неоснователен.

16. Режимът на личните отношения трябва да бъде така определен от съда, с оглед особеностите на всеки случай, че да се осигури в максимална степен възможност децата да растат и се развиват под грижата и с подкрепата и на двамата родители; да предоставя оптимално възможност за общуване и осъществяване на пълноценни отношения между детето и родителя, на когото не е предоставено упражняването на родителските права; да стимулира комуникацията между родителите, когато трябва да вземат общо решение за детето, включително да подпомагат взаимоотношенията на детето с другия родител, роднините и приятелския кръг на майката и бащата. Той, също така, трябва да преценява наличие на обстоятелства, застрашаващи здравословно, физически и емоционално детето. Измежду обстоятелствата, които трябва да отчита съда при определяне режимът на лични отношения, са физическите, психически и емоционалните характеристики на родителите и съответните потребности на детето; възрастта, пола, миналото и други характеристики на детето и на родителя; социалното обкръжение на родителя; привързаността на детето към родителя, пола и възрастта му; възможността за помощ на родителя от трети лица; поведението и на двамата родители по време на съвместното им съжителство и след раздялата – помежду им, във връзка с детето, както и спрямо детето; последиците, които ще настъпят за детето във връзка с режима на лични отношения. Режимът на лични отношения трябва да е така предписан и до такава степен подробен, предвид конкретните обстоятелства, че да се избягват възможни конфликти при осъществяването му, а при необходимост да се предвиди преходен период или професионална помощ от експерт за осъществяването му, вкл. и предписание на други подходящи защитни мерки, някои от които са посочени в чл. 59, ал. 8 СК (не лимитивно и изчерпателно), когато това е необходимо. Осъществяването на лични контакти на детето с родителя, при когото не живее, никога не е в негова вреда, стига поведението на родителя да не е рисково. Казаното се отнася и в пълна степен за случаите, когато между родителя и детето е налице отчуждаване, като тогава задължително в интерес на детето е предприемане на действия по възстановяване на връзката с родителя, но без принуда за децата и при установяване на причината за прекъсване на връзката, както и съобразяване на евентуални рискове от осъществяването на лични контакти. Мерките на лични отношения с родителя, при когото детето не живее трябва да са практически осъществими и, при необходимост да е възможно да бъдат принудително изпълнени по реда и със способите, предвидени в ГПК. Съдът е в правото да постанови осъществяването на личните отношения на определено място, както и в присъствието определено лице, което ако не е конкретно посочено от съда, да е достатъчно определяемо, като бъде ясно постановено в този случай кой ще го определи. Съдът, предвид особеностите на всеки конкретен случай, може да постанови, че единият от родителите е този, който ще определя третото лице или може да възложи избора на компетентната Дирекция "Социално подпомагане". Тя е сред органите, които осъществяват държавната политика по закрила на децата, а сред мерките на закрила са съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда; информиране за правата и задълженията на децата и родителите, предоставяне на социални услуги. Извън изрично посочените в чл. 59, ал. 8 СК мерки, съдът може да предприеме в своето решение и други, предвидени по ЗЗДт, както и определени от него, според конкретните нужди и най-добър интерес на детето, още повече, че дори и без изрично съдебно разпореждане, такива могат да бъдат предприети и без съдебно предписание – било по искане на родителите, било служебно от ДСП (арг. чл. 59, ал. 10 СК).

Чл. 127, ал. 1 СК

Решение № 60286 от 11.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1395/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева

Касационното обжалване е допуснато служебно, с оглед задължението да се прецени най-добрия интерес на детето относно това, до каква степен трябва да е конкретно очертан режимът на лични отношения на децата с родителя и мерките, определени по чл. 59, ал. 8 СК, и необходимо ли е да се предвиди преходен период, евентуално и други мерки на закрила, когато връзката между родителя с децата е била прекратена и децата изпитват тревожност от срещата с него.

Съставът на Върховния касационен съд дава следното разяснение: Режимът на личните отношения трябва да бъде така определен от съда, с оглед особеностите на всеки случай, че да се осигури в максимална степен възможност децата да растат и се развиват под грижата и с подкрепата и на двамата родители; да предоставя оптимално възможност за общуване и осъществяване на пълноценни отношения между детето и родителя, на когото не е предоставено упражняването на родителските права; да стимулира комуникацията между родителите, когато трябва да вземат общо решение за детето, включително да подпомагат взаимоотношенията на детето с другия родител, роднините и приятелския кръг на майката и бащата. Той, също така, трябва да преценява наличие на обстоятелства, застрашаващи здравословно, физически и емоционално детето. Измежду обстоятелствата, които трябва да отчита съда при определяне режимът на лични отношения, са физическите, психически и емоционалните характеристики на родителите и съответните потребности на детето; възрастта, пола, миналото и други характеристики на детето и на родителя; социалното обкръжение на родителя; привързаността на детето към родителя, пола и възрастта му; възможността за помощ на родителя от трети лица; поведението и на двамата родители по време на съвместното им съжителство и след раздялата – помежду им, във връзка с детето, както и спрямо детето; последиците, които ще настъпят за детето във връзка с режима на лични отношения. Режимът на лични отношения трябва да е така предписан и до такава степен подробен, предвид конкретните обстоятелства, че да се избягват възможни конфликти при осъществяването му, а при необходимост да се предвиди преходен период или професионална помощ от експерт за осъществяването му, вкл. и предписание на други подходящи защитни мерки, някои от които са посочени в чл. 59, ал. 8 СК (не лимитивно и изчерпателно), когато това е необходимо. Осъществяването на лични контакти на детето с родителя, при когото не живее, никога не е в негова вреда, стига поведението на родителя да не е рисково. Казаното се отнася и в пълна степен за случаите, когато между родителя и детето е налице отчуждаване, като тогава задължително в интерес на детето е предприемане на действия по възстановяване на връзката с родителя, но без принуда за децата и при установяване на причината за прекъсване на връзката, както и съобразяване на евентуални рискове от осъществяването на лични контакти. Мерките на лични отношения с родителя, при когото детето не живее трябва да са практически осъществими и, при необходимост да е възможно да бъдат принудително изпълнени по реда и със способите, предвидени в ГПК. Съдът е в правото да постанови осъществяването на личните отношения на определено място, както и в присъствието определено лице, което ако не е конкретно посочено от съда, да е достатъчно определяемо, като бъде ясно постановено в този случай кой ще го определи. Съдът, предвид особеностите на всеки конкретен случай, може да постанови, че единият от родителите е този, който ще определя третото лице или може да възложи избора на компетентната Дирекция "Социално подпомагане". Тя е сред органите, които осъществяват държавната политика по закрила на децата, а сред мерките на закрила са

съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда; информирание за правата и задълженията на децата и родителите, предоставяне на социални услуги. Извън изрично посочените в чл. 59, ал. 8 СК мерки, съдът може да предпише в своето решение и други, предвидени по ЗЗДт, както и определени от него, според конкретните нужди и най-добър интерес на детето, още повече, че дори и без изрично съдебно разпореждане, такива могат да бъдат предприети и без съдебно предписание – било по искане на родителите, било служебно от ДСП (арг. чл. 59, ал. 10 СК).

По касационните оплаквания:

Касаторът развива доводи за неправилност, като счита, че въззивният съд е допуснал противоречие с материалния закон и съществени нарушения на съдопроизводствените правила, като определеното време за лични контакти на бащата с децата е недостатъчно и не е ясно за определените пет дни през лятото къде ще се провеждат срещите, дали се включва преспиване на децата при бащата, възможност да се пътува. Оплакванията са аналогични и по двете касационни жалби, съответно против основното решение и против това, с което първото е тълкувано по реда на чл. 251 ГПК. Иска се отмяна на двете решения изцяло и отхвърляне на иска.

Насрещната страна Е. И. Б. не отговаря в срока по чл. 287, ал. 1 ГПК; не изразява становище и по-късно в хода на съдебното производство.

Съставът на Върховния касационен съд, за да се произнесе, взе предвид следното:

Първостепенният Благоевградски районен съд изменил решение № 3064/18.04.2016 г., постановено по гр. д. № 2622/2015 г. по описа на РС Благоевград относно режима на лични контакти на бащата Д. Г. В. с децата Г. Д. В. и Й. Д. В., като разпоредил личните контакти да се осъществяват всяка първа събота от месеца от 10. 00 ч. до 17. 00 ч. по местоживеенето на децата, а именно [населено място], [жк], № 69, ет. 6, ап. 24 и два пъти по пет дни през лятната ваканция, в присъствието на тяхната майка и социален работник и/или психолог от ДСП Благоевград.

Въззивният Благоевградски окръжен съд отменил изцяло горното решение и постановил друго, като постановил личните контакти между бащата и децата да се осъществяват всяка първа събота от месеца от 10. 00 ч. до 17. 00 ч. по местоживеенето на децата, а именно [населено място], [жк], № 69, ет. 6, ап. 24 и 5 дни през лятото, в присъствие на майката Е. И. Б. или в присъствие на майката и посочено от нея лице, или само присъствието на посочено от нея лице (без майката).

С решение № 900090/13.01.2021 г. въззивният съд, по реда на чл. 251 ГПК и след указания на ВКС, е тълкувал, че месечните контакти на бащата с детето всяка първа събота се провеждат на място и начин по бащина преценка, съответстваща в най-пълна степен на интересите на децата; относно ежегодните летни контакти от 5 дни е изяснил, че те трябва да са последователни, определят се след предварително съгласуване между родителите, като не съвпадат с годишния отпуск на майката и не включват съботния ден за контакти, но могат да се съединяват с него, като бащата взема всеки ден децата в 10 ч. от дома на майката и ги връща в 17 ч. на същия ден.

За да постанови този резултат, въззивният съд установил, че Е. Б. и Д. В. били във фактическо съжителство в периода 2006 – 2013 г., като на 03.06.2006 г. са родени двете им деца – близначките Г. и Й.. С решение № 8614/15.11.2013 г. по гр. д. № 2155/2013 г. на Благоевградския районен съд било утвърдено постигнато между родителите споразумение по чл. 127, ал. 1 СК – упражняването на родителските права било предоставено на майката, бил определен и режим на лични отношения между бащата и децата и размер на дължимата издръжка. С решение № 3064/18.04.2016 г. по гр. д. № 2622/2015 г. на Благоевградския районен съд било постановено лишаване от родителски права на бащата поради трайно неполагане на грижи за децата и недаване на издръжка без основателна причина и изменен режима на лични отношения на бащата с децата Г. и Й., и двете родени на 03.06.2006 г., както следва: всяка първа събота от месеца за времето от 10. 00 до 17.

00 ч. и десет дни през лятната ваканция. Съдът установил още, че родителите имат влошени отношения. Майката не възпрепятства контактите на децата с баща им и неговия семеен кръг, но децата не желаят да осъществяват такива контакти, като съдът приел, че нежелание се дължи на страх от поведението на бащата и на оказвано назад във времето от дядото по бащина линия насилие над майката. При направен опит на служители на ДСП – Петрич да осъществят връзка с бащата и при посещение на дома му в [населено място], служителите не са допуснати до дома, за да огледат битовите условия. Бащата Д. В. заявил, че не е виждал децата си от три, четири години, като държанието му било неадекватно. Той е претърпял лечение за периодите 13.07.2017 г. - 01.08.2017 г. и 22.08.2018 г. – 20.09.2018 г. в резултат на поставена диагноза "параноидна шизофрения". Съгласно даденото заключение по приетия в първата инстанция социален доклад, емоционалната връзка на децата с баща им и роднините от неговия семеен кръг е прекъсната. От заключението по приетата по делото в първа инстанция съдебно-психологична експертиза съдът установил, че у децата са налице страхови изживявания, че баща им ще дойде, ще ги вземе, ще нарани майка им или тях, а срещите с него се приемат като заплаха. Изводът на вещото лице е, че роднинската връзка не трябва да бъде прекъсвана, но бъдещите срещи на децата с таткото трябва да бъдат осъществявани в присъствието на специалист, без принудителен режим. Вещото лице е изразило и становище, че не е необходимо децата да се виждат по-често с баща си, но е препоръчително за тяхното съзряване и цялост да го познават и разберат като личност. Съдът, при анализ на доказателствата, установил, че бащата често имал неадекватно поведение, като от нормално състояние изведнъж ставал агресивен, има случаи на агресивно поведение спрямо майката.

Въззивният съд приел, че правната квалификация на предявения иск намира своето основание в разпоредбата на чл. 131, ал. 1 СК, като са осъществени предпоставките за приложението ѝ, а именно: виновно поведение на родителя; същото да създава опасност за личността, здравето, възпитанието или имуществата на децата; наличие на причинно-следствена връзка между поведението и опасността; случаят да не е особено тежък. Приел, че поведението на бащата не съответства на дължимото, като взел предвид заплашителния и агресивен тон към децата и към майката, установената чрез съдебно-психологичната експертиза ситуативна тревожност на децата; приел, че случаят не е особено тежък, а действащият режим на лични контакти следва да се ограничи, като срещите се провеждат в защитена среда. Намерил, че присъствие на социален работник или психолог, тъй като съботният ден за лични контакти е почивен, а определянето на делничен ден за срещи неминуемо ще смути учебният процес на децата. Изяснено е, че при нужда няма пречка да се ползват специфични услуги на системата за закрила на детето, както и на другите органи, с оглед цялостната защита на техните права и интереси. Посочено е, че параноичната шизофрения е очевидно овладяна, понастоящем бащата е в добро състояние, поради което на този етап не се налага допълнителни ограничения в контактите.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

Правната квалификация е неточно посочена от въззивния съд – чл. 131 СК урежда мярка за закрила. Искът е по чл. 59, ал. 9 СК – промяна на режима на лични отношения и мерките за осъществяването им, съответно мерките за закрила по чл. 59, ал. 8 СК (определяйки ги, съдът преценява и наличието на предпоставките по чл. 131 ГПК). Независимо от допуснатото нарушение, то не се е отразило върху допустимостта на съдебното решение, защото по същество въззивният съд е разгледал именно спора, с който е бил сезиран. Грешната материалноправна квалификация сама по себе си не се е отразила и върху правилността на съдебния акт.

По въпросите, по които е допуснато касационно обжалване, въззивният съд се е произнесъл в противоречие с даденото разрешение от настоящия състав, при неточно приложение на материалния закон - чл. 59, ал. 8 СК, чл. 59, ал. 4 СК и пар. 1, т. 5 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето и при допуснато съществено нарушение на чл. 236, ал. 2 ГПК, както разясненията във връзка с тълкуването им, дадени по-горе от настоящия състав на Върховния касационен съд, а още и направените изводи и заключения са необосновани.

Въззивният съд е постановил (след извършеното тълкуване), че месечните контакти на бащата с децата ще се повеждат на място и начин по бащина преценка, "съответстваща в най-пълна степен на интересите на децата". Вярно е, че родителите дължат поведение, осигуряващо благополучието на техните деца и в защита на интересите им, но при съдебно произнасяне относно въпросите по чл. 59, ал. 3 СК съдът е длъжен служебно сам да се произнесе според най-добрият интерес на децата, а не да възлага на друг да прави тази преценка. При липса на съгласие между родителите относно режима на лични отношения и начина на упражняването им, явно е, че те имат различно разбиране за това, което е най-доброто за децата им и именно съдът е този, който трябва да разреши спора по начин, който да не създава предпоставки за последващи конфликти, съответно неизпълнение, а от там и на практика да не вреди на децата. Съдът е този, който определя рамката, той постановява какъв е интересът на децата и задължава родителите да съобразят поведението си със съдебното предписание. Така постановеното от въззивния съд на практика не дава никакви указания, не охранява интересите на децата, поставя ги в риск, създава условия за неизпълнение, а още и за напрежение и спорове между родителите, между деца и родители. Казаното се отнася и до ежегодните ленти контакти от пет последователни дни. Съдът е посочил, че те се определят след предварително съгласуване между родителите. Не е уточнил правилата, при които родителите трябва да определят тези дни чрез съгласуване – ако такова липсва; не е даден вариант за разрешение. Съдът не е отчел и липсата на контакти между родителите, влошените им отношения, страхът на майката от поведението на бащата, както и здравословното състояние на последния, съответно дезинтересоваността му в преобладаваща част от времето относно децата. Всичко това предполага, че постигането на взаимно съгласие е трудно, почти невъзможно. Не е ясно защо мярката по чл. 59, ал. 8, т. 1 СК – присъствие на трето лице при срещите на бащата с децата през годината, отпада през петте последователни дни през лятото, като отново се възобновява след това.

Предписаните мерки по чл. 59, ал. 8, т. 1 и т. 2 СК от въззивния съд, също така не са съответни на конкретните обстоятелства – тези посочени по-горе, а още и трайното неполагане на грижи от бащата, страха у децата към бащата и дядото по бащина линия, липсата на данни за условията в дома при бащата, неговото неадекватно поведение на моменти, както и недопустимото отношение на дядото към децата и тяхната майка, необходимостта да не се прибегва към принудителен режим спрямо децата, липсата на медицински данни за актуалното здравословно състояние на бащата, поставената диагноза и възможността той изведнъж да стане агресивен, съответно неконтролируемото му поведение, установените случаи на агресия към майката.

Въззивният съд, също така не е изследвал всички аспекти на най-добрия интерес на децата според критериите по пар. 1, т. 5 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето и по-конкретно желанията и чувствата на децата, преценени в контекста на тяхната възраст, конкретно развитие и въздействие на външни фактори, вкл. страхови представи; ефекта от принудата в тяхната възраст, като се изхожда, както от конкретното им състояние и зрелост, но и от специфичните обстоятелства, които са ги мотивирали; физическите, психически и емоционалните потребности, пола и миналото на децата; полаганите до момента от бащата грижи и отношение към децата; желанието и способността му да се им осигури безопасна среда и да полага грижи за тях; поведението

му към майката по време на съвместното им съжителство и след раздялата – помежду им, във връзка с децата, както и спрямо децата; готовността на майката да съдейства за контактите на децата с бащата, да го зачита и липсата на отчуждително въздействие спрямо децата; социалното обкръжение и битови възможности на бащата; възможността за помощ от трети лица – негови близки; опасността или вредата, която евентуално е причинена на децата или вероятност да им бъде причинена;

В заключение въззивното решение следва да бъде касирано и спора разрешен по същество.

Съставът на Върховния касационен съд намира, че в интерес на децата е техните срещи с бащата да се осъществяват в присъствие на трето лице. Няма пречка това да е майката - тя няма отчуждаващо въздействие спрямо децата, не ги настройва срещу бащата, най-адекватно и бързо би реагирала според ситуацията, предвид евентуално подобряване или влошаване на здравословния статус на бащата, би създала чувство на спокойствие у децата и би ги предразположила да контактуват с бащата. Майката е и най-подходящата в случая да определи евентуално друго трето лице, в чието присъствие да бъдат осъществявани срещите. Не би следвало да има проблем за децата срещите с бащата да се осъществяват в присъствие на друг възрастен, посочен от майка им. Това по нейна преценка може да бъде избран от нея роднина, близък, психолог или педагог. Може, предвид развитието на ситуацията – психичното и емоционално развитие на децата, поведението и здравословното състояние на бащата, майката да потърси и съдействие от Дирекция "Социално подпомагане". Както е изяснено в решение № 60287/09.12.2021 г., постановено по касационно гр. д. № 85/2021 г. на ВКС, IV г. о., Дирекцията е сред органите, които осъществяват държавната политика по закрила на децата, а сред мерките на закрила са съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда; предоставяне на социални услуги. Сред мерките за закрила в семейна среда са осигуряване на педагогическа и психологическа помощ на родителите или лицата, на които са възложени родителски функции, по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата, социална работа за улесняване връзките между децата и родителите и справяне с конфликти и кризи в отношенията; насочване към подходящи социални услуги в общността (терминът е легален и се ползва в ЗЗДт, изяснен в пар. 1 от Допълнителната разпоредба на Закона за социално подпомагане (ЗСП), към който препраща ЗЗДт). В тази връзка ДСП извършва "социална работа" - професионална дейност за подобряване взаимната адаптация на лицата и семействата чрез комплекс от подпомагащи дейности, изготвя индивидуална оценка на потребностите от подкрепа (установяване на индивидуализираната нужда и даване на насока, съобразно отчетените проблемни области) и изработване на индивидуален план за подкрепа въз основа на индивидуална оценка на потребностите.

Съдът намира, че децата следва да поддържат контакт с бащата, а и съдебните експерти препоръчват връзката да не се прекъсва, като децата бъдат подпомогнати да опознаят и разберат като личност баща си. В същото време, за тази цел е нужно съдействието на бащата, който обаче към настоящия момент е напълно дезинтересиран, сам не поддържа контакти с децата, като данните са и за наличие на заболяване, което може да доведе до непредизвикана агресия, с което да постави в риск децата, а и допълнително да ги стресира и засили страховите представи. Ето защо, съдът намира, че е непредвидимо изпълнението и ефективността на постановена мярка от съда – срещите на децата с бащата да се осъществяват винаги в присъствие на специалист – психолог или друг социален работник. По-адекватна на конкретните условия е възможността срещите да са в присъствието на майката или определено от нея пълнолетно лице, като тя по своя преценка да търси услуги от Дирекция "Социално подпомагане" или директно от специалисти психолози или педагози. Препоръчително е с децата индивидуално да работят психолози, но намира, че задължително съдебно предписание в тази връзка в

случая няма как да бъде проследено, а и ефективността на мярката с цел опознаване и приемане на бащата от децата, е съмнителна, доколкото личността на бащата би била непозната за специалиста, работещ с децата, като той не би имал и актуална информация за действителното му здравословно състояние. Казаното означава, че би било добре за децата и, поради това, препоръчва на майката да потърси индивидуални консултации със специалисти, но не намира за необходимо тази мярка да бъде поставена като условие и задължение за осъществяване на личните контакти с бащата към настоящия момент.

По изложените съображения, съдът намира за по-ефективно и личните отношения на децата с бащата да се осъществяват два пъти в месеца, но за по-кратко време, както и, че при наличните данни би било рисковано, а и стресиращо за децата, да се осъществяват контакти с бащата в 5 последователни дни през лятото, без присъствие на трето лице, още повече на място, което не е и предварително определено от съда. Съдът, също така намира, че месечните срещи на децата с бащата трябва да бъдат осъществявани на място, определено предварително от майката или поне одобрено от нея в деня на срещата. На нея следва да бъде оставена преценката дали да приема в дома си бащата, съответно дали контактите винаги да се осъществяват там, или на обществено място, съответно на място, където децата биха се чувствали комфортно, приемайки срещите без излишна принуда, или пък на място, което да осигури участие на специалист – психолог, педагог, социален работник.

Не се препоръчва преходен период в случая, доколкото определените от съда контакти са за кратък времеви период, винаги в присъствие на друг пълнолетен и доколкото в същото време съществуват значителни неясноти относно здравето, възможностите, желанието на бащата за контакт, способността му да взаимодейства с децата и да се грижи за тях, които неясноти не могат да бъдат установени по делото, вкл. служебно от съда. При промяна на обстоятелствата, възможна е и промяна на решението, съответно отпадане на мерките по чл. 59, ал. 8 СК или замяната им с други.

В заключение, въззивното решение следва да бъде отменено, като режимът на лични отношения на бащата с децата, определен с решение № 3064/18.04.2016 г. по гр. д. № 2622/2015 г. на РС Благоевград, бъде изменен, както следва: бащата да вижда децата всяка първа и трета събота в периода от 10.00 до 13.00 ч. в присъствието на майката или определено от нея пълнолетно лице. Срещите следва да се осъществяват в дома на майката или на друго място, посочено от нея, за което трябва да уведоми бащата най-късно в четвъртък до 19.00 ч. в седмицата, когато ще се осъществи срещата и в този случай тя или определено от нея пълнолетно лице следва да заведе децата на мястото на срещата в 10.00 ч. и да ги върне след това у дома. Срещите могат да се осъществяват извън дома на майката и на място, посочено от бащата, но само с одобрението на майката, дадено най-късно в деня на срещата.

17. Разпоредбата на чл. 119 КТ урежда общата хипотеза на изменение на трудов договор – допустимо, както относно задължителните, така и на факултативните елементи от съдържанието на трудовото правоотношение, като съответното изменението в първоначалните клаузи, може да е както за определено, така и за неопределено време. Допустимо и възможно е само при постигнато съгласие на насрещните страни по правоотношението и то трябва да е дадено писмено – материализирано в един и същи документ или в отделни документи с насрещни покриващи се волеизявления, като не е необходимо и писмените волеизявления да са направени в един и същи ден, нито това на работника трябва да предхожда волеизявлението на работодателя.

Хипотезата на чл. 67, ал. 3 КТ въвежда допълнително условие, когато изменението в договора се изразява в преминаването от безсрочно в срочно трудово правоотношение, като целта е да се избегне натискът, упражняван от икономически

силната страна – работодателя, върху работника за промяна в условията по договора, които реално правят работника зависим и винаги под угрозата да бъде уволнен с изтичане на уговорения срок. Предпоставките, при които законодателят допуска възможността трудовият договор за неопределено време да се превърне в договор за определен срок, са: 1/категорично писмено съгласие на работника; 2/то да е отправено до насрещната страна по правоотношението; 3/да предхожда по време сключването на допълнителното споразумение за изменението в срока на договора; 4/да е отделно волеизявление от това по договора за изменение на съществуващото трудово правоотношение, защото съществено е инициативата за превръщането на безсрочния в срочен трудов договор да е на работника, волята му да не е опорочена, изявлението да е доброволно и изменението да се желае действително – това е така, защото по общо правило с подобно изменение положението на работника е по-неизгодно; 4/да са налице условията по чл. 68, ал. 1, съответно на ал. 3 и 4 КТ; 6/конкретните причини, попадащи в приложното поле на ал. 4 да са изрично посочени в споразумението за превръщането на безсрочния в срочен трудов договор за определено време; 7/срокът на действие на договора да е съобразен и съответен именно с конкретните причини за изменението по конкретното правоотношение с оглед трудовите функции на работника. Цялостната уредба на срочните трудови правоотношения в КТ, независимо дали иде реч за срочни договори, уговорени при първоначалната договорка между страните, или за изменение на вече съществуващо безсрочно трудово правоотношение в срочно, както и за сключване на втори поред срочен трудов договор, сочи на изисквания за обективни обстоятелства, само при наличието на които, е допустимо и оправдано съществуването на срочно трудово правоотношение.

Чл. 119 КТ

Чл. 67, ал. 3 КТ

Чл. 344 КТ

Решение № 60325 от 11.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3890/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева

Касационно обжалване е допуснато за съпоставка между чл. 67, ал. 3 и чл. 119 КТ и изискванията към съгласието на работника/служителя в двете хипотези.

Съставът на Върховния касационен съд дава следното разрешение:

Разпоредбата на чл. 119 КТ урежда общата хипотеза на изменение на трудов договор – допустимо, както относно задължителните, така и на факултативните елементи от съдържанието на трудовото правоотношение, като съответното изменение в първоначалните клаузи, може да е както за определено, така и за неопределено врем. Допустимо и възможно е само при постигнато съгласие на насрещните страни по правоотношението и то трябва да е дадено писмено – материализирано в един и същи документ или в отделни документи с насрещни покриващи се волеизявления, като не е необходимо и писмените волеизявления да са направени в един и същи ден, нито това на работника трябва да предхожда волеизявлението на работодателя.

Хипотезата на чл. 67, ал. 3 КТ въвежда допълнително условие, когато изменението в договора се изразява в преминаването от безсрочно в срочно трудово правоотношение, като целта е да се избегне натискът, упражняван от икономически силната страна – работодателя, върху работника за промяна в условията по договора, които реално правят работника зависим и винаги под угрозата да бъде уволнен с изтичане на уговорения срок. Предпоставките, при които законодателят допуска възможността трудовият договор за

неопределено време да се превърне в договор за определен срок, са: 1/категорично писмено съгласие на работника; 2/то да е отправено до насрещната страна по правоотношението; 3/да предхожда по време сключването на допълнителното споразумение за изменението в срока на договора; 4/да е отделно волеизявление от това по договора за изменение на съществуващото трудово правоотношение, защото съществено е инициативата за превръщането на безсрочния в срочен трудов договор да е на работника, волята му да не е опорочена, изявлението да е доброволно и изменението да се желае действително – това е така, защото по общо правило с подобно изменение положението на работника е по-неизгодно; 4/да са налице условията по чл. 68, ал. 1, съответно на ал. 3 и 4 КТ; 6/конкретните причини, попадащи в приложното поле на ал. 4 да са изрично посочени в споразумението за превръщането на безсрочния в срочен трудов договор за определено време; 7/сроктът на действие на договора да е съобразен и съответен именно с конкретните причини за изменението по конкретното правоотношение с оглед трудовите функции на работника. Цялостната уредба на срочните трудови правоотношения в КТ, независимо дали иде реч за срочни договори, уговорени при първоначалната договорка между страните, или за изменение на вече съществуващо безсрочно трудово правоотношение в срочно, както и за сключване на втори поред срочен трудов договор, сочи на изисквания за обективни обстоятелства, само при наличието на които, е допустимо и оправдано съществуването на срочно трудово правоотношение.

По касационните оплаквания:

Касаторът Аграрен университет, [населено място], представляван от ректора Х. Я., чрез адвокат Д. Б., твърди неправилност на атакувания съдебен акт поради противоречие с материалния закон, съществени нарушения на съдопроизводствените правила и необоснованост. Иска отмяна на въззивното решение в допуснатата до разглеждане част и присъждане на съдебноделоводни разноски.

Ответникът по касация Й. З., чрез адвокат К. Г., отговаря, че жалбата е неоснователна. Развива допълнителни съображения в писмено становище, докладвано в открито съдебно заседание. Молил за присъждане на съдебноделоводни разноски.

Съставът на Върховния касационен съд, за да се произнесе, съобрази следното

Въззивната инстанция с решението в допуснатата до касационно обжалване част, е признал за незаконно уволнението на служителката, на осн. чл. 344, ал. 1, т. 1 КТ и възстановила същата на предишната работа, на осн. чл. 344, ал. 1, т. 2 КТ.

Въззивният съд, за да постанови своето решение е установил, че на 15.04.2009 г. между Аграрния университет, [населено място], и служителя е сключен безсрочен трудов договор, по силата на който Й. З. е заела длъжност "асистент". Съдът изяснил, че с влизане в сила на Закона за развитието на академичния състав в Република България и конкретно на нормата на § 5, ал. 4 от ПЗР на ЗРАСРБ (ДВ, бр. 101 от 2010 г.) трудовите правоотношения на лицата по ал. 2, които към влизането в сила на този закон заемат научно-преподавателска или научна длъжност, но не притежават научна степен, получена съгласно отменения Закон за научните степени и научните звания, се запазват на следните академични длъжности: за "асистент", съответно "научен сътрудник III степен" - на академичната длъжност "асистент"; за "старши асистент" и "главен асистент", съответно "научен сътрудник II и I степен" - на академичната длъжност "главен асистент"; за "доцент", съответно "старши научен сътрудник II степен" - на академичната длъжност "доцент"; за "професор", съответно "старши научен сътрудник I степен" - на академичната длъжност "професор". Съгласно чл. 17 от ЗРАСРБ, висшите училища и научните организации назначават лица на длъжност "асистент" на срочен трудов договор. В случаят обаче, законодателят не е придал изрично обратно действие на нормата на чл. 17 от ЗРАСРБ (изм., ДВ, бр. 101 от 2010 г. от 28.12.2010 г. по отношение на заварените трудовите правоотношения с лицата, заемащи длъжността "асистент". Съдът посочил още, че в нормата на § 5, ал. 5 от ПЗР на ЗРАСРБ не е предвидено, че при несбъждане на

условието, обективизирано в нея, преназначаването (трансформирането) в длъжността "асистент" обхваща и изменение на трудовия договор от такъв за неопределено време в срочен трудов договор. За правоотношения, възникнали преди 01.01.2011 г., датата на влизане в сила на нормата на чл. 17 от закона, изискването за сключване на срочен трудов договор за заемане на длъжността "асистент" не се прилага. Според въззивната инстанция, аргумент за обратното не може да се черпи и от нормите на чл. 48, ал. 3 и чл. 54, ал. 1 и ал. 3 от Закона за висшето образование/изм. ДВ, бр. 101 от 2010 г. /, тъй като и в тези разпоредби не е придадено изрично обратно действие на нормите.

При така изложените съображения, окръжният съд е достигнал до заключение, че трудовото правоотношение между страните от 2009 г. не се е трансформирало по силата на закона в срочно.

На 10.06.2015 г. странните са подписали допълнително споразумение № 3015, с което трудовият договор от безсрочен е променен в срочен. Съдът приел, че извършената в договора поправка, че изменението влиза в сила от 18.06.2015 г. е извършена еднолично от работодателя, без да е изрично приета от насрещната страна Й. З.. Тя е подписала декларация с дата 18.06.2015 г., с която изразява съгласие да сключи трудов договор за определен срок по чл. 68, ал. 1, т. 1 КТ за длъжността "асистент", считано от 15.06.2015 г. Съдът приел, че е нужно е изрично съгласие от служителя по чл. 67, ал. 3 КТ, което следва да е дадено предварително, преди сключване на споразумението за изменение на договора от безсрочен в срочен, но такова в случая не е налице. В заключение приел, че договорът между страните е останал безсрочен и не е осъществено основанието, поради което е прекратено трудовото правоотношение. Заповедта за уволнение се явява незаконна и следва да бъде отменена, а служителят възстановен на заеманата дотогава длъжност.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

Пловдивският окръжен съд се е произнесъл в съответствие с даденото разяснение от настоящия състав по реда на чл. 290 ГПК, но изводите за липса на съгласие от страна на служителя преди подписване на споразумението, с което договорът е променен от безсрочен на срочен, са необосновани и в противоречие с материалния закон - чл. 67, ал. 3 КТ, чл. 119 КТ, чл. 17 от ЗРАСРБ (изм., ДВ, бр. 101 от 2010 г. от 28.12.2010 г.) и чл. 54 от Закона за висшето образование.

В случая промяната на трудовия договор от безсрочен в срочен не е поради наличие на някоя от хипотезите на чл. 68 КТ – това не се твърди, нито е упоменато в договора, с който е постигнато съгласие за изменение на съществуващия. Основанието, което поддържа работодателят, е законодателна промяна, която определя, че длъжността се заема само за определен срок. В случай, когато работникът е изправен пред избор, който е законово определен – да запази работата си, като измени договора в срочен, или да бъде уволнен, защото не може да запази съществуването на безсрочното трудово правоотношение, промяната в срока на действие на договора е в интерес на работника. В тази хипотеза не може да се мисли изобщо за възможен натиск от страна на работодателя, който да принуждава работника да се съгласи на промяната. Касае се за специална хипотеза на изменение на договор. Тук отново е нужно съгласие на работника – негова воля е дали да запази, макар и вече за определен срок, съществуващото правоотношение, или то да бъде прекратено. Не е нужно непременно обаче нарочно, изрично съгласие, дадено преди сключване на договора за трансформиране на безсрочния в срочен трудов договор. В разглежданата по казуса хипотеза на промяна на съществуващия трудов договор, обоснована с чл. 17 ЗРАСРБ с ДВ бр. 101/2010 г., инициативата не е на работника, тя е на работодателя, задължен да спазва законовото изискване, така че не е нужно предварително волеизявление от заемащият длъжност "асистент" – то не би имало в случая предвидената в чл. 67, ал. 3 КТ охранителна за него функция.

Важното е в случая, дали трудовото правоотношение за длъжността "асистент" е следвало да се измени от безсрочно в срочно, на осн. чл. 17 ЗРАСРБ (след изменението с ДВ бр. 101/2010 г.).

Съставът на Върховния касационен съд намира, че отговорът е положителен. Съгласно чл. 54 от Закона за висшето образование академичните длъжности, с изключение за длъжността "асистент", се заемат по трудов договор за неопределено време, като срокът на договора за асистент може да бъде не по-дълъг от пет години. Нормата е императивна. Условието и реда за заемане на академичната длъжност "асистент" са детайлизирани в ППЗРАСРБ. В чл. 17 от ЗРАСРБ, висшите училища и научните организации назначават лица на длъжност "асистент" на срочен трудов договор. Относно заварените правоотношения, ЗРАСРБ предвижда, че лицата, които заемат длъжност асистент и притежават научна степен, получена съгласно отменения ЗНСНЗ, се запазват, но вече на академичната длъжност "главен асистент". За тези, които не притежават научна степен, получена по отменения закон, трудовите отношения се запазват на академичната длъжност "асистент". Както стана ясно, обаче за нея същият закон предвижда, че може да се заема единствено за определен срок. Ето защо и в ППЗРАСРБ е уредено, че лицето, което заема длъжността "асистент" предприема действия за придобиване на образователна и научна степен "доктор", като след изтичане на срока на договора, нов срочен договор със същото лице отново за длъжността "асистент" не се сключва; изключения не са предвидени, а и те биха противоречали на императивните разпоредби на чл. 54 ЗВО и чл. 17 от ЗРАСРБ. Законодателната воля, намерила израз в горните разпоредби, е за запазването на трудовите правоотношения на посочените в § 5 ПЗР на ЗРАСРБ лица, но на новите по смисъла на чл. 2, ал. 2 от закона академични длъжности. Трудовите правоотношения на лицата, които се запазват на длъжността "асистент" не са безсрочни – и в двете хипотези – на § 5, ал. 4, т. 1 и на § 5, ал. 5, след като ЗВО – чл. 54, ал. 3, така и ЗРАСРБ – чл. 17, ал. 1 разпореждат императивно срочност на договорите за длъжността асистент. В този смисъл е и недопускането на повторен срочен трудов договор, каквато е и целта на новия ЗРАСРБ. Академичната длъжност "асистент" е най-ниската академична длъжност, с която започва академичното израстване, поради което с поставянето на условията за срочност на трудовия договор, лицата са стимулирани да придобиват образователна и научна степен доктор – така се извършва подбор на кадрите (отпадат тези, които в срока не са придобили и съответно нямат възможност да заемат по-висша длъжност); мотивират се към научно и академично израстване и така се повишава нивото на заетите в университетите; гарантира се развитието и обновяването на академичния състав, като се зачита приемствеността в академичния състав и същевременно се осигурява възможност за подновяването на този състав.

Това тълкуване – за приложимост на ЗРАСРБ след изменението с ДВ бр. 101/2010 г. и за заварените трудови правоотношения се поддържа последователно и в практиката на ВКС във връзка със запазване на трудовите правоотношения със служители, заемащи длъжността "главен асистент" и "старши асистент", които нямат и в указания от закона срок не придобият образователна и научна степен "доктор" в съответната научна област.

Работодателят следва да преназначи заемащите длъжността "главен асистент" и "старши асистент" на длъжност "асистент" и във всички случаи видоизмененото правоотношение следва да се уреди като срочно. Правилото защитава служителя, който може и да откаже при новите условия, предвидени в закона, да запази трудовото правоотношение с работодателя. Работодателят обаче е длъжен да предложи промяна в съществуващото правоотношение, като няма свободата да уговаря условия, които противоречат на предписаното от законодателя, както относно длъжността, така и относно срочността на правоотношението. Преназначаването не става автоматично – чл. 119 КТ изисква постигане на съгласие за изменение на трудовото правоотношение – работодателят е длъжен да предложи промяна в трудовия договор в посочения смисъл, но

е необходимо и насрещното съгласие на служителя. Ако служителят откаже преуреждане на завареното трудово правоотношение съгласно изискванията в ЗРАСРБ, работодателят е в правото си да прекрати трудовото правоотношение, стига за длъжността "асистент" да са изтекли към датата на уволнението определените максимум 5 години. При съгласие, договорът се променя в срочен и след изтичането му не може да се трансформира в безсрочен, доколкото законът не го допуска, нито да се сключи пореден безсрочен трудов договор.

В случая, работодателят на Й. З. е действал по указания начин.

В заключение, въззивното решение, като неправилно в частта по чл. 344, ал. 1, т. 1 и т. 2 КТ следва да бъде отменено, като вместо него се постанови друго, с което исковите да бъдат отхвърлени.

Й. З. е заемала длъжността "асистент" към датата на влизане в сила на ЗРАСРБ, като не е отговаряла на условията по § 5, ал. 3 ПР от закона, за да бъде преназначена на длъжност "главен асистент". Не е придобила научна и образователна степен "доктор" и работодателят е предложил на същата да преуредят договора като срочен, което е било и негово законово задължение. З. е приела, като в случая не се изисква нейно съгласие да предхожда сключването на договора за изменение. С изтичане на срока по така изменения договор, трудовото правоотношение е прекратено със заповедта, предмет на настоящото исково производство. Заповедта е законосъобразна. Исковите за отмяната й и за възстановяване на заеманата преди уволнението длъжност, са неоснователни.

18. Съгласно разпоредбата на чл. 9 ЗЗД, страните свободно могат да определят съдържанието на договора, доколкото то не противоречи на повелителните норми на закона и на добрите нрави. Така установеният от законодателя принцип на свободата на договаряне несъмнено се отнася и до арбитражната клауза (имаша характера на относително самостоятелен процесуален договор), когато такава е включена в съдържанието на договора. Съгласно трайно установената съдебна практика, преценката дали даден договор, респ. – клауза от него, включително арбитражна такава противоречи (накърнява) добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД, т. е. – дали е в нетърпим разрез с неписани, общоприети морално-етични правила за поведение, се извършва с оглед конкретните обстоятелства във всеки отделен случай и с оглед момента на сключването на договора.

Когато с арбитражна клауза е уговорен институционален арбитраж (чл. 4, предл. 1 от ЗМТА), обстоятелството, че председателят на арбитражната институция е в граждански брак (т. е. съпруг е; или пък е близък роднина или живее във фактическо съжителство) със страна по договора или с нейния представител по закон, само по себе си не може да обуслови извод, че арбитражният съд е изначално (a priori) непристрастен; респ. – наличието само на такова обстоятелство не може да обуслови нищожност на арбитражната клауза поради противоречие с добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД.

Изискванията за непристрастност и независимост се отнасят не до председателя на арбитражната институция, а единствено до арбитрите (един, трима или повече), които следва да разгледат спора между страните, произтичащ от договора между тях – чл. 13 и чл. 14 от ЗМТА.

Чл. 14 ЗМТА

Чл. 22 ГПК

Чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД

Чл. 9 ЗЗД

Решение № 60288 от 17.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2125/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Боян Цонев

Касационното обжалване е допуснато по следния правен въпрос: наличието на граждански брак между председател на арбитражна институция и представител на лице, което е страна по арбитражна клауза, означава ли, че арбитражният съд е изначално (а priori) небезпристрастен; приложими ли са в тези случаи разпоредбите на чл. 22, ал. 1, т. 2 и т. 6 от ГПК; и води ли това до нищожност на арбитражната клауза поради противоречие с добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД.

По така поставения въпрос, настоящият съдебен състав намира следното:

Съгласно разпоредбата на чл. 9 от ЗЗД, страните свободно могат да определят съдържанието на договора, доколкото то не противоречи на повелителните норми на закона и на добрите нрави. Така установеният от законодателя принцип на свободата на договаряне несъмнено се отнася и до арбитражната клауза (имаща характера на относително самостоятелен процесуален договор), когато такава е включена в съдържанието на договора. Съгласно трайно установената съдебна практика, преценката дали даден договор, респ. – клауза от него, включително арбитражна такава противоречи (накърнява) добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД, т. е. – дали е в нетърпим разрез с неписани, общоприети морално-етични правила за поведение, се извършва с оглед конкретните обстоятелства във всеки отделен случай и с оглед момента на сключването на договора. Настоящият съдебен състав намира, че когато с арбитражна клауза е уговорен институционален арбитраж (чл. 4, предл. 1 от ЗМТА), обстоятелството, че председателят на арбитражната институция е в граждански брак (т. е. съпруг е; или пък е близък роднина или живее във фактическо съжителство) със страна по договора или с нейния представител по закон, само по себе си не може да обуслови извод, че арбитражният съд е изначално (а priori) небезпристрастен; респ. – наличието само на такова обстоятелство не може да обуслови нищожност на арбитражната клауза поради противоречие с добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД. Това е така, защото изискванията за безпристрастност и независимост се отнасят не до председателя на арбитражната институция, а единствено до арбитрите (един, трима или повече), които следва да разгледат спора между страните, произтичащ от договора между тях – чл. 13 и чл. 14 от ЗМТА. За разлика от арбитража *ad hoc* (който е извън предметния обхват на разглеждания правен въпрос), при институционалния арбитраж арбитрите (един или повече) не се посочват в арбитражната клауза (в нея се посочва само арбитражната институция), като при последващото им определяне и назначаване (което се извършва с участието на страните, и само по изключение – с участието и председателя на арбитражната институция), както и чрез процедурата за отвод законът (чл. чл. 12-16 от ЗМТА) установява достатъчно гаранции за тяхната безпристрастност и независимост, включително – възможност за контрол от държавния съд (чл. 16, чл. 17, ал. 2, чл. 47, ал. 1, т. 4 и т. 6 от ЗМТА). Поради това и основанията за отвод – както тези по чл. 14, ал. 1 от ЗМТА, така и тези по чл. 22, ал. 1 от ГПК са приложими по отношение на конкретни арбитри по конкретен спор, но не могат да намерят приложение по отношение на председател на арбитражна институция, респ. – не могат да бъдат и критерии за преценка дали арбитражна клауза, с която е уговорен институционален арбитраж (в която не са посочени конкретни лица за арбитри), противоречи на добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД.

По касационните оплаквания съдът намира следното:

С исковата си молба по делото ищецът Н. Р. е предявил срещу дружеството-касатор следните обективно кумулативно съединени искове: 1) установителен иск с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД за прогласяване за нищожна, като накърняваща добрите нрави, арбитражната клауза на чл. 18 от сключения между страните договор за

паричен заем от 16.12.2014 г.; 2) осъдителен иск с правно основание чл. 79, ал. 1, пр. 1, във вр. с чл. 240, ал. 1 и с чл. 86, ал. 1, изр. 1 от ЗЗД за заплащане на сумата 16 000 лв., претендирана като неизпълнена част от задължението за връщане на заетата сума по същия договор за заем от 16.12.2014 г., ведно със законната лихва върху тази сума (главницата) от датата на подаването на исковата молба – 09.11.2017 г. до окончателното изплащане на главницата; и 3) осъдителен иск с правно основание чл. 79, ал. 1, пр. 1, във вр. с чл. 240, ал. 2 от ЗЗД за заплащане на сумата 6 164. 01 лв., претендирана като дължима договорна възнаградителна лихва по същия договор за заем от 16.12.2014 г. Установителният иск за прогласяване нищожност на арбитражната клауза от договора за заем е основан на твърденията на ищеца, че председателят на посочения в арбитражната клауза, Международен арбитражен съд при "Алианс за правно взаимодействие" – И. И. Д. е съпруг на управителя на ответното "Долината на билките" ЕООД (сега касатор) – А. К. Б.. Относно тези обстоятелства, както и относно сключването и съдържанието на процесния договор за заем, няма спор между страните, а и те са установени по несъмнен начин от доказателствата по делото.

С отговора на исковата молба, т. е. – в преклузивния срок по чл. 8, ал. 1 от ЗМТА ответното дружество-касатор е направило възражение (поддържано и в уточнението на касационната жалба, направено с молбата с вх. № 2879/08.06.2020 г.), че съгласно чл. 19 от ЗМТА, така предявените иски не са подсъдни на държавния съд, а на уговорения между страните арбитражен съд, поради което разглеждането им от държавния съд е процесуално недопустимо. В касационната жалба (предвид и посоченото уточнение) се поддържа, че в обжалваната му част въззивното решение е недопустимо, тъй като ЯОС е приел за разглеждане и е решил арбитражен правен спор, при наличие на валидна арбитражна клауза, вместо да уважи своевременно направеното възражение и да прекрати делото.

Както е посочено и в определението по чл. 288 от ГПК по делото, съгласно установената практика на ВКС (решение № 40/29.06.2017 г. по търг. дело № 2448/2015 г. на I-во търг. отд. на ВКС, определение № 224/30.05.2016 г. по частно търг. дело № 481/2016 г. на I-во търг. отд. на ВКС), в случаи като настоящия – когато искът за нищожност на арбитражна клауза е предявен пред държавния съд и е обективно съединен с иски, основани на материалните правоотношения между страните, произтичащи от сключения между тях договор, в който е включена арбитражната клауза, то ищецът има правен интерес и искът му за нищожност на арбитражната клауза е процесуално допустим пред държавния съд, тъй като произнасянето от съда по неговата основателност (по същество) е преюдициално (обуславящо) за произнасянето на съда по допустимостта и съответно – за разглеждането или не от него по същество на обективно съединените иски, основани на материалните договорни правоотношения между страните. В тези случаи, ако държавният съд уважи иска за нищожност на арбитражната клауза, това означава, че не е налице процесуална пречка за разглеждане по същество от същия съд и на исовете по материалните договорни правоотношения; а ако държавният съд отхвърли иска за нищожност на арбитражната клауза, това ще има за последица прекратяване на производството по делото по възражението за наличието на процесуална пречка за надлежното упражняване на правото на иск пред държавния съд, поради съществуването на валидно арбитражно споразумение. Настоящият съдебен състав изцяло споделя тази практика на ВКС, която е формирана при точно приложение на чл. 8, ал. 1 от ЗМТА, от изречение второ на която разпоредба ясно произтича компетентността на държавния съд да разгледа и се произнесе както по иск, така и по възражение на страна по делото за нищожност на арбитражно споразумение (клауза).

С оглед гореизложеното, и при служебно извършената проверка, съдът намира, че въззивното решение е валидно и е процесуално допустимо в частта му, постановена по

иска с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД за нищожност на процесната арбитражна клауза между страните.

Неправилно обаче този иск е уважен от въззивната инстанция. Правилно окръжният съд, позовавайки се на трайно установената съдебна практика, е приел, че добрите нрави не са писани, систематизирани и конкретизирани правила, а съществуват като общи принципи или произтичат от тях, както и че противоречието с добрите нрави се изразява в нарушаване на морални норми на обществения живот, от гледна точка на които е морално недопустимо сключеният договор да породи съответните правни последици. Неправилно – в противоречие с възприетото по-горе разрешение на поставения по делото правен въпрос, въззивният съд е приел, че безспорно установеното по делото обстоятелство, че управителят на ответното дружество и председателят на уговорената арбитражна институция са съпрузи, пряко касаело валидността на процесната арбитражна клауза и че с нея бил посочен арбитражен съд, който изначално (*a priori*) не можело да се счита за безпристрастен. Правилно съдът е посочил, че семейната (съпружеската) връзка между двама души изрично е обявена от българските процесуални закони за изключваща безпристрастността, като са уредени правни норми за задължителен отвод на съдиите на това основание – чл. 22, ал. 1, т. 2 от ГПК. Неправилно обаче – също в противоречие с разясненията, дадени при отговора на поставения по делото правен въпрос, въззивният съд е приел, че в случая тази съпружеска връзка можело да се приеме за факт, пораждащ по смисъла на чл. 22, ал. 1, т. 6 от ГПК, основателно съмнение в безпристрастието на останалите съдии (арбитри) от състава (листата) на съда, чийто председател е съпруг на страна или на неин законен представител. Както вече беше разяснено, основанията за отвод по чл. 14, ал. 1 от ЗМТА и по чл. 22, ал. 1 от ГПК са приложими по отношение на конкретно посочени арбитри (съдии) по конкретен спор, но не могат да намерят приложение по отношение на председател на арбитражна институция (съд), нито по отношение на друго лице, което все още не е конкретно посочено за арбитър по спора. С оглед това, напълно несъстоятелно окръжният съдът се е позовал в тази връзка и на направените по настоящото дело, множество неоснователни отводи на съдии от КРС, СлРС и СлОС поради качеството им на бивши колеги на председателя на уговорения арбитражен съд. Предвид несъстоятелността на тези съображения, неоснователен е и решаващият извод на въззивният съд, че с процесната арбитражна клауза била "предоставена изключителна компетентност на един безпристрастен съд", както и че това накърнява принципите на добросъвестност и справедливост в гражданските правоотношения, а също и моралните правила на обществото. Напълно необосновано съдът е посочил в тази връзка, като "съществено" значението и на изтъкнатия в исковата молба факт, че решенията на арбитражния съд са необжалваеми.

По горните съображения обжалваното въззивно решение е неправилно и следва да бъде отменено в частта му, с която е уважен иска по чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД за нищожност на процесната арбитражна клауза поради накърняване на добрите нрави. Предвид даденото по-горе разрешение на поставения по делото правен въпрос, този иск е неоснователен и следва да се отхвърли.

По вече изложените по-горе съображения, от неоснователността на обуславящия иск по чл. 26, ал. 1, пр. 3 от ЗЗД следва, че съгласно разпоредбите на чл. 8, ал. 1, изр. 1 от ЗМТА, във вр. с чл. 19, ал. 1 от ГПК, е налице процесуална пречка за разглеждането от държавния съд на обективно кумулативно съединените по делото осъдителни иски по чл. 79, ал. 1, пр. 1, във вр. с чл. 240, ал. 1 и ал. 2 и с чл. 86, ал. 1, изр. 1 от ЗЗД за реално изпълнение на паричните задължения на ответното дружество-заемополучател към ищеца-заемодател, произтичащи от сключения между тях договор за заем от 16.12.2014 г. Процесната арбитражна клауза е валидна, имущественият спор по тези осъдителни иски не попада в изключенията по чл. 19, ал. 1 от ГПК, т. е. – спорът е арбитражен, и ответникът своевременно – в преклузивния срок по чл. 8, ал. 1, изр. 1 от ЗМТА – с отговора на

исковата молба се е позовал на арбитражната клауза. При това положение осъдителните искове по чл. 79, ал. 1, пр. 1, във вр. с чл. 240, ал. 1 и ал. 2 и с чл. 86, ал. 1, изр. 1 от ЗЗД са процесуално недопустими, такова е и въззивното решение в частта, с която тези искове са уважени, поради което настоящата касационна инстанция следва да обезсили въззивното решение в тази негова недопустима част и да прекрати производството по делото в частта по тези искове.

19. За да е надлежно връчването по пощата, не е необходимо то да е извършено лично на получателя. Редовно е и всяко друго връчване, което е допустимо съобразно общите правила, уредени в чл. 46 и чл. 47, във вр. с чл. 41, ал. 3 ГПК (отм.); сега чл. 42 и чл. 44 ГПК, както и съобразно специалния закон – чл. 36 от Закона за пощенските услуги.

Трудовото право възниква и съществува продължително време като част от гражданското право. Разпоредбите на гражданското право се прилагат субсидиарно и спрямо трудовите правоотношения, когато специфичното им съдържание и цели не изключват такова приложение.

По принцип писмените граждански волеизявления, каквото е и писменото искане на работодателя от работника или служителя на обяснения по чл. 193, ал. 1 КТ, пораждат действие с достигането им до адресата.

Чл. 42 ГПК

Чл. 44 ГПК

Чл. 36 ЗПУ

Чл. 193, ал. 1 КТ

Чл. 344 КТ

Чл. 13, ал. 2 ЗЗД

Чл. 14, ал. 1 ЗЗД

Решение № 60177 от 17.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3778/2020 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов

Допуснато е касационно обжалване по повдигнатите в изложението към касационната жалба на ДП "Ръководство на въздушното движение", град София, въпроси относно начина на връчване на заповедта за дисциплинарно уволнение.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, намира по въпросите, по които е допуснато касационно обжалване следното:

На поставените въпроси относно начина на връчване на заповедта за дисциплинарно уволнение е дадено разрешение в множество постановени по реда на чл. 290 ГПК решения на ВКС. Така например с решение № 283 от 06.04.2010 г. по гр. дело № 507/2011 г. на III г. о. е прието, че за да е надлежно връчването по пощата, не е необходимо то да е извършено лично на получателя. Редовно е и всяко друго връчване, което е допустимо съобразно общите правила, уредени в чл. 46 и чл. 47, във вр. с чл. 41, ал. 3 ГПК (отм.); , сега чл. 42 и чл. 44 ГПК, както и съобразно специалния закон –чл. 36 от Закона за пощенските услуги. Трудовото право е материално право и посочените процесуални разпоредби от ГПК се прилагат съответно. Според решение № 126 от 26.04.2016 г. по гр. дело № 5917/2015 г. на IV г. о. трудовото право възниква и съществува продължително време като част от гражданското право. Разпоредбите на гражданското право се прилагат субсидиарно и спрямо трудовите правоотношения, когато специфичното им съдържание и цели не изключват такова приложение. Трудовото право се отнася към частноправните отрасли или гражданскоправните отрасли на правото в

широкия смисъл на това понятие. То е изградено върху равнопоставеност на страните и използва широко диспозитивното начало, характерно за гражданскоправния метод на регулиране. При непълнота на правната уредба на трудовите правоотношения се прилагат субсидиарно правилата на гражданското право, въпреки че този въпрос поради липса на Граждански кодекс не е общо уреден. По принцип писмените граждански волеизявления, каквото е и писменото искане на работодателя от работника или служителя на обяснения по чл. 193, ал. 1 КТ, пораждат действие с достигането им до адресата/по арг. на чл. 13, ал. 2 и чл. 14, ал. 1 ЗЗД/.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разглежда жалбите и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира следното:

По делото е установено, че по трудов договор № 14/26.02.1991 г., последно изменен с допълнително споразумение № 353/02.06.2014 г., между страните е съществувало трудово правоотношение, по силата на което ищецът е заемал длъжността "авиодиспечер" в ответното дружество. На 26.09.2017 г. той се явил на работа и изпълнявал служебните си задължения под въздействието на алкохол с концентрация 1.37 промила, установени чрез измерване с дрегер Alcotest 7510, а след изтичане на известен период от време частично потвърдени в размер на 0.2 промила с протокол № 1109/27.09.2017 г. за определяне на концентрацията на алкохол и други упойващи вещества в кръвта от МБАЛ "Света Анна - София" АД, Алкохолна лаборатория. На основание чл. 193 КТ работодателят е изискал писмени обяснения и е получил такива. По тези причини била издадена заповед № 31/27.10.2017 г. на генералния директор на ДП "Ръководство на въздушното движение", с която на основание чл. 330, ал. 2, т. 6 КТ трудовото правоотношение е прекратено, като на ищеца е наложено дисциплинарно наказание "уволнение". Преди нейното издаване, на 27.09.2017 г. ищецът е подал заявление за ползване на платен годишен отпуск за периода 16.10.2017 г. - 30.10.2017 г., като такъв му бил разрешен със заповед № РД-19-1981/28.09.2017 г. Впоследствие ищецът е поискал този отпуск да бъде прекратен от 27.10.2017 г., като е представил болничен лист от същата дата. Представени са общо седем броя болнични листа, издадени от "ДКЦ 20" София, според които в периода от 27.10.2010 г. до 08.04.2018 г. ищецът е бил в отпуск поради временна неработоспособност. Въз основа на искане на работодателя от 19.12.2017 г. директорът на Дирекция "Инспекция на труда" - София е дал предварително разрешение по чл. 333, ал. 1, т. 4 КТ. На основание чл. 18, ал. 5 ЗЧСИ работодателят е поискал от ЧСИ С. Я. да връчи на ищеца заповедта за уволнение. Съгласно чл. 43 ЗЧСИ, ЧСИ може да възложи на служител в неговата кантора да връчва призовки, съобщения и книжа при условията и реда на ГПК - чл. 37 - чл. 58 ГПК. По този ред призовкарят С. С. посещавал адреса на ищеца. При първото посещение на 04.03.2018 г. ищецът не бил открит, но съсед, живеещ на етаж на адресата, в съседен апартамент, потвърдил, че ищецът живее на този адрес. Призовкарят оставил своя телефон за връзка, но не бил потърсен на него. При второто посещение на 10.03.2018 г. призовкарят позвънял на домофонната уредба. От осмия етаж се показал мъж, изглеждащ на годините на г-н Б., който заявил, че в апартамента не живее такова лице. При третото посещение на 13.03.2018 г. залепил уведомление на входната врата на блока и пуснал екземпляр от същото в пощенската кутия на ап. 54.

При тази безспорна фактическа обстановка въззивният съд неправилно е приел, че връчването на заповедта за уволнение по реда на чл. 47 ГПК е нередовно. Неправилно въззивният съд е разтълкувал разпоредбата на чл. 195 КТ и е достигнал до извода, че законодателят е придал приоритет на личното връчване на заповедта за уволнение, като само при невъзможност то да се осъществи следва да се използва способа за изпращане на препоръчано писмо с обратна разписка. Работодаателят по собствен избор е избрал връчване чрез частен съдебен изпълнител, затова за редовността на връчването са

съответно приложими разпоредбите на ГПК. Неправилно въззивният съд е приел също така, че заповедта за уволнение е надлежно връчена на 04.10.2018 г., когато ищецът е получил препис от исковата молба с приложените към нея доказателства, сред които била и заповед № 31/27.10.2017 г.

Изборът на работодателя относно начина на връчване на заповедта за уволнение не е обусловен от здравословното състояние на ищеца, доколкото законодателят не е предвидил специални изисквания за връчване на уволнителната заповед на служител, който е с влошено здравословно състояние. Заповедта за уволнение е връчена чрез съдебен изпълнител по реда на чл. 42, ал. 2 ГПК, в рамките на допустимите способи за надлежно връчване. Заповедта е изпратена на адреса, който служителът е посочил в трудовия договор. В случая връчителят е събрал сведения от пълнолетно лице от същия адрес /лице на видима възраст като адресата/, че получателят не живее на адреса. Ето защо за връчителя няма задължение отново да посещава адреса, като още в този момент е могъл да залепи уведомление по реда на чл. 47, ал. 1 ГПК. Независимо от това, той е направил опит още веднъж да връчи лично на адресата заповедта за уволнение, който опит също се е оказал безуспешен. След като ищецът не е опровергал удостовереното от връчителя обстоятелство, че е напуснал адреса си, както и не се е позовал на невъзможност да се свърже с връчителя на оставения от него телефон за връзка, поради наличието на здравословен проблем, се налага изводът за недоказаност на оспорването на удостовереното от връчителя връчване по чл. 47, ал. 5 ГПК. Ето защо след изтичане на установения в чл. 47, ал. 2 ГПК двуседмичен срок от залепване на уведомлението за получаване на заповедта за уволнение, на основание чл. 47, ал. 5 ГПК същата се смята за връчена. В случая това е сторено на 28.03.2018 г. В подкрепа на този извод е и направеното удостоверяване в трудовата книжка на ищеца, което не е оспорено от последния. На стр. 21 от трудовата книжка е удостоверено, че трудовото правоотношение между страните в производството е прекратено на 28.03.2018 г. Същевременно на основание чл. 347 КТ, трудовата книжка е официален удостоверителен документ за вписаните в нея обстоятелства, свързани с трудовата дейност на работника или служител. В чл. 349, ал. 1, т. 8 КТ е посочено, че в трудовата книжка се вписва дата и основание за прекратяване на трудовото правоотношение /член, алинея, точка и буква от КТ/. В тази насока е и подадената от работодателя информация към НАП относно момента на прекратяване на трудовото правоотношение между страните, на която се позовава и ищецът, и съответно не я е оспорил.

При съвкупния анализ на ангажираните по делото доказателства, поддържаните от страните доводи и възражения, както и с оглед неоспореното удостоверяване относно момента на прекратяване на трудовото правоотношение между страните в трудовата книжка на ищеца, по делото безспорно се установява, че заповедта за уволнение е връчена на 28.03.2018 г. по реда на чл. 42, ал. 2 ГПК, вр. чл. 47, ал. 5 ГПК, от който момент на основание чл. 335, ал. 2, т. 3 КТ е прекратено трудовото правоотношение между страните. Ето защо заповедта за уволнение е връчена в рамките на двумесечния срок от откриване на нарушението с оглед приспадане на периода, през който ищецът е бил в законоустановен отпуск /чл. 194, ал. 3 КТ/.

Въззивният съд е изложил и допълнителни мотиви, за незаконност на уволнението, защото наложеното наказание се явява несъразмерно тежко.

По делото е безспорно установено явяването на работа на ищеца под въздействието на алкохол. Наложено е дисциплинарно уволнение в сроковете по чл. 194, ал. 1 КТ с оглед разпоредбата на чл. 194, ал. 3 КТ. То е съразмерно по тежест на извършените дисциплинарни нарушения по смисъла на чл. 189, ал. 1 КТ. Освен това във въззивната жалба няма оплакване, че не са преценени критериите по чл. 189 КТ. Дори и да имаше такова оплакване в настоящия случай, то следва да бъде взето предвид обстоятелството, че явяването на работа след употребата на алкохол е тежко дисциплинарно нарушение,

особено с оглед заемащата от ищеца преди уволнението длъжност, в т. ч. и относно очакванията за съответстващото за длъжността поведение. Дисциплинарното уволнение е законно, поради което искът за отмяната му, както и акцесорните иски за възстановяване на заемащата длъжност и за изплащане на обезщетение за принудителна безработица, са неоснователни.

По изложените съображения въззивното решение относно исковите по чл. 344, ал. 1, т. 1 и т. 2 КТ поради материалната му незаконосъобразност следва да се отмени и вместо него се постанови друго решение от настоящата инстанция по съществото на спора, като се отхвърлят като неоснователни предявените иски за защита срещу незаконно уволнение с правно основание чл. 344, ал. 1, т. 1 и т. 2 КТ. В останалата част въззивното решение трябва да бъде оставено в сила.

20. ЧСИ е длъжен да предяви разпределението по чл. 462 ГПК и след влизането му в сила да преведе сумите по разпределението на вискателя и присъединените кредитори (чл. 455, ал. 2 ГПК). Това процесуално задължение не се погасява от факта, че липсват средства по специалната сметка на ЧСИ. За вискателя и присъединените кредитори последното обстоятелство е без значение.

Чл. 462 ГПК

Чл. 455, ал. 2 ГПК

Чл. 73 ЗЧСИ

Решение № 60255 от 17.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1380/2021 г., III г. о., докладчик съдията Александър Цонев

Производството е по чл. 73 ЗЧСИ и е образувано по жалба на Съвета на Камарата на ЧСИ и жалба на Министерство на правосъдието срещу решение от 12.01.2021 г. постановено по дисциплинарно дело № 17/18 г. по описа на Дисциплинарна комисия към Камарата на ЧСИ, с което е отхвърлено искане за налагане на дисциплинарно наказание на ЧСИ А. А., рег. № 757, с район на действие ОС- Пловдив.

В жалбите са изложени твърдения, че частният съдебен изпълнител е извършил три дисциплинарни нарушения. Първото е за нарушение на разпоредбата на чл. 462, ал. 1 ГПК - не е предявил изготвено по изпълнително дело № 266/09 г. разпределение през 2017 г., по искане на Банка ДСК ЕАД, за сума, получена от продажба на ипотекиран имот, за което е длъжен по силата на закона и по силата на съдебно решение. Второто е за нарушение на чл. 16, ал. 4 и ал. 5 от Наредба № 4/06 г. за служебния архив на ЧСИ, не е приложил по изпълнителното дело постъпващите по делото книжа, в т. ч. и жалби на страните, както и съставените от него документи във връзка с извършени действия по делото. И третото е, че не е превел в полза на правоимащо лице - банката, сумата, получена от публичната продажба на ипотекирания имот, в нарушение на чл. 455, ал. 2 ГПК. Според жалбоподателите Дисциплинарната комисия неправилно е приела, че заради липса на парични средства по специалната сметка, която липса е причинена от друг ЧСИ, ЧСИ А. не следва да носи наказание. С жалбите е поискано да се наложи наказание "временно лишаване от правоспособност".

В срока за отговор ЧСИ А. А. е възразил, че за периода от 15.07.2013 г. - 10.09.2016 г. е бил лишен от правоспособност, като служебният му архив и специалната сметка са предадени на ЧСИ Н. В., както и че по сметките му е превел над 1 000 000 лв., а през 2016 г., когато е възстановен в правата си, от ЧСИ Н. В. е получил само сумата от 2 998, 42 лв., поради което не е изплатил сумите на Банка ДСК ЕАД, по искането и от 05.10.2017 г.,

защото по сметката му няма налични пари. Освен това се позовава на изтекла погасителна давност за налагане на дисциплинарно наказание.

С обжалваното решение от 12.01.2021 г. Дисциплинарната комисия е приела, че за нарушението на чл. 16, ал. 4 и ал. 5 от Наредба № 4/06 г. не се установява дали нарушението е извършено от ЧСИ А. А. тъй като за периода от 2013 г. до 2016 г. делото е било предадено на ЧСИ Н. В.. А относно нарушението на чл. 462 ГПК и чл. 455, ал. 2 ГПК е прието, че доколкото ЧСИ А. е бил лишен от права за периода от 15.07.2013 г. - 10.09.2016 г., то тези нарушения не могат да му се вменят във вина, тъй като дължимите суми, които е трябвало да бъдат преведени, не са били налични, но поради действия или бездействия на друго лице.

Настоящият състав на ВКС III ГО счита, че жалбите са основателни, защото частният съдебен изпълнител е длъжен да предяви на страните по изпълнителното дело разпределението на постъпилата сума от извършена публична продажба на основание чл. 462 ГПК, за да може след влизането на разпределението в сила да преведе сумите на вискателя и присъединените се кредитори (чл. 455, ал. 2 ГПК). Това процесуално задължение не се погасява от факта, че липсват средства по специалната сметка на ЧСИ.

След преценка на доказателствата по делото, съдът приема за установено следното от фактическа страна: изпълнителното дело е образувано по описа на ЧСИ А. на 08.07.2009 г., по молба на Д. Д. въз основа на изпълнителен лист от 15.01.2009 г., по силата на който Б. М. е осъден да плати 6000 лв.. На 08.09.2009 г. е вписана възбрана върху имот, собственост на длъжника- апартамент в [населено място], [улица] гараж № 39. След опис на имота е насрочена публична продажба. На 19.02.2010 г. е изготвено постановление за възлагане, което след обжалване е влязло в сила. ЧСИ А. е изготвил разпределение на 02.09.2010 г., което обаче е обжалвано и е отменено от Пловдивски окръжен съд с решение № 2018/25.11.2014 г. С молба 03.02.2014 г. "Банка ДСК" ЕАД е присъединена по делото като ипотечен кредитор. На 19.05.2015 г. ЧСИ В. е извършил ново разпределение, което не е било предявено на страните по изпълнителното дело. На 05.10.2017 г. "Банка ДСК" ЕАД е поискала извършване на разпределение от ЧСИ А., който е отказал с писмо.

Въз основа на заповед на министъра на правосъдието, с протокол от 22.08.2013 г., служебният архив на ЧСИ А. А. е предаден на ЧСИ Н. В., поради наложено наказание "лишаване от правоспособност за срок от 3 г. " на ЧСИ А.. Поради изтичане на наказанието, отново със заповед, служебният архив е върнат на ЧСИ А. с протокол от 10.09.2016 г.

От приетата по делото ССЧЕ се установява, че сумата от 70000 лв., подлежаща на разпределение по изп. д. 266/09 г. на ЧСИ А. не е изразходвана. Към датата на разпределението, извършено от ЧСИ Н. В. по сметката е имало налични само 2998, 42 лв. - недостигът е от 67001, 58 лв.. При предаване на архива на ЧСИ В. през 2013 г. сумата по банковите сметки на ЧСИ А. е 1011177, 29 лв.. Тази сума е изразходвана от ЧСИ В. по изпълнителни дела, приети при предаване на архива, съгласно приложение към експертизата.

Настоящият състав на ВКС III ГО счита, че жалбите са основателни, защото ЧСИ е длъжен да предяви разпределението по чл. 462 ГПК и след влизането му в сила да преведе сумите по разпределението на вискателя и присъединените кредитори (чл. 455, ал. 2 ГПК). Това процесуално задължение не се погасява от факта, че липсват средства по специалната сметка на ЧСИ. За вискателя и присъединените кредитори последното обстоятелство е без значение. Липсата на парични средства не погасява задължението, защото принципът е, че родът не погива. Налице е противоправност, изразена в бездействие- изготвеното разпределение на постъпила по делото сума не е предявено и е забавено превеждането и на вискателите и присъединените кредитори. Нарушението на чл. 462 ГПК и чл. 455, ал. 2 ГПК е извършено виновно от ЧСИ А.. Вината е във формата

на евентуален умисъл- съзнава се нарушението и се допуска настъпването на неблагоприятните последици. Възражението на ЧСИ А. за противоправни действия на ЧСИ В. е недоказано. По правната си същност това възражение е за настъпило случайно събитие, което би изключило вината му за определен период на забава. Не се изключва вината изцяло, а само за определен период на забава, защото задължението по чл. 462 ГПК не се погасява поради липса на парични средства от специалната сметка. ЧСИ А. носи тежестта да докаже факта, че ЧСИ В. незаконосъобразно е изразходвал парите по специалната сметка, за времето от 15.07.2013 г. - 10.09.2016 г., когато поради наложено дисциплинарно наказание ЧСИ А. е предал архива си на ЧСИ В.. По делото не са ангажирани никакви доказателства за незаконосъобразно поведение на ЧСИ В., а напротив, от приетата по делото ССЧЕ може да се направи обоснован извод, че още при предаването на архива на ЧСИ В., специалната сметка на ЧСИ А. е била с недостиг на парични средства. Не се установява по делото ЧСИ В. да е извършил незаконосъобразни действия във връзка с разходването на средствата по специалната сметка, а тежестта да докаже този факт е на ЧСИ А., който не е направил и конкретни твърдения за неправилно разходване на паричните средства по сметката. Следователно финансовите затруднения на ЧСИ А., изразяващи се в недостиг на парични средства по специалната сметка, са причинени от негови лични действия. Налице е виновно нарушение на чл. 462, ал. 1 ГПК, с което виновно е забавено превеждането на сумата, получена от публичната продажба (чл. 455, ал. 2 ГПК).

Неоснователно е възражението на ЧСИ А., че поради наложено дисциплинарно наказание "лишаване от правоспособност за срок от 3 години", с влязло в сила решение на 14.10.21 г., настоящото производство следва да се прекрати, тъй като му липсвало качеството на частен съдебен изпълнител. Това обстоятелство не е предвидено като основание за прекратяване на делото (чл. 71, ал. 7 ЗЧСИ изчерпателно изброява хипотезите, в които производството се прекратява). Освен това законът предвижда като наказание и налагането на имуществена санкция (глоба) по чл. 68, ал. 1, т. 2 ЗЧСИ, за което наказание няма правна и логическа пречка да се кумулира с наказание "лишаване от правоспособност", което се изтърпява. По принцип, когато се изтърпява наказание за временно лишаване от правоспособност, не съществува пречка и да бъде наложено и най-тежкото наказание "лишаване от правоспособност завинаги" за друго различно нарушение, само че в случая такова наказание не е поискано от касаторите, а съдът е ограничен от посоченото в жалбата.

Настоящият състав на ВКС, III ГО, счита че глобата от 10000 лв. е справедливо, съответно и подходящо наказание за извършеното нарушение. Целта на наказанието е да санкционира, да поправи и да възпре от последващи нарушения. В случая е налице тежко и виновно нарушение на закона, изразяващо се в бездействие на ЧСИ да предяви разпределението по изпълнително дело, като по този начин е забавил превеждането на сумата, получена от публична продажба, на вискателя и присъединените кредитори. Наказанието "порицание", "предупреждение за лишаване от правоспособност" и "временно лишаване от правоспособност" не могат да се кумулират с изтърпяваното наказание "лишаване от правоспособност за 3 години" (наложено на 14.10.21 г.), поради това, както и в рамките на поисканото от касаторите, доколкото съдът е обвързан по силата на диспозитивното начало, следва да се наложи на ЧСИ А. имуществена санкция в максимален размер- "глоба в размер на 10000 лв."

21. Въззивният съд следва да обоснове обществените критерии за справедливост в чл. 52 ЗЗД не абстрактно, а въз основа на конкретните обстоятелства, като тежестта и характера на повдигнатото обвинение, колко на брой и какви обвинения са предявени, с какви принудителни мерки и ограничения са били съпроводени, как са се отразили те на личността. От значение за тежестта на

обвинението е не само размера и вида на наказанието в съответния състав на нормата, но и тезата на обвинението: кои обществени отношения са престъпно накърнени, предвид завишеното обществено внимание към разкриването на някои престъпления. Преценява се степента на вредоносния ефект от обвинението върху социалната, професионалната, или друг вид реализация на лицето, като се съобрази каква е била същата преди, по време и след приключване на наказателното производство. Връзката на тези факти с наказателното преследване се преценят конкретно, за да се обезщетят съответно накърнените морални ценности от злепоставящото въздействие на незаконното обвинение. Преценява се продължителността на задържането под стража като мярка за неотклонение предвид ограниченията на основни човешки права, съпътстващи нейното изтърпяване и въздействието на мярката върху личността. Поради естеството на ограниченията, свързаните с упражнено задържане под стража негативни изживявания на човека подлежат на обезщетяване в реален, а не в символичен паричен еквивалент, като при определяне на обезщетението се съобразяват и обществено-икономическите условия в страната. Всички относими обстоятелства се преценяват от съда без да се отдава изолирано или прекомерно значение на едни от тях, за сметка на други.

Чл. 52 ЗЗД

Чл. 2 ЗОДОВ

Решение № 60245 от 18.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 996/2021 г., III г. о., докладчик председателят Емил Томов

Допуснато е касационно обжалване по въпроса за критериите, които определят понятието справедлив размер на обезщетението по чл. 2 ЗОДОВ и прилагането им съгласно чл. 52 ЗЗД.

По въпроса е формирана безпротиворечива практика на ВКС, която следва да намери приложение и по настоящия правен спор. Както е указано в ППВС № 4/1968 г и практиката на ВКС, съгласно реш. № 350 от 2011 г по гр. д. № 1382/2010 IV г. о, реш. № 70 от 2012 г по гр. д. № 748/2011 г III г. о, реш. № 158 от 2012 г по гр. д. № 708/2011 г IV г. о, решение № 59 от 2016 г по гр. д. № 3340/2015 г III г. о, реш. № 215/2014 г по гр. д. № 1287/2014 г на III г. о, въззивният съд следва да обоснова обществения критерий за справедливост в чл. 52 ЗЗД не абстрактно, а въз основа на конкретните обстоятелства, като тежестта и характера на повдигнатото обвинение, колко на брой и какви обвинения са предявени, с какви принудителни мерки и ограничения са били съпроводени, как са се отразили те на личността. От значение за тежестта на обвинението е не само размера и вида на наказанието в съответния състав на нормата, но и тезата на обвинението кои обществени отношения са престъпно накърнени, предвид завишеното обществено внимание към разкриването на някои престъпления. Преценява се степента на вредоносния ефект от обвинението върху социалната, професионалната, или друг вид реализация на лицето, като се съобрази каква е била същата преди, по време и след приключване на наказателното производство. Връзката на тези факти с наказателното преследване се преценят конкретно, за да се обезщетят съответно накърнените морални ценности от злепоставящото въздействие на незаконното обвинение. Преценява се продължителността на задържането под стража като мярка за неотклонение предвид ограниченията на основни човешки права, съпътстващи нейното изтърпяване и въздействието на мярката върху личността. Поради естеството на ограниченията, свързаните с упражнено задържане под стража негативни изживявания на човека подлежат на обезщетяване в реален, а не в символичен паричен еквивалент, като при

определяне на обезщетението се съобразяват и общественото-икономическите условия в страната. Всички относими обстоятелства се преценяват от съда без да се отдава изолирано или прекомерно значение на едни от тях, за сметка на други.

Предвид отговора на поставения въпрос, оплакванията на касационния жалбоподател са основателни.

Неправилно е приложен критерия на чл. 52 ЗЗД, поради необсъждането и оценката на всички относими обстоятелства от въззивния съд в указаната насока. Ищецът заедно с още пет лица е бил обвинен в престъпления по чл. 149, ал. 1 от НК за извършване на блудствени действия с лице, ненавършило 14 години. Привлечен е като обвиняем на 21.01.2010 г., когато спрямо него е била взета и мярка за неотклонение "задържане под стража". Не се е признал за виновен и не е давал обяснения. С постановление от 08.06.2012 г. обвинението е изменено, като ищецът е бил привлечен за престъпление по чл. 157, ал. 3 от НК – извършване на действия на полово удовлетворение с лице от същия пол, ненавършило 14 години. Два пъти в съда са внасяни обвинителни актове и два пъти те са връщани от съда поради допуснати съществени процесуални нарушения.

С постановление от 26.03.2015 г. прокурор при СРП е прекратил досъдебно производство № 12/2014 г. по отношение и на всички обвиняеми – поради наличие на предпоставките на чл. 243, ал. 1, т. 1 във връзка с чл. 24, ал. 1, т. 1 от НК – когато деянието не е извършено или не представлява престъпление.

Мярката за неотклонение "задържане под стража" е била прилагана спрямо ищеца от 21.01.2010 г. до 18.06.2010 г., когато е била изменена в "парична гаранция". Обвиненията са били разгласени в медиите и въззивният съд е обсъдил съдържанието на медийните публикации за банда педофили, разкрити и задържани при операция на служители от ГДБОП, СДВР и прокурори от СРП. В мнозинството от публикациите са посочени имената на обвиняемите. Ищецът, тогава с фамилно име Л., е сочен за "тартор на педофилите", който демонстрирал завишен стандарт на живот. Цитирани са изказвания на представители на Прокуратурата. Посочено е че публикациите в повечето случаи са се позовавали на сведения, дадени им от служител на ГДБОП и от главния секретар на МВР. Приети и обсъдени са телевизионни материали, излъчени по "Нова ТВ" и "Про БГ" с участие на представител на Прокуратурата, снети на хартиен носител и приложени по делото. Наказателното производство не е приложено в цялост, тъй като е изискано и приложено по друго висящо дело, изискани и приложени са и други две досъдебни производства, едното от които засяга ищеца като разследван по сигнал за обсебване, също прекратени. Обсъдени са показанията на двама свидетели.

По същество въззивният съд е изтъкнал, че ищецът е бил обвинен за престъпления, които са тежки по смисъла на чл. 93, т. 7 от НК – както обвинението по чл. 149, ал. 1 от НК, така и това по 157, ал. 3 от НК. В досъдебното производство първото обвинение е измамено, като и в двата случая обвиненията не са прецизирани при квалифициращи обстоятелства, водещи до по-тежко наказание. Взетата мярка за неотклонение "задържане под стража" е прилагана почти 6 месеца, от значение е и продължителността на производството, която е над 5 години, но с оглед на фактическата и правна сложност, според въззивния съд не е надвишен съществено разумния срок. Що се отнася до отражението на процеса в медиите и за вредите, които ищецът е понесъл от тези публикации, то шокиращите данни, съдържащи се в печатните и телевизионните материали, въззивният съд е приел за основани най-вече върху изявления на представители на МВР. Посочено е, че за тези действия Прокуратурата не следва да носи отговорност. Прокуратурата дължи обезщетение за вреди, които са причинени от нейни представители – в случая двама прокурори, които, нарушавайки презумцията за невиновност, са заявили публично, че разполагат с безспорни доказателства за престъпленията на групата.

Въззивният съд е посочил, че от края на 2010 г. ищецът е напуснал България и е устроил личния си живот в чужбина (Великобритания), където се реализира и професионално. По този начин вредите, дължащи се на негативното обществено отношение, са търпени с по-малка интензивност и за по-кратък период. Ищецът е бил разследван през същия преиод и за друго престъпление (обсебване). Като обстоятелство, обуславящо размера на обезщетението въззивният съд също така е изтъкнал, че обвиняемите не били отричали хомосексуалните си връзки с други лица, значително по-млади от тях. Извод е направен от изявления на процесуалния представител и защитник на ищеца по наказателното производство адв. П. в съдебно заседание на 29.01.2010 г. (в което е разглеждан въпрос по мерките за неотклонение). Посочено е, че в случая очевидно не се касае за хомосексуална връзка между зрели хора, основана на взаимно привличане - като поведение извън морално укоримото, а за въвлечане на твърде млади хора, все още неизградени като осъзнати личности /независимо малолетни или непълнолетни/, в сексуални връзки със значително по-възрастни от тях мъже. Въпреки че не е било доказано обвиняемите /и в частност ищецът/, да са извършили престъпление спрямо тези момчета, с поведението си обвиняемите са дали повод за образуването на наказателното производство, а оттам и за негативната обществена реакция. С тези съображения въззивният съд е приел за справедливо обезщетение от 5000 лв.

Тази преценка не отчита в решаваща степен продължителността на наказателното преследване, както и вредите от продължителното задържане под стража, в която насока ищецът е поддържал оплаквания при въззивното обжалване. Не е преценена в решаваща степен и тежестта на повдигнатото обвинение, преди и след изменението му в рамките на съставите по чл. 149, ал. 1 НК и чл. 157, ал. 3 НК - и в двата случая тежко наказуеми, най-вече естеството и ефекта на обвинението предвид силната обществена и моралната укоримост на вменените деяния, отражението върху начина на живот при подобни обвинения при възможността за професионална и социална реализация на ищеца за периода до и след напускането на страната с трайно установяване в чужбина. Ищецът е с чисто съдебно минало, имал е добра професионална реализация, като видно от свидетелските показания е понесъл мъчително дискредитиращите обвинения, ареста и социалната изолация, в която е изпаднал. Не е съобразяван и ефекта от разгласената пред медиите теза на обвинението в началния етап на наказателно преследване. Обвинението е в престъпление, което има една от най-острите негативни оценки в обществото - неморално, отблъскващо деяние спрямо малолетни деца, при това разследващите органи са манифестирали пред медиите че е извършвано организирано и нееднократно. Ищецът, който не се е признавал за виновен, е бил публично опозорен, бил е охарактеризиран като "педофил", организатор и извършител на развратни действия вкл. чрез принуда, упояване и изнудване, без повдигнатото срещу него обвинение да обема подобни деяния и без уличеният да има възможността да се защити пред съд. По съдебен ред не е ревизирано основанието, на което Прокуратурата е прекратила наказателното производство (определение № 31/30.11.2015 г по в. в. ч. з № С114/2015г на СГС), но спрямо обвиняемия Л. в постановлението с конкретност е констатирано, че няма доказателства той да е извършил блудство или деяние по чл. 157, ал. 3 НК, а по отношение на всички обвиняеми -липсата на доказателства за извършени съставомерни деяния. Съпричиняването по чл. 5, ал. 2 ЗОДОВ не може да се извежда от друга правна оценка на фактите, дали основание на разследващите органи да квалифицират действията на обвиняемия като състав на извършено от него престъпление по НК, след като наказателното производство е прекратено поради несъставомерност на деянието (ТР № 3/22.04.2005 г ОС както и с решение № 112 от 2011 г по гр. д № 372/2010 г IV г, о, реш. по гр. д № 2226/2016 г на Трето г. о на Върховен касационен съд) Действия или бездействия на лицата разследвани във връзка с обвинение могат да са недобросъвестни в гражданско-правен смисъл, морално укорими според утвърдени в обществото разбирания, да са административно

нарушение или деликт, което не означава, че с осъществяването им гражданинът има принос в това да бъде обвинен, ако не е извършил престъпление. При повдигане на обвинение Прокуратурата на РБ носи пълна отговорност престъпленията да бъдат различавани от други укорими действия. Когато при подлежащо единствено на друга правна санкция, или неподлежащо на правна санкция поведение, спрямо лицето бъде предявено незаконно обвинение, това не води до прилагане на чл. 5, ал. 2 ЗОДОВ. На пълно обезщетяване подлежат преките неимуществени вреди от наказателното преследване, свързани с накърняването на основни човешки права. При определянето на обезщетението по справедливост обаче, решаващият мотив на съда е израз на конкретна преценка на всички относими обстоятелства, включително поведението и личността на пострадалия. Трябва да се оценяват конкретно засегнатите неимуществени блага и стойността, която са имали за увредения, за да е съответна на конкретните обстоятелства оценката за степента на накърняването им и за да е съответно определеното обезщетение с обществени критерии за справедливост.

Изводите на въззивния съд са необосновани по отношение на така следващата се оценка. Изявения на защитника в производството по обжалване на мярката за неотклонение адв. П., а именно че разследващите не разполагат с доказателства за участие на обвиняемия ищец в приписаните деяния, за които е обвинен и задържан заедно с други лица, между които лица освен че се познават и "движат" в една компания "е установено, че ги обединява тяхната хомосексуална нагласа" са интерпретирани неправилно от въззивния съд като доказателство за извършено противоправно, или морално укоримо деяние от значение за оценката на личността. Доводите на защитника неправилно са приети от въззивния съд като признание за факти, даващи основание да се редуцират вредите за личността от негативните оценки и твърдения в медийните публикации.

Данни за злепоставящи факти, без по делото да има събрани каквито и да било доказателства тези факти да са реално настъпили, както и за престъпни деяния, без да има доказателства такива да са извършени, са оповестили именно органите по разследването. Поради това произтеклите от публичното злепоставяне вреди са в пряка причинна връзка с наказателното производство, по повдигнатите обвинения.

За деяния като вменените досъдебното разследване е водено в неразумно дълъг срок Прокуратурата на РБ е прекратила наказателното производство в досъдебна фаза, след като представители на разследването гръмко са манифестирали пред обществото извършителството на отблъскващи престъпления. При поднесените данни, медийната реакция по значим за обществото въпрос, предвид заострената чувствителност към опазването на децата от престъпни сексуални посегателства, е била очаквана и разбираема в изразените крайно негативни квалификации спрямо извършителите, но тя е следствие, което не изключва отговорността на ответника за вредите от злепоставянето. Ищецът, сочен като тартор на групата, е понесъл всички негативни последици на обществената присъда за вменените му позорни деяния, без те да са установени от съд, а в действителност, като се има предвид крайната преценка на разследващия прокурор в постановлението на СРП от 26.03.2015 г., то липсва уличаване тези деяния да са извършени от него изобщо.. В това производство ответникът по иска е процесуален субституент на държавата, а отговорността е обективна. Прокуратурата на РБ носи отговорност за вредите от незаконно обвинение по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, което обема и вредите причинени от нарушаване на презумпцията за невиновност-както от нейни представители, така и от представители на МВР по разследването. Прокуратурата на РБ носи пълна отговорност престъпленията да бъдат различавани от други укорими действия (решение № 112 от 2011 г по гр. д № 372/2010 г IV г, о, реш. по гр. д № 2226/2016 г на Трето г. о на Върховен касационен съд) Установената по делото степен на злепоставяне чрез публично дискредитиране на личността в хода на недоказани обвинения, представлява непозволено увреждане. При лица, които не са извършили вменените им

престъпления от общ характер и са невинни, така установената степен на засягане на конституционно гарантирани права винаги е противоправна и подлежи на справедливо обезщетяване по реда на ЗОДОВ. Произтеклото публично злепоставяне в случая е в степен на произведен конкретен и значим вредоносен ефект за обвиняемия в личен и социален план, разгласяването на обвинението се е отразило на психиката му, както и на неговия избор как и къде да продължи реализацията си. След освобождаването от ареста, той е избрал да се установи в друга страна. Там е създал семейство и си е намерил работа. Вредите за ищеца биха могли да бъдат по-големи, ако неговата социална и професионална реализация в тази страна е негативно повлияна, сравнимо по-неуспешна в сравнение с тази, постигната до повдигане процесните обвинения, за което правилно въззивният съд е отчетел, че няма конкретни твърдения, както и доказателства.

След като са повдигнати обвиненията за престъпления по раздел осми на НК (разврат) ищецът е бил подложен на щателно разследване и за други престъпления, които нямат никаква връзка с процесните. Образувано е досъдебно полицейско разследване за обсебване на движима вещ, обвинения по което обаче не са повдигнати и предявявани, нито ищецът е бил ангажиран с процесуално-следствени действия. Воденото разследване няма основание да се квалифицира като незаконно, но няма и основание при него да се отчита принос в глобално понесената вреда, с цел намаляване на дължимото обезщетение. Не е налице твърдение, нито основание за извод ищецът да е бил неимуществено увреден от така воденото и прекратено разследване. Неимуществените вреди, които е понесъл във връзка с процесното наказателно производство, засягат тежестта на обвинението като състав на престъпление и злепоставяния му характер предвид крайно осъдителната и негативна обществена оценка за подобни деяния. Тук следва да бъде отчетено, че в информационната среда технически все още са достъпни данни за негативните публикации, свързани с името на ищеца и ефектът от злепоставянето не може да се счита за напълно заличен, както и негативните последици спрямо личността за напълно преодолени. Не е било необходимо допускане на съдебно-техническа експертиза като доказателствено средство за установяване на твърдения в подкрепа на горния довод, съобразно доказателствената тежест в процеса и необходимостта от специални знания, поради което въззивният не е допуснал изтъкваните от жалбоподателя процесуални нарушения, като не е уважил искането. Въззивният съд не е намалявал обезщетението поради принос на пострадалия, какъвто действително не може да се приеме за установен. След като протоколът от 29.01.2010 г по ВНЧД № С-98/2010 г на СГС е представен от страната -жалбоподател и приет като доказателство по делото неоснователно е и оплакването че съдът е основал решението си на недопустими доказателства. Също така, въззивното решение не предметява установяване на престъпно обстоятелство в гражданския процес, както се поддържа при касационното обжалване.

Допуснато е незаконосъобразно намаляване на обезщетението, което въззивният съд не е обосновал при преценка на относимите обстоятелства съгласно критерия за справедливост в чл. 52 ЗЗД, поради което и оплакването за незаконосъобразност на решението е основателно.

От значение за справедливия размер на обезщетението в случая е продължителността на незаконно наказателно преследване от пет години, която е неразумно дълга при разследване на престъпления с такъв характер в досъдебна фаза, както и продължително търпяната от ищеца марка за неотклонение "задържане под стража", а също така и публичното злепоставяне на обвиняемия в резултат на медийните публикации и обществения отзвук от обвиненията. Тези са водещите обстоятелства от кръга подлежащи на преценка по делото с оглед конкретното значение, което накърнените неимуществени блага са имали за своя притежател. Отчитайки горните обстоятелства, които обуславят по-висок интензитет на претендираните неимуществени вреди от приетия с въззивното решение и по - висок размер на обезщетение спрямо присъдения, за да бъде

удовлетворен обществен критерий за справедливост при съществуващите в страната обществено-икономически условия на живот, настоящият съд намира обезщетение в размер на общо 10 000 лева за справедливо и достатъчно. В този размер обезщетението отчита и конкретното негативно психическо отражение върху личността, в установената по делото степен. По-висок размер на обезщетението няма да съответства на реалните репутационни и други вреди, в конкретна им проява при ищеца.

Предвид гореизложеното и поради несъвпадане на крайните изводи на настоящата инстанция с тези на въззивния съд по въпроса за дължимия размер на обезщетението, определено по справедливост, въззивното решение на Софийски апелативен съд следва да се отмени в една част и да се постанови по същество решение, с което искът на основание чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ да се уважи за още 5 000 лева. Разликата следва да се присъди от Върховен касационен съд. Лихва следва да се присъди от момента на влизане в сила на акта за прекратяване на наказателното производство – 01.12.2015 г., като законна последица. В останалата част въззивното решение следва да се потвърди, а разноси следва да се присъдят в тежест на ответника съгласно този изход на спора.

22. Искът за обезщетение при вреди, настъпили в резултат на строителни работи, е на разположение на лицето, което търпи вреди от виновните действия или бездействия на строителя, като качеството строител по смисъла на тази разпоредба не е изключено за лице, явяващо се едновременно и инвеститор на строежа.

Без правно значение е обстоятелството дали изпълнителят на свой ред е превъзложил работата на подизпълнител, както и ако подизпълнителят превъзложи от своя страна работата на друг подизпълнител.

Със задължителната застраховка по чл. 171, ал. 1 ЗУТ "професионална отговорност в строителството" се застрахова "гражданската отговорност" за причинени вреди на трети лица не само на лице, имащо качеството на "строител" по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ, т. е. сключило писмен договор с възложителя, а и на всяко лице, на което като подизпълнител му е превъзложено от строителя или друг подизпълнител да изпълнява отделни етапи от строежа или отделни видове СМР, макар последното лице да не е "строител" по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ.

Чл. 163, ал. 1 ЗУТ

Чл. 171 ЗУТ

Чл. 49 ЗЗД

Решение № 60225 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 477/2021 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов

По въпроса, обусловил допускане на касационното обжалване - за това "дали със задължителната застраховка по чл. 171, ал. 1 ЗУТ "професионална отговорност в строителството" се застрахова "гражданската отговорност" за причинени вреди на трети лица само на лице, имащо качеството на "строител" по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ, т. е. сключило писмен договор с възложителя, или на всяко лице, изпълняващо отделни етапи от строежа или отделни видове СМР, макар да не е "строител" по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ", Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, намира следното:

Даденото от въззивния съд разрешение на въпроса противоречи на практиката на ВКС, посочена от касатора – решение № 390 от 19.10.2011 г. по гр. дело № 174/2011 г. на ВКС, IV г. о. и решение № 579 от 12.01.2011 г. по гр. дело № 1932/2009 г. на ВКС, III г. о. В тези решения се приема, че искът за обезщетение при вреди, настъпили в резултат на

строителни работи, е на разположение на лицето, което търпи вреди от виновните действия или бездействия на строителя, като качеството строител по смисъла на тази разпоредба не е изключено за лице, явяващо се едновременно и инвеститор на строежа.

Според разпоредбата на чл. 163, ал. 1 ЗУТ строителят е физическо или юридическо лице, включващо в състава си физически лица, притежаващи необходимата техническа правоспособност, което по писмен договор с възложителя изпълнява строежа в съответствие с издадените строителни книжа. Строителят като изпълнител на строителните работи отговаря за преките и непосредствените вреди от своето виновно поведение, а възложителят за неполагане на дължимата грижа при избор на изпълнител. Без правно значение е обстоятелството дали изпълнителят на свой ред е превъзложил работата на подизпълнител, както и ако подизпълнителят превъзложи от своя страна работата на друг подизпълнител. Според изричната разпоредба на чл. 163, ал. 4 ЗУТ строителят може да възложи на подизпълнител извършването на отделни видове строителни и монтажни работи или на части /етапи/ от строежа. Ето защо след като има законова възможност за превъзлагане на работата на подизпълнител, то не може да се приеме, че подизпълнителят не попада в приложното поле на разпоредбата на чл. 171, ал. 1 ЗУТ. Със задължителната застраховка по чл. 171, ал. 1 ЗУТ "професионална отговорност в строителството" се застрахова "гражданската отговорност" за причинени вреди на трети лица не само на лице, имащо качеството на "строител" по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ, т. е. сключило писмен договор с възложителя, а и на всяко лице, на което като подизпълнител му е превъзложено от строителя или друг подизпълнител да изпълнява отделни етапи от строежа или отделни видове СМР, макар последното лице да не е "строител" по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разглежда жалбата на "МИГ – МАРКЕТ"ООД и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира същата за основателна, поради следните съображения:

По делото е установено, че на 07.12.2009 г. при извършване на строителни работи на обект - вилна сграда в УПИ V-264, 265, 266, 270 кв. 61, с. о. "В. ", [населено място], синът на ищците Н. Н. Х. е претърпял трудова злополука, вследствие на която на 10.12.2009 г. е починал. Към момента на инцидента, той е работил като общ работник на обекта по трудов договор с изпълнителя - строител "Комар Инвестмънт" ООД. Със задължителната на основание чл. 300 ГПК за гражданския съд присъда, са доказани по делото деянието, извършено при условията на независимо съпричиняване от всеки от ответниците - физически лица, противоправността му /осъществяващо състав на престъпление/ и вината. Ищците са родители на починалия и търпят болки и страдания - неимуществени вреди от загубата на сина си, които са в причинна връзка с причинената му от ответниците смърт.

Правилно въззивният съд е приел, че застрахователна полица № 09053 P10028 от 28.09.2009 г. е издадена за застраховка "Професионална отговорност на лицата по чл. 171 ЗУТ, със срок на действие от 29.09.2009 г. до 29.09.2010 г., за отговорност до размер на сумата от 400 000 лв. и с нея е застрахована професионалната отговорност на "МИГ-МАРКЕТ " ООД по чл. 171, ал. 1 ЗУТ като строител. Неправилно обаче с оглед на изложеното по-горе е прието, че след като няма данни дружеството да е сключило договор с възложителя за изпълнение на строежа, то същият няма качеството на строител по смисъла на чл. 163, ал. 1 ЗУТ и чл. 171, ал. 1 ЗУТ. В противоречие със задължителната практика на ВКС, въззивният съд е направил извод, че възможността за възлагане на подизпълнител за извършването на отделни видове строителни и монтажни работи или на части /етапи/ от строежа, предвидена в чл. 163, ал. 4 ЗУТ и определянето на производството и доставката на бетона като такава дейност /доколкото се е извършвало изливане на бетон за колони като част от СМР/, не променя извода, че ищецът по обратните иски не е строител. Качеството на строител по смисъла на ЗУТ не е поставено

в зависимост от пряко сключения с възложителя писмен договор за изпълнението на строежа. Ето защо трябва да се приеме, че в предмета на застраховката по чл. 171, ал. 1 ЗУТ е включена отговорността на "МИГ-МАРКЕТ" ООД като строител и застрахователят е длъжен да покрие вредите, причинени на други участници в строителството и/или на трети лица, вследствие на неправомерни действия или бездействия при или по повод изпълнение на задълженията му в това му качество. Отговорността на застрахователя обхваща причинените вреди от застрахования при изпълнение на работа в качеството му и на подизпълнител, а не само като изпълнител.

Изложеното налага касиране на въззивното решение и произнасяне по съществото на спора. Въззивното решение трябва да се отмени в частта, с която е потвърдено първоинстанционното решение относно частта за отхвърляне на предявените от "МИГ – МАРКЕТ" ООД обратни иски срещу "УНИКА" АД за заплащане на сумите, които "МИГ – МАРКЕТ" ООД е осъдено да заплати на Н. Х. А. и С. Х. А., и в частта относно присъдените деловодни разноски на "УНИКА" АД.

Следва да бъдат уважени предявените от "МИГ – МАРКЕТ" ООД срещу "УНИКА" АД обратни иски за заплащане на сумите, които "МИГ – МАРКЕТ" ООД е осъдено да заплати на Н. Х. А. и С. Х. А. съответно - 49 823. 81 лв. и 50 000 лв., ведно със законната лихва за забава, считано от 18.07.2011 г. Обратните иски на "МИГ – МАРКЕТ" ООД следва да бъдат уважени с условен диспозитив съобразно чл. 229 КЗ (отм.); - ако изпълни задълженията си да изплати обезщетенията на ищите.

23. Длъжникът - ищец има правен интерес от установяване, че не дължи изпълнение на погасено по давност вземане, за което е налице изпълнително основание (влязло в сила съдебно решение), въз основа на което е издаден изпълнителен лист, независимо от това дали е налице висящ изпълнителен процес. Наличието на изпълнителен титул в полза на кредитора, въз основа на който той може да инициира по всяко време изпълнително производство, обуславя интереса на ищеца да иска установяване, че вземането е погасено по давност.

Само давността може да изключи принудителното изпълнение, но пред съдебния изпълнител длъжникът не може да се позове на нея и съдебният изпълнител не може да я зачете.

Перемцията, на която в случая се позовава ответницата по иска, не изключва принудителното изпълнение, защото когато тя настъпи и кредиторът направи искане за нов способ за изпълнение, съдебният изпълнител не може да откаже да изпълни поискания нов способ – той дължи подчинение на представения и намиращия се у него изпълнителен лист. Единствената последица от настъпилата перемция е, че съдебният изпълнител ще образува новото искане в ново (като номер) изпълнително дело, тъй като старото е прекратено по силата на закона.

Чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК

Решение № 60282 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 903/2021 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова

Касационно обжалване е допуснато против въззивно, с което е обезсилено първоинстанционното, прекратено е производството по делото и са присъдени разноски по въпрос, касаещ допустимостта на предявявен отрицателен установителен иск за установяване недължимост на вземане, като погасено по давност, изтекла след снабдяване на кредитора-ответник с изпълнителен лист на съдебно изпълнително основание, при липса на висящо изпълнително производство за събирането му.

В проведеното съдебно заседание, страните не се явяват, но се представляват. Процесуалният представител на касатора поддържа касационната жалба и желае да бъде уважена. Претендира всички направени разноси по делото съобразно представен списък, от които държавните такси са в общ размер на 451 лв., като иска размера на дължимото възнаграждение да бъде определено по реда на чл. 38, ал. 2 ЗА. Представя и писмени бележки.

Процесуалният представител на ответната страна оспорва касационната жалба като неоснователна. Счита, че практиката, въз основа на която е допуснато касационно обжалване, не следва да бъде съобразена, защото е единична и изолирана. Намира, че касаторът разполага с други способи за защита, например чрез обжалване действията на съдебния изпълнител. Претендира направените по делото разноси.

Върховен касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, след преценка на ангажираните по делото доказателства изразените от страните становища, счита че следва да бъде съобразено следното:

Изпълнително дело № 20108510400222 по описа на ЧСИ М. П. е образувано на 4.03.2010 г. по подадена от Н. Г. молба, въз основа на издаден изпълнителен лист от 19.10.2009 г. за сумата от 5 880 лв., главница, 890. 20 лв. разноси и 480 лв. адвокатско възнаграждение срещу длъжника С. Я.. Съдебният изпълнител е извършил справки до различни органи и на 4.03.2010 г. е наложил запори върху сметки на длъжника. На 25.03.2010 г. е наложил възбрани на различни имоти. Запори са налагани и на 31.05.2011 г. и това са последните изпълнителни действия, за които са налице данни по приложеното изпълнително дело. Съдебният изпълнител е издал Постановление за прекратяване от 30.09.2013 г., на основание чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК. Данни за влизането му в сила не са налице.

На 14.09.2016 г. С. Я. е предявил настоящия иск за признаване на установено, че не дължи по отношение на Н. Г. сумата по изпълнителния лист от 19.10.2009 г., поради погасяване на вземането по давност.

Въззивният съд, е приел че ищецът няма правен интерес от предявяване на иска, защото образуваното изпълнително дело е било прекратено с издаденото на 30.09.2013 г. постановление. Установената липса на абсолютна процесуална предпоставка, за което съдът следи служебно, е решаващият му мотив за прекратяване на производството и обезсилване на първоинстанционния акт, с който искът е бил уважен, пред вид факта, че последното изпълнително действие е извършено на 31.05.2011 г. и считано от посочената дата, петгодишната давност е изтекла на 31.05.2016 г.

Настоящият съдебен състав по въпросът, във връзка с който е допуснато касационно обжалване, намира следното:

Следва да бъде споделена практика, съдържаща се в определение по ч. т. д. № 1660/2016 г. на I т. о. и цитираното в него решение по гр. д. № 1812/2015 г. на IV г. о., съгласно които длъжникът - ищец има правен интерес от установяване, че не дължи изпълнение на погасено по давност вземане, за което е налице изпълнително основание (влязло в сила съдебно решение), въз основа на което е издаден изпълнителен лист, независимо от това дали е налице висящ изпълнителен процес. Наличието на изпълнителен титул в полза на кредитора, въз основа на който той може да инициира по всяко време изпълнително производство, обуславя интереса на ищеца да иска установяване, че вземането е погасено по давност. Това е така, защото само давността може да изключи принудителното изпълнение, но пред съдебния изпълнител длъжникът не може да се позове на нея и съдебният изпълнител не може да я зачете. Перемцията, на която в случая се позовава ответницата по иска, не изключва принудителното изпълнение, защото когато тя настъпи и кредиторът направи искане за нов способ за изпълнение, съдебният изпълнител не може да откаже да изпълни поискания нов способ – той дължи подчинение на представения и намиращия се у него изпълнителен лист. Единствената

последица от настъпилата перемция е, че съдебният изпълнител ще образува новото искане в ново (като номер) изпълнително дело, тъй като старото е прекратено по силата на закона. (вж. в този смисъл и решение по гр. д. № 1747/2020 г. на IV г. о.).

Пред вид така дадения отговор на поставения въпрос, постановеният въззивен акт е неправилен и следва да бъде отменен. Доколкото няма произнасяне по съществото на спора от въззивната инстанция, делото следва да се върне на друг състав, който да го разгледа. На основание чл. 294, ал. 2 ГПК същият следва да се произнесе и по направеното искане за разноски.

24. Употребата на алкохол през работно време винаги се приема като "тежко" нарушение на трудовата дисциплина без за това да е необходимо да са настъпили допълнителни вредни последици. Наличието на причинени допълнителни вредни последици, в резултат на установената употреба на алкохол, несъмнено увеличават тежестта на посоченото нарушение на трудовата дисциплина.

Съдържанието на задълженията на работника или служителя по трудово правоотношение произтичат от изпълняваната от него трудова функция и се определят от трудовия договор, чрез посочване естеството на изпълняваната работа. С длъжностната характеристика, която работодателят следва да изготви и връчи на работника или служителя, съгласно чл. 127, ал. 1, т. 4 КТ, само се посочват по-подробно задълженията, които произтичат от осъществяваната трудова функция на работата, за която този работник или служител се е уговорил да изпълнява, с подписване на трудовия договор. Затова, работникът или служителят не може да оправдава неизпълнението на основните си трудови функции с липса на положен подпис под длъжностната си характеристика.

Чл. 190, т. 4 КТ

Чл. 8 КТ

Чл. 127, ал. 1, т. 4 КТ

Решение № 60285 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1871/2021 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова

Касационното обжалване е допуснато по въпроси относно значението на представената длъжностна характеристика, за релевантността на установената употреба на алкохол през работно време и за съдържанието на понятието "злоупотреба с доверието на работодателя", по които е констатирано противоречие с приетото в решения по гр. д. № 6554/2014 г. на IV г. о., гр. д. № 3636/2018 г. на IV г. о., гр. д. № 227/2009 г. на IV г. о., с решения с № 513/2013 г. на IV г. о., както и с № 80/2010 г. на II г. о. гр. д. № 4280/2018 г. на III г. о., гр. д. № 1559/2011 г. на IV г. о.

В проведеното съдебно заседание страните не се явяват и не се представляват. Постъпили са писмени бележки от касатора, чрез процесуалният му представител адвокат Г., с които заявява, че поддържа изложените в жалбата доводи и направеното искане за отмяна на въззивния акт и отхвърляне на исковете като неоснователни. Претендира всички направени по делото разноски, без да представя списък.

Върховен касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, след преценка на ангажираните по делото доказателства, намира следното по въпросите, във връзка с които е допуснато касационно обжалване:

Следва да се възприеме установената съдебна практика, съгласно която "злоупотреба с доверието на работодателя" по смисъла на чл. 190, т. 4 КТ е налице когато работникът или служителят умишлено не изпълнява или нарушава етични правила и

норми, като този факт става достояние на трети лица, включително на други работници и служители, и това обективно накърнява авторитета и доверието във възможностите на работодателя да планира, организира, ръководи и контролира работния процес /вж. гр. д. № 4280/2018 г. на III г. о. / Характерен признак на тази злоупотреба е, че работникът или служителят действа недобросъвестно, в противоречие с доверието, което работодателят му е оказал при сключване на трудовия договор, разчитайки на неговата добросъвестност, по смисъла на чл. 8, ал. 1 КТ. Употребата на алкохол през работно време винаги се приема като "тежко" нарушение на трудовата дисциплина без за това да е необходимо да са настъпили допълнителни вредни последици. Наличието на причинени допълнителни вредни последици, в резултат на установената употреба на алкохол, несъмнено увеличават тежестта на посоченото нарушение на трудовата дисциплина.

Съдържанието на задълженията на работника или служителя по трудово правоотношение произтичат от изпълняваната от него трудова функция и се определят от трудовия договор, чрез посочване естеството на изпълняваната работа. С длъжностната характеристика, работодателят която следва да изготви и връчи на работника или служителя, съгласно чл. 127, ал. 1, т. 4 КТ, само се посочват по-подробно задълженията, които произтичат от осъществяваната трудова функция на работата, за която този работник или служител се е уговорил да изпълнява, с подписване на трудовия договор. Затова, работникът или служителят не може да оправдава неизпълнението на основните си трудови функции с липса на положен подпис под длъжностната си характеристика.

В случая установените факти са следните:

Ищецът е заемал длъжността "озвучител".

Със заповед № 588 от 21.10.2019 г. директорът на Драматичен театър "Н. О. Масалитинов" е командировал тридесет и двама служители за "участие в [населено място], държавна опера, от 24.10.2019 г. до 25.10.2019 г., със спектакъла "Дебелянов и ангелите", като "пътуването да се извърши с нает транспорт". Командираните са: помощник-режисьор - 1, актьори - 17, театър-майстор - 1, сценичен работник - 4, осветител -2, гардеробиер -2, реквизитор-1, гримьор-1 и озвучител-2, един от които е ищеца.

Няма спор, че всички са пристигнали на посочената дата в [населено място], с автобус, че представлението е изиграно и веднага след приключването на спектакъла и натоварването на реквизита, командированите лица са се върнали обратно, пътувайки през нощта до [населено място].

Според свидетеля А., който е другият командирован озвучител /освен ищеца/, след пристигането им в [населено място] - той, ищецът и приятел на последния, са отишли да обядват в заведение, близо до операта. Там Г. К. е изпил "три ракии". След приключване на обяда, той е останал със своя приятел, а свидетелят е отишъл да "подготвя микрофоните, които актьорите ще използват по време на представлението". След представлението ищецът е взел "трансмитерите и брошката от актьорите" и е отишъл на среща със свой стар приятел, като са се уговорили със свидетеля, 5-10 минути преди тръгването да му се обади, за да се присъедини към тях. По време на пътуването Г. К. е говорил на висок глас, смущавайки всички пред вид обстоятелствата, че е било полунощ и всички са били изморени. Въпреки отправените към него молби, не е намалил тона си, което е станало причина за възникване на конфликт с друг колега.

Свидетелят Л., приятел на ищеца, установява че ищецът Г. К. му се е обадил предварително и са се разбрали да се срещнат на 24.10.2019 г., в Бургас, след представлението. Срещата се е провела 40-50 мин, след приключването на спектакъла, в ресторант, където К. е изпил "една малка ракия".

Свидетелят Х., който е един от командированите артисти, установява, че поведението на К. "през почти цялото пътуване" е било "крайно агресивно, брутално невъздържано и невъзпитано спрямо почти всички колеги". По време на пътуването той е

"употребявал алкохол от патронче". Още от началото на пътуването е започнал разговор на висок глас с една дама и въпреки, че многократно е бил помолен да прекрати или намали тона, той не е спрял, а е обиждал, нагрубявал е и се е стигнало до саморазправа с колега.

Свидетелката Парова, която е дамата, с която е водил разговора ищеца, заявява, че разговорът се е провел през интервала 21. 30-22 ч. и че е чувала "глъчка от другата страна", като "по едно време някой е искал Г. да спре, но той казал, че е личен разговор". Според нея не е имало "грубости", било е шумно е тя не е чула "непристойни думи".

След връщането си, свидетелите Х. и А. са подали докладни записки до директора на театъра /с № 31 и 32 от 25.10.2019 г./ във връзка с поведението на ищеца.

Директорът на Драматичен театър "Н. О. Масалитинов" е изискал обяснения от Г. К. със заповед № 72 от 28.10.2019 г. в три дневен срок. Получил ги е, в електронен вид на 29.10.2019 г. и са били входирани под № 33. След преценката им, той е издал заповед № 80 от 13.11.2019 г. за прекратяване на трудовото му правоотношение, на основание чл. 330, ал. 2, т. 6 КТ, заради допуснати на 24.10.2019 г., непосредствено след представлението "Дебелянов и ангелите", за което е бил командирован в [населено място], нарушения на трудовата дисциплина, квалифицирани по чл. 188, т. 3 КТ и чл. 190, ал. 1, т. 4 КТ - злоупотреба с доверието на работодателя и по т. 7 – други тежки нарушения на трудовата дисциплина. В обстоятелствената част на заповедта е конкретизирано, че тези нарушения се изразяват в това, че непосредствено след приключване на спектакъла е отишъл на среща с приятел в близко заведение, където е употребил алкохол /по време на работа, което съставлява нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 2 КТ/, не се е погрижил за повереното му имущество на Театъра /не е натоварил техниката за транспортирането ѝ/ и е напуснал работното си място /нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ/, не е изпълнил възложената му работа /нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 3 КТ/, не е спазил правилата за здравословни и безопасни условия на труд /нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 5 КТ/. След това, по време на пътуването до [населено място], е продължил да употребява алкохол, влизал е в саморазправа с колеги, повишавал тон, отправял обиди към колега, когото и посегнал да удари, с което е демонстрирал незачитане на личното достойнство и правата на служителите в Театъра и чрез агресивното си поведение е застрашил своята и на останалите служители в автобуса безопасност и е създал предпоставки за трудова злополука – лично за себе си и за другите служители в Театъра /с което е злоупотребил с доверието на работодателя и е нарушил чл. 187, ал. 1, т. 8 КТ/ и не е изпълнил трудовите си задължения, определени в длъжностната характеристика /нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 10 КТ/. С поведението си, е нарушил следните разпоредби на чл. 126 КТ: т. 1- да бъде на работното си място до края на работното време, т. 2 – да се явява в състояние, което му позволява да изпълнява възложените задачи и да не употребява през работно време алкохол, т. 3 – да използва цялото работно време за изпълнение на възложената работа, т. 4- да изпълнява работата си в изискуемото се количество и качество, т. 6 – да спазва правилата за здравословни и безопасни условия на труд, т. 8 – да пази грижливо повереното му имущество или с което е в досег при изпълнение на възложената му работа, т. 9 – да бъде лоялен към работодателя, като не злоупотребява с доверието му, т. 10- да не пречи на другите служители да изпълняват трудовите си задължения, т. 11 – да съгласува работата си с останалите служители и да им оказва помощ и т. 13- да изпълнява и всички други задължения, които произтичат от трудовия договор, длъжностната характеристика и от характера на работата.

Ищецът е оспорил уволнението със следните два довода: 1. Неспазена процедура по чл. 193 КТ и 2. Не е извършил нито едно от посочените нарушения.

Въззивният съд е приел второто от така направените възражения за основателно поради липса на установена допусната злоупотреба с доверието на работодателя, по смисъла на чл. 190, т. 4 КТ или на други тежки нарушения на трудовата дисциплина по т.

7 КТ, със следните мотиви: Не се установява злепоставяне на интересите на работодателя пред трети лица. Времето за път при командировка не е работно време. При придвижването си служителят не полага труд, затова не е възможно да извърши нарушение по чл. 126, т. 2 КТ. Не е установено той да се е явил на работа в състояние, което да не му позволява да изпълнява възложените задачи. Няма данни да е бил пиан по време на работа или да не е изпълнявал адекватно задълженията си преди или по време на представлението. Данните са за употреба на алкохол са за след работно време /в автобуса, при връщането/. Доколкото е установено, че длъжностната характеристика не е връчена на ищеца, не може да се счете, че в кръга на задълженията му се включва товарене и разтоварване на озвучителна техника, за да се приеме, че не е изпълнил което и да е от задълженията си по чл. 126 КТ.

Пред вид даденият отговор на въпросите, по които е допуснато касационно обжалване, настоящият съдебен състав не споделя изводите на въззивния съд, а счита извършеното уволнение за законосъобразно. Безспорно е установено с гласни доказателства, че ищецът е употребил три пъти алкохол за времето, през което е бил командирован - веднага след пристигане в [населено място], след приключване на спектакъла и по време на обратния път. Съгласно чл. 121 КТ командироването е способ, чрез който се предоставя възможност на работника или служителя да изпълнява трудовите си задължения извън мястото на постоянната му работа. Затова, времето на командироването, през което работникът или служителя следва да изпълнява трудовите си задължения, е работно време. Установената употребата на алкохол през работно време /в случая на обед, веднага след пристигане на мястото на командироване/ и изпълнението на трудовите задължения след употреба на алкохол /защото представлението е било вечерта/ са достатъчно тежки нарушения на трудовата дисциплина /вж. в този смисъл и решение по гр. д. № 3636/2018 г. на IV г. о. / Този извод не се повлиява от обстоятелствата, на които е акцентирал въззивния съд – че не е установено К. да се е явил на работа в състояние, което да не му позволява да изпълнява възложените задачи или че не е изпълнявал адекватно задълженията си преди или по време на представлението. В състояние след употреба на алкохол не само, че е трудно ефективното изпълнение на следващите се от длъжността трудови функции, но и се създава риск от предизвикване на злополука, а и е възможно пораждането на конфликти, каквито и са установени в настоящия случай.

Освен установената употреба на алкохол през работно време, още е установено /с показанията на свидетелите Х. и А. и косвено потвърдено от свидетелката Парова/, че в автобуса ищецът е имал агресивно, неколегиално, "невъздържано и невъзпитано" поведение, което е било преднамерено /след като е установено, че е продължило и след отправените от присъстващите колеги молби за промяна/. Имайки пред вид това, както и пред вид предшестващото поведение на ищеца, който е посетил две заведения, употребявайки алкохол, вместо да използва работното време за изпълнение на възложената му работа, взел е само "трансмитерите и брошката от актьорите", вместо да изпълни работата си докрай, в изискуемото се количество и качество, се налага извод и за "злоупотреба с доверието на работодателя", доколкото е налице умишлено нарушение на етични правила и норми, като този факт е станал достояние на трети лица и това поведение е в противоречие с доверието, което работодателят му е оказал при сключване на трудовия договор.

При съобразяване на така допуснатите две нарушения на трудовата дисциплина, техният вид и характер, обстоятелството че всяко едно от тях е по чл. 190 КТ и само по себе си е такова, че може да обоснове уволнение, а в случая са извършени съвместно, след съобразяване на начина по който са извършени и тяхната продължителност, фактът че поведението на служителя е засегнало всички пътуващи в автобуса, които са били тридесет и един на брой, като у част от тях е предизвикало и възмущение, както и пред вид последвалото поведение на служителя и липсата на извинение или разкаяние,

настоящият съдебен състав приема, че същите са достатъчно "тежки" по смисъла на чл. 189 КТ, за да обосноват налагането на най-тежкото дисциплинарно наказание "уволнение". С оглед на приетото и като счита, че в случая е установено спазването на процедурата по чл. 193 КТ, съдът намира подадените искове за неоснователни.

25. Частта от договора, съдържаща изявление, че цената е платена от купувача, съответно получена от продавача, представлява изявление за знание. Изявленията за знание се преценяват с оглед на тяхната истинност и се отнасят до факти стоящи вън от психиката на автора, които могат да бъдат верни или неверни. В тази си част договорът има характер на частен свидетелстващ документ с характер на извънсъдебно признание на факта, че цената е получена от продавача, което е оттегляемо. Затова за оборване факта на плащане са допустими всички доказателствени средства.

В случаите когато договорът за продажба е оформен с нотариален акт то същият може да служи само като доказателство, че изявленията за плащане, съответно за получаване на цената, преди сключването на договора, са направени от двете страни по него, но не и за обстоятелството, че плащането е действително извършено, тъй като то не е направено пред нотариуса (чл. 179, ал. 1 от ГПК). В случай на спор доказателствената тежест за установяване на извършеното плащане се носи от купувача (чл. 154, ал. 1 от ГПК), като това може да бъде направено с всички допустими от закона доказателствени средства. Във връзка с това той може да се позове и на извършено от продавача признание, че цената е платена. Това признание обаче само по себе си не обвързва съда и той трябва да го прецени с оглед на всички обстоятелства по делото (чл. 175 от ГПК).

По съгласие между страните за може да бъде издаден нарочен документ за извършеното плащане – разписка (чл. 77, ал. 1 от ЗЗД). Разписката е нарочно съставен свидетелстващ документ, който материализира извънсъдебно признание на автора си, че той е получил нещо от посоченото в разписката лице. Когато частен свидетелстващ документ съдържа удостоверително изявление на издателя му за неизгодни за него факти, този документ има силата на извънсъдебно признание и е противопоставим относно тези факти срещу своя издател. Частният свидетелстващ документ няма обвързваща съда материална доказателствена сила, поради което при оспорване на отразеното в него не е нужно откриване на производство по чл. 193 от ГПК, а съдът преценява истинността на съдържанието му по вътрешно убеждение с оглед на всички обстоятелства и доказателства по делото. Касае се до установено от закона (чл. 178 от ГПК) задължение на съда, което той трябва да изпълни независимо от това дали документът се оспорва или не. Самата разписка може да бъде съставена както като отделен документ, така и да бъде включена като съдържание и в друг документ касаещ отношения между страните (пълномощно). В частта, в която удостоверява извършеното плащане, този документ ще има значението на разписка.

В зависимост от това дали се установява пряко релевантния за спора факт или се установява такъв факт, от който може да бъде направен извод за съществуването на правнорелевантния факт доказването бива пряко или косвено. При последното се установяват факти от действителността, които се намират във връзка с релевантния за спора факт, който трябва да бъде доказан в спорното производство. Установяването на тези факти и връзката им с подлежащия на доказване в производството правно релевантен факт е основанието последният да бъде счетен за доказан. Самите доказателствени факти не са нормативно предопределени, а възможният им кръг е неограничен, като връзката им с подлежащия на доказване правнорелевантен факт се определя във всеки конкретен случай. Всеки или всякакъв факт може да се окаже в такава връзка с подлежащия на доказване

правнорелевантен факт, че да може да послужи за обосноваване на извод за неговото съществуване или несъществуване, като наличието на такава връзка се преценява с оглед на всички обстоятелства по конкретното производство. За да може косвеното доказване да послужи за нуждите на главното такова, чрез него трябва да бъде установена такава система от доказателствени факти, която като изключва всяка друга вероятност, да създаде сигурност, че правнорелевантния факт, за съществуването на който се прави извод от съвкупността на доказателствените факти действително се е осъществил. Един правнорелевантен факт, който е от значение за спора, може да бъде доказван както чрез пряко, така и чрез косвено доказване, освен ако не съществува законово ограничение за вида на доказването.

Договорът за издръжка и гледане е ненаименован договор, за който липсва нормативна уредба. С него се цели нуждите на прехвърлителя да бъдат обезпечени в обичайните и разумни граници, като доколкото престацията която дължи приобретателят не може бъде точно определена договорът има алеаторен характер. Поради липсата на нормативна уредба съдържанието на насрещните права и задължения по договора се определят от постигнатото между страните съгласие, като по силата на чл. 9 от ЗЗД те са свободни да определят това съдържание свободно, доколкото не противоречи на закона и добрите нрави. Съдържанието е различно с оглед на конкретиката на всеки един отделен случай и зависи от конкретните жизнени и битови нужди на прехвърлителя, както и с възможността му да се справя сам. Това води до различен обем на поеманите от приобретателя по договор за издръжка и гледане задължения за всеки отделен случай. Затова при спор относно този обем изразената от страните воля подлежи на тълкуване при спазване на изискванията на чл. 20 от ЗЗД. При това се тръгва от правилото, че ако страните не са уговорили ограничения в обема на дължимите издръжка и грижи, то се дължат всички необходими такива. Поемането на други задължения, като това да се установи общо домакинство и други такива не може да се предполага, а следва да бъде направено с договора. Ако това не е направено наличието на такива задължения би могло да бъде изведено с оглед на обстоятелствата, при които е сключен договора, а и от възникналата впоследствие промяна на обстоятелствата, ако тя налага съществуването на такива задължения, с оглед задоволяването на променените нужди на прехвърлителя. Задължението на приобретателя по договора за издръжка и гледане (ако не е ограничено от постигнатото между страните съгласие) включва както осигуряването на цялостната издръжка на прехвърлителя, независимо от това дали той може да се издържа сам от имуществото и доходите си, така и полагане на необходимите грижи за него, според нуждите му и възможностите да се справя сам.

Изпълнението на приобретателя е надлежно, когато отговаря на действителните нужди на прехвърлителя. Приобретателят обаче не може да натрапи на прехвърлителя грижи, които той не е готов да приеме или да му наложи начин на живот, който той не е готов да следва.

Ако предложеното от приобретателя изпълнение е било прието от прехвърлителя, който се е считал удовлетворен последният или неговите наследници не могат да искат разваляне на договора. Приобретателят не може да задължи прехвърлителя да отказва грижи и издръжка от трети лица, нито пък може да ограничи тези лица да му предоставят такива. В този случай, за да се прецени дали договорът е изпълнен надлежно, ще следва да се преценява поведението на прехвърлителя – дали предоставяните от третите лица грижи и издръжка не са от такова естество и обем, че да заместят изцяло дължимото се от него и какви са причините за това. Във връзка с това преценката за обема на задълженията на приобретателя по договора за издръжка и гледане следва да се прави и с оглед на

това дали към момента на сключването му прехвърлителят получава грижи и издръжка от трето лице и дали това състояние ще продължи и след този момент.

Допустимо е сключването на последващ договор за издръжка и гледане с първоначалния или с друг приобретател, а съгласно ППВС № 4/03.08.1983 година такива договори са допустими и между съпрузи с имущество индивидуална собственост на единия от тях. В случай, че даването на издръжка и предоставянето на грижи от третото лице продължат след сключването на договора, със съгласието на прехвърлителя, то обема на задълженията на приобретателя ще зависи от това дали договорът е сключен за пълния обем грижи и издръжка, които да бъдат предоставяни заедно с третото лице или само за допълване на предоставените от това лице грижи и издръжка.

Обичайно договорът за издръжка и гледане се сключва с оглед личността на длъжника и той следва да осъществи изпълнението на задълженията си. Това обаче не изключва възможността изпълнението да бъде осъществено от трето лице, както и че третото лице може да освободи приобретателя като изпълни вместо него, но само ако това е станало по поръчение на последния. Възможността задължението да бъде изпълнявано от трето лице може да бъде уговорена в самия договор. Ако това не направено прехвърлителят не може да бъде задължен да приеме изпълнение от трето лице, освен в случаите когато са необходими специални знания или умения, с които приобретателят не разполага.

Прехвърлителят трябва да приема грижите и издръжката от членовете на семейството на приобретателя или евентуално от неговите наследници, както и инцидентни грижи от трето лице, когато длъжникът е възпрепятстван от непредвидени обстоятелства да положи същите. При това е без значение дали третото лице е натоварено да изпълни от длъжника, или изпълнява по своя воля. Извършените от третото лице действия трябва да са от името и за сметка на приобретателя и този факт трябва да е известен на прехвърлителя, като приемането на тези действия от негова страна ще освободи длъжника от задължението му до обема на приетата престация.

Ако откаже без основание да приеме изпълнението прехвърлителят ще изпадне в забава, което би било пречка за ангажиране на отговорността на приобретателя. Обратното ако приетите от прехвърлителя грижи и издръжка са предоставени от третото лице не от името и за сметка на приобретателя приобретателят не се освобождава от отговорност за неизпълнение. Ако прехвърлителят е приел извършеното от третото лице, но от името и за сметка на приобретателя изпълнение, като не е възразил срещу неговата надлежност, то неговите правоприменици не могат да оспорват това изпълнение твърдейки, че то е неточно или непълно.

Чл. 154 ГПК

Чл. 175 ГПК

Чл. 178 ГПК

Чл. 179 ГПК

Чл. 193 ГПК

Чл. 77, ал. 1 ЗЗД

Чл. 9 ЗЗД

Чл. 20 ЗЗД

Чл. 87, ал. 3 ЗЗД

Решение № 60221 от 19.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3270/2020 г., IV г. о., докладчик съдията Димитър Димитров

Допуснато е касационно обжалване по отношението на правните въпроси за значението на пълномощното въз основа на което е сключен оформения с нотариалния акт договор в частта му, с която е декларирано, че продажната цена е получена от продавача преди подписването на договора за покупко-продажба и чия е доказателствената тежест да установи, че отразеното в пълномощното, съответно в нотариалния акт е невярно и с какви доказателствени средства, както и възможно ли е съдът да обоснове правните си изводи на косвени доказателства и за обема на дължимите издръжка и грижи по договор за издръжка и гледане, при отчитане на потребностите на кредитора и неговата способност да се справя сам и възможността дължимото, да бъде изпълнено от трето лице, без такава възможност да е уговорена изрично.

По отношение на първия въпрос в решение № 359/19.11.2012 година, постановено по гр. д. № 159/2012 година и решение № 320/15.01.2013 година, постановено по гр. д. № 94/2012 година, двете по описа на ВКС, III г. о. е посочено, че частта от договора, съдържаща изявление, че цената е платена от купувача, съответно получена от продавача, представлява изявление за знание. Изявленията за знание се преценяват с оглед на тяхната истинност и се отнасят до факти стоящи във от психиката на автора, които могат да бъдат верни или неверни. В тази си част договорът има характер на частен свидетелстващ документ за изявление за знание с характер на извънсъдебно признание на факта, че цената е получена от продавача, което е оттегляемо. Затова за оборване факта на плащане са допустими всички доказателствени средства. В случаите когато договорът за продажба е оформен с нотариален акт то същият може да служи само като доказателство, че изявленията за плащане, съответно за получаване на цената, преди сключването на договора, са направени от двете страни по него, но не и за обстоятелството, че плащането е действително извършено, тъй като то не е направено пред нотариуса (чл. 179, ал. 1 от ГПК). В случай на спор доказателствената тежест за установяване на извършеното плащане се носи от купувача (чл. 154, ал. 1 от ГПК), като това може да бъде направено с всички допустими от закона доказателствени средства. Във връзка с това той може да се позове и на извършено от продавача признание, че цената е платена. Това признание обаче само по себе си не обвързва съда и той трябва да го прецени с оглед на всички обстоятелства по делото (чл. 175 от ГПК). По съгласие между страните за може да бъде издаден нарочен документ за извършеното плащане-разписка (чл. 77, ал. 1 от ЗЗД). Разписката е нарочно съставен свидетелстващ документ, който материализира извънсъдебно признание на автора си, че той е получил нещо от посоченото в разписката лице. Когато частен свидетелстващ документ съдържа удостоверително изявление на издателя му за неизгодни за него факти, този документ има силата на извънсъдебно признание и е противопоставим относно тези факти срещу своя издател. Частният свидетелстващ документ няма обвързваща съда материална доказателствена сила, поради което при оспорване на отразеното в него не е нужно откриване на производство по чл. 193 от ГПК, а съдът преценява истинността на съдържанието му по вътрешно убеждение с оглед на всички обстоятелства и доказателства по делото. Касае се до установено от закона (чл. 178 от ГПК) задължение на съда, което той трябва да изпълни независимо от това дали документът се оспорва или не. Самата разписка може да бъде съставена както като отделен документ, така и да бъде включена като съдържание и в друг документ касаещ отношения между страните (пълномощно). В частта, в която удостоверява извършеното плащане, този документ ще има значението на разписка. В зависимост от това дали се установява пряко релевантния за спора факт или се установява такъв факт, от който може да бъде направен извод за съществуването на правнорелевантния факт доказването бива пряко или косвено. При последното се установяват факти от

действителността, които се намират във връзка с релевантния за спора факт, който трябва да бъде доказан в спорното производство. Установяването на тези факти и връзката им с подлежащия на доказване в производството правно релевантен факт е основанието последният да бъде счетен за доказан. Самите доказателствени факти не са нормативно предопределени, а възможният им кръг е неограничен, като връзката им с подлежащия на доказване правнорелевантен факт се определя във всеки конкретен случай. Всеки или всякакъв факт може да се окаже в такава връзка с подлежащия на доказване правнорелевантен факт, че да може да послужи за обосноваване на извод за неговото съществуване или несъществуване, като наличието на такава връзка се преценява с оглед на всички обстоятелства по конкретното производство. За да може косвеното доказване да послужи за нуждите на главното такова, чрез него трябва да бъде установена такава система от доказателствени факти, която като изключва всяка друга вероятност, да създаде сигурност, че правнорелевантния факт, за съществуването на който се прави извод от съвкупността на доказателствените факти действително се е осъществил. Един правнорелевантен факт, който е от значение за спора, може да бъде доказван както чрез пряко, така и чрез косвено доказване, освен ако не съществува законово ограничение за вида на доказването.

По отношение на втория въпрос е налице установена съдебна практика, намерила израз в решение № 163/07.10.2019 година, постановено по гр. д. № 229/2019 година, решение № 261/10.02.2020 година, постановено по гр. д. № 758/2019 година, решение № 60170/30.07.2021 година, постановено по гр. д. № 124/2021 година, трите по описа на ВКС, III г. о., решение № 863/22.12.2010 година, постановено по гр. д. № 1534/2009 година, решение № 82/05.04.2011 година, постановено по гр. д. № 1313/2009 година, решение № 21/14.08.2012 година, постановено по гр. д. № 16/2011 година, решение № 20/13.03.2019 година, постановено по гр. д. № 2298/2018 година, решение № 138/07.10.2020 година, постановено по гр. д. № 227/2020 година, решение № 169/15.10.2020 година, постановено по гр. д. № 4423/2019 година, решение № 60150/29.11.2021 година, постановено по гр. д. № 2080/2020 година, седемте по описа на ВКС, IV г. о. и други. Съгласно тази практика която се споделя от настоящия състав на IV г. о. на ГК на ВКС договорът за издръжка и гледане е ненаименован договор, за който липсва нормативна уредба. С него се цели нуждите на прехвърлителя да бъдат обезпечени в обичайните и разумни граници, като доколкото престацията която дължи приобретателят не може бъде точно определена договорът има алеаторен характер. Поради липсата на нормативна уредба съдържанието на насрещните права и задължения по договора се определят от постигнатото между страните съгласие, като по силата на чл. 9 от ЗЗД те са свободни да определят това съдържание свободно, доколкото не противоречи на закона и добрите нрави. Съдържанието е различно с оглед на конкретиката на всеки един отделен случай и зависи от конкретните жизнени и битови нужди на прехвърлителя, както и с възможността му да се справя сам. Това води до различен обем на поеманите от приобретателя по договор за издръжка и гледане задължения за всеки отделен случай. Затова при спор относно този обем изразената от страните воля подлежи на тълкуване при спазване на изискванията на чл. 20 от ЗЗД. При това се тръгва от правилото, че ако страните не са уговорили ограничения в обема на дължимите издръжка и грижи, то се дължат всички необходими такива. Поемането на други задължения, като това да се установи общо домакинство и други такива не може да се предполага, а следва да бъде направено с договора. Ако това не е направено наличието на такива задължения би могло да бъде изведено с оглед на обстоятелствата, при които е сключен договора, а и от възникналата впоследствие промяна на обстоятелствата, ако тя налага съществуването на такива задължения, с оглед задоволяването на променените нужди на прехвърлителя. Задължението на приобретателя по договора за издръжка и гледане (ако не е ограничено от постигнатото между страните съгласие) включва както

осигуряването на цялостната издръжка на прехвърлителя, независимо от това дали той може да се издържа сам от имуществото и доходите си, така и полагане на необходимите грижи за него, според нуждите му и възможностите да се справя сам. Изпълнението на приобретателя е надлежно, когато отговаря на действителните нужди на прехвърлителя. Приобретателят обаче не може да натрапи на прехвърлителя грижи, които той не е готов да приеме или да му наложи начин на живот, който той не е готов да следва. Ако предложеното от приобретателя изпълнение е било прието от прехвърлителя, който се е считал удовлетворен последният или неговите наследници не могат да искат разваляне на договора. Приобретателят не може да задължи прехвърлителя да отказва грижи и издръжка от трети лица, нито пък може да ограничи тези лица да му предоставят такива. В този случай, за да се прецени дали договорът е изпълнен надлежно, ще следва да се преценява поведението на прехвърлителя-дали предоставяните от третите лица грижи и издръжка не са от такова естество и обем, че да заместят изцяло дължимото се от него и какви са причините за това. Във връзка с това преценката за обема на задълженията на приобретателя по договора за издръжка и гледане следва да се прави и с оглед на това дали към момента на сключването му прехвърлителят получава грижи и издръжка от трето лице и дали това състояние ще продължи и след този момент. Както е посочено в решение № 1747/05.09.1969 година, постановено по гр. д. № 1203/1969 година по описа на ВС, I г. о., решение № 465/30.05.2001 година, постановено по гр. д. № 1090/2000 година по описа на ВКС, II г. о. и решение № 363/26.05.2010 година, постановено по гр. д. № 756/2009 година по описа на ВКС, III г. о. е допустимо сключването на последващ договор за издръжка и гледане с първоначалния или с друг приобретател, а съгласно ППВС № 4/03.08.1983 година такива договори са допустими и между съпрузи с имущество индивидуална собственост на единия от тях. В случай, че даването на издръжка и предоставянето на грижи от третото лице продължат след сключването на договора, със съгласието на прехвърлителя, то обема на задълженията на приобретателя ще зависи от това дали договорът е сключен за пълния обем грижи и издръжка, които да бъдат предоставяни заедно с третото лице или само за допълване на предоставените от това лице грижи и издръжка. Обичайно договорът за издръжка и гледане се сключва с оглед личността на длъжника и той следва да осъществи изпълнението на задълженията си. Това обаче не изключва възможността изпълнението да бъде осъществено от трето лице, както и че третото лице може да освободи приобретателя като изпълни вместо него, но само ако това е станало по поръчение на последния. Възможността задължението да бъде изпълнявано от трето лице може да бъде уговорена в самия договор. Ако това не направено прехвърлителят не може да бъде задължен да приеме изпълнение от трето лице, освен в случаите когато са необходими специални знания или умения, с които приобретателят не разполага. Прехвърлителят трябва да приема грижите и издръжката от членовете на семейството на приобретателя или евентуално от неговите наследници, както и инцидентни грижи от трето лице, когато длъжникът е възпрепятстван от непредвидени обстоятелства да положи същите. При това е без значение дали третото лице е натоварено да изпълни от длъжника, или изпълнява по своя воля. Извършените от третото лице действия трябва да са от името и за сметка на приобретателя и този факт трябва да е известен на прехвърлителя, като приемането на тези действия от негова страна ще освободи длъжника от задължението му до обема на приетата престация. Ако откаже без основание да приеме изпълнението прехвърлителят ще изпадне в забава, което би било пречка за ангажиране на отговорността на приобретателя. Обратното ако приетите от прехвърлителя грижи и издръжка са предоставени от третото лице не от името и за сметка на приобретателя приобретателят не се освобождава от отговорност за неизпълнение. Ако прехвърлителят е приел извършеното от третото лице, но от името и за сметка на приобретателя изпълнение, като не е възразил срещу неговата надлежност, то неговите

правоприемници не могат да оспорват това изпълнение твърдейки, че то е неточно или непълно.

С оглед на така дадените отговори на правните въпроси, по повод на който е допуснато касационно обжалване Върховният касационен съд, състав на Четвърто отделение приема, че решението на Софийския апелативен съд е неправилно в обжалваната му част по следните съображения:

Съставът на Софийския апелативен съд е приел за установено, че по делото не било спорно, а и от приложеното удостоверение за наследници № 4283/13.10.2015 година на Столична община, район "К. село" се установявало, че Ю. И. И. е дъщеря и единствен наследник на И. С. Ц., починал на 01.12.2014 година. С договор за покупко продажба на недвижим имот от 23.11.2010 година, обективиран в нотариален акт №, том, рег. №, дело № / година на П. В. П. -нотариус с район на действие района на Софийския районен съд, вписана под № в регистъра на нотариалната камара И. С. Ц., чрез пълномощника си Я. Н. К. продал на Я. Н. К. посочения по-горе имот. При сключването на договора Я. Н. К. се легитимирал като пълномощник на И. С. Ц. въз основа на пълномощно от 16.11.2010 година, с нотариална заверка на подписите с рег. № / година и с нотариална заверка на съдържанието с рег. № / година на А. П. В. -М. -помощник нотариус на М. К. К. -нотариус с район на действие района на Софийски районен съд, вписана под № в регистъра на Нотариалната камара. Прехвърлянето е извършено срещу задължението на Я. Н. К. да заплати на И. С. Ц. сумата от 65 305. 70 лева и да поеме гледането и издръжката до края на живота му.

В цитираното пълномощно се съдържал текст, съгласно който упълномощителят декларирал, че бил получил продажната цена по сделката "до размер на данъчната оценка за имота". В частта, съдържаща изявлението на упълномощителя, че бил получил цената, пълномощното имало характера на частен свидетелстващ документ, материализиращ удостоверителното изявление на своя издател за даден факт. В настоящия случай, обаче, било налице изявление, но без да бил конкретизиран фактът, за който се правело същото. Това било така, тъй като цената не била посочена като сума, поради което не ставало ясно какво е било платено и какво е било получено. Цената не била и определяема, тъй като към датата на нотариалната заверка на пълномощното-16.11.2010 година данъчната оценка за имота не била издадена. Същата, видно от приложенията към процесния нотариален акт, била издадена на 19.11.2010 година-т. е. три дни след пълномощното. С оглед на това, въззивният съдебен състав намирал, че на 16.11.2010 година И. С. Ц. и Я. Н. К. не са знаели какъв е размерът на данъчната оценка. Поради това съставът на Софийския апелативен съд приемал, че удостоверителното изявление на И. С. Ц., че бил получил продажната цена било без доказателствена стойност. Независимо от това, в пълномощното се съдържала клауза, съгласно която пълномощникът можел да договаря сам със себе си, но не били уговорени правомощия за пълномощника да получава цената по договора и да прави писмено изявление за това (разписка). В нотариалния акт било включено изявление на пълномощника, че бил платил цената по договора и бил получил цената от името на упълномощителя. Други доказателства за плащане на уговорената цена не били ангажирани. При така установените факти по делото, въззивният съд приемал, че купувачът не бил имал пълномощно за получаване на цената по сделката, откъдето изявлението му в нотариалния акт, че бил получил цената било изявление без представителна власт и било без доказателствена стойност. Тъй като чл. 164, ал. 1, т. 4 от ГПК установявал писмена форма за доказване на плащането и Я. Н. К. не бил ангажирал писмени доказателства за това, то въззивният съд съгласно правилата за разпределение на доказателствената тежест (чл. 154 от ГПК) приемал, че този факт не се бил осъществил. Без правно значение към предмета на доказване бил начинът и произхода на средствата, с които била платена продажната цена-чрез кредит, чрез средства, предоставени от трето лице на купувача или по друг начин. В тази връзка приложения договор за заем не можел

да послужи като доказателство, че купувачът бил платил покупната цена. В допълнение следвало да се посочи, че от събраните по делото гласни доказателства се установявало, че към момента на откриване на заболяването му и след това, И. С. Ц. не разполагал със средства, които да може да използва за заплащане на извършената му операция, не бил променил по никакъв начин стандарта си на живот и дори бил подпомаган финансово от близки и роднини. Свидетелката Л. Д. М. -Х. установявала, че И. С. Ц. бил осигурил от познати средствата за операцията, като не бил имал никакви спестени пари. Свидетелят М. С. Н. сочел, че лично той и съпругата му били осигурили част от средствата за операцията, като били предоставили сумата от 1500. 00 лева. Свидетелят заявявал, че не бил видял И. С. Ц. да е променил стандарта си за живот, както и че след операцията той и съпругата му го били подпомагали финансово, като били заплатили прегледи при кардиолог. Тези доказателства служели като косвено доказателство в подкрепа на извода на състава на Софийския апелативен съд за недоказаност плащането на продажната цена от страна на Я. Н. К., тъй като в случай, че беше получил действително една толкова сериозна сума от 65 305. 70 лева, И. С. Ц. щял да може да поеме сам разходите си за операцията, впоследствие за лечение и за разходи за рехабилитация, каквито са било налагали да извършва. В този смисъл въззивният съд считал за основателни възраженията на Ю. И. И.. С оглед на това, Я. Н. К. не бил успял да докаже изпълнение на първото си задължение по договора.

По отношение на другото задължение-предоставяне на издръжка и гледане на прехвърлителя, докато е жив, съставът на Софийския апелативен съд намирал за основателно възражението на Ю. И. И., че същото не било доказано да е било изпълнено от страна на Я. Н. К. За да възникнело предявеното потестативно право с едностранно волеизявление И. да развали договора за прехвърляне на процесния имот срещу поето задължение за гледане и издръжка, следвало в обективната действителност да са били проявени следните материални предпоставки (юридически факти): 1.) пораждање и съществуване на действително облигационно правоотношение по алеаторен договор за прехвърляне на право на собственост върху имот срещу поето задължение за гледане и издръжка; 2.) приобретателят по договора, съответно неговият наследник виновно да не бил изпълнил поетото договорно задължение за гледане и издръжка, като неизпълнението не трябвало да е незначително с оглед интереса на кредитора (аргумент от чл. 87, ал. 4 от ЗЗД) и 3.) кредиторът да бил оказал необходимото съдействие на длъжника за изпълнение на поетите от него правни задължения по процесния ненаименован договор. Съгласно правилата на чл. 154, ал. 1 от ГПК ответникът-приобретател бил този, който носел тежестта да докаже, че бил предоставил пълно изпълнение-трайно, постоянно, със собствени усилия да е извършвал действия по обгрижване на прехвърлителя и да му е доставял необходимата за неговото нормално битово и социално съществуване издръжка. Правните задължения за гледане и за издръжка, дори и да възниквали от един правопораждащ факт, били отделни, макар и паралелни и взаимосвързани, поради което, ако не бъдело изпълнявано някое от тях точно в качествено, количествено или времево отношение, кредиторът можел да упражни възникналото в неговия патримониум преобразуващо право с едностранно волеизявление да прекрати с обратна сила процесния двустранен договор-по съдебен ред, чрез предявяване на конститутивния иск с правно основание чл. 87, ал. 3 от ЗЗД. В случай, че в договора не били уговорени конкретни правни задължения, свързани с полагането на грижа и даването на издръжка, дължали се в бъдеще обичайната грижа и издръжка с оглед възрастта и здравословното състояние на праводателя, включително и при промяна на нуждите на прехвърлителя във времето и съобразно неговото здравословно състояние. В конкретния случай страните по договора не били предвидили никакви ограничения в обема на дължимата издръжка, нито били посочили детайлно проявите форми на поетото от приобретателя задължение за гледане и издръжка, поради което следвало да се приеме, че Я. Н. К. се бил задължил да полага

обичайната грижа и да дава необходимата издръжка с оглед конкретните нужди на прехвърлителя. Основателно било възражението на Ю. И. И. за необоснованост на изводите на първата инстанция относно приетия извод за доказаност на положените от К. грижи. Задължението за гледане и издръжка било единно, неделимо и следвало да се осъществява чрез престиране на грижи и издръжка ежедневно, непрестанно, непосредствено и в пълен обем, докато било необходимо. От ангажираните гласни доказателства, не можело еднозначно и безпротиворечиво да се приеме, че Я. Н. К. до смъртта на И. С. Ц., бил изпълнявал поетите задължения по договора, да осигури издръжката и да полага грижи за прехвърлителя. Следвало да се отбележи, че здравословното състояние на И. С. Ц. било влошено, което налагало за него да бъдат полагани повече от обичайните грижи. От разпитаните по делото свидетели се установи, че приобретателят Я. Н. К. не бил живял в едно домакинство с И. С. Ц., поради което първият следвало да установи, че бил посещавал прехвърлителя Ц., като посещенията му не са били епизодични. Напротив от свидетелските показания на свидетелите на Ю. И. И. се установявало, че нито един от свидетелите, при посещенията си в дома на И. С. Ц., не бил виждал Я. Н. К.. Свидетелката Л. Д. М. -Х., която в периода от 1976 година до 1990 година била живяла заедно с И. С. Ц. и за когото твърди че ѝ е бил втори баща, била установила, че докато Ц. бил в болницата-октомври-ноември 2010 година, за него са били грижили тя и Ю. И. И., (Б. Г. К. само била присъствала). Свидетелката не споменавала в болницата да бил идвал Я. Н. К.. След изписването на И. С. Ц. от болницата свидетелката била изложила, че го е посещавала на десетина дни, а Ю. И. И. била ходела при него много по-често и се била грижела за баща си. Свидетелката била споделила, че в живота си била виждала Я. Н. К. един -два пъти. Посочила била, че името му се било споменавало единствено като син на Б. Г. К., с която И. С. Ц. живеел. При разпита свидетелката е установила, че Я. Н. К. не е бил близък с И. С. Ц. и името му никога не било присъствало в разговорите им, нито Ц. го бил споменавал като "фактор" в семейството. Въззивният съд кредитирал показанията на тази свидетелка, въпреки възможната ѝ заинтересованост, тъй като свидетелката била едноутробна сестра на Ю. И. И., но считал, че нейните показания били логични, почивали на преки впечатления и се подкрепяли от останалите доказателства. Свидетелят М. С. Н., който бил съпруг на сестрата на починалия И. С. Ц., бил потвърдил, че докато И. С. Ц. бил в болницата за него са се грижили Ю. И. И., сестра ѝ Л. Д. М. -Х. и Б. Г. К.. Свидетелят бил заявил, че след изписването на И. С. Ц. от болницата, поне един път месечно го бил посещавал до смъртта му. Свидетелят бил установил, че бил виждал Я. Н. К. един единствен път на тържество, като той никога не бил предмет на разговорите му с Ц. и последният никога не бил споделял К. да бил полагал грижи за него. Съставът на Софийския апелативен съд изцяло кредитирал показанията на този свидетел, призован от ищцовата страна, като намирал неговите показания за обективни, дадени в резултат на преки впечатления и непротиворечащи на останалите доказателства. Свидетелят М. М. Х. -най-близкия приятел на И. С. Ц., бил заявил, че след операцията на Ц. го бил посещавал в дома му един път седмично. Лично е виждал Ю. И. И. и доведената му дъщеря Л. Д. М. -Х. да полагат грижи за него. Свидетелят бил установил, че бил виждал Я. Н. К. два-три пъти, като отношенията му с Ц. не били добри. Свидетелят е посочил, че Ц. му бил споделял, че няколко пъти се било налагало Я. Н. К. да го вози с колата му, за което му бил плащал повече от таксиметрова кола. Въззивният съд кредитирал показанията на този свидетел, тъй като считал същите за безпристрастни, дадени в резултат на непосредствени впечатления и непротиворечащи на останалите събрани по делото доказателства.

Свидетелката на Я. Н. К. Р. А. С. -П. била установила, че след претърпяната през 2010 година операция И. С. Ц. бил на инвалиден стол и трябвало да бъде носен до банята, до болницата, на разходка и това се осъществявало от Я. Н. К.. Свидетелката била изложила, че след като получил апартамента, Я. Н. К. продължил да се грижи за И. С. Ц..

Посочила била, че когато Ц. бил болен от пневмония, К. го носел "буквално на гръб" до пулмологията. Свидетелката била заявила, че през цялото тригодишно боледуване на И. С. Ц. Я. Н. К., с помощта на Б. Г. К., се били грижили за него. Съставът на Софийския апелативен съд намирал, че показанията на тази свидетелка не могли да послужат като доказателство за изпълнение на поетите от Я. Н. К. задължения. В по-голямата си част показанията на тази свидетелка били без значение за спора-в частта, в която свидетелката установявала живота на Ю. И. И. до 2000 година, като в тази част свидетелката основно отправяла упреци към И., за която твърдяла, че била вкарала баща си в гроба. Но дори и да бѐдели разгледани те не допринасяли нищо за изясняване на спорния въпрос, тъй като свидетелката нямала преки впечатления от онова, за което говорила "това ми го каза И. С. Ц. " и "това го знам от И. С. Ц. ", като признавала, че не била присъствала лично на нито един скандал, (за който говори) между Ю. И. И. и баща ѝ. На следващо място, свидетелката не установявала лични и непосредствени впечатления от положени грижи от страна на Я. Н. К. към И. С. Ц., а правела декларативни изявления "Я. Н. К. продължи да се грижи", "Я. Н. К. го е обгрижвал", "Я. Н. К. на всички помагаше". От тези изявления не могли да бъдат формирани никакви изводи относно релевантните за спора обстоятелства, тъй като те не съдържаха никаква конкретика-не ставало ясно в какво точно са се изразявали тези грижи, колко често са били полагани. При положение, че свидетелката установявала, че след операцията на И. С. Ц. била посещавала дома му един път на две седмици, то би следвало тя да сподели конкретни наблюдения от живота в семейството, да посочи дали при посещенията си била виждала Я. Н. К., дали го е била виждала да носи храна, лекарства за болния и т. н. Такива данни в показанията на тази свидетелка не се съдържаха. Посоченото от нея, че когато И. С. Ц. бил болен от пневмония Я. Н. К. го бил носел на гръб до пулмологията дори и да се приемело за достоверно, не можело да послужи като доказателство за полагани системни грижи. От показанията на свидетелката Б. Г. К. майка на Я. Н. К., също не се установявало прехвърлителят да бил получил желаните от него грижи и натурална издръжка непрекъснато и ежедневно. Свидетелката не дала никакви конкретни примери за положени от Я. Н. К. грижи, а прави декларативни изявления "Я. Н. К. непрекъснато е бил до нас". Въззивният съд, съобразявайки заинтересоваността на свидетелката, намирал, че нейните показания не звучали достоверно относно изложеното от нея "Я. Н. К. ни караше до болницата, взимаше ни, проверяваше хладилника дали имаме какво да ядем". В останалата им част относно взаимоотношенията между Ю. И. И. и нейния баща показанията били без правно значение за предмета на спора-грижите и издръжката, които Я. Н. К. дължал, след като му бил прехвърлен апартаментът.

С оглед на посочените доказателства, въззивният съд намирал, че Я. Н. К. не бил провел пълно и главно доказване на твърдението си, че бил полагал дължимите системни грижи и издръжка в пълен обем. Затова въззивният състав приемал, че не било налице пълно изпълнение на договорното задължение на приобретателя, поради което в полза на Ю. И. И. -наследник на кредитора, било възникнало потестативното право с едностранно волеизявление-чрез предявяване на конститутивния иск с правно основание чл. 87, ал. от 3 ЗЗД да развали процесния двустранен договор.

С договор за покупко продажба на недвижим имот от 23.11.2010 година, обективиран в нотариален акт №, том, рег. №, дело № / година на П. В. П. -нотариус с район на действие района на Софийския районен съд, вписана под № в регистъра на нотариалната камара И. С. Ц., чрез пълномощника си Я. Н. К. прехвърлил на Я. Н. К. правото на собственост върху описания в него недвижим имот. Това било извършено чрез комбинирането на два договора-за продажба и за издръжка и гледане. Записано е, че прехвърлянето се извършва срещу заплащане на сумата от 65 305. 70 лева равняваща се на данъчната оценка на имота и срещу задължението на Я. Н. К. да гледа и издържа И. С. Ц. докато е жив, като наред с това прехвърлителят си запазва правото на пожизнено и

безвъзмездно ползване на имота. При сключването на договора И. С. Ц. е бил представляван от Я. Н. К. въз основа на пълномощно от 16.11.2010 година, с нотариална заверка на подписите с рег. № / година и с нотариална заверка на съдържанието с рег. № / година на А. П. В. -М. -помощник нотариус на М. К. К. -нотариус с район на действие района на Софийски районен съд, вписана под № в регистъра на Нотариалната камара. С него Ц. е упълномощил К. да продаде на себе си, включително и срещу задължение и срещу задължение за гледане и издръжка, докато упълномощителят е жив, като договора при условията на чл. 38 от ЗЗД, при цена и условия, каквито договори впоследствие прехвърления имот. В самото пълномощно упълномощителят не е посочил каква част от имота да бъде прехвърлена при условията на договор за продажба и за каква сума, както и каква част от имота да бъде прехвърлена срещу задължението за гледане и издръжка, поради което тези евентуалното определяне на тези параметри на договора е предоставено на Я. Н. К.. Независимо, че част от имота е прехвърлена при условията на договор за продажба, а другата част при условията на договор за издръжка и гледане тези части не са обособени като отделни такива в нотариалния акт. Поради това се касае до единен договор, при който неизпълнението на приобретателя на една от двете престации-било тази за плащане на цената, било тази за издръжка и гледане е основание за разваляне на целия договор по реда на чл. 87, ал. 3 от ЗЗД. В посоченото по-горе пълномощно фигурира текст, с който И. С. Ц. декларира, че е получил продажната цена до размер на данъчната оценка на имота. При в този текст на пълномощното първоначално вместо "цена до" е фигурирало "цена в", като от показанията на разпитаната по делото свидетелка А. П. В. -М. поправката на "в" в "до" е извършена от нея, при заверката на пълномощното по искане на И. С. Ц.. Също така по искане на упълномощителя е добавен текста "данъчната оценка на имота". Показанията на тази свидетелка са във връзка със заключенията на изслушаните по делото съдебно-почеркова експертиза с вещо лице Д. Й. Ц. и тричленната такава с вещи лица Д. Й. Ц., Г. С. и В. Д. К., според които тези две поправки, а също така и добавеното "включително и срещу задължение и срещу задължение за гледане и издръжка, докато упълномощителят е жив" и "сделката продажба и задължение за гледане и издръжка, да се извърши като се запази пожизнено и безвъзмездно правото на ползване върху гореописания имот от мен" са изпълнени от едно и също лице. Освен това добавките и поправките в пълномощното са заверени с кръгъл печат на нотариуса и подпис. С оглед на това е налице валидно документирано изявление на И. С. Ц., че е получил от Я. Н. К. сума в размер до данъчната оценка на имота. Това следва и от обстоятелството, че след текста на пълномощното и подписите е налице текст: "И. С. Ц.. Съгласен съм с текста на пълномощното". Наистина този текст е след положения от Ц. подпис под пълномощното, като същият може да се счита за неподписан документ, но в конкретния случай авторството му е установено от изслушаните по делото заключения на съдебно-почерковите експертизи, съгласно които той е изпълнен от упълномощителя.

С оглед на горното пълномощното има характера на разписка в частта си, с която И. С. Ц. е декларирал че е получил от Я. Н. К. сума в размер до данъчната оценка на имота. Обстоятелството, че не е посочена точната сума, на която се равнява тази оценка-65 305. 70 лева не може да доведе от отпадане на доказателствената стойност на разписката, тъй като е допустимо сумата да се изпише както с цифри, така и описателно по начин позволяващ определянето на стойността ѝ. В случая данъчната оценка на имота е известен факт, който подлежи на проверка във всеки един момент. Обстоятелството, че данъчната оценка, въз основа на която договорът бил оформен с нотариален акт била издадена на 19.11.2010 година, докато нотариалната заверка на пълномощното била извършена на 16.11.2010 година не води непременно до извода, че към момента на заверката Ц. е бил в неизвестност за размера на оценката. Липсва нормативна уредба, която да предвижда, че размерът на тази оценка се узнава от момента на снабдяването с удостоверение за нейния размер от съответните органи. Тази оценка може да стане

известна на собственика и по-други начини и причини, а не само по повод на конкретната сделка, предмет на настоящето производство. Документираното с разписката не може да се счита за оборено и от показанията на разпитаните по делото свидетели Л. Д. М. -Х. и М. М. Х., че И. С. Ц. търсел средства за да заплати операцията си, което не се отрича и от показанията на свидетелите Р. А. С. -П. и Б. Г. К.. Самата операция е извършена на 14.10.2010 година, която дата е преди сключване на оспорвания договор, поради което не може въз основа на този факт да се преценява извършено ли е или не плащане от страна на Я. Н. К. за задълженията му договора. Такъв извод не може да бъде направен и от евентуално извършени еднократни плащания за посещение на лекар от трети лица, доколкото същите зависят от това дали лицето разполага в момента с налични суми, а и извършването на такива плащания (освен едно еднократно) не е установено от показанията на разпитаните свидетели. Обстоятелството, че след сделката И. С. Ц. не бил променил стандарта си на живот също не е основание да се приеме, че доказателствената сила на разписката е оборена, тъй като начина на живот е въпрос на лична преценка на лицето и сам по себе си не е доказателство по делото. Предвид на това така предявеният иск по чл. 87, ал. 3 от ЗЗД, основан на твърденията за неплащане на продажната цена на имота, е неоснователен и следва да се отхвърли.

От показанията на разпитаните по делото свидетели Л. Д. М. -Х., М. С. Н., Р. А. С. -П. и М. М. Х. не може да бъде прието, че някой от тях е полагал грижи и е осигурявал издръжка на И. С. Ц. по начин, че да задоволи пълните му потребности. Същите са посещавали Ц. епизодично, като при тези посещения са полагали и грижи за него. Това обаче не е било нито в нужния за задоволяване на всички нужди на Ц. обем, нито в такъв, че да изключи изпълнението на трето лице, което предоставя издръжка и полага грижи за задоволяване на тези нужди, въз основа на договор за издръжка и гледане. Към момента на сключване на договора И. С. Ц. е живял на съпругески начала със свидетелката Б. Г. К., която е майка на приобретателя Я. Н. К.. Това съжителство е продължило до смъртта на И. С. Ц. на 01.12.2013 година, който факт не е оспорен от страните, а и не се опровергава от показанията на разпитаните по делото свидетели. От това следва, че необходимите грижи Ц. е получавал от Б. Г. К.. Последваната, според показанията на разпитаната по делото свидетелка Р. А. С. -П., при нужда е разчитала на помощна на Я. Н. К.. В този смисъл са и показанията на самата К. в качеството ѝ на свидетел. Показанията на тези две свидетелки не могат да се считат оборени от показанията на Л. Д. М. -Х., М. С. Н. и М. М. Х., доколкото при посещенията си при И. С. Ц. не е било задължително да заварват там Я. Н. К., нито пък са могли да знаят за всички извършвани от него действия. Предвид на това доколкото след сключването на договора Ц. е продължил да приема предоставените от Б. Г. К., като не е предприел каквито и да е за преустановяването тези нейни действия той е ограничил възможността на Я. Н. К. да извършва такива, като приобретателят и имал възможността да извършва действия, които допълват предоставяните от К. грижи и издръжка. Самата тя сочи, че винаги е била подпомагана от сина си. Предвид на това следва да бъде прието, че е налице изпълнение на задължението за издръжка и гледане, осъществявано частично от трето лице-Б. Г. К. и частично от приобретателя Я. Н. К.. И. С. Ц. е приемал това изпълнение от момента на сключване на договора 23.11.2010 година до смъртта си на 01.12.2013 година, като не е предприел действия по развалянето на договора поради неизпълнение, от което следва, че той е считал предоставеното му изпълнение за надлежно такова. Неоснователно е твърдението на Ю. И. И., че Я. Н. К. не се бил позовал на изпълнение чрез трето лице доколкото в отговора на исковата молба е посочено, че освен всички заплатени разходи по лечението на И. С. Ц., той е продължил да то обгрижва физически за което му е помагала и майка му, която денонощно е била до него. Чрез това твърдение е направено позоваване и за изпълнение чрез грижи осъществявани чрез трето лице Предвид на това не са налице предпоставките за развалянето на договора поради неизпълнение на задължението на Я.

Н. К. за издръжка и гледане на И. С. Ц. и предявеният иск по чл. 87, ал. 3 от ЗЗД за това е неоснователен.

С оглед на горното решението на Софийския апелативен съд следва да бъде отменено в обжалваната му част и да бъде постановено друго, с което предявеният от Ю. И. И. срещу Я. Н. К. иск с правно основание чл. 87, ал. 3 от ЗЗД да бъде отхвърлен.

26. Интересът на детето се свежда до това то да се отглежда и възпитава по начин, който му осигурява нормално физическо, умствено, интелектуално, нравствено и социално развитие, който му създава условия за съобразено с нуждите и наклонностите му образование и възпитание, който го подготвя за живота като отговорна и самостоятелна личност, който му осигурява адекватно упражняване и опазване на личните му и имуществени права и интереси и му обезпечава нормално участие в гражданския оборот. Според т. 3 от ППВС № 1/12.11.1974 г., което не е изгубило сила и при действието на сегашния СК, под "интереси на децата" се разбират всестранните интереси на децата по тяхното отглеждане и възпитание - формиране на трудови навици и дисциплина, подготовка за общественополезен труд и изобщо изграждането на детето като съзнателен гражданин.

Отчуждението от близките, включително от дядото и бабата от майчина и бащина страна не е в интерес на детето, освен когато те вредят на развитието и възпитанието му. По принцип бабата и дядото са мотивирани да полагат грижи за отглеждане и възпитание на внуците си и то в техен най-добър интерес.

При определяне на конкретен режим на лични отношения на дете с баба и дядо следва да се вземат предвид възрастта на детето, нивото на физическото и емоционално развитие на същото, отношението му към бабата и дядото, техните качества да го отглеждат и възпитават, влиянието, което те могат да оказват за развитието на неговата личност. При определяне на конкретен режим на лични отношения на дете с баба и дядо следва да се съобрази необходимостта детето да посещава съответно учебно заведение от определена възраст, да се отчете обстоятелството, че родителят, на когото е предоставено упражняването на родителските права, работи, и че на същият е необходимо време за ежедневни контакти с детето. Конкретният режим по чл. 128 СК следва да се съобрази с установения режим на детето на обучение, почивка, включително и с родителя, на когото е възложено упражняване на родителски права. Едно от обстоятелствата, които следва да се вземат предвид при определяне на подходящ режим на лични отношения е и постоянното местоживее на детето, съответно на бабата и дядото. Когато постоянното местоживее на детето е различно от постоянното местоживее на бабата и дядото и това налага пътуване, личните им контакти могат да бъдат осъществявани в почивните дни от седмицата и/или в друг период от годината, в свободно за детето и бабата и дядото време.

Никое дете не може да има интерес да се отчужи от близките си тогава, когато те не вредят на развитието и възпитанието му. Отношенията между бабата и дядото на детето и неговите родители може да са влошени и дори конфликтни, обаче това не означава, че детето няма интерес да общува с родните си баба и дядо.

Чл. 59, ал. 4 СК

Чл. 124 СК

Чл. 125 СК

Чл. 128 СК

Решение № 60270 от 21.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 660/2021 г., IV г. о., докладчик председателят Василка Илиева

Касационното обжалване е допуснато по обуславящия изхода на делото въпрос, уточнен и конкретизиран от настоящия състав, с оглед характера на спора, който задължава съдилищата служебно да следят за интереса на детето при определяне режим на лични контакти на детето с бабата и дядото: "По какви критерии следва да се ръководи съдът при преценката за интереса на детето при определяне на режим на лични контакти с неговия дядо по смисъла на чл. 128 СК при наличие на твърдение от родителите за съществуваща опасност за психическото и емоционалното здраве на детето?".

Върховния касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, провери заявените с жалбата основания за отмяна на въззивното решение и за да се произнесе по поставения въпрос, съобрази следното:

По правния въпрос:

Съгласно чл. 128, ал. 1 СК, мерки за лични отношения с разширения семеен кръг, например бабата или дядото се определят, ако това е в интерес на детето. Интересът на детето изисква да бъдат преценени всички обстоятелства, имащи отношение към възможността за правилното му отглеждане и възпитание, за създаване на трудови навици и изграждането му като съзнателна личност. Семейният кодекс не съдържа легално определение на понятието "интерес на детето". От тълкуването на разпоредбите на чл. 59, ал. 4 СК, вр. чл. 124, чл. 125 и др. СК се налага извода, че интересът на детето се свежда до това то да се отглежда и възпитава по начин, който му осигурява нормално физическо, умствено, интелектуално, нравствено и социално развитие, който му създава условия за съобразено с нуждите и наклонностите му образование и възпитание, който го подготвя за живота като отговорна и самостоятелна личност, който му осигурява адекватно упражняване и опазване на личните му и имуществени права и интереси и му обезпечава нормално участие в гражданския оборот. Според т. 3 от ППВС № 1/12.11.1974 г., което не е изгубило сила и при действието на сегашния СК, под "интереси на децата" се разбират всестранните интереси на децата по тяхното отглеждане и възпитание - формиране на трудови навици и дисциплина, подготовка за общественополезен труд и изобщо изграждането на детето като съзнателен гражданин. Определянето на мерки за лични отношения на бабата и дядото с детето, съобразно чл. 128 СК, е обусловено от конкретната преценка за интереса на детето. Интересът на детето е винаги нещо конкретно, тъй като е интерес на отделна личност. Съгласно § 1, т. 5 ДР на Закона за закрила на детето, преценката за най-добър интерес на детето се основава на желанията и чувствата му, физическите, психически и емоционални потребности, възрастта, пола, миналото и други негови характеристики, опасността или вредата, която му е причинена или има опасност да бъде причинена, както и всички други обстоятелства, имащи отношение към детето. Мерките за лични отношения на бабата и дядото с детето следва да се определят при съвкупната преценка на посочените обстоятелства. Интересът на всяко дете е да расте в нормална семейна среда, като контактува с родителите си и с роднините от майчина и бащина страна. По този начин детето получава възпитание, подкрепа, придобива опит за различни житейски ситуации. Отчуждението от близките, включително от дядото и бабата от майчина и бащина страна не е в интерес на детето, освен когато те вредят на развитието и възпитанието му. По принцип бабата и дядото са мотивирани да полагат грижи за отглеждане и възпитание на внуците си и то в техен най-добър интерес. В съдебната практика /така решение № 140 от 10.07.2015 г. по гр. д. № 3356/2014 г. на ВКС, IV г. о/ понятието, "интерес на детето" се определя като осигурена възможност то да расте, да се отглежда и възпитава в сигурна и спокойна среда, заобиколено от близки хора, по начин, който му осигурява нормално физическо, умствено, интелектуално, нравствено и социално развитие, който му създава условия за съобразено с нуждите и наклонностите

му възпитание, който го подготвя за живота като отговорна и самостоятелна личност, който му осигурява адекватно упражняване и опазване на личните му и имуществени права и интереси. Прието е, че при определяне на конкретен режим на лични отношения на дете с баба и дядо следва да се вземат предвид възрастта на детето, нивото на физическото и емоционално развитие на същото, отношението му към бабата и дядото, техните качества да го отглеждат и възпитават, влиянието, което те могат да оказват за развитието на неговата личност. При определяне на конкретен режим на лични отношения на дете с баба и дядо следва да се съобрази необходимостта детето да посещава съответно учебно заведение от определена възраст, да се отчете обстоятелството, че родителят, на когото е предоставено упражняването на родителските права, работи, и че на същият е необходимо време за ежедневни контакти с детето. Конкретният режим по чл. 128 СК следва да се съобрази с установения режим на детето на обучение, почивка, включително и с родителя, на когото е възложено упражняване на родителски права. Едно от обстоятелствата, които следва да се вземат предвид при определяне на подходящ режим на лични отношения е и постоянното местоживее на детето, съответно на бабата и дядото. Когато постоянното местоживее на детето е различно от постоянното местоживее на бабата и дядото и това налага пътуване, личните им контакти могат да бъдат осъществявани в почивните дни от седмицата и/или в друг период от годината, в свободно за детето и бабата и дядото време.

При определяне на мерките на лични отношения освен посочените обстоятелства, обуславящи най-добър интерес на детето следва да се предвиди и подходящ период от време със съответен режим на лични контакти с оглед възрастта на детето, през който последното да възприеме и да се адаптира към установената с този режим промяна в начина му на живот, след който да се определи и постоянен режим на лични контакти.

Разрешение на въпроса, от какво се определя интересът на детето като водещ критерий при регламентиране на режим на лични отношения на това дете и неговите баба и дядо, се съдържа и в решение № 672 от 18.10.2010 г. по гр. д. № 914/2010 г. на ВКС, IV г. о. В това решение е прието, че интересите на всяко дете са да расте в нормална семейна среда, а при невъзможност - да контактува с всеки от роднините си и да поддържа отношения с него. Никое дете не може да има интерес да се отчужди от близките си тогава, когато те не вредят на развитието и възпитанието му. Когато става въпрос за баба и дядо на детето, то интересът му да контактува с тях се преценява на плоскостта на установените качества на бабата и дядото да отглеждат и възпитават детето и на влиянието, което те могат да окажат върху неговата личност. Не са главен критерий отношенията между бабата и дядото и родителите на детето. Те може да са влошени и дори конфликтни, обаче това не означава, че детето няма интерес да общува с родните си баба и дядо. Може да е в интерес на детето контактите му с бабата и дядото да бъдат прекъснати само ако последните му въздействат по начин, опасен за психическото или физическото му развитие (напр. не задоволяват потребностите му от храна, или от разходка, или го подбуждат да върши противообществени прояви и т. н.). Цитираната съдебна практика по поставения правен въпрос напълно се споделя и от настоящия съдебен състав на ВКС, IV г. о.

По касационните основания:

В касационната жалба се релевират оплаквания за неправилност и необоснованост на атакуваното решение, иска се отмяната му и отхвърляне на предявения иск. В съдебно заседание касационната жалба се поддържа от процесуалния представител на касаторите - адв. К.. Претендира разноси за трите инстанции.

Ответникът по касационната жалба М. С. Е. не е депозирал писмен отговор по смисъла на чл. 287 ГПК. В съдебно заседание за него се явява процесуалния му представител адв. Б., която оспорва касационната жалба и поддържа, че обжалваното решение е правилно и законосъобразно.

По делото е установено, че ответниците А. М. З. и И. П. З. са родители на малолетното дете Е. И. З., родено на..... г., а ищецът М. С. Е. е дядо по майчина линия на детето. Детето се отглежда и възпитава от майката, която има добри отношения с бащата, макар че са разведени и контактува редовно с бабата по майчина линия и родителите на бащата. / От събраните гласни доказателства е установено, че ищецът до момента не е имал контакт с детето, поради влошени отношения с ответниците.

Въззивният съд е потвърдил решението на първоинстанционния съд, като е приел, че в интерес на детето Е. И. З. е да поддържа лични отношения със своя дядо по майчина линия и, че определеният режим на лични отношения всяка трета събота на месеца от 10. 00 часа до 12. 00 часа на територията на [населено място] в присъствието на родител на детето е подходящ. Посочил е, че съгласно допуснатата съдебнопсихологична експертиза дядото притежава необходимите качества и финансови възможности да полага адекватни грижи за детето – по отношение непосредственото му обгрижване и в емоционален аспект и има жилищни условия.

Касационната жалба е основателна.

Въззивното решение е неправилно, постановено е при неизясненост на делото от фактическа страна, с оглед преценката на най-добрия интерес на детето в случая. Въззивният съд е възприел изводите на първоинстанционния за силно влошените до взаимна нетърпимост отношения на родителите на детето с дядото, както и нежеланието и страха на майката на детето /дъщеря на ищеца/ да му позволи да контактува с дядото, с оглед травмите от детството ѝ, както и разочарованието ѝ от поведението му към настоящия момент. Изложил е, че видно от процесуалното му поведение ищецът е мотивиран да се грижи за внучката си. За качеството на контактите дядото не следва да проявява пред детето особеностите на психологическия си типаж, а за успеха на общуването на дядото с детето от изключително значение е майката да не показва пред детето наранеността си от развитието на отношенията с баща ѝ, и да не заявява негативно отношение към него, което би наранило детето. Приел е, че безпокойството на родителите и желанието им да няма срещи между детето и ищеца, произтича именно от притеснение детето да не бъде подлагано на негативни емоции и да не бъде настройвано срещу тях.

Настоящият касационен състав намира, че приетият социален доклад, който е изготвен без да е извършено непосредствено посещение в дома на ищеца, не съдържа достатъчно данни за личността, условията на живот, доходите му, възможността му да пътува, за да вижда внучката си и капацитета му да общува с нея, в неин интерес. Не са оценени с оглед интереса на детето и свидетелските показания, даващи основание да се направи извод за липса на самокритичност на ищеца към собственото му поведение, както и данните от изслушаната психологична експертиза за особеностите в поведенческия му модел, водещи до трудности в междуличностните и в частност семейните отношения. При изразените от родителите на детето и възприети от съда опасения за психиката му от контактите с дядото, съдът служебно, с цел пълното изясняване и защитата на интереса на детето, е следвало да назначи комплексна съдебно психиатрична и психологическа експертиза с въпроси за личностната, характеровата и психична годност на ищеца да общува с детето, с оглед ниската му възраст и непознаването на дядото, както и страда ли ищецът от психично заболяване, което може да доведе до опасност при общуването за детето.

Предвид изложеното, обжалваното решение следва да бъде отменено и делото – върнато на въззивния съд при условията на чл. 293, ал. 3 ГПК, за да се изготви нов социален доклад, който след посещение в дома на ищеца да даде заключение за условията му живот и възможностите му да общува с детето, както и да се назначи комплексна съдебно психиатрична и психологическа експертиза, която да даде отговор на въпросите: за личностната, характеровата и психична годност на ищеца да общува с детето, с оглед ниската му възраст и непознаването на дядото, както и страда ли ищецът от психично

заболяване, което може да доведе до опасност при общуването за детето. След изслушване на експертизата и преценка в съвкупност на доказателствата по делото, ако съдът обоснове извод за уважаване на иска – да прецени при определяне на режима, дали контактите на дядото с детето да не се осъществяват на специално определено място в присъствието освен на родител и на социален работник.

27. Забраната по чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП се отнася както за изпълнителния, така и за обезпечителния процес. Запорите по чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП не са равнозначни на обезпечителните производства, чието разглеждане не се преустановява по време на извънредното положение, съобр. решението на СК на ВСС от 15.03.20 г. и изменението на ЗМДВИП, в сила от 9.04.20 г. Налагането на заповест по сметките на физическо лице като обезпечителна мярка, макар и допусната от съда, е изключено по силата на специалния ЗМДВИП за периода на извънредното положение. Предвидените в закона изключения от забраната следва да се прилагат стриктно, а не по подразбиране или предположение. В тази връзка основателен е доводът в жалбата на МП, че в ЗМДВИП приоритетно е изведена защитата на общочовешките ценности – опазването на живота и здравето на хората в периода на извънредното положение. Смисълът на забраната да се налагат заповести върху банкови сметки на физически лица е да не бъдат лишени гражданите от средства за преживяване – лекарства и храна, до отмяна на наложеното заради пандемията извънредно положение.

Чл. 73 ЗЧСИ

Чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП

Решение № 60228 от 24.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1939/2021 г., III г. о., докладчик председателят Мария Иванова

Производството е по чл. 73 от ЗЧСИ.

Образувано е по жалба на Министъра на правосъдието /МП/ срещу решение то 26.02.21 г. на Дисциплинарната комисия/ ДК/ към Камарата на частните съдебни изпълнители /КЧСИ/ по дисц. дело № 9/20 г., образувано срещу ЧСИ С. К. – Д., рег. № 718, с район на действие Окръжен съд Варна.

В жалбата се излагат и в съдебно заседания се поддържат оплаквания за неправилност на решението поради нарушения на материалния закон и необоснованост, иска се отмяната му и налагане на дисциплинарно наказание на ЧСИ по чл. 68, ал. 1, т. 2 ЗЧСИ – "глоба" около средния размер.

Ответникът по жалба ЧСИ С. Д. я оспорва като неоснователна по подробно изложени в писмени отговори и в съдебно заседание съображения.

Съветът на КЧСИ оспорва жалбата, като по същество излага съображения за неоснователността ѝ.

ВКС на РБ, като разгледа жалбата, намира следното:

С обжалваното решение на ДК на КЧСИ е отхвърлено искането на МП за налагане на дисциплинарно наказание на ЧСИ Д. за двете посочени в искането нарушения, допуснати по изп. дело № 307/20 г.:

1. В нарушение на чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП, в сила от 24.03.20 г., ЧСИ Д. е наложила със заповрни съобщения от 30.03.20 г. заповести върху банковите сметки на длъжника А. И. в четири конкретно посочени банки.

2. ЧСИ Д. е нарушила разпоредбата на чл. 434, ал. 1 ГПК, като не се е произнесла с разпореждане за образуване на изпълнителното дело.

Дисциплинарният състав е приел, че изп. дело № 307/20 г. на ЧСИ Д. е образувано въз основа на обезпечителна заповед на РС Варна по гр. д. № 3193/20 г. Сумите, предмет на обезпечението, са в общ размер на 2 142, 71 лв., а обезпеченият иск е с посочено в обезпечителната заповед основание: "чл. 422, ал. 1 ГПК.... главница за обезщетение на имуществени вреди и за обезщетение на неимуществени вреди". Молбата за образуване на делото е подадена от ищеца С. П. на 30.03.20 г. срещу ответника А. И. с искане за налагане на запор върху банковите му сметки. На същата дата са изпратени запорни съобщения до четири банки, а на ответника е изпратено съобщение за допуснатото обезпечение. След получените отговори от банките ЧСИ им изпратил допълнителни указания, с които е аргументирал изключение от забраната на чл. 5, ал. 2 от ЗМДВИП, а именно: "Запорът следва да бъде наложен, ако вземането е за издръжка, тр. възнаграждение или вреди от непозволено увреждане."

При тези данни по т. 1 от искането дисциплинарният състав е приел, че чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП забранява налагане на запор на суми по банкови сметки на физически лица до края на извънредното положение. Тази забрана следва да се прилага както в изпълнителните, така и в обезпечителните производства. И за последните обаче важат предвидените в нормата изключения, на които се е позовал ЧСИ. В издадената от съда обезпечителна заповед ясно е посочено, че се обезпечават имуществени и неимуществени вреди от непозволено увреждане. Дори съдът да е допуснал неточности, те не могат да се вменят във вина на ЧСИ. По тези съображения дисциплинарният състав е отхвърлил искането за налагане на наказание за нарушението по т. 1 като неоснователно.

По т. 2 от искането дисциплинарният състав е приел, че липсата на разпореждане за образуване на делото по чл. 434 ГПК е нарушение на закона по см. на чл. 67 ЗЧСИ. В случая обаче то е формално, не е накърнило по никакъв начин правата на страните в производството или друг обществен интерес, не се отличава с острота и наличие на вина. В проведеното по изп. дело производство не са допуснати други, дори и формални нарушения. Затова нарушението не може да се третира като дисциплинарно и не обосновава ангажиране на дисциплинарната отговорност на ЧСИ.

Решението е подписано с особено мнение от член на дисциплинарния състав, в което са изложени съображения за основателност на искането и в двете му части. Според особеното мнение съдържанието на обезпечителната заповед не сочи несъмнено на вреди от непозволено увреждане и не обосновава изключението по чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП. Разпореждането по чл. 434 ГПК не е акт без правно значение и последици – с него е свързано началото на изп. процес и на съответните процесуални срокове. Законодателят е създал тази правна норма с оглед яснота и правна сигурност в полза на обществения интерес и за процесуалната защита на страните в процеса.

ВКС, като прецени установените по делото обстоятелства и становищата и доводите на страните, намира, че ЧСИ Д. е извършила нарушението, посочено в т. 1 от искането на МП и следва да носи дисциплинарна отговорност за него. Забраната по чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП се отнася както за изпълнителния, така и за обезпечителния процес. Запорите по чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП не са равнозначни на обезпечителните производства, чието разглеждане не се преустановява по време на извънредното положение, съобр. решението на СК на ВСС от 15.03.20 г. и изменението на ЗМДВИП, в сила от 9.04.20 г., на които се позовава ответникът по жалба ЧСИ Д. Налагането на запор по сметките на физическо лице като обезпечителна мярка, макар и допусната от съда, е изключено по силата на специалния ЗМДВИП за периода на извънредното положение. Предвидените в закона изключения от забраната следва да се прилагат стриктно, а не по подразбиране или предположение. В тази връзка основателен е доводът в жалбата на МП, че в ЗМДВИП приоритетно е изведена защитата на общочовешките ценности – опазването на живота и здравето на хората в периода на извънредното положение. Смисълът на забраната да се налагат запови върху банкови сметки на физически лица е да не бъдат лишени гражданите

от средства за преживяване – лекарства и храна, до отмяна на наложеното заради пандемията извънредно положение.

В случая от съдържанието на обезпечителната заповед не може да се направи несъмнен извод за наличие на изключението по чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП, а именно, че е обезпечено вземане от непозволено увреждане. Такъв извод не може да се направи и от определението за допускане на обезпечението от 18.03.20 г. по гр. д. № 3193/20 г. на РС – Варна. И в двата акта е посочено, че сумите, за които е допуснато обезпечението, се претендират във връзка с договор между страните. Предметът на делото се установява от междувременно постановеното решение от 8.07.21 г. по гр. д. № 3193/20 г. на Варненски РС – установителен иск по чл. 422 ГПК за вземания по чл. 55, ал. 1, пр. 3, вр. с чл. 265, ал. 2 ЗЗД, чл. 86 ЗЗД и чл. 82, вр. с чл. 88 ЗЗД. При тези данни ВКС намира за основателен довода в жалбата, че нарушението на закона по т. 1 от искането на МП е установено и за него ЧСИ следва да понесе дисциплинарна отговорност.

Посоченото в т. 2 от искането нарушение на чл. 434, ал. 1 ГПК според ВКС не обосновава ангажиране на дисциплинарната отговорност на ЧСИ и за него не следва да бъде налагано дисциплинарно наказание, както е приел и дисциплинарният състав. В практиката на ВКС за подобни случаи – р. по гр. д. № 3146/19 г. на трето г. о. - е прието, че разпореждането за образуване на делото не е уредено като акт с определени реквизити, то има удостоверявателна функция (такова е заглавието на нормата), не е с конститутивно значение, защото дори да липсва, това не се отразява на законосъобразността на извършените действия. Удостоверяването може да се съдържа и в друг акт на частния съдебен изпълнител, като той е длъжен да удостовери образуването на делото, съгласно чл. 434, ал. 1 ГПК. В случая удостоверяването на образуването изп. дело се съдържа в изготвените от ЧСИ на 30.03.20 г. съобщение до длъжника, заповрни съобщения и фактури, поради което ЧСИ не е нарушил чл. 434, ал. 1 ГПК.

При налагане на наказанието ВКС намира, че следва да зачете изложените от ответника доводи за липсата на значими вредни последици за длъжника по обезпечението от наложения в нарушение на чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП заповр. Като смекчаващо обстоятелство следва да се отчете още липсата на данни за предишни наказания, наложени на ЧСИ Д. Не смекчават обаче отговорността на ЧСИ изложените в писмения му отговор доводи, че обезпечителният заповр лишава длъжника само от възможността да се разпорежда със заповрираните суми, но не и от притежанието им. Смисълът на нарушената разпоредба на чл. 5, ал. 2 ЗМДВИП е именно в това да не бъдат лишавани физическите лица от възможността да ползват /да разполагат /с парите си по време на извънредното положение по наложителни в ситуацията хуманни съображения. С оглед на изложеното, при отчитане на превеса на смекчаващите отговорността обстоятелства, ВКС намира, че на ЧСИ Д. следва да се наложи дисциплинарно наказание "глоба" в минималния размер от 1000 лв. /чл. 68, ал. 1, т. 2 ЗЧСИ/.

III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ

28. Съгласно разпоредбата на чл. 617, ал. 1 ТЗ всички парични и непарични задължения на длъжника стават изискуеми от датата на решението за обявяване в несъстоятелност. Посочената разпоредба поражда действие и по отношение на предявените със заявлението за издаване на заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК от банката-кредитор вземания, по отношение на които не е настъпила изискуемостта преди момента на подаване на заявлението, както в хипотезата на ненастъпил падеж

за съответната вноска, така и в хипотезата на необявена предсрочна изискуемост на кредита преди датата на подаване на заявлението по чл. 417 ГПК.

Поради това, че в производството по иска, предявен по реда на чл. 422 ГПК, моментът, към който се установява съществуването на вземането, е моментът на приключване на съдебното дирене в исковия процес, се налага извод, че настъпването на изискуемостта на вземането като последица на решението за обявяване на търговското дружество в несъстоятелност представлява нов правнорелевантен факт по смисъла на чл. 235, ал. 3 ГПК, който трябва да бъде съобразен от съда, разглеждащ иска по чл. 422 ГПК, в рамките на претендираните суми.

Чл. 617, ал. 1 ТЗ

Чл. 417 ГПК

Чл. 422 ГПК

Решение № 60162 от 26.01.2022 г. на ВКС по ч. т. д. № 177/2022 г., II т. о., докладчик председателят Емилия Василева

Касационното обжалване е допуснато по следните правни въпроси:

1. По отношение на кои вноски следва да се уважи искът: вноските с настъпил падеж към момента на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК или вноските с настъпил падеж до приключване на устните състезания в първоинстанционното или въззивното производство по чл. 422, ал. 1 ГПК, включително когато редовната изискуемост настъпи в хода на процеса? - т. 1 от изложението.

2. Въпросът относно момента, към който се установява вземането в процеса, заведен по реда на чл. 422 ГПК и кои факти са от значение за спорното право по смисъла на чл. 235, ал. 3 ГПК? – т. 4 от изложението.

3. За приложението на нормата на чл. 617 ТЗ в производствата, заведени по реда на чл. 422 ГПК - решението за обявяване в несъстоятелност и настъпването на изискуемостта на вземането въз основа на това представлява ли нов факт по смисъла на чл. 235, ал. 3 ГПК? Следва ли да бъде зачетена нормата в производството по чл. 422 ГПК? – т. 2 от изложението.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, след като обсъди релевираните от страните доводи и провери правилността на въззивното решение, приема следното:

Въззивният съд е приел, че между "Българо-американска кредитна банка" АД като кредитодател и "Ромекс Кар" ЕООД като кредитополучател на 10.03.2009 г. е сключен договор за банков кредит от 10.03.2009 г., съгласно който банката се е съгласила да предостави на кредитополучателя банков кредит в размер 517 094 евро при условията на договора, вкл. при обезпечения и поръчителства. Договорът е подписан от ответниците П. Б. и Е. Б. като поръчители, които са се задължили да отговарят солидарно с кредитополучателя за всички парични задължения на кредитополучателя, произтичащи от договора, вкл. главница, лихви, такси и разноси, до пълното им погасяване /чл. 5. 01, ал. 2/. Съдебният състав е направил извод, че е налице валиден договор за поръчителство, по който поръчителите са поели задължение към кредитора да изпълнят задължението на кредитополучателя в размерите и вида към сключването на договора и анексите към него. Посочил е, че договорът за поръчителство е каузален и едностранен, като основанията за сключването му е обезпечаване на кредита и в него не е уговорено възнаграждение за поръчителите за поетите задължения.

За да направи извод, че не е настъпила предсрочна изискуемост на кредита по смисъла на чл. 60, ал. 2 от Закон за кредитните институции /ЗКИ/, въззивният съд е приел, че ищецът /настоящ касатор/ не е представил доказателства, че е уведомил длъжника - кредитополучател за настъпване на предсрочната изискуемост, като от приложеното копие на товарителница се установява, че е адресиран документ до П. Б., но не е ясно какво точно е изпратено до него и няма данни за връчване на уведомлението на длъжника – кредитополучател.

Съдебният състав е констатирал, че в хода на производството по предявените по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иски с решение № 555 от 15.10.2015 г. по т. д. № 639/2014 г. на ПОС е открито производство по несъстоятелност на длъжника – кредитополучател "Ромекс Кар" ЕООД, обявена е начална дата на неплатежоспособността му 11.07.2014 г., а с решение № 399 от 06.10.2016 г. по същото дело дружеството е обявено в несъстоятелност. Приел е, че съгласно чл. 617 ТЗ по силата на решението за обявяване в несъстоятелност от датата на това решение, т. е. от 06.10.2016 г. задълженията на длъжника - кредитополучател към банката стават изискуеми в пълен размер и за банката се поражда правото да иска в пълен размер вземанията си.

Въззивната инстанция е изложила съображения, че предмет на иска по чл. 422 ГПК е установяване на съществуване на вземането към момента на подаване на заявлението за образуване на заповедно производство, поради което релевантният момент за преценка на вземането е датата на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, като в случая това е датата 13.12.2013 г. Посочила е, че след този момент съгласно чл. 235, ал. 3 ГПК следва да се отчетат всички настъпили факти, имащи значение за спорното право, каквито са правопогасяващите факти. За да направи извод, че към 13.12.2013 г. не е налице предсрочна изискуемост нито на основание чл. 60, ал. 2 ЗКИ, нито на основание чл. 617 ТЗ, въззивният съд е приел, че към посочената дата банката не е уведомила кредитополучателя за настъпване на предсрочната изискуемост, а решението за обявяване в несъстоятелност не е съществувало към релевантния момент за преценка на вземането, поради което не е факт по смисъла на чл. 235, ал. 3 ГПК. Посочил е, че решението за обявяване в несъстоятелност е нов факт, съответно ново основание, което е различно от твърдените факти и основанията, предмет на исковата молба. Поради това, че към 13.12.2013 г. са били изискуеми съответните падежиранли вноски по договора за банков кредит и тъй като същите са част от извлечението от сметки, съответно част от обстоятелствената част на исковата молба, съдебният състав е заключил, че същите подлежат на установяване в производството по чл. 422 ГПК.

Въз основа на заключението на съдебно-счетоводната експертиза, прието във въззивното производство като неоспорено и компетентно изготвено и съответстващо на представеното движение по сметката на кредита от отпускането му до предявяване на настоящите иски, въззивната инстанция е приела, че след 20.01.2013 г. няма погасена част от дължимите погасителни вноски по кредита и към датата на заявлението за образуване на заповедно производство /13.12.2013 г. / неизплатените вноски с настъпил падеж са 11 на обща стойност 133 449, 33 евро, от която сума 58 583, 65 евро представляват просрочена главница, 74 865, 68 евро - просрочена лихва върху редовна главница, 18 317, 11 евро - наказателна лихва върху просрочени вноски към 12.12.2013 г., 211, 14 евро - неплатена застрахователна премия, а 1 854, 02 евро - неплатена такса за управление. Поради това, че посочените суми са с настъпил падеж към датата на подаване на заявлението за образуване на заповедно производство и същите не са заплатени от длъжника – кредитополучател и задължените с него поръчители, установителният иск е уважен в посочения размер спрямо поръчителите П. Б. и Е. Б., а за разликата над 58 583, 65 евро до 468 163, 47 евро по отношение на главницата е отхвърлен като неоснователен.

Релевираните от ответниците в отговорите на исковата молба възражения за нищожност на договорите за поръчителство поради липса на предмет, липса на изрично

изразена воля за сключването им и липса на конкретизация са приети за неоснователни по аргументи, че отговорностите са ясно посочени в чл. 5. 01, ал. 2 от договора за банков кредит, поръчителите са се съгласили, като са подписали и последващите анекси, в които подробно са описани променените клаузи от договора.

Поради това, че предсрочната изискуемост не е настъпила, въззивният съд не е разгледал евентуалното възражение за изтекъл шестмесечен преклузивен срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД, тъй като същото е въведено при условие на евентуалност - ако се счете, че предсрочната изискуемост е настъпила. Съдебният състав е посочил също, че шестмесечният преклузивен срок тече от момента, в който цялото задължение е станало изискуемо изцяло, като при положение, че не е установена предсрочна изискуемост към датата на заповедното производство, този срок не е изтекъл.

По първите два релевантни правни въпроси:

С Тълкувателно решение № 8 от 02.04.2019 г. по тълк. д. № 8/2017 г. на ОСГТК на ВКС са дадени следните отговори на релевантните правни въпроси:

"1. Допустимо е предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост да бъде уважен само за вноските с настъпил падеж, ако предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ. Предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост може да бъде уважен за вноските с настъпил падеж към датата на формиране на силата на пресъдено нещо, въпреки, че предсрочната изискуемост не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК.

2. Разграничението на вноските с настъпил и ненастъпил падеж в заявлението за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК и в исковата молба по чл. 422, ал. 1 ГПК, не е условие за редовност на исковата молба и за уважаване на иска по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК за установяване дължимост на вземане по договор за банков кредит поради предсрочна изискуемост, когато тя не е била обявена на длъжника преди подаване на заявлението. "

В т. 9 от Тълкувателно решение № 4/18.06.2014 г. по тълк. д. № 4/2013 г. на ОСГТК на ВКС е прието, че в производството по чл. 422, ал. 1 ГПК, респ. чл. 415, ал. 1, съществуването на вземането по издадена заповед за изпълнение се установява към момента на приключване на съдебното дирене в иския процес, като в това производство разпоредбата на чл. 235, ал. 3 ГПК намира приложение по отношение на фактите, настъпили след подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, с изключение на факта на удовлетворяване на вземането чрез осъществено принудително събиране на сумите по издадения изпълнителен лист въз основа на разпореждането за незабавно изпълнение в образувания изпълнителен процес.

В мотивите на Тълкувателно решение № 8 от 02.04.2019 г. по тълк. д. № 8/2017 г. на ОСГТК на ВКС са изложени съображения, че решението на съда трябва да отразява правното положение между страните по делото, каквото е то в момента на приключване на съдебното дирене, което "задължава съда да вземе предвид и фактите, настъпили след предявяването на иска, ако те са от значение за спорното право, било защото го пораждат или защото го погасяват – например ищецът придобива спорното право след предявяването на иска, притезанието става изискуемо в течение на делото, ответникът плаща или прихваща след предявяването на иска". Прието е, че при преценката за основателността на иска следва да бъде съобразено материалноправното положение към деня на приключване на съдебното дирене в съответната инстанция, а не към датата на предявяване на иска, поради което съдът следва да вземе предвид и фактите, настъпили след предявяването на иска съгласно чл. 235, ал. 3 ГПК.

Посочените тълкувателни решения не разглеждат хипотезата, когато предсрочната изискуемост е обявена на длъжника в хода на исковото производство. Тази хипотеза е разгледана в постановеното след изменението на чл. 415, ал. 3 ГПК /ред. ДВ, бр. 86 от 2017 г. / решение № 10/25.02.2020 г. по т. дело № 16/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о., в което е прието, че съдът, разглеждащ установителния или осъдителния иск по реда на чл. 415, ал. 1 и чл. 422, ал. 1 ГПК, не е обвързан от фактическото положение към датата на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК, тъй като моментът, към който се установява съществуването на вземането, е моментът на приключване на съдебното дирене в исковия процес. За да бъде издадена заповед за изпълнение въз основа на документ по чл. 417 ГПК, когато в заявлението за издаване на заповедта за изпълнение се претендират суми въз основа на твърдена предсрочна изискуемост на кредита, е необходимо кредиторът да е упражнил правото си да направи кредита предсрочно изискуем преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, като кредиторът трябва да е уведомил длъжника за обявяване на предсрочната изискуемост на кредита. Ако в исковото производство по реда на чл. 415, ал. 1 и чл. 422, ал. 1 ГПК, без значение дали предявеният иск е установителен или осъдителен, бъде установено, че потестативното право на кредитора да направи кредита предсрочно изискуем не е надлежно упражнено преди подаване на заявлението, но упражняването на това право се осъществи в исковото производство, не може да се отрече настъпването на изискуемостта на вземането.

Когато изявлението на банката за обявяване на кредита за предсрочно изискуем е инкорпорирано в исковата молба или в отделен документ, представен като приложение към исковата молба, изявлението поражда правни последици с връчването на препис от исковата молба с приложенията към нея на ответника – кредитополучател, ако са налице предвидените в договора за кредит обективни предпоставки. Обявяването на кредита за предсрочно изискуем в исковото производство представлява правнорелевантен факт, който трябва да бъде съобразен от съда на основание чл. 235, ал. 3 ГПК в рамките на претендираните суми. В посочения смисъл е и решение № 60009/02.06.2021 г. по т. дело № 2891/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о.

По посочените в т. 3 релевантни правни въпроси:

Съгласно разпоредбата на чл. 617, ал. 1 ТЗ всички парични и непарични задължения на длъжника стават изискуеми от датата на решението за обявяване в несъстоятелност. Посочената разпоредба поражда действие и по отношение на предявените със заявлението за издаване на заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК от банката-кредитор вземания, по отношение на които не е настъпила изискуемостта преди момента на подаване на заявлението, както в хипотезата на ненастъпил падеж за съответната вноска, така и в хипотезата на необявена предсрочна изискуемост на кредита преди датата на подаване на заявлението по чл. 417 ГПК. Поради това, че в производството по иска, предявен по реда на чл. 422 ГПК, моментът, към който се установява съществуването на вземането, е моментът на приключване на съдебното дирене в исковия процес, се налага извод, че настъпването на изискуемостта на вземането като последица на решението за обявяване на търговското дружество в несъстоятелност представлява нов правнорелевантен факт по смисъла на чл. 235, ал. 3 ГПК, който трябва да бъде съобразен от съда, разглеждащ иска по чл. 422 ГПК, в рамките на претендираните суми. В посочения смисъл е решение № 60009/02.06.2021 г. по т. дело № 2891/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о., постановеното след допускане на касационно обжалване на въззивното решение – предмет на настоящата касационна жалба.

По правилността на въззивното решение в допуснатата до касационно обжалване част:

Въззивното решение е влязло в сила в частта, с която предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 във връзка с чл. 415, ал. 1 ГПК от "Българо-американска кредитна банка" АД

срещу П. Г. Б. и Е. А. Б. установителен иск за главницата е частично уважен, а за договорната и наказателните лихви, застрахователната премия и таксата за управление е уважен изцяло, като е признато за установено съществуването на вземания на банката срещу П. Г. Б. и Е. А. Б. като солидарни длъжници в следните размери: 58 583, 65 евро – главница по договор за банков кредит от 10.03.2010 г. и анекси към него, ведно със законната лихва от 13.12.2013 г. до окончателното плащане; 74 865, 68 евро – договорна лихва върху главница за периода 20.01.2013 г. – 12.12.2013 г.; 18 317, 11 евро - наказателна лихва върху просрочени вноски към 12.12.2013 г.; 211, 14 евро - неплатена застрахователна премия, и 1 854, 02 евро - неплатена такса за управление. В посочената част въззивният съдебен акт е влязъл в сила поради необжалването му от ответниците – физически лица. Предмет на настоящото производство е въззивното решение в частта, с която е потвърдено решението на Окръжен съд Пловдив в частта, с която е отхвърлен предявеният по реда на чл. 422 във връзка с чл. 415, ал. 1 ГПК иск срещу П. Г. Б. и Е. А. Б. за разликата над 58 583, 65 евро до 468 163, 47 евро – главница по процесния договор за кредит.

Настоящият съдебен състав съобразява, че със сила на пресъдено нещо е установено, че между "Българо-американска кредитна банка" АД и "Ромекс Кар" ЕООД е възникнало правоотношение по договор за банков кредит, сключен на 10.03.2009 г., по силата на който банката като заемател /кредитодател/ е предоставила на "Ромекс Кар" ЕООД като заемополучател /кредитополучател/ банков кредит в размер 517 094 евро при условията на договора; кредитът е усвоен чрез заверяване на разплащателната сметка на кредитополучателя в евро; кредитополучателят е заплатил части от главницата, договорната лихва и лихвата за забава; след 20.01.2013 г. не е извършвано погасяване на вноски по кредита и към датата на заявлението за образуване на заповедно производство /13.12.2013 г. / неизплатените вноски с настъпил падеж са 11 на обща стойност 133 449, 33 евро, от която сума 58 583, 65 евро представляват просрочена главница, 74 865, 68 евро – договорна лихва върху редовна главница, 18 317, 11 евро - наказателна лихва върху просрочени вноски към 12.12.2013 г., 211, 14 евро - неплатена застрахователна премия, а 1 854, 02 евро - неплатена такса за управление. Останалата част от главницата в размер 409 579, 82 евро, представляваща разликата над присъдената сума 58 583, 65 евро до предявения размер 468 163, 47 евро, е дължима, предвид настъпилите падежи на месечните вноски след подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение /след 13.12.2013 г. / и настъпилата предсрочна изискуемост на кредита и уведомяването на кредитополучателя на 11.07.2014 г.

Поради влязлото в сила решение в частта, с която е признато за установено съществуването на вземания на банката срещу П. Б. и Е. Б. като солидарни длъжници в определен размер по процесния договор за кредит, със сила на пресъдено нещо е установено и наличието на възникнало между страните правоотношение по валиден договор за поръчителство - договорът е подписан от ответниците П. Б. и Е. Б. като поръчители, които са се задължили да отговарят солидарно с кредитополучателя за всички парични задължения на кредитополучателя, произтичащи от договора, вкл. главница, лихви, такси и разноски, до пълното им погасяване /чл. 5. 01, ал. 2/. Релевираните от ответниците в отговорите на исковата молба възражения за нищожност на договорите за поръчителство поради липса на предмет, липса на изрично изразена воля за сключването им и липса на конкретизация са приети от въззивната инстанция за неоснователни по аргументи, че отговорностите са ясно посочени в чл. 5. 01, ал. 2 от договора за банков кредит, поръчителите са се съгласили, като са подписали и последващите анекси, в които подробно са описани променените клаузи от договора. Предвид обективните предели на силата на пресъдено нещо на решението в частта, с която частично е уважен иска по чл. 422, ал. 1 ГПК, настоящият съдебен състав не следва да извършва проверка за

правилността на извода за неоснователност на посочените възражения за нищожност на договорите за поръчителство и за преценка на установените правопораждащи факти.

Предвид дадените отговори на релевантните правни въпроси, настоящият съдебен състав счита, че въззивният съд неправилно е приел, че предмет на иска по чл. 422 ГПК е установяване на съществуване на вземането към момента на подаване на заявлението за образуване на заповедно производство и че релевантният момент за преценка на вземането е датата на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, в случая 13.12.2013 г. Съгласно разпоредбата на чл. 422, ал. 1 ГПК искът за съществуване на вземането се смята предявен от момента на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение, но посоченият в чл. 422, ал. 1 ГПК момент не следва да се тълкува в смисъл, че съществуването на материалното право се установява само към този минал момент, без да се съобразяват фактите от значение за съществуването му към момента на формиране на силата на пресъдено нещо – приключване на съдебното дирене в съответната инстанция, след което решението е влязло в сила. Изложеното е относимо, както към осъдителния, така и към установителния иск.

Изложените във въззивното решение съображения, че към датата на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение – 13.12.2013 г., предсрочната изискуемост на кредита по смисъла на чл. 60, ал. 2 от Закон за кредитните институции /ЗКИ/ не е настъпила, тъй като ищецът /настоящ касатор/ не е представил доказателства, че е уведомил длъжника – кредитополучател за настъпване на предсрочната изискуемост, като от приложеното копие на товарителница 3901389 от 08.08.2013 г. с адресат /получател/ П. Б. не се установява какво точно е изпратено и няма данни за връчване на уведомление изх. № 2.0.0278 от 08.08.2013 г. на длъжника – заемополучател /кредитополучател/, съответстват на събраните по делото доказателства. От една страна, действително в посочената товарителница не е отразено какво е съдържала пратката, а от друга страна, товарителницата не е адресирана до "Ромекс Кар" ЕООД и липсват данни същата да е получена от представителя на търговското дружество преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение.

В противоречие с разпоредбата на чл. 235, ал. 3 ГПК и горепосочената константна практика на ВКС въззивната инстанция не е съобщила, че към датата на формиране на силата на пресъдено нещо вече е настъпила предсрочната изискуемост на кредита. Волеизявлението на банката за обявяване на предсрочна изискуемост на кредита на основание раздел IX, чл. 9. 03., б. "б" от договора за банков кредит от 10.03.2009 г. поради неизпълнение на задълженията на заемателя /неплащане на просрочена главница, просрочена договорна лихва, лихва за забава и такси/ е ясно изразено в представеното писмо изх. № 2.0.0278 от 08.08.2013 г. и исковата молба. Това изявление на банката поражда правни последици с връчването на препис от исковата молба и приложените към нея доказателства /вкл. посоченото писмо/ на кредитополучателя "Ромекс Кар" ЕООД чрез неговия представител П. Б. на 11.07.2014 г., предвид наличието на предвидените в договора за банков кредит обективни предпоставки. Обявяването на кредита за предсрочно изискуем в исковото производство представлява факт от значение за спорното право, който трябва да бъде съобразен от съда на основание чл. 235, ал. 3 ГПК в рамките на претендираните суми.

За да настъпи предсрочна изискуемост на кредита, е необходимо осъществяване на предвидените в договора за кредит предпоставки и достигнало до кредитополучателя волеизявление на банката, че ще счита целия кредит или непогасения остатък от него за предсрочно изискуем. От значение е уведомяването на кредитополучателя, а не на поръчителите. В конкретния случай това изявление е стигнало, както до знанието на "Ромекс Кар" ЕООД /н. /, така и до знанието на поръчителите П. Б. и Е. Б. с връчване на препис от исковата молба и приложените към нея доказателства на 11.07.2014 г.

Независимо от допуснатото от въззивния съд нарушение на материалния закон и съдопроизводствените правила при установяване на настъпването на предсрочната изискуемост на кредита, делото не следва да бъде върнато на въззивната инстанция за ново разглеждане от друг състав, тъй като не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, а спорът следва да бъде разгледан от настоящата инстанция.

Видно от заключението на ССЕ, прието в първоинстанционното производство, след 20.01.2013 г. не са извършвани плащания по кредита и неплатената главница по договора за кредит е общо в размер 468 163, 47 евро, от която сума 58 583, 65 евро представляват непогасена главница по вноските с настъпил падеж към 13.12.2013 г. /датата на подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение/, а останалата част в размер 409 579, 82 евро - оставащата част от главницата, която е дължима, предвид настъпилите падежи на месечните вноски след подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение /след 13.12.2013 г. / и настъпилата предсрочна изискуемост на кредита и уведомяването на кредитополучателя на 11.07.2014 г. Вноските с настъпил падеж през периода след подаване на заявлението по чл. 417 ГПК /13.12.2013 г. / до датата на обявяване на предсрочна изискуемост на остатъка от кредита /11.07.2014 г. / съобразно последния анекс № 11/02.01.2013 г. са следните: 6 757, 34 евро с падеж 20.12.2013 г., 6 810, 84 евро с падеж 20.01.2014 г., 6 864, 76 евро с падеж 20.02.2014 г., 6 919, 11 евро с падеж 20.03.2014 г., 6 973, 89 евро с падеж 20.04.2014 г., 7 029, 10 евро с падеж 20.05.2014 г. и 7 084, 75 евро с падеж 20.06.2014 г. Следователно останалата част от главницата по кредита в размер 361 140, 03 евро е обявена за предсрочно изискуема, считано от 11.07.2014 г.

Принудително събраните суми в изпълнителното производство, образувано въз основа на изпълнителния лист, издаден на 08.01.2014 г. въз основа на заповед за изпълнение въз основа на документ № 44/06.01.2014 г. по ч. гр. дело № 20414/2013 г. на Районен съд Пловдив, 10 гр. състав, не могат да бъдат съобразени в производството по иска, предявен по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК, съгласно т. 11 в и т. 9 от Тълкувателно решение № 4/18.06.2014 г. по тълк. дело № 4/2013 г. на ОСГТК на ВКС.

Изложените от въззивната инстанция съображения относно възражението на ответниците за изтекъл шестмесечен преклузивен срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД, че този срок тече от момента, в който цялото задължение е станало изискуемо изцяло, са законосъобразни и съответни на задължителната практика, обективирана в Тълкувателно решение № 5/2019 от 21.01.2022 г. по тълк. дело № 5/2019 г. на ОСГТК на ВКС. Съгласно посоченото Тълкувателно решение при уговорено погасяване на главното задължение на отделни погасителни вноски с различни падежи, шестмесечният срок по чл. 147, ал. 1 ЗЗД започва да тече от настъпване на изискуемостта на целия дълг, включително в хипотезата на предсрочна изискуемост. В конкретния случай крайният падеж на издължаване на кредита е 20.01.2018 г., а исковата молба е подадена на 27.06.2014 г. и предсрочната изискуемост е настъпила на 11.07.2014 г., поради което посоченото възражение на ответниците е неоснователно.

В отговора по чл. 131 ГПК ответниците П. Б. и Е. Б. поддържат всички възражения, инвокирани от ответника "Ромекс Кар" ЕООД /н. /. Възражението за нищожност на съответните договорни клаузи от договора за банков кредит, предвиждащи заплащане на възнаградителна лихва и лихва за забава, като сключени в нарушение на добрите нрави, не подлежи на обсъждане в касационното производство, предвид обективните предели на силата на пресъдено нещо, включително по отношение на правопораждащите факти, на въззивното решение в частта, с която предявеният по реда на чл. 422, ал. 1 ГПК иск е уважен за част от претендираната просрочена главница, 74 865, 68 евро – договорна лихва върху редовна главница и 18 317, 11 евро - наказателна лихва върху просрочени вноски към 12.12.2013 г.

Възражението, че банката е приложила неправилен механизъм на начисляване на лихвите /начислявани неправилно върху цялата главница по кредита, дори и върху неизискуемата такава/, който не съответства на договорните клаузи относно датата и начина на формиране на лихвен процент, е неоснователно. Предвид приетите в първоинстанционното и въззивното производство заключения на ССЕ, по делото не са налице данни за начисляване на договорните и наказателните лихви върху целия размер на кредита.

В отговора на исковата молба по чл. 131 ГПК ответникът П. Б. е направил възражение за прихващане със сумата 1 596 000 лв., представляваща обезщетение за причинени имуществени вреди в резултат на незаконосъобразно изпълнение по изп. дело № 37/2014 г. по описа на ЧСИ Л. М. по отношение на П. Б., образувано по изпълнителен лист, издаден въз основа на заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК № 12830/16.12.2013 г. по ч. гр. дело № 20413/2013 г. на РС Пловдив. Поддържа, че принудителните действия са предприети по искане на "Българо-американска кредитна банка" АД въпреки отпадналата на основание чл. 147 ЗЗД към датата на подаване на заявлението отговорност на П. Б. като поръчител и срока на кредита – 20.07.2012 г. Ответникът твърди, че заповедта за изпълнение и изпълнителният лист са обезсилени поради непредявяване на установителен иск срещу П. Б.. По отношение на вредите поддържа становище, че същите представляват претендирани срещу него неустойки, уговорени в предварителни договори за покупко-продажба на притежаваните от П. Б. дялове от "Ромекс Кар" ЕООД и "Ромекс Инс" ЕООД за сумата 1 200 000 лв. /за 100 дружествени дяла от капитала на "Ромекс Кар" ЕООД/ и 396 000 лв. /за 90 дружествени дяла от капитала на "Ромекс Инс" ЕООД/ в размер на цената на дружествените дялове, които предварителни договори са развалени поради наложен заповор върху дружествените дялове и насочено срещу тях изпълнение по изпълнителното дело. Посоченото възражение за прихващане е неоснователно, тъй като ответникът П. Б. не е доказал, че е претърпял твърдените от него имуществени вреди. От представените с отговора на исковата молба от ответника писмени доказателства се установяват следните факти: въз основа на подадено от "Българо-американска кредитна банка" АД заявление за издаване на заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК са издадени заповед за изпълнение на парично задължение въз основа на документ по чл. 417 ГПК № 12830/16.12.2013 г. и изпълнителен лист от 17.12.2013 г. по ч. гр. дело № 20413/2013 г. на РС Пловдив; въз основа на посочения изпълнителен лист е образувано изп. дело № 37/2014 г. по описа на ЧСИ Л. М., по което са наложени заповори на дружествените дялове на П. Б. от капитала на "Ромекс Кар" ЕООД и "Ромекс Инс" ЕООД, вписани в Търговския регистър по партидите на дружествата на 24.01.2014 г. С определение № 4366/10.04.2014 г. по ч. гр. дело № 20413/2013 г. на РС Пловдив поради непредявяване на установителен иск в срока по чл. 415 ГПК посочените заповед за изпълнение и изпълнителен лист са обезсилени и П. Б. е подал молба до ЧСИ Л. М. за прекратяване на изпълнението срещу него на основание чл. 433 ГПК. В съответствие с правилото на чл. 154, ал. 1 ГПК, че страните са длъжни да докажат твърденията, на които основават своите искания и възражения, ответникът П. Б. е следвало да докаже настъпването на твърдените от него имуществени вреди и причинно-следствената връзка между вредите и противоправните действия на ищеца. Поради неустановяване на сключени предварителни договори за покупко-продажба на дяловете от капитала на посочените дружества с уговорени неустойки, на тяхното разваляне поради наложените заповори на дружествените дялове и недоказване на плащане на твърдените неустойки, се налага изводът, че за ответника не са възникнали посочените от него имуществени вреди и не са осъществени необходимите предпоставки за ангажиране отговорността на ищеца за заплащане на претендираното обезщетение в размер 1 596 000 лв.

Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав счита, че решението на Апелативен съд П. е неправилно в частта, с която искът срещу П. Б. и Е. Б.

по отношение на главницата е отхвърлен като неоснователен за разликата над 58 583, 65 евро до 468 163, 47 евро, т. е. за сумата 409 579, 82 евро, тъй като е постановено в нарушение на материалния закон и при съществено нарушение на съдопроизводствените правила, поради което следва да бъде отменено на основание чл. 293, ал. 2 ГПК и вместо това да бъде постановено решение, с което да бъде признато за установено, че съществува вземане на "Българо-американска кредитна банка" АД срещу П. Г. Б. и Е. А. Б. в размер 409 579, 82 евро, която сума представлява останалата част от главницата по договор за банков кредит от 10.03.2009 г. и анексите към него – анекс № 1/24.03.2010 г., анекс № 2/13.04.2010 г., анекс № 3/16.06.2010 г., анекс № 4/19.07.2010 г., анекс № 5/05.10.2010 г., анекс № 6/24.01.2011 г., анекс № 7/23.03.2011 г., анекс № 8/22.08.2011 г., анекс № 9/30.11.2011 г., анекс № 10/20.02.2012 г. и анекс № 11/02.01.2013 г.

29. В хипотеза на банков кредит, по който цялата сума фактически е предоставена на разположение на кредитополучателя в резервната валута на страната (евро), а не в чуждестранната валута (швейцарски франкове), уговорена в кредитния договор, кредитът е остойностен в чуждестранна валута и задължението за погасяване е посочено в договора в същата чуждестранна валута, договорът не се счита сключен в резервната валута на страната (евро) и връщането на кредита се дължи в чуждестранната валута (швейцарски франкове).

Чл. 146, ал. 1, ал. 2 и ал. 4 от ЗЗП

Решение № 60108 от 28.01.2022 г. на ВКС по т. д. № 1159/2020 г., II т. о., докладчик съдията Николай Марков

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: В хипотеза на банков кредит, по който цялата сума фактически е предоставена на разположение на кредитополучателя в резервната валута на страната /евро/, а не в чуждестранната валута /швейцарски франкове/, уговорена в кредитния договор, и кредитът е остойностен в чуждестранна валута и задължението за погасяване е посочено в договора в същата чуждестранна валута, счита ли се договорът сключен в резервната валута на страната /евро/ и в коя валута се дължи връщането на кредита.

Върховен касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, като прецени данните по делото и наведените от страните доводи, намира следното:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел, че спорни по делото са въпросите: предоставила ли е банката на ответниците и в каква валута уговорената сума по кредита; валидни ли са уговорките в договора за превалутиране на кредита; върнали ли са ответниците – кредитополучатели сумата по кредита, съответно налице ли е непогасен остатък, за какъв период, в какъв размер и в каква валута.

Посочил е, че от представените по делото доказателства и от заключението на назначената по делото ССЕ може да се направи единствено извод, че е изпълнен само първият етап от предоставянето и усвояването на кредита, уговорен в чл. 2, ал. 1 от Договора - че разрешеният кредит е постъпил в блокирана банкова сметка на получателя, като ищецът не е представил каквито и да било доказателства за изпълнението на следващите задължения на банката по отпускането и усвояването на кредита, уговорени в чл. 2, ал. 3 – ал. 5 от Договора /превеждане на служебно превалутирания от банката кредит от CHF в евро от блокираната сметка в другата, описана в чл. 2, ал. 3 сметка и прехвърлянето на сумата по нареждане от титуляря на тази сметка по сметка на продавача на недвижимия имот/, но с оглед признанието на ответниците, съдържащо се в отговора на исковата молба, следва да се приеме, че сумата в евро е била преведена. Изразил е

становище, че след като кредитът счетоводно се превежда по блокираната сметка в швейцарски франкове – чл. 2, ал. 1 от договора, а последващото му превеждане по откритата сметка - по която ответниците реално са наредили плащане към трето лице, се извършва след повторно служебно превалутиране /от швейцарски франк в евро/, единственият възможен извод е, че реално усвояването /чрез извършения банков превод/ е извършено в евро, а не в швейцарски франкове, както твърди банката. Счел е, че независимо от този извод, поначало няма пречка страните по кредитното правоотношение да уговорят погасяването на кредита да се извърши във валута, различна от усвоената, но това задължение е необходимо да следва от наличието на конкретни уговорки, а не от факта на усвояване на кредита в съответната валута. Във връзка с възраженията на ответниците, че използваният от банката договор е изготвен предварително, без да им е дадена възможност да влияят на клаузите му; че уговорките относно условията за погасяване на кредита са неравноправни, тъй като не са имали нужната информация при сключването му относно начина на формиране на валутния курс, действителният размер на дълга и дължимата лихва, че клаузите на чл. 3, ал. 5, чл. 6, ал. 2 и чл. 22, ал. 1 и 2 са нищожни, доколкото същите не представят по ясен и разбираем за потребителя начин условията на сключения договор, което води до значително неравновесие между страните, във вреда на кредитополучателите, е посочил следното: Предвид спецификата на сключения договор, страните по него могат да бъдат дефинирани като търговец по смисъла на § 13, т. 2 от ДР на ЗЗП, каквато е банката и на потребител по смисъла на § 13, т. 1 от ДР на ЗЗП, каквито са ответниците, а предмет на договора е финансова услуга по смисъла на § 13, т. 12 от ДР на ЗЗП, като по делото липсват доказателства, че спорните клаузи са били индивидуално определени. Тълкувайки разпоредбите на чл. 143 от ЗЗП, чл. 145, ал. 2 от ЗЗП, и позовавайки се на т. 1 от решение на Съда на ЕС по дело C-186/16 и т. 1 от диспозитива на определението по дело C-119/17, е достигнал до извод, че атакуваните от ответниците клаузи не са формулирани ясно и недвусмислено, тъй като договорът не съдържа ясни правила за превалутиране на средствата по кредита от евро в швейцарски франк и обратно, както при усвояването на кредита, така и при погасяването му. Изложил е съображения, че с посочените клаузи изцяло в тежест на потребителя – кредитополучател е прехвърлен риска от повишаване на външната и/или вътрешна стойност на използваната парична единица на сметката (CHF), макар той да е получил кредита в различна валута – евро, на която реално е потребител, а начинът по който са формулирани тези уговорки, не позволява на нормално осведомения и в разумни граници наблюдателен и съобразителен потребител, преди всичко да се ориентира в механизмите, по които ще се превалутира кредита, в необходимостта и конкретните икономически последици за страните по договора от действието на тези механизми на различните етапи от изпълнението на договора. Освен това, от страна на банката не е предоставена на потребителите цялата информация относно вероятните промени в обменните курсове на договорените валути, като и относно рисковете, свързани с вземането на кредит в чуждестранна валута, въз основа на която същите да съобразят възможното поскъпване или обезценяване на тази валута, в която кредитът е бил договорен, и въз основа на уговорените механизми за превалутиране, да направят преценка за възможните икономически последици, включително и неблагоприятните за тях, от съответните уговорки върху бъдещите им финансови задължения. В този смисъл е намерил за правилни изводите на първоинстанционния съд, че клаузите на чл. 1, ал. 1, чл. 2, ал. 1 и ал. 4, чл. 6, ал. 2, чл. 20, ал. 2, чл. 21 и чл. 22 от Договора, с които е уговорено превалутиране на отпуснатия и усвоен кредит, както и на вноските за погасяването му в швейцарски франкове, са неравноправни по смисъла на чл. 143 от ЗЗП, съответно – нищожни, на основание чл. 146, ал. 1 от ЗЗП и непораждащи правно действие в отношенията между страните, респективно ответниците не дължат връщането на усвоения в евро кредит, в швейцарски франкове и в размер, изчислен по предвидените в неравноправните клаузи

механизми. Изразил е становище, че искът за заплащане на остатъка от кредита е предявен на договорно основание, като исковата претенция се основава на поначало допустимо уговорено, но невъзникнало заради нищожността на уговорката, от която произтича, задължение, поради което задължението за връщането на безспорно получения кредит във валута различна от уговорената, е немислимо да се търси на заявеното договорно основание, поради което е намерил за неоснователни поддържаните във въззивната жалба доводи на банката, че независимо от извода на Пловдивския окръжен съд, че кредитът е отпуснат и усвоен в евро, ответниците дължат връщането му в швейцарски франкове, съгласно постигнатите в договора уговорки, в какъвто смисъл е и Тълкувателно решение № 4 от 29.04.2015 г. по т. д. № 4/2014 г. на ОСГТК на ВКС. В допълнение към изложеното, в подкрепа на изводите за неоснователността на предявения иск за връщане на остатъка от главницата в швейцарски франкове, е отбелязал и липсата на доказателства в подкрепа на заявените твърдения относно основния правопораждащ този иск факт – неизпълнение на задължението от страна на кредитополучателите за погасяване на кредита в посочената валута и в посочения размер.

Отговор на правния въпрос, по който е допуснато касационно обжалване, е даден в решение № 295 от 19.02.2019 г. по т. д. № 3539/2015 г. на ВКС, ТК, Второ отделение. Според разрешението в цитираното решение, което се споделя от настоящия състав, в хипотеза на банков кредит, по който цялата сума фактически е предоставена на разположение на кредитополучателя в резервната валута на страната /евро/, а не в чуждестранната валута /швейцарски франкове/, уговорена в кредитния договор, кредитът е остойностен в чуждестранна валута и задължението за погасяване е посочено в договора в същата чуждестранна валута, договорът не се счита сключен в резервната валута на страната /евро/ и връщането на кредита се дължи в чуждестранната валута /швейцарски франкове/.

По правилността на решението:

Страните по делото са обвързани от облигационно правоотношение, възникнало по Договор за кредит за покупка на недвижим имот №HL37034/22.05.2008 г., съгласно който банката предоставила на кредитополучателите кредит в швейцарски франкове, в размер на равностойността в швейцарски франкове на 62 200 евро по курс "купува" на швейцарския франк към евро на банката в деня на усвояване на кредита /чл. 1 от договора/. Съобразно чл. 1, ал. 3 било подписано и приложение към договора, в което към датата на усвояване на кредита е приложен курс "купува" за швейцарския франк към еврото на банката и е определен съобразно този курс /1. 6615789 размер на кредита в швейцарски франкове, а именно – 103 351 швейцарски франка. Разрешеният кредит бил усвоен /което е безспорно между страните, а се установява и от заключението на ССЕ/ по блокирана сметка в швейцарски франкове /чл. 2, ал. 1/, чрез превалутиране на сумата служебно от банката в евро, по търговски курс "купува" на швейцарския франк към евро на банката в деня на усвояването и била преведена по открита в банката сметка на кредитополучателите в евро /чл. 2, ал. 3/. Съобразно чл. 6, ал. 2 от договора, погасяването на кредита се извършва във валутата, в която същият е разрешен и усвоен - швейцарски франкове, като в случай, че на съответния падеж на погасителна вноска по главницата и/или лихвата кредитополучателят не е осигурил дължимата сума в швейцарски франкове по сметката си по чл. 2, ал. 1, но има средства в евро или в лева по свои сметки в банката, погасяването на кредита се извършва с тези средства след служебно превалутиране от банката на дължимите швейцарски франкове по курс "продава" на банката за швейцарския франк към евро/лева, за което кредитополучателят с подписването на договора е дал своето неотменно и безусловно съгласие и оправомощава банката. В чл. 20, ал. 1 и ал. 2 от договора било постигнато съгласие, че кредитополучателят има право да поиска от банката да превалутира /промяна на валутата, в която се изчислява стойността на задължението, при което следва да се приложи съответния лихвен процент, приложим за новата валута на

кредита при изчисляване на лихвата по същата – чл. 21 предоставения му кредит в швейцарски франкове, съответно в евро/лева по обявения курс "купува" на банката за швейцарски франкове на датата на превалутирането, като се съгласява банката да прилага по отношение на превалутирания кредит лихвените проценти, обявени от нея за съответната валута, а за услугата кредитополучателят се съгласява да заплати съответна комисионна. В чл. 22, ал. 1 от договора кредитополучателят декларира, че е запознат и съгласен с обстоятелството, че промяната на обявения от банката курс купува и/или продава на швейцарския франк към евро/български лев, както и превалутирането, могат да имат за последица, включително в случаите на чл. 6, ал. 2, повишаване на размера на дължимите погасителни вноски по кредита, изразени в евро/лева, като напълно приема да носи за своя сметка риска от такива промени и повишаване, както и че е съгласен да поеме всички вреди /включително и пропуснати ползи/, произтичащи от промяната на валутните курсове и новите лихви, приложими по превалутирания кредит. С ал. 2 на чл. 22 от договора, кредитополучателят декларира и че е изцяло запознат и разбира икономическия смисъл и правните последици на разпоредбите на чл. 6, ал. 2 и чл. 20-22 от договора, както и че е съгласен с настъпването им.

В случая е безспорно, че предоставеният на ответниците ипотечен кредит не е предназначен за извършване на търговска или професионална дейност, поради което те имат качеството на потребители по смисъла на § 13, т. 1 от ДР на ЗЗП, а банката – ищец съответно се явява търговец по смисъла на § 13, т. 2 от ДР на ЗЗП.

С оглед последователно поддържаните от страните становища, спорни по делото на първо място се явяват въпросите относно: били ли са уговорени индивидуално посочените клаузи от договора за кредит, прехвърлени ли са изцяло последиците от валутния риск върху ответниците, съставени ли са процесните клаузи по прозрачен начин, въз основа на ясни и разбираеми критерии за икономическите последици и нарушен ли е от ищецът принципът на добросъвестност.

Според формираната от ВКС константна практика, неравноправна е неиндивидуално договорена клауза от кредитен договор в чуждестранна валута, последиците от която са цялостно прехвърляне на валутния риск върху потребителя и която не е съставена по прозрачен начин, така че кредитополучателят не може да прецени на основание ясни и разбираеми критерии икономическите последици от сключването на договора и когато при проверката ѝ за неравноправния характер бъде констатирано, че въпреки изискванията за добросъвестност, тя създава във вреда на потребителя значително неравновесие между правата и задълженията на страните, произтичащи от договора, като в този случай за валутните разлики приложение не намират изключенията на чл. 144, ал. 3 от ЗЗП.

Съгласно разпоредбата на чл. 146, ал. 1, ал. 2 и ал. 4 от ЗЗП, неравноправните клаузи в договорите са нищожни, освен ако са уговорени индивидуално, като не са индивидуално уговорени клаузите, които са били изготвени предварително и поради това потребителят не е имал възможност да влияе върху съдържанието им, особено в случаите на договор при общи условия, а тежестта на доказване, че определено условие на договора е индивидуално уговорено, е на търговеца. В случая посочената презумпцията не е оборена – подписването на договор за банков кредит от потребителя не освобождава банката от задължението ѝ да докаже, че намиращи се в договора клаузи, оспорени от потребителя като неравноправни, са били индивидуално уговорени с него, а и липсват ангажирани от банката доказателства, потребителите да са могли да изразят становище по съдържанието на договора, вкл. по посочените клаузи, както и да са имали възможност да повлияят върху тях. Процесният договор за кредит е сключен в швейцарски франкове при очевидна необходимост за ответниците от паричен ресурс в евро /с оглед целта на договора за кредит/, при клауза в договора, възпрепятстваща реалното предоставяне на паричния ресурс в швейцарски франкове /сметката в швейцарски франкове е блокирана/,

респективно договора е сключен в посочената валута, само поради по-ниския лихвен процент на кредита в швейцарски франкове. При сключване на договора, на ответниците е била предоставена информация, че е възможна промяна на обявения курс на банката купува/продава на швейцарския франк и че това ще рефлектира върху размера на дълга в евро. Не е предоставена обаче каквато и да е информация относно: Какви ще са икономическите последици за задълженията по договора при значителна обезценка на евро/лева спрямо швейцарския франк, какви са очакваните прогнози относно промяната на курса швейцарски франка/евро, с каквато информация банката, с оглед професионалната ѝ и експертна дейност, е следвало да разполага, както и какви действия могат да предприемат кредитополучателите за минимизиране на риска /напр. чрез застраховане/. Действително, както и твърди процесуалният представител на касатора, експертната компетентност на банката се изразява при осъществяване на сравнителен анализ на факти, а не на база възможност за предвиждане на валутните курсове години напред. Именно въз основа на високия професионализъм и експертен потенциал на служителите на банката /с които последната очевидно разполага/, анализът на обективно съществуващите и осъществили се в световен икономически план към момента на сключване на договора факти, ищецът е могъл и е бил длъжен да предвиди устойчивият темп на поскъпване на швейцарския франк, за което и за икономическите последици, от което, е следвало да уведоми кредитополучателите, но такова уведомяване липсва - предоставената от банката информация е била недостатъчна, ответниците да преценят дали да носят валутния риск /който с оглед изложеното дотук несъмнено са поели изцяло/ при нисък лихвен процент по кредита или да получат кредит при по-висок лихвен процент, но без да носят валутния риск. Ответниците като средни потребители – относително осведомени и в разумни граници наблюдателни и съобразителни, не биха могли въз основа само на предоставената им информация да преценят потенциално значимите последици от поетия от тях валутен риск, което ги е принудило да се съгласят с предварително установените от банката условия, без да могат да повлияят на съдържанието им, вкл. и по отношение на декларираните в договора обстоятелства. Ето защо и при липсата на ясни и разбираеми критерии за икономическите последици, не може да се приеме, че клаузите, свързани с носенето на валутния риск, са уговорени по прозрачен начин, а при липса и на предоставяне на достатъчна информация, банката е действала в нарушение на принципа на добросъвестност. Изложеното води до извод за неравноправност на клаузите, свързани с носенето на валутния риск – чл. 22, чл. 20, ал. 2 и чл. 6, ал. 2 /последните две разпоредби в частта, с която е прието превалутирането да се извършва по курса "купува", съответно "продава" на банката за швейцарския франк към евро/лева към деня на превалутирането/погасяването/, на основание чл. 143, т. 19, вр. чл. 146 от ЗЗП /преди изм. с ДВ бр. 100/2019 г./ и невъзможност за приложение на разпоредбата на чл. 144, ал. 3, т. 1 от същия закон.

На следващо място както бе посочено, реален паричен поток от кредитодателя към кредитополучателя в швейцарски франкове не е налице, а действителното усвояване от кредитополучателя на кредита е в резервната валута на страната – в евро. Това обаче не води до извод, че валутата, в която се договаря и предоставя кредита, е евро. Клаузите на чл. 1, ал. 1 и ал. 3 и чл. 2, ал. 1 и ал. 3, чл. 6, ал. 2, чл. 20, ал. 2 /последните две в останалата им част/, не пораждаат каквото и да е съмнение относно волята на страните за: предоставяне на кредита в швейцарски франкове /равностойни на определено количество евро/; превалутиране на така получения ресурс от швейцарски франкове в евро в деня на усвояването му по приложим и при двете превалутирания един и същ курс, определен в приложението към договора; дължима цена /лихва/ за ползване на паричния ресурс в същата валута – швейцарски франкове; възможност за погасяване на кредита в евро или в лева. Посочените уговорки в договора са ясни и разбираеми, тъй като въз основа на тях на потребителя не само е известен за еднакия курс на двойното превалутиране към момента

на отпускане на кредита /от едната валута в другата и обратното/, но въз основа на тези клаузи средният потребител може да прецени, че независимо, че кредитът се предоставя в швейцарски франкове /в която валута кредитът е договорен и се дължи и възнаградителната лихва/, той реално ще използва паричен ресурс в резервната валута на страната /евро/, в която /или в лева/ ще има и възможност да погасява вноските. Предвид изложеното, въпросът относно неравноправност на тези клаузи не може да бъде разглеждан, поради което в противоречие с отговора на поставения въпрос и необосновано с оглед съдържанието на договора е заключението на решаващия състав, че кредитът е отпуснат в евро.

Установяването на неравноправния характер на клаузите относно курса, по който ще се превалутират платените в лева или евро суми в швейцарски франкове и поемането на целия валутен риск от промяната на обявления от банката курс купува и/или продава на швейцарския франк към лев/евро само от кредитополучателите - потребители позволява да се възстанови правното и фактическото положение на последните каквото би било без наличието на тези неравноправни клаузи. Договорът за кредит може да се прилага и да се изпълнява и без чл. 22 и частта от клаузите на чл. 6, ал. 2 и чл. 20, ал. 2 от договора, тъй като се запазват съществени задължения на страните – задължението на банката да отпусне на заемателя парична сума за определена цел и при уговорени условия и срок и задължението на заемателя да ползва сумата съобразно уговореното и да я върне след изтичане на срока, а преценявайки конкретните обстоятелства, настоящият съдебен състав счита, че запазването на действието на договора без неравноправните клаузи не противоречи на интересите на кредитополучателя – потребител.

Поради неправилния извод за нищожност на клаузите на чл. 1, ал. 1, чл. 2, ал. 1 и ал. 4 от договора, в мотивите на обжалваното решение не са обсъдени доводите на ответника по иска за неравноправност на клаузата на чл. 3, ал. 5 от договора, предвиждаща, че действащият базов лихвен процент на банката не подлежи на договаряне и промените в него стават незабавно задължителни за страните. Не са разгледани и възраженията по чл. 26, вр. чл. 10, ал. 3 от ЗЗД за нищожност на клаузите от споразуменията, обективизиращи съгласие за прибавяне към непогасената главница на просрочени задължения за лихви и такси. По тези съображения настоящият състав приема, че въззивният съд е допуснал нарушения на материалния закон и съществени нарушения на съдопроизводствените правила, съставляващи касационни основания по чл. 281, т. 3 от ГПК във вр. с чл. 293, ал. 2 от ГПК и обжалваното въззивно решение следва да бъде отменено.

След отмяната на въззивното решение на основание чл. 293, ал. 3 от ГПК делото следва да бъде върнато за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд. При новото разглеждане на делото въззивният съд следва да прецени за нищожност по смисъла на чл. 146, ал. 1, вр. чл. 143, ал. 1 и чл. 145, ал. 2 от ЗЗП клаузата на чл. 3, ал. 5 от договора, която е оспорена като неравноправна, като обсъди фактическите твърдения на страните и събраните във връзка с тях доказателства, както и да разгледа всички възражения на ответниците относно допълнителните споразумения към договора за кредит, с които се увеличава размерът на дължимата главница по кредита чрез прибавяне на просрочени задължения за лихви и такси /съобразявайки последователната практика на ВКС, според която уговорката в допълнителни споразумения към договор за банков кредит за прибавяне към размера на редовната главница на просрочени задължения за лихва представлява анатоцизъм по см. на чл. 10, ал. 3 от ЗЗД, който е допустим само между търговци на основание чл. 294, ал. 1 от ТЗ; реструктурирането на дълга на основание чл. 13 от Наредба № 9/03.04.2008 г. за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и установяване на специфични провизии за кредитен риск (отм.); не представлява предвидена в наредба на БНБ възможност за олихвяване на изтекли лихви по чл. 10, ал. 3 от ЗЗД; олихвяването на просрочено задължение за такси, вкл. чрез прибавяне на таксата

към главница по кредит, върху които се начислява възнаградителна лихва, не представлява анатоцизъм по см. на чл. 10, ал. 3 от ЗЗД/. За разрешаването на спора по предявения иск по чл. 79, ал. 1 от ЗЗД вр. чл. 430, ал. 1 от ТЗ е необходимо да бъде установено дали към датата на връчване на нотариалните покани до кредитополучателите, с които банката е обявила предсрочната изискуемост на кредита, съгласно приетите за валидни уговорки между страните и с оглед извършените от кредитополучателите плащания са били налице неизпълнени задължения, които да са обусловили упражняването от банката на потестативното ѝ право да обяви кредита за предсрочно изискуем. За изясняване на този въпрос, е необходимо изслушването на съдебно - счетоводна експертиза, която да даде заключение за размера на вземането на кредитора във варианти съобразно първоначалния договор, с приложение и без приложение на едностранно изменения от банката размер на лихвата, както и съобразно допълнителните споразумения към него, със съответния лихвен процент, падежи и размер на вноските при посочване на частите им за главница и възнаградителна лихва, а решаващият състав следва да определи кой вариант да приложи след произнасяне по основателността на посочените необсъдени възражения на ответниците. След като бъде определен размерът на задълженията на кредитополучателите за главница и лихви с оглед приетата с настоящото решение нищожност на част от клаузите на договора за потребителски кредит и с оглед преценката на въззивния съд за валидността на клаузата на чл. 3, ал. 5 от договора и клаузите на допълнителните споразумения, следва да се установи каква част от тези задължения е била погасена с извършените от кредитополучателите плащания по договора. На експертизата трябва да бъде възложена задача да отговори какви суми, индивидуализирани с дата и размер на всяко плащане, са били платени от длъжниците от момента на сключване на договора до датата на изготвяне на заключението, като вещото лице посочи в каква валута са внасяни сумите при всяка една извършена от страна на кредитополучателите погасителна вноска. Ако валутата е различна от швейцарски франк, равностойността в швейцарски франкове на заплатените суми следва да бъде определена съобразно курс "купува" за швейцарския франк към лева или към евро, ако са извършвани плащания в евро/лева, към датата на усвояване на кредита и така да се определи каква част от месечните анюитетни вноски и такси по кредита са погасени с постъпилите суми, съобразно избора от съда за приложим погасителен план и съобразно правилото на чл. 76, ал. 2 от ЗЗД. Новият състав на АС Пловдив може да постави и допълнителни задачи на вещото лице, които счете за необходими с оглед изясняване на релевантните за спорното материално право факти.

При извод за наличие на предпоставките за обявяване на предсрочната изискуемост на кредита или при установяване, че потестативното право на кредитора да направи кредита предсрочно изискуем не е надлежно упражнено към твърдения в исковата молба момент, но упражняването му е осъществено в исковото производство, въззивният съд следва да присъди претендираната неизплатена част от дължимата главница, като съобрази, че съгласно изричните уговорки на страните, дължимата сума може да бъде заплатена както във валутата, в която е уговорен кредитът - швейцарски франкове, така и в равностойността ѝ в лева или евро, но съобразно курс "купува" за швейцарския франк към датата на усвояване на кредита /предвид извода за нищожност на част от чл. 6, ал. 2 и на чл. 20, ал. 2 от договора/ и изрично да отрази това в диспозитива на решението, посочвайки, че присъдената в швейцарски франкове сума, е платима от ответниците и в лева или в евро, по курса, определен в договора при усвояването на сумата – съответно 1, 6615789 швейцарски франка за 1 евро и 0, 8495518 швейцарски франка за 1 лев.

30. За да бъде намалено на основание чл. 51, ал. 2 ЗЗД дължимото обезщетение, приносът на пострадалия следва да бъде надлежно релевиран от застрахователя чрез защитно възражение пред първоинстанционния съд и да бъде доказан по

категоричен начин при условията на пълно и главно доказване от страната, която го е въвела.

Изводът за наличие на съпричиняване по смисъла на чл. 51, ал. 2 ЗЗД следва да се основава на доказани по несъмнен начин конкретни действия или бездействия на пострадалия, с които той обективно е способствал за вредоносния резултат, като е създал условия или е улеснил неговото настъпване.

Определянето на степента на съпричиняване предполага съпоставяне на поведението на увредения с това на делинквента и отчитане тежестта на допуснатите от всеки нарушения, довели до настъпване на вредоносния резултат, за да бъде установен действителният обем, в който всеки от тях е допринесъл за настъпването на пътното произшествие.

Чл. 51, ал. 2 ЗЗД

Чл. 52 ЗЗД

Чл. 432, ал. 1 КЗ

Решение № 60129 от 28.01.2022 г. на ВКС по т. д. № 1992/2020 г., I т. о., докладчик съдията Мадлена Желева

Допуснато е касационно обжалване на въззивното решение в обжалваната част по значимия за изхода на делото въпрос "Кои са предпоставките на чл. 51, ал. 2 ЗЗД за намаляване на претендираното с иска по чл. 432, ал. 1 КЗ /чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.); / обезщетение за вреди и по какъв начин се определя конкретната степен на приноса на увредения?"

Върховният касационен съд, Търговска колегия, Първо отделение, като разглежда касационната жалба, прецени данните по делото с оглед заявените касационни основания и съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, приема следното:

За да постанови въззивното решение, решаващият състав е приел, че са налице предпоставките за уважаване на преките искове по чл. 432, ал. 1 КЗ за заплащане на обезщетения за неимуществени вреди по повод смъртта на А. Л. при ПТП на 18.11.2016 г., тъй като с влязла в сила присъда Л. Т. е признат за виновен в това, че на цитираната дата, около 1, 18 ч., в [населено място] при управление на МПС, в пияно състояние с концентрация на алкохол в кръвта 0, 8 промила е нарушил правилата за движение по пътищата, а именно чл. 21, ал. 1 ЗДВП - като водач на ППС, при избиране на скоростта на движение е превишил разрешената скорост за движение в населено място, като се е движил с 99 км/ч и по непредпазливост е причинил смъртта на повече от едно лица, между които А. Л., и делинквентът е бил валидно застрахован при ответното дружество към датата на ПТП по застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите.

Въззивният съд е счел, че справедливите по смисъла на чл. 52 ЗЗД обезщетения за неимуществените вреди вследствие смъртта на А. Л. възлизат на 120 000 лв. за ищцата К. П., лице с което починалият е живял на съпружески начала, а за ищите В., А. и К. Л. – негови деца на по 140 000 лв. Преценката за тези размери на обезщетенията е мотивирана с обстоятелствата, че ищите са в най-близката възможна родствена и емоционална връзка с починалия при ПТП, живели са заедно и са се подкрепяли взаимно. Наред с горното въззивният съд е съобразил възрастта на пострадалия и на ищите към момента на увреждането, установения с подробно обсъдените свидетелски показания и заключения на съдебнопсихиатрична и комплексна съдебнопсихиатрична и съдебно-психологична експертиза интензитет на техните болки и страдания и действащите лимити на застраховките към момента на ПТП.

По втория спорен въпрос относно приноса на пострадалия за настъпване на вредоносния резултат въззивният съд е приел за установено следното от фактическа страна: на датата на произшествието лекият автомобил, управляван от третото лице-помагач Л. Т., се е движил в [населено място], по [улица] км/ч, като в същото време лекият автомобил, управляван от А. Л., се е движил по същия булевард, в насрещното платно със скорост около 19 км/ч; на кръстовището с ул. Ген. Д. Н., когато автомобилът на Т. се намирал на разстояние от 31 м., Л. предприел маневра завои наляво, навлязъл в западната лента на посочения булевард и настъпил удар между двата автомобила. Въз основа на заключението на автотехническата експертиза в атакуваното решение е установено, че на западното платно на бул. Руски е имало поставен знак БЗ "Път с предимство", както и че ако лекият автомобил, управляван от Т., се е движил със скорост не по-висока от 52 км/ч, същият е могъл да спре преди мястото на удара и да предотврати ПТП. При така установения механизъм на ПТП апелативният съд е направил извод, че починалият е допуснал нарушение на чл. 37, ал. 1 ЗДвП, задължаващ го да спре преди да навлезе в западното платно на посочения булевард и да пропусне насрещно движещото се МПС, управлявано от Т., след което да завие наляво. Приел е за неоснователно възражението на ишщите, че починалият не е имал видимост към автомобила на Т., намирал се само на 31 м. от мястото на удара, след обсъждане на показанията на свидетеля Г.. Решаващият състав е извършил преценка, че размерите на дължимите от застрахователя обезщетения следва да бъдат намалени с 50 %, тъй като със своето поведение починалият А. Л. е допринесъл за ПТП в еднаква степен с делинквентата Т..

По въпроса, по който е допуснато касационно обжалване на въззивното решение:

По въпроса за приложението на чл. 51, ал. 2 ЗЗД и определяне на степента на съпричиняване на вредоносния резултат е формирана постоянна практика, обективизирана в решение № 206 от 12.03.2010 г. по т. д. № 35/09 г. на ВКС, II т. о., решение № 98 от 24.06.2013 г. по т. д. № 596/12 г. на ВКС, II т. о., решение № 151 от 12.11.2010 г. по т. д. № 1140/11 г. на ВКС, II т. о., решение № 169 от 02.10.2013 г. по т. д. № 1643/12 г. на ВКС, ТК, II т. о., решение № 16 от 04.02.2014 г. по т. д. № 1858/13 г. на ВКС, I т. о., решение № 92 от 24.07.2013 г. по т. д. № 540/12 г. на ВКС, I т. о., решение № 117 от 8.07.2014 г. по т. д. № 3540/2013 г. на ВКС, I т. о., решение № 118 от 27.06.2014 г. по т. д. № 3871/2013 г., I т. о. и др., според която, за да бъде намалено на основание чл. 51, ал. 2 ЗЗД дължимото обезщетение, приносът на пострадалия следва да бъде надлежно релевиран от застрахователя чрез защитно възражение пред първоинстанционния съд и да бъде доказан по категоричен начин при условията на пълно и главно доказване от страната, която го е въвела. Изводът за наличие на съпричиняване по смисъла на чл. 51, ал. 2 ЗЗД следва да се основава на доказани по несъмнен начин конкретни действия или бездействия на пострадалия, с които той обективно е способствал за вредоносния резултат, като е създал условия или е улеснил неговото настъпване. Намаляване на обезщетението за вреди на основание чл. 51, ал. 2 ЗЗД е допустимо само ако са събрани категорични доказателства, че вредите не биха настъпили или биха били в по-малък обем. Определянето на степента на съпричиняване предполага съпоставяне на поведението на увредения с това на делинквентата и отчитане тежестта на допуснатите от всеки нарушения, довели до настъпване на вредоносния резултат, за да бъде установен действителният обем, в който всеки от тях е допринесъл за настъпването на пътното произшествие.

По същество на касационната жалба:

Воззивното решение в частта, допусната до касационно обжалване, е постановено в отклонение от постоянната практика на ВКС и е частично неправилно.

Правилно въз основа на събраните по делото доказателства и установените въз основа на тях факти въззивният съд е изяснил механизма на настъпване на процесното събитие и е направил извод, че вина за настъпване на ПТП имат както третото лице – помагач Л. Т., така и пострадалият А. Л. Изводът на решаващият състав, че пострадалият

А. Л. е допринесъл за настъпване на вредоносния резултат поради допуснатото от него нарушение на чл. 37, ал. 1 ЗДвП съответства на събраните по делото доказателства. По делото е установено на базата на заключението на вещото лице по изслушаната автотехническа експертиза, неоспорена от страните, че ПТП е настъпило на 18.11.2016 г., около 1, 18 ч. на кръстовището на бул. Руски и ул. Д. Н. в [населено място] при пресичането на траекториите на лек автомобил "Ауди" А7 с рег. [рег. номер на МПС], управляван от третото лице-помагач Л. Т. и движещ се по бул. Руски от север на юг, по път с предимство със скорост от 99 км/ч, и на лек автомобил "Пежо 405" с рег. [рег. номер на МПС], управляван от пострадалия А. Л. и движещ се по същия [улица] км/ч, след като последният е предприел завой наляво и е навлязъл в западната лента на булеварда. Въззивният съд е посочил, че съобразно експертното заключение при движение със скорост не по-висока от 52 км/ч водачът, чиято отговорност е застрахована при ответника, е могъл да спре преди мястото на удара и да предотврати ПТП, а пострадалият е имал техническа възможност да управлява със скорост, при която да спре и да пропусне движещия се насрещно автомобил "Ауди" А7 и да извърши маневрата – завиване наляво след това. Правилно е заключението на решаващия състав, че е налице неизпълнение на задължението по чл. 37, ал. 1 ЗДвП на пострадалия Л. да спре преди да навлезе в западното платно на бул. Руски, [населено място] и да пропусне насрещно движещия се автомобил, след което да завие наляво, като това поведение на пострадалия се намира в причинна връзка с увреждащото събитие, доколкото ако бе спрял и пропуснал автомобила "Ауди", произшествието не би настъпило. Решаващият състав е изложил съображения, че в случая е налице нарушение на правилата за движение по пътищата от страна на пострадалия, тъй като при навлизане на лек автомобил "Пежо" в платното за движение на автомобила "Ауди" последният е бил само на 31 м. от мястото на удара и видимост по посочения булевард на населеното място е имало. Неоснователни са доводите на касаторите, че изводите на съда относно допуснатото от пострадалия нарушение на правилата за движение, допринесло за настъпване на увреждането, са изградени при игнориране на показанията на свидетеля Д. Г. относно липсата на видимост и съответно на възможност пострадалият да възприеме движещия се с висока скорост лек автомобил в насрещното платно преди да извърши маневрата "завой наляво". Въззивният съд е обсъдил показанията на посочения свидетел, като е акцентирал на съобщеното от свидетеля относно конкретните условия на видимост, а именно за добра видимост, в какъвто смисъл е и неоспореното заключение на автотехническата експертиза, прието в първоинстанционното производство, на което наред с останалите условия на пътя е базиран анализът на вещото лице относно възможностите за предотвратяване на ПТП с оглед поведението на водачите на двата автомобила, участници в ПТП. Що се отнася до възпроизведеното от свидетеля Г., че е видял управляваното от пострадалия МПС едва към момента на удара, то правилно е отнесено от съда към личните възприятия на свидетеля с оглед осъществено от него, непосредствено преди произшествието, спиране на управлявания таксиметров автомобил, за да остави клиент, а не към условията на пътя от значение за задълженията на участниците в движението. Правилна е и констатацията в обжалваното решение, че третото лице – помагач, водач на лекия автомобил "Ауди", в нарушение на чл. 21, ал. 1 ЗДвП се е движил със скорост 99 км/ч при превишение с 49 км/ч, която скорост не му е позволила да спре, предвид установената предотвратимост на удара при скорост на автомобила до 52 км/ч.

Необосноваността на въззивния акт се изразява в неправилната преценка за значението и съотношението между поведението на третото лице – помагач Л. Т. и поведението на пострадалия при ПТП А. Л., довели до настъпване на вредите. Не може да бъде споделено крайното заключение на решаващия съд относно определения принос в размер на 50 % на пострадалия А. Л. за настъпване на вредоносния резултат, тъй като въззивната инстанция не е отчела в достатъчна степен нарушенията на Т. в причинна

връзка с настъпилото увреждане и тяхната тежест. При преценката на поведението на водача Т., чиято гражданска отговорност е застрахована при ответното дружество, извършените от него нарушения на правилата за движение по пътищата - чл. 21, ал. 1 ЗДвП - на водача на ППС при избиране на скоростта на движение е забранено превишаването на скорост от 50 км/ч в населено място, както и че деянието е извършено в пияно състояние - с концентрация на алкохол в кръвта от 0,8 на хиляда /в нарушение на чл. 5, ал. 3 ЗДвП/ и тежестта им, като се съобрази значителното превишение на разрешената скорост /с 49 км/ч/ и увеличаващата се възможност за причиняване на смърт, колкото по-висока е скоростта на МПС, се налага изводът, че приносът на пострадалия за настъпилите вследствие на процесното ПТП вреди е по-малък от приетия от въззивната инстанция и следва да бъде определен на 30 %, а не на 50 %.

Неоснователни са касационните доводи, че въззивният съд неправилно е приложил принципа за справедливост по чл. 52 ЗЗД и необосновано е занижил размера на определените обезщетения за претърпените от ишците неимуществени вреди от смъртта на А. Л. Съгласно ППВС № 4/1968 г. и константната практика на ВКС понятието "справедливост" по смисъла на чл. 52 ЗЗД не е абстрактно понятие, а е свързано с преценката на редица конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които са специфични за всяко дело и които трябва да се вземат предвид от съда при определяне на размера на обезщетението. Във всички случаи правилното прилагане на чл. 52 ЗЗД при определяне на обезщетенията за неимуществени вреди от деликт е обусловено от съобразяването на указаните в постановлението общи критерии, които в случай на причинена смърт са моментът на настъпване на смъртта, възрастта и общественото положение на пострадалия, както и действителните житейски отношения между него и лицето, което търси обезщетение. Правнорелевантните общи и специфични за отделния спор факти и обстоятелства следва да бъдат обсъдени и въз основа на комплексната им оценка да се заключи кой е справедливият размер на дължимото обезщетение за неимуществени вреди. Определените от въззивния съд обезщетения за претърпените от ишците К. П., В. Л., А. Л. и К. Л. неимуществени вреди от смъртта на А. Л. – лице, с което първата ищца е живяла на съпругески начала, и баща на останалите ищци в резултат на ПТП, настъпило на 18.11.2016 г., в размер съответно на 120 000 лв. за П. и на 140 000 лв. за всяко от децата В., А. и К. са съобразени с изяснените в ППВС № 4/1968 г. и постоянната практика на ВКС критерии за справедливост и установените по делото релевантни обстоятелства, имащи значение за правилното приложение на въведения с чл. 52 ЗЗД принцип за справедливост. След подробно обсъждане на показанията на свидетелката Ю. Ч. и заключенията на съдебнопсихиатричната експертиза и комплексната съдебнопсихиатрична и съдебно-психологична експертиза, въззивният съд е извършил анализ и оценка на релевантните за определяне на обезщетенията обстоятелства. Решаващият състав е преценил въз основа на свидетелските показания конкретните проявления на създадената между ишците и починалия А. Л. – партньор на П. и баща на останалите дълбока, емоционална и трайна връзка на обич, привързаност и подкрепа. Съобразил е внезапността на смъртта на Л. и всички аспекти на негативното ѝ отражение върху живота на ишците. Неоснователно е оплакването на касаторите, че въззивният съд не е извършил оценка на проявленията на болките и страданията на ишците от сполетялата ги загуба, доколкото в мотивите на решението са отчетени развитото се след злополуката и продължилото около година депресивно състояние при К. П., констатираните конкретни промени в поведението на децата В., А. и К. вследствие загубата на баща им, намиращи израз в изяви на стресова реакция, нарушения в социалното функциониране, тревожност, както и трайният отпечатък на смъртта на А. Л. върху децата с оглед възрастта им към момента на увреждането. Изрично Софийски апелативен съд е съобразил нивата на застрахователно покритие като израз на икономическите условия към момента на настъпване на увреждането.

С оглед установения принос на пострадалия определените обезщетения за неимуществени вреди в размер на 120 000 лв. за ищцата К. П. и в размер на 140 000 лв. за всеки от останалите ищци следва да бъдат намалени с 30 %, като на ищцата К. П. следва да бъде присъдено обезщетение в размер на 84 000 лв., а на ищите В., А. и К. Л. обезщетения в размер на по 98 000 лв. за всеки от тях, ведно със законната лихва върху посочените суми, считано от 8.12.2016 г. до окончателното им изплащане.

По изложените съображения настоящият състав намира, че въззивното решение следва да бъде отменено в частта, с която е потвърдено първоинстанционното решение в частта, с която са отхвърлени предявените от К. Г. П., В. А. Л., А. А. Л. и К. А. Л. срещу "Застрахователно акционерно дружество "Булстрад В. иншурънс груп"" АД искове с правно основание чл. 432, ал. 1 КЗ за заплащане на обезщетения за претърпени неимуществени вреди от смъртта на А. В. Л. в резултат на ПТП, настъпило на 18.11.2016 г., както следва: за разликата над 60 000 лв. до 84 000 лв. за К. Г. П. и за разликите над 70 000 лв. до 98 000 лв. за В. А. Л., А. А. Л. и К. А. Л. В обжалваната част, с която е потвърдено първоинстанционното решение за отхвърляне на исковете за разликата над 84 000 лв. до 150 000 лв. за ищцата К. П. и за разликата над 98 000 лв. до 200 000 лв. за всеки от останалите ищци въззивното решение следва да бъде оставено в сила. В частта, с която е потвърдено първоинстанционното решение за отхвърляне на исковете за разликата над 150 000 лв. до предявения размер от 400 000 лв. за ищцата П. и за разликата над 200 000 лв. до предявения размер от 400 000 лв. за всеки от останалите ищци въззивното решение не е обжалвано и е влязло в сила.

31. За правоотношенията, възникнали въз основа на договор за финансова подкрепа за проекти по програма „Младежта в действие“, създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, не е приложим ЗУСЕСИФ и споровете, възникващи във връзка с тях, подлежат на разглеждане по общия гражданскоправен ред, а не по административен ред.

Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове /ЗУСЕСИФ/

Решение № 60153 от 4.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 686/2020 г., II т. о., докладчик съдията Емилия Василева

Допуснато е касационно обжалване по следните процесуалноправни въпроси:

1. Подведомствен ли е на гражданския съд осъдителен иск за връщане на предоставените суми по договор за финансова подкрепа за проект по програма "Младежта в действие" поради прекратяването му от страна на Националната агенция при неизпълнение на задълженията от бенефициента?

2. Прилага ли се ЗУСЕСИФ по отношение на средствата, предоставени по програма "Младежта в действие", създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета?

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, като обсъди релевираните от страните доводи и прецени данните по делото, приема следното:

Въззивният съд е приел, че между Национален център "Европейски младежки програми и инициативи" към Министерство на младежта и спорта, в качеството му на възложител, и Сдружение "Младежка академична инициатива", в качеството му на бенефициент, е сключен договор за финансова подкрепа на проект по програма "Младежта в действие" № 11-00-270/4.12.2013 г., по силата на който Национален център

"Европейски младежки програми и инициативи" към Министерство на младежта и спорта в качеството му на възложител е предоставил на Сдружение "Младежка академична инициатива" в качеството му на бенефициент финансова подкрепа в размер на максимум 33 150 евро за реализация на проект № BG13/A2/536/R3 с наименование "Доброволчеството, врата към всички пътища на Европа" за осъществяване на описаните в Анекс I дейности. Проектът е свързан с изграждането на екопътека в [населено място]. Съдебният състав е констатирал, че ответникът е получил авансово сумата 26 250 евро за реализиране на дейности по проекта, задължил се е да внесе крайните отчети в рамките на 2 месеца от приключване на дейността, което съгласно подписания Анекс № 2 към договора е следвало да стане на 15.10.2015 г., но не е изпълнил това задължение. Обсъдил е клаузите на чл. 2, чл. 4, ал. 4 и чл. 5, ал. 2 от процесния договор и клаузите на чл. 11, ал. 2 и ал. 3, чл. 14, ал. 2 и ал. 3, чл. 15, ал. 3 и чл. 21, ал. 1 от Общите условия и чл. 5, ал. 4 от Специалните условия и сключените между Център за развитие на човешките ресурси и Сдружение "Младежка академична инициатива" допълнително споразумение от 25.08.2014 г., допълнително споразумение № 2/21.11.2014 г., както и разменените писма между страните през периода от 06.01.2016 г. до 17.05.2016 г. Приел е за установено, че отправеното до ответника предизвестие и искането за възстановяване на сумите, дадени от ищеца на ответника по договора, и волеизявлението за разваляне на договора са достигнали до ответника с получаването на исковата молба.

За да направи извод за недопустимост на първоинстанционното решение на Софийски градски съд, въззивната инстанция е приела, че е постановено по съдебен спор, който е неподведомствен на гражданските съдилища /чл. 1 ГПК/. Посочила е, че предмет на иска не са права, задължения или правоотношения с частноправен характер от областта на гражданското, търговското или трудовото право, а права, задължения и правоотношения с публичноправен характер, които са извън обхвата на подведомствените на гражданските съдилища граждански дела по чл. 1 ГПК - претенция за връщане на изплатени по силата на договор за предоставяне на безвъзмездна финансова подкрепа суми, който договор е прекратен едностранно с изявление на Центъра за развитие на човешките ресурси в качеството му на Национална агенция по програма "Еразъм" на Европейския съюз /ЕС/.

Решаващият съдебен състав е обосновал публичноправния характер на правоотношението със следните съображения: в качеството си на Национална агенция по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта "Еразъм" Центърът за развитие на човешките ресурси изпълнява договори и проекти по оперативните програми, съфинансирани от структурните и инвестиционни фондове на ЕС, както и по други национални и международни програми; Центърът е юридическо лице по чл. 60 от Закон за администрацията и е второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на образованието и науката; като Национална агенция по Програма "Еразъм" на ЕС Центърът за развитие на човешките ресурси предоставя безвъзмездната финансова помощ след сключване на договор по смисъла на чл. 3 ПМС № 121/31.05.2007 г., който предмет е определен с влязъл в сила индивидуален административен акт по смисъла на чл. 28, ал. 1, т. 1 ПМС № 121/31.05.2007 г.; предоставеният по силата на договора финансов ресурс е публичен - европейски и национален; условията на договора са определени от императивни правни норми /Регламент № 1083/2006 и ПМС № 121/31.05.2007 г. / или едностранно от административния орган в изпълнение на предоставената му от императивни правни норми компетентност и страните по договора не могат да се отклоняват от нормативно установеното; императивни норми на правото на ЕС определят и кога е налице неизпълнение на договора.

Въззивният съд се е аргументирал с Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 г. на Европейския парламент и на Съвета от 25.10.2012 г. относно финансовите правила, приложими към общия бюджет на Съюза и за отмяна на Регламент /ЕО, Евратом/ №

1605/2002 г. и с Регламент № 1083/2006 г. на Съвета от 11.07.2006 г. за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд и за отмяна на Регламент № 1260/1999 г. След обсъждане на легалната дефиниция на понятието "нередност", дадено в чл. 1, § 2 от Регламент /ЕО, Евратом/ № 2988/95 на Съвета от 18.12.1995 г. относно защитата на финансовите интереси на Европейските общности, императивните норми на чл. 4, чл. 60, чл. 61, чл. 62, чл. 72 и чл. 73 от Регламент № 2988/95, разпоредбите на чл. 6, т. 2, 3 и 4 от Наредбата за определяне на процедурите за администриране на нередности по фондове, инструменти и програми, съфинансирани от ЕС /ДВ, бр. 97/8.12.2009 г. /, чл. 62 от Закона за публичните финанси /ЗПФ/ и чл. 125, § 4 от Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012, съдебният състав на САС е направил извод, че договорът за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ не е средство за генериране на търговска печалба.

След направения анализ на посочената нормативна уредба за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ въззивната инстанция е изложила следните характерни белези на процесния договор за финансова подкрепа: 1 договорът за отпускане на помощта не е между равнопоставени субекти; 2 съдържанието на договора не е резултат на свободно договаряне; 3 договорът е избраната в националното право правна форма, чрез която се извършва индивидуализацията на правата и задълженията на бенефициера и административния орган, разрешаващ отпускане на финансовата помощ; 4 правата и задълженията на страните по договора императивно следват от нормативни актове, а не от волята на страните по договора. Въз основа на посочените съображения е направила извод, че сключеният договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ не е източник на частноправни отношения, а на административноправни отношения, включително във фазата по изпълнение и контрол на изпълнението, както и при констатирано неизпълнение на този договор, с легален термин на неизпълнението "нередност".

Административноправният характер на отношенията по предоставяне на безвъзмездната финансова помощ по програма "Младежта в действие" е мотивиран от въззивния съд и с влезлия в сила на 25.12.2015 г. ЗУСЕСИФ, с който българският законодател е определил националната институционна рамка за управлението на ЕСИФ, реда за предоставяне на финансова подкрепа чрез безвъзмездна финансова помощ, специални правила за определяне на изпълнител от бенефициент на безвъзмездна финансова помощ и правилата за верифициране и сертифициране на допустимите разходи и за извършване на плащанията по финансови корекции.

Съдебният състав е изложил и съображения, изведени от ЗИДАПК /ДВ, бр. 74/20.09.2016 г. /, позовавал се е на разпоредбата на § 6, т. 2, б. "в" ЗР от посочения ЗИДАПК, в сила от 25.12.2015 г., с която е изменен и допълнен § 10 ПЗР на ЗУСЕСИФ и в подведомственост на гражданските съдилища са поставени определена категория правни спорове, разглеждането на които не е приключило към момента на влизане в сила на ЗИДАПК /ДВ, бр. 74/20.09.2016 г. /. Въззивната инстанция е възприела разясненията, дадени в решение № 14/21.02.2017 г. по гр. д. № 50320/2016 г. на ВКС, ГК, I г. о. относно разпоредбите на § 10, ал. 1 – ал. 3 ПЗР на ЗУСЕСИФ, посочила е, че съдебните производства, които не влизат в предметния обхват на § 10, ал. 2 и ал. 3 ПЗР на ЗУСЕСИФ, се довършват по новия ред, като в предметния обхват на § 10, ал. 3 ПЗР на ЗУСЕСИФ не попадат и по реда на чл. 46, ал. 2 ЗНА не следва да се поставят искове на управляващия орган за връщане на изплатените суми, заедно със законните лихви върху тях по договора за безвъзмездна финансова помощ след издаден акт с изявление за прекратяване на договора и искане за връщане на изплатената по договора сума заедно със законните лихви върху нея, поради което е направила извод, че процесният спор е неподведомствен на гражданските съдилища.

По поставените процесуалноправни въпроси:

С Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15.11.2006 г. за създаване на програма "Младежта в действие" за периода 2007—2013 г. е създадена програмата "Младежта в действие" като действие на Европейската общност /сега Европейски съюз/ с цел развитие на сътрудничеството в Европейския съюз /ЕС/ по въпросите на младежта. За постигане на посочените в чл. 2 и чл. 3 от решението общи и специфични цели на програмата са предвидени различни действия, чиито подробности са посочени в приложение към решението, а изпълнението на програмата е възложено с разпоредбата на чл. 8 от решението на Европейската комисия съгласно приложението и на страните-участнички, част от които са държавите-членки на ЕС. Предвидено е, че държавите-членки като страни-участнички в програмата "Младежта в действие" предприемат необходимите мерки за осигуряване на гладкото протичане на програмата на национално равнище, включвайки страните, ангажирани с различни аспекти на младежката проблематика съгласно националната практика; създават/назначават и контролират националните агенции при изпълнение на действията по програмата на национално равнище съгласно чл. 54, параграф 2, б. "в" от Регламент /ЕО, Евратом/ № 1605/2002; поемат отговорност за доброто управление от страна на националните агенции, посочени в буква "б", на средствата, които са им прехвърлени, и които се отпускат по проекти; предприемат необходимите мерки за извършване на одит и контрол на финансите на националните агенции, посочени в буква "б".

С чл. 37 от Регламент /ЕС/ № 1288/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11.12.2013 г. за създаване на "Еразъм +" — програма на Съюза в областта на образованието, обучението, младежта и спорта и за отмяна на решения № 1719/2006/ЕО, № 1720/2006/ЕО и № 1298/2008/ЕО са отменени посочените решения № 1719/2006/ЕО, № 1720/2006/ЕО и № 1298/2008/ЕО, считано от 01.01.2014 г. /параграф 1/, предвидено е, че действията, започнати до 31.12.2013 г., включително въз основа на решения № 1719/2006/ЕО, № 1720/2006/ЕО и № 1298/2008/ЕО, се управляват в съответствие с разпоредбите на този регламент /параграф 2 и че държавите-членки гарантират на национално равнище безпрепятствения преход между действията, провеждани в рамките на предходните програми в областта на ученето през целия живот, младежта и международното сътрудничество във висшето образование, и действията, които се изпълняват по програмата /параграф 3/.

С ПМС № 99/03.05.2007 г. е създаден Национален център "Европейски младежки програми и инициативи" като юридическо лице - второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на младежта и спорта и функции да насърчава, консултира, организира и координира участието на български младежки организации и институции в европейските и международните младежки програми и инициативи. Посоченият Национален център е осъществявал функциите на национална агенция при изпълнение на действията по програмата "Младежта в действие" до м. юни 2014 г.

С ПМС № 277/06.12.2013 г. е създаден Център за развитие на човешките ресурси като юридическо лице по чл. 60 от Закона за администрацията и второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на образованието и науката, с основна функция да администрира, насърчава, консултира, организира и координира участието на Република България в програма "Еразъм +" на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта, на програма "Европейски корпус за солидарност", както и в други европейски и международни образователни програми и инициативи.

С ПМС № 150/10.06.2014 г. е закрит Националният център "Европейски младежки програми и инициативи" към министъра на младежта и спорта. Неговите дейност, имущество, активи, пасиви, архив и други права и задължения, свързани с програма "Младежта в действие" са преминали към Центъра за развитие на човешките ресурси в рамките на предвидените функции в Правилника за устройството и дейността на Центъра

за развитие на човешките ресурси, който е продължил да осъществява функциите на национална агенция при изпълнение на действията по програмата "Младежта в действие".

Разпоредбата на чл. 325, параграф 1 ДФЕС задължава всяка държава-членка да се бори срещу измамата и всяка друга незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза, а съобразно параграф 2 държавите-членки приемат същите мерки за борба с измамата, засягаща финансовите интереси на Съюза, каквито предприемат за борба с измамата, засягаща собствените им финансови интереси. В Приложението към Решение № 1719/2006/ЕО, раздел Проверки и одити, е предвидено извършването на проверки при необходимост от Националните агенции и Комисията и е дадено определение на термина "нередност", описан в чл. 1, параграф 2 от Регламент /Евратом, ЕО/ № 2988/95 на Съвета от 18.12.1995 г. относно защитата на финансовите интереси на Европейската общност /сега ЕС/, в смисъл, че за действието на Общността - предмет на посоченото решение, "нередност" означава всяко нарушение на разпоредба на правото на Общността или неизпълнение на договорни задължения, вследствие на действие или пропуск на дадена страна, които нанасят или биха нанесли, поради неоправдан разход, вреда на общия бюджет на Европейския съюз или на бюджетите, управлявани от Комисията. Съгласно чл. 28, параграф 3 и чл. 31, параграф 3 от Регламент /ЕС/ № 1288/2013 Националната агенция отговаря за управлението на всички етапи от жизнения цикъл на проектите по определени действия по програмата в съответствие с чл. 58, параграф 1, б. "в", подточки "v" и "vi" от Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 и с чл. 44 от Делегиран регламент /ЕС/ № 1268/2012, както и за първичните проверки на бенефициерите на безвъзмездни средства за действия и дейности по програмата, които проверки трябва да осигуряват достатъчно гаранции, че отпуснатите безвъзмездни средства са използвани по предназначение и в съответствие с приложимите правила на ЕС. Съгласно чл. 28, параграф 9 от Регламент /ЕС/ № 1288/2013 Националната агенция отговаря също за управлението и приключването на финансовите споразумения, свързани с предходните програми — програмата за обучение през целия живот и програмата "Младежта в действие", които все още действат към момента на започване изпълнението на програмата.

В дял II "Административни мерки и санкции" от Регламент /Евратом, ЕО/ № 2988/95 на Съвета от 18.12.1995 г. е регламентирано налагането на определени мерки и санкции при спазване на общото правило, че всяка нередност включва отнемане на незаконно придобитата облага посредством задължението да се плати или възстанови размерът на сумата, която се дължи или е придобита незаконно, посредством частичното или пълното усвояване на обезпечението, което е предоставено в подкрепа на искането за авансово плащане или по времето на получаването на облагата.

С Регламент /ЕО, Евратом/ № 1605/2002 на Съвета от 25.06.2002 г. относно Финансовия регламент, приложим за общия бюджет на Европейските общности, Регламент /ЕО, Евратом/ № 1995/2006 на Съвета от 13.12.2006 г. за изменение на Регламент /ЕО, Евратом/ № 1605/2002 и впоследствие с Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 25.10.2012 г. относно финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза и за отмяна на Регламент /ЕО, Евратом/ № 1605/2002 на Съвета, са установени основните принципи и правила за съставянето и изпълнението на общия бюджет на ЕС и за представянето и одита на отчетите, както и принципите и процедурата за отпускане на безвъзмездни средства, обхвата и тяхната форма, плащането и контрола върху тези средства. В разпоредбата на чл. 59, параграф 2 от приложимия към момента на сключване на процесния договор за финансова подкрепа, вкл. към момента на предявяване на иска /16.09.2016 г. / Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012, уреждаща споделеното управление на бюджета от Европейската комисия с държавите-членки, е предвидено, че държавите-членки, за да защитят финансовите интереси на ЕС, гарантират, че финансираните от бюджета дейности са правилно и действително осъществени и в съответствие с приложимите специфични за отделните

сектори правила и за тази цел определят в съответствие с параграф 3 органи, отговорни за управлението и контрола на средствата на Съюза, и осъществяват надзор върху тяхната дейност /б. "а"/; предотвратяват, откриват и коригират нередностите и измамите /б. "б"/. С цел защита на финансовите интереси на ЕС държавите-членки извършват, при спазване на принципа на пропорционалност и в съответствие с чл. 59 и със съответните специфични за отделните сектори правила, предварителен и последващ контрол, а когато е целесъобразно и проверки на място. В посочената разпоредба са предвидени правомощията на държавите-членки да събират недължимо платените средства, да образуват съдебни производства, ако е необходимо, както и да налагат на получателите на средствата ефективни, възпиращи и пропорционални санкции съгласно предвиденото в специфичните за отделните сектори правила и в конкретни разпоредби на националното законодателство. Съгласно чл. 60, параграф 3 от Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 субектите и лицата, на които е възложено непряко изпълнение на бюджета, каквато е и Националната агенция по смисъла на Решение № 1719/2006/ЕО и Регламент /ЕС/ № 1288/2013, също са оправомощени да предотвратяват, откриват и коригират нередностите и измамите при извършването на задачи по изпълнението на бюджета, като за тази цел извършват, в съответствие с принципа на пропорционалност, предварителен и последващ контрол, включително, когато е целесъобразно, проверки на място, събират недължимо платените средства и образуват съдебни производства, ако е необходимо. В разпоредбата на чл. 135 от Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 са регламентирани правомощията и задълженията на отговорния разпоредител с бюджетни кредити в случаите на опорочено отпускане или усвояване на безвъзмездните средства поради съществени грешки, нередности, измами или при неизпълнение на задължения от страна на бенефициера по споразумение или решение за отпускане на безвъзмездни средства.

В разпоредбата на чл. 2, б. "ж", "з" и "и" от Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 са дадени определения на понятията "бенефициер", "изпълнител" и "получател" в следния смисъл: "бенефициер" означава физическо или юридическо лице, с което е подписано споразумение за отпускане на безвъзмездни средства или което е уведомено за наличието на решение за отпускане на безвъзмездни средства; "изпълнител" означава физическо или юридическо лице, с което е сключен договор за обществена поръчка; "получател" означава бенефициер, изпълнител или всяко физическо или юридическо лице, което получава награди или средства по даден финансов инструмент. Понятието "бенефициер" е употребено в Решение № 1719/2006/ЕО по отношение на лицата, участвали в програмата "Младежта в действие" и получили финансиране по нея – чл. 14 и раздел "Проверки и одити" от приложението към решението, както и в Регламент /ЕС/ № 1288/2013 по отношение на лицата, на които са отпуснати безвъзмездни средства – чл. 28, параграф 5. В Правилника за устройството и дейността на Центъра за развитие на човешките ресурси законодателят е възприел понятието "бенефициенти" по отношение на лицата, с които са сключени договори за предоставяне на финансова помощ. Въз основа на посочените разпоредби настоящият съдебен състав приема, че Центърът за развитие на човешките ресурси в качеството си на Национална агенция по смисъла на Решение № 1719/2006/ЕО и Регламент /ЕС/ № 1288/2013 е длъжен при допуснати нередности или измами при отпускането или усвояването на безвъзмездните средства или при неизпълнение на задължения от страна на лицето, с което е сключен договорът за предоставяне на финансова помощ и което е получило финансовата подкрепа, да предприеме необходимите действия за събиране на недължимо платените или неправомерно използвани средства, респективно връщане на сумите поради неизпълнение на задълженията по договора след неговото разваляне/прекратяване, включително да инициира съдебно производство.

С разпоредбата на чл. 281, параграф от Регламент /ЕС, Евратом/ 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18.07.2018 г. за финансовите правила, приложими

за общия бюджет на Съюза, за изменение на регламенти /ЕС/ № 1296/2013, /ЕС/ № 1301/2013, /ЕС/ № 1303/2013, /ЕС/ № 1304/2013, /ЕС/ № 1309/2013, /ЕС/ № 1316/2013, /ЕС/ № 223/2014 и /ЕС/ № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012. е отменен Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012, считано от 02.08.2018 г., но съгласно чл. 279, параграф 3, изр. 1 Регламент /ЕС, Евратом/ № 966/2012 и Делегиран регламент /ЕС/ № 1268/2012 продължават да се прилагат по отношение на правните задължения, поети преди влизането в сила на Регламент /ЕС, Евратом/ 2018/1046.

Съгласно горепосочените разпоредби от правото на ЕС държавите-членки трябва да вземат всички законодателни, регулаторни, административни мерки или други мерки, необходими за защита на финансовите интереси на ЕС, а именно като възстановяват погрешно изплатените или неправомерно използваните средства, или средствата, предоставени в резултат на нередности или грешки. Конкретният ред, по който съответният легитимиран орган на държавата-членка може да събира тези средства, се определя от националното законодателство на държавата-членка, при спазване на изискванията в съответните регламенти. Правото на ЕС и в частност горепосочените регламенти не ограничават националния ред за връщане на предоставените безвъзмездни средства при осъществяване на предвидените предпоставки. Принципите на изпълнение на бюджета и отпускане на безвъзмездни средства, включително принципът на добро финансово управление не изключват правото на съответния национален орган да инициира съдебно производство за връщане на предоставената финансова помощ при неизпълнение на задълженията по договора след неговото разваляне/прекратяване по вина на бенифициента /лицето, с което е сключен договорът за предоставяне на финансова помощ и което е получило финансовата подкрепа/, респективно да предяви осъдителен иск за връщане на съответните суми.

Със ЗУСЕСИФ, в сила от 25.12.2015 г., са определени националната институционална рамка за управлението на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове /ЕСИФ/, редът за предоставяне на финансова подкрепа чрез безвъзмездна финансова помощ, специалните правила за определяне на изпълнител от бенефициент на безвъзмездна финансова помощ и правилата за верифициране и сертифициране на допустимите разходи и за извършване на плащанията и на финансовите корекции. Съгласно разпоредбата на чл. 1, ал. 2 ЗУСЕСИФ средствата от ЕСИФ по смисъла на този закон са средства от ЕФРР, ЕСФ, Кохезионния фонд, ЕЗФРСР и ЕФМДР, предоставени по програми на Република България, включително и предвиденото в програмите национално съфинансиране.

С Регламент /ЕС/ № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17.12.2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент /ЕО/ № 1083/2006 на Съвета, както и Регламент /ЕО/ № 1083/2006 на Съвета от 11.07.2006 г. за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд и за отмяна на Регламент /ЕО/ № 1260/1999 са приети общи правила за посочените фондове, функциониращи в съответствие с обща рамка и наричани "европейски структурни и инвестиционни фондове" /ЕСИФ/, предвидени са разпоредби относно осигуряване ефективността на ЕСИФ и тяхната координация един с друг и с други инструменти на ЕС, относно задачите, приоритетните цели и организацията на ЕСИФ, критериите, на които държавите-членки и регионите трябва да отговарят, за да бъдат допустими за подкрепа от ЕСИФ, наличните финансови средства и критериите за

разпределението им, както и са определени общите правила, приложими към ЕСИФ и ЕФМДР относно тяхното управление, контрол, финансово управление, отчети и финансови корекции.

При така определения предметен обхват на Регламент /ЕС/ № 1303/2013, Регламент /ЕО/ № 1083/2006 и ЗУСЕСИФ, посочените регламенти и закон не намират приложение по отношение на средствата, предоставени от Комисията на ЕС по програмата "Младежта в действие".

По отношение на програмата "Младежта в действие" не се прилага и ПМС № 121/31.05.2007 г. за определяне на реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по оперативните програми, съфинансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд на Европейския съюз за програмния период 2007 - 2013 г., тъй като тази програма не се финансира от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС.

При отсъствието на специфична вътрешна уредба, отношенията във връзка с предоставянето на финансова помощ се уреждат от общите правила на гражданското и административното право, според правното естество на волеизявленията на участниците в правоотношението и според правното естество на последиците на приетите актове. Според общите правила на гражданското право фактическият състав на договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ е смесен, тъй като съдържа, както гражданскоправни елементи /волеизявленията на страните/, така и административноправен елемент /властническото волеизявление на органа по предоставяне на финансовата помощ/, но правните последици на сключения гражданскоправен договор с административен елемент, свързани с изпълнение и неизпълнение на договорните задължения, са гражданскоправни. По силата на договора получателят на помощта /бенефициентът по смисъла на Правилника за устройството и дейността на Центъра за развитие на човешките ресурси/ е длъжен да дава на органа по предоставянето ѝ /Националната агенция по смисъла на Решение № 1719/2006/ЕО и Регламент /ЕС/ № 1288/2013/ съответна информация и органът /Националната агенция/ може да откаже изплащането на помощта или да иска връщането на изплатените суми, при наличието на съответните предпоставки, част от които са различните форми на неизпълнение на задълженията, произтичащи от сключения договор. Когато страните са обвързани от договор, не се касае до административно правоотношение, а до пораждаване на потестативни права и съответни задължения. Различни по правното си естество отношения между бенефициента по смисъла на Правилника за устройството и дейността на Центъра за развитие на човешките ресурси /лицето, с което е сключен договорът за предоставяне на финансова помощ и което е получило финансовата подкрепа/ и органа по предоставянето на финансовата помощ може да съществуват при предоставянето на помощ по отделни програми, когато предоставянето и ползването на помощта са уредени в отделен закон. Когато помощта се предоставя с решение или заповед на органа по предоставянето, без сключване на договор, всички волеизявления на органа по предоставянето на помощта са административноправни и отношенията между получателя на финансовата помощ и органа по предоставяне на помощта са на власт и подчинение.

Административни правоотношения между бенефициента и органа по предоставянето на финансовата помощ могат да възникнат и въз основа на сключен административен договор. С разпоредбата на § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на ЗУСЕСИФ /обн. ДВ, бр. 101/22.12.2015 г. / е въведено определението за административен договор: "административен договор" е изрично волеизявление на ръководителя на управляващия орган за предоставяне на финансова подкрепа със средства от ЕСИФ, по силата на което и със съгласието на бенефициента се създават за бенефициента права и задължения по изпълнението на одобрения проект; административният договор се оформя в писмено споразумение между ръководителя на управляващия орган и бенефициента, заместващо издаването на административен акт. Съгласно § 10, ал. 1 ПЗР на ЗУСЕСИФ

започналите и недовършени до влизането в сила на този закон производства се довършват по досегашния ред. С § 3 от Закона за изменение и допълнение на АПК /ДВ, бр. 74/20.09.2016 г. / е въведено в АПК определението за административен договор, като е допусната възможността в производство пред административните органи страните да сключат административен договор по въпроси от значим обществен интерес, когато е предвидено в закон /чл. 19 а АПК/, а след изменението от 01.01.2019 г. /ДВ, бр. 77/18.09.2018 г. /, само когато е предвидено в специален закон. С § 6, ал. 3 от Заключителните разпоредби на ЗИДАПК /ДВ, бр. 74/20.09.2016 г. / е приета нова ал. 3 на § 10 ПЗР на ЗУСЕСИФ, съгласно която образуваните до влизането в сила на този закон гражданскоправни производства по иски молби срещу изявления за финансови корекции на ръководителя на управляващия орган да се довършват по досегашния ред.

Посочените разпоредби на § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на ЗУСЕСИФ и § 10, ал. 3 ПЗР на ЗУСЕСИФ не намират приложение към договор за финансова подкрепа за проект по програма "Младежта в действие", създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, тъй като са относими към ЕСИФ, докато тази програма не се финансира от тях, а директно от Европейската комисия. Поради това посоченият договор няма характеристиката на административен договор по смисъла на § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на ЗУСЕСИФ. Договорът за финансова подкрепа за проект по програма "Младежта в действие", създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, не може да бъде определен като административен и по смисъла на чл. 19 а АПК, защото от една страна посочената разпоредба е приета няколко години след сключване на процесния договор, а от друга страна, неговото сключване като административен договор не е предвидено в закон.

Предвид горепосочените съображения настоящият съдебен състав счита, че за правоотношенията, възникнали въз основа на договор за финансова подкрепа за проекти по програма "Младежта в действие", създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, не е приложим ЗУСЕСИФ и споровете, възникващи във връзка с тях, подлежат на разглеждане по общия гражданскоправен ред, а не по административен ред.

Предвид изложените съображения настоящият съдебен състав дава следните отговори на релевантните процесуалноправни въпроси:

1. Предявеният осъдителен иск за връщане на предоставени суми по договор за финансова подкрепа за проект по програма "Младежта в действие", създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, поради прекратяването му от страна на Националната агенция при неизпълнение на задълженията от бенефициента /лицето, с което е сключен договорът за предоставяне на финансова подкрепа/ е подведомствен на гражданския съд.

2. ЗУСЕСИФ не намира приложение по отношение на средствата, предоставени по програма "Младежта в действие", създадена с Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета.

По правилността на въззивното решение:

Предвид даденото разрешение на релевантните правни въпроси, настоящият съдебен състав приема, че касационната жалба е основателна. Изводът на въззивната инстанция за недопустимост на решението на Софийски градски съд поради това, че е постановено по съдебен спор, който е неподведомствен на гражданските съдилища /чл. 1 ГПК/, е неправилен. В противоречие със събрания доказателствен материал, горепосочените разпоредби от правото на ЕС и при неправилно приложение на ЗУСЕСИФ и ЗИДАПК /ДВ, бр. 74/20.09.2016 г. / съдебният състав е приел, че предмет на иска са права и задължения, които са извън обхвата на подведомствените на гражданските съдилища граждански дела по чл. 1 ГПК.

Констатацията, че в качеството си на Национална агенция по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта "Еразъм" Центърът за развитие на човешките ресурси изпълнява договори и проекти по оперативните програми, съфинансирани от структурните и инвестиционни фондове на ЕС, противоречи на Решение № 1719/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, тъй като създадената с посоченото решение програма "Младежта в действие" не е финансирана със средства от ЕСИФ и не представлява оперативна програма, съфинансирана от ЕСИФ.

Обстоятелството, че предоставеният по силата на договора финансов ресурс е публичен - европейски и национален, и че императивни норми на правото на ЕС определят кога е налице неизпълнение на договора, не обосновава извод за недопустимост на предявения иск, нито извод, че договорът е административен. Императивните разпоредби от правото на ЕС, уреждащи задължението на Националната агенция да осъществява контрол по изпълнението на договора, да предотвратява, открива и коригира нередности, да защитава финансовите интереси на ЕС, включително да събира недължимо платените средства и да образува съдебни производства при необходимост, при неизпълнение на задълженията от страна на лицата, получили финансова помощ /"бенефициент" по процесния договор за финансова подкрепа/, не уреждат вида на договора, нито вида на съдебното производство.

Недопустимостта на предявения иск не може да бъде обоснована и с обстоятелството, че договорът за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ не е средство за генериране на търговска печалба. Касае се до облигационен договор с административен елемент, с който са поети от ответника в качеството му на "бенефициент" по процесния договор за финансова подкрепа права и задължения, по отношение на който не намират приложение разпоредбите на ЗУСЕСИФ, ЗИДАПК /ДВ, бр. 74/20.09.2016 г. /, Регламент /ЕС/ № 1303/2013 и Регламент /ЕО/ № 1083/2006.

Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав счита, че обжалваното въззивно решение е неправилно поради нарушение на материалния закон и съществено нарушение на съдопроизводствените правила, с оглед на което същото следва да бъде отменено и делото трябва да бъде върнато на въззивната инстанция за ново разглеждане от друг състав. С оглед изхода на делото касационната инстанция не се произнася по претенциите на страните за присъждане на разноски, а същите следва да бъдат съобразени от въззивния съд при постановяване на решението.

32. Докладът по делото и указанията на съда, уредени в разпоредбата на чл. 146 ГПК, представляват проявление на основните правни принципи на служебно начало /чл. 7, ал. 1, изр. 2 ГПК/, състезателно начало /чл. 8 ГПК/, осигуряване на равенство на страните при упражняване на процесуалните им права /чл. 9 ГПК/, създаване на предпоставки за установяване на истината относно фактите, които са от значение за решаването на делото /чл. 10 ГПК/. Докладът е насочен да ориентира страните при упражняване на техните процесуални права. Регламентацията на дължимите от съда процесуални действия по докладване на делото е императивна и пропускът на първоинстанционния съд да извърши доклад, респективно извършването на непълен или неточен доклад, се квалифицира като нарушение на съдопроизводствените правила. В случай, че във въззивната жалба или отговора страната се позове на допуснати от първоинстанционния съд нарушения на съдопроизводствените правила във връзка с доклада, въззивният съд не извършва нов доклад по смисъла и съдържанието, уредено в чл. 146, ал. 1 ГПК, а дължи даване на указания до страните относно възможността да предприемат тези процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания. Отсъствието, непълнотата или неточността на доклада

и дадените указания по смисъла на чл. 266, ал. 3 ГПК представляват извинителна причина за допускането на тези доказателства за първи път във въззивното производство.

Чл. 7 ГПК

Чл. 10 ГПК

Чл. 146 ГПК

Чл. 266 ГПК

Решение № 60095 от 7.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1728/2020 г., I т. о., докладчик съдията Росица Божилова

Касационното обжалване е допуснато по правния въпрос: При положение, че докладът няма изискуемото по чл. 375, ал. 1 вр. с чл. 146, ал. 1 ГПК съдържание, преклудирана ли е възможността страните да сочат нови обстоятелства и да искат нови доказателства, извън хипотезите на чл. 147 ГПК и чл. 266, ал. 2 ГПК ? Допълнителният селективен критерий е обоснован в хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК с ТР № 1/2013 г. по тълк. дело № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС – т. 2, в унисон с разрешенията на което са и постановените след него решения по гр. д. № 60061/2016 г. на I г. о., т. д. № 598/2012 г. на II т. о., т. д. № 213/2012 г. на II т. о., т. д. № 811/2012 г. на II т. о. и гр. д. № 3066/2013 г. на IV г. о. на ВКС.

Върховен касационен съд, първо търговско отделение, съобразно правомощията си по чл. 293 ГПК, доводите и възраженията на страните, за да се произнесе съобрази следното:

Производството е образувано по иск на синдика на "ОСТ Трейдинг " ЕООД, с правно основание чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, за обявяване за относително недействителна спрямо кредиторите на несъстоятелността на ищцовото дружество, сделка по покупко-продажба на недвижими имоти, сключена от "ОСТ Трейдинг " ЕООД / понастоящем в несъстоятелност /, в качеството на продавач и " Видин Ойл" ЕООД, в качеството на купувач, продажната цена по която, в размер на 1 468 000 лева, е уговорена за плащане на "ОББ"АД, в 15-дневен срок от сключването на сделката, за погасяване кредити на продавача, обезпечени с ипотека върху продаваните имоти. Ищецът – синдикът на дружеството – продавач в несъстоятелност – не твърди, че договорената продажна цена е значително занижена спрямо действителната стойност на продаваното имущество, а се позовава на факта на неплащането ѝ, като дружеството – купувач също е с последващо открито производство по несъстоятелност. Няма спор, че останалите предпоставки на хипотезата на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ са налице – сделката е сключена на 10.11.2017 г., след началната дата на неплатежоспособността - 24.06.2017 г., както и в двугодишен срок преди подаване молбата по чл. 625 ТЗ – 08.12.2017 г. Спорно – от относимия фактически състав на иска по чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ - съдът е приел да е единствено дали " даденото значително надхвърля по стойност полученото", макар че под "дадено" ищецът – настоящ касатор развива единствено съображения, че с оглед целите на отменителните иски, а и буквално от използваното причастие "дадено" следва да се разбира реално полученото, а не уговореното. В хода на производството е установено, че вземането от продажната цена е цедирано на трето лице, за сума от 468 000 лева. Всеки от ответниците оспорва със сделката да са накърнени интересите на кредиторите на несъстоятелността, поради липса на доказателства, че има такива извън ипотекарния кредитор /с учредена върху продадените имоти ипотека в негова полза/ и предвид ипотеката в полза на последния. В допълнителната искова молба са развити съображения, че процесната сделка е част от предварително замислена схема за източване имуществото на дружеството, без намерение

за усвояване на продажната цена, за която и предвид имущественото състояние на "Видин Ойл" ЕООД, към момента на сключването ѝ, не е имало обективна възможност за изпълнение.

Първоинстанционният съд е отхвърлил исковете, по съображения, че ищецът не оспорва еквивалентността на престациите по атакуваната сделка, но под "дадено", по смисъла на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, законодателят не визиращ неизпълнение на уговореното, а съдържанието на уговореното, преценимо към момента на сключване на сделката, на базата на действителната пазарна стойност на насрещните престации. Липсата на плащане не рефлектира върху действителността на сделката.

Във въззивната си жалба ищецът обосновава неправилност поради постановяване на първоинстанционното решение в противоречие с материалния закон, продължавайки да развива съображения относно разбирането си за тълкуването на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ. Позовава се, обаче, на съществено процесуално нарушение на първоинстанционния съд, свързано с доклада, а именно – неуказана му доказателствена тежест за установяване нееквивалентност на насрещните престации. На основание чл. 266, ал. 3 ГПК е отправил доказателствено искане - за допускане на съдебно-икономическа експертиза, която да установи: "Какво е съотношението между договорената цена и пазарната стойност на продадените имоти? както и Каква е действителната стойност на вземането от продажна цена, предвид имущественото състояние и способността на "Видин ойл" ЕООД да посрещне задълженията си с наличното имущество?". Съдът е оставил без уважение доказателственото искане, поради неустановимост на предпоставките на чл. 266, ал. 3 ГПК – първоинстанционният съд е направил доклад, съответстващ на изявленията на страните и разпределил правилно, в съответствие с предмета на спора, доказателствената тежест между тях.

За да потвърди първоинстанционното решение, въззивният съд е преповторил съображенията за смисъла на "дадено" в нормата на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, като уговорено и преценимо към момента на сключване на сделката, относимо към действителността, а не към изпълнението по същата. Съдът акцентира на изричното изявление на ищеца в съдебно заседание от 22.10.2019 г. пред първоинстанционния съд, че не оспорва еквивалентността на престациите по сделката, а се основава на липса на реално плащане. Съдът е отрекъл относимостта на договора за цесия и цената по същия към преценката на фактическия състав по чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, атакуема на самостоятелно основание и в отделно производство. Съдът е посочил, че чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ не изисква просто несъответствие, а значително такова между съдържанието на насрещните престации и доколкото продажната цена по сделката надхвърля данъчната оценка на имотите, а и ищецът не оспорва еквивалентността на престациите, такова разминаване е неустановимо от съдържанието на договореното.

По правния въпрос:

В Тълкувателно решение № 1/2013 г. от 09.12.2013 г. по тълк. дело № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС – т. 2 е прието, че докладът по делото и указанията на съда, уредени в разпоредбата на чл. 146 ГПК, представляват проявление на основните правни принципи на служебно начало /чл. 7, ал. 1, изр. 2 ГПК/, състезателно начало /чл. 8 ГПК/, осигуряване на равенство на страните при упражняване на процесуалните им права /чл. 9 ГПК/, създаване на предпоставки за установяване на истината относно фактите, които са от значение за решаването на делото /чл. 10 ГПК/. Докладът е насочен да ориентира страните при упражняване на техните процесуални права. Регламентацията на длъжимите от съда процесуални действия по докладване на делото е императивна и пропускът на първоинстанционния съд да извърши доклад, респективно извършването на непълен или неточен доклад, се квалифицира като нарушение на съдопроизводствените правила. В случай, че във въззивната жалба или отговора страната се позове на допуснати от първоинстанционния съд нарушения на съдопроизводствените правила във връзка с

доклада, въззивният съд не извършва нов доклад по смисъла и съдържанието, уредено в чл. 146, ал. 1 ГПК, а дължи даване на указания до страните относно възможността да предприемат тези процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания. Отсъствието, непълнотата или неточността на доклада и дадените указания по смисъла на чл. 266, ал. 3 ГПК представляват извинителна причина за допускането на тези доказателства за първи път във въззивното производство.

По основателността на касационната жалба:

Първоинстанционният съд, в предварителния доклад по делото, действително е разпределил, но формално доказателствената тежест, възпроизвеждайки съдържанието на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, без да укаже вложения от законодателя смисъл на "дадено" в съдържанието на нормата, очевидно възприеман от ищеца превратно. Предвид последното, исковата молба на същия, към момента на изготвения доклад, се явява нередовна – не сочи обстоятелства, относими към фактическия състав на иска по чл. 647, ал. 1, т. 3 от ТЗ, хипотезиса на който обективно изисква сравнение на стойности на насрещни престации, а не неизпълнение на някоя от тях, на каквото обективно се позовава ищецът. Това несъответствие е съзрял и въвел с изрично възражение в първото редовно съдебно заседание и ответника "Ост Трейдинг" ЕООД / н. /. Вместо да укаже на ищеца, че не сочи обстоятелства, относими към иск, с формално соченото правно основание чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ и надлежен петитум на такъв иск, съдът е възприел изричното изявление на ищеца, че не оспорва равностойността на насрещните престации по сделката, като признание за факт, на каквото изрично се позовава и въззивният съд, придавайки му доказателствена стойност. Предвид това, в окончателния доклад по чл. 147 ГПК вече липсва дори формалното указване за ищеца – да установи нееквивалентност на насрещните престации по атакуваната сделка. Признанието, като доказателствено средство, е преценимо само по отношение на релевантен за предявеното право, респ. за иска факт. В конкретната хипотеза, въззивният съд не е съобразил, че признанието на еквивалентността и изобщо неоспорването ѝ с обстоятелства в исковата молба, лишава предявения иск от кореспондираща на петитума му обстоятелствена част, поради което и изготвеният от първоинстанционният съд доклад се явява неправилен. Съгласно чл. 146, ал. 1, т. 2 ГПК, правната квалификация на претендираните от ищеца права е част от съдържанието на доклада. Първоинстанционният съд е подвел страната в допустимостта на сезирането си с иск, основан на обстоятелства, относими към изпълнението на сделката, квалифициран по чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, като едва с решението си се е позовал на тяхната неотносимост към хипотезиса на нормата. Именно съдържанието на това процесуално нарушение, макар квалифицирано като непълнота на доклада, ищецът е въвел с изричен довод във въззивната жалба и обвързал с относимо към спора доказателствено искане – съдебно - икономическа експертиза за установяване действителната пазарна стойност на продаденото недвижимо имущество към момента на сключването на сделката. Настоящият състав намира, че аналогично на задълженията му при изготвянето от първоинстанционния съд на непълен или неточен доклад по делото, при изготвен неправилен такъв - поради неправилното възприемане на предявения иск като редовен, въззивният съд дължи да процедира в съответствие с приетото в т. 2 на ТР № 1/2013 г. по тълк. дело № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС, без необходимост да оставя без движение исковата молба, след като, установявайки нередовността на иска си, съобразно постановеното в първоинстанционното решение, ищецът е посочил допуснатото от първоинстанционния съд процесуално нарушение / неотстраняване на нередовността, с изрично указание за същата до ищеца /, позовал се е на релевантно за редовността на иска си обстоятелство, с което по същество и занапред е отстранил нередовността и съответно е направил кореспондиращо на уточнението на обстоятелствената част на иска

доказателствено искане - допускане на съдебно-икономическа експертиза. Би било напълно излишно формалното оставяне на исковата молба без движение от въззивния съд, след като с въззивната жалба по същество е постъпило необходимото уточнение. Затова и касационното обжалване е допуснато по конкретния въпрос, не и в съответствие със задължителните указания на ТР № 1/2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС вр. с т. 5 пр. последно на ТР № 1/2013 г. по тълк. дело № 1/2013 г. на ОСГК на ВКС. Вярно е, че както във въззивната жалба, така и в касационното производство ищецът продължава да поддържа, но в алтернативност с твърдението за нееквивалентност на насрещните престации, тезата за съобразяване стойността на действително полученото от купувача – "Видин ойл" ЕООД / н. /, а не договореното по сделката, от което въззивният съд е следвало да се абстрахира, така както би постъпил при искова молба, навеждаща в една част кореспондиращи, а в друга част – некореспондиращи на петитума на иска обстоятелства.

Относно недопустимостта на иск, с правна квалификация чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, според алтернативната теза на ищеца, за съобразимост на реално полученото от несъстоятелния длъжник, като страна по сделката, настоящият състав намира за нужно да сподели следното: Тезата е в пълно противоречие с хипотезиса на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, който изисква съпоставяне на насрещни стойности, респ. стойността на "даденото" от продавача и "полученото" от купувача в настоящата хипотеза. В противоречие с буквалното съдържание на нормата, ищецът отнася причастието "дадено" към престацията на купувача и счита за релевантна преценката единствено на нейното наличие / реално изпълнение /, въпреки че "даденото" следва да се отнесе към характерната за сделката / съществена / престация на продавача, срещу която се получава и да се прецени еквивалентността на двете, а не съответствието между "дължимо" и "дадено" от едната страна по сделката. Тезата на ищеца е и напълно нелогична, приравнявайки последиците от неизпълнението или от симулативността на една сделка / атакуеми с други искове – за разваляне на договора за покупко-продажба на недвижим имот, респ. за прогласяване на нищожността му и оттук отпадане обвързаността на самите страни със сделката / с последиците на относителната ѝ недействителност, противопоставима единствено на кредиторите на несъстоятелния продавач. Според логиката на касатора, с откриване производството по несъстоятелност на продавача по сделката всички неизпълнени от купувач сделки, попадащи в подозрителния период, биха били относително недействителни спрямо кредиторите. ТЗ – част IV, обаче, не разграничава отговорността за неизпълнение на сделка, спрямо това дали попада или не в подозрителния период, предоставяйки на синдика правото да прекрати всеки неизпълнен / изцяло или частично / договор, по който страна е несъстоятелният длъжник. Следователно, един и същ факт - неизпълнение на договореното - според ищеца предполага възможност както за разваляне, така и за обявяване на относителна недействителност на сделка, извършена в подозрителния период, което е правно абсурдно. Само алтернативни възможности, почиващи на различни, а не еднакви факти, могат да обосноват атакуване на сделката като относително недействителна или упражняването на възникнало потестативно право за развалянето ѝ. Цедирането на вземането от "Видин ойл" ЕООД / в несъстоятелност / от цената по сключената сделка, от несъстоятелното дружество "Ост Трейдинг" ЕООД / н. / в полза на трето лице, единствено е предполагало атакуването на самата цесия, евентуално и по реда на чл. 647 ТЗ, успехът на който иск, вкл. с оглед субективните предели на решението, съгласно чл. 649, ал. 5 ТЗ, би осигурил нужната легитимация на несъстоятелния длъжник да предяви иск за разваляне на сключения договор за покупко-продажба – предмет на настоящото производство, поради неизпълнение на уговореното. Конкретното развитие на предявения от ищеца иск за разваляне на договора в отделно производство, по твърдение на същия - прекратено, поради липса на правен интерес, не е доказателство за неговата принципна недопустимост срещу несъстоятелен длъжник. С

правните способности за атакуване на цесията и разваляне на договора за покупко-продажба по същество се осигурява защита и в случаите, в които формално е налице еквивалентност на престациите. Възможни са и други способности за обезщетяване търпими от дружеството вреди от така сключената сделка с неплатежоспособен контрагент / напр. отговорност на управителя по чл. 145 ТЗ /. Поради това са несподелими изложените от касатора доводи по "телеологично тълкуване" на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, както и напълно неотнормо позоваването на норми от чужди законодателства. Несъстоятелно е и предложеното "историческо тълкуване", с оглед чл. 676, ал. 2 на Търговския закон от 1897 г., според който са отменяеми "всички сделки и договори, които товарят със задължения и двете страни и в които дадените ценности и взетите задължения от страна на несъстоятелния надминават значително стойността на това, което му е дадено или обещано". Посоченото в курсив единствено изключва значимостта на факта дали дължимата на несъстоятелния търговец престация е изпълнена или не, за да би била атакуема сделката. Специфичната хипотеза - на неизпълнение на договореното спрямо несъстоятелно дружество от също така несъстоятелен длъжник, не е предпоставка да се придаде на законовата разпоредба смисъл, какъвто не е вложен от законодателя. Поради това, изложените от въззивния съд съображения по тълкуването на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ са напълно правилни и споделени от настоящата инстанция, както и в непротиворечивата практика на ВКС до момента. Напълно различна е хипотезата в решение № 67/15.04.2011 г. по т. д. № 746/2010 г. на II т. о. на ВКС, в което е отчетено, че договорената продажна цена е уговорена за заплащане чрез полици без материална стойност - негодно платежно средство с конкретната си индивидуализация, т. е. плащане има или е фактически възможно по уговорения начин, но практически без стойност, кореспондираща на договорената.

С оглед преждеизложеното, доказателственото искане на касатора - въззивник – за допускане на съдебно-техническа експертиза за установяване действителната пазарна стойност на продадения имот към датата на сключването на сделката – се явява допустимо и е следвало да бъде уважено. В останалата си част, по въпроса - "Каква е действителната стойност на вземането от продажна цена, предвид имущественото състояние и способността на "Видин ойл" ЕООД да посрещне задълженията си с наличното имущество?", с който обективен факт страната свързва и уговореното отсрочване на плащането на продажната цена с 14 дена - искането е неотнормо към предмета на спора, с оглед преждеизложеното. Несъстоятелен е довода на касатора, че следва да намери приложение разрешението, дадено в решение № 117/23.03.2020 г. по т. д. № 3192/2018 г. на I т. о. на ВКС. То се основава на принципа на дисконтирането, като позволяващ установяването на "справедлива стойност" на разсрочено парично вземане, към момента на уговорения падеж на същото. Както се сочи в самото решение: "Стойността на парите във времето се променя под влиянието на различни фактори: събития с характеристика на непреодолима сила, инфлация, различни рискове и несигурности, свързани с пазара / национален и световен /, промяна в данъчното законодателство и пр.. В основата на концепцията за стойността на парите във времето стои тезата, че два парични потока могат да се сравняват единствено ако възникват в един и същ момент във времето... При потоци, възникващи в различни времеви периоди се налага да се извърши корекция, която да ги направи сравними. Приложим за тази цел е метода на дисконтираните парични потоци. Чрез подходяща норма на дисконтиране се определя сегашната стойност на очакваните в бъдеще парични потоци... С дисконтирането се определя онази сегашна стойност на в бъдеще дължима сума, която съответно олихвена, съобразно обичайния за съответния търговец начин и условия на инвестиране, би формирала очакваната бъдеща стойност". Видно е, че към прилагането на метода няма отношение неплатежоспособността на задълженото лице, освен в аспект на " риска за събиране на вземането", съобразен като значим за преценка фактор при определянето на дисконтираната стойност, но в напълно различен смисъл – риск от събиране в бъдещ

спрямо сключването на сделката момент – на падежа, с оглед неизвестност на обстоятелствата към същия, поради което и за справедливата стойност на вземането е от значение неговата обезпеченост или договарянето на лихви. В настоящият случай се твърди знание за неплатежоспособност на купувача към момента на сключването на сделката, а и не се сочат обективни фактори, влияещи върху стойността на парите в рамките на незначителния период от сключването до падежа на вземането от продажна цена - само 14 дни. Както се сочи в преждепосоченото решение: "Разпоредбата на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ е основана на логиката, че доколкото със сключената сделка или действие търговецът се лишава от присъщ на разпореждането, справедлив приход, то със същите той обективно намалява ликвидността си и уврежда кредиторите си... разсрочването на парична престация е своеобразно финансиране за длъжника, а когато не е договорена кумулативно лихва е на практика безвъзмездно финансиране /заем/, по начало попадащо в хипотезите на отменителните искове /чл. 647, ал. 1, т. 2 ТЗ/.... Само такъв подход / на дисконтирането / осигурява съизмеряване на насрещни престации съобразно пазарните условия към един и същ момент. " Видно е, че се има предвид " лишаване от справедлив приход " на търговеца за периода на разсрочването, а не изобщо – поради невъзможност на длъжника да плати, както и че се съобразяват пазарните условия, т. е. стоящи извън личността на длъжника фактори от естество да повлияят върху стойността на паричните потоци, като ги обезценят.

От значение, обаче, е съображението на касатора, посочено и в исковата молба, че с процесната сделка несъстоятелното дружество се е разпоредило на практика с цялата си база, осигуряваща търговската му дейност, т. е. от обекти – предназначени за административна / офиси / и за търговска дейност, функционирали в съвкупност. Макар да е напълно несъстоятелен / писмена защита в касационна инстанция / довода същите да бъдат оценени като " търговско предприятие " / чл. 15, ал. 1 ТЗ /, какъвто не е предмета на атакуваната сделка, основателно е изследването на справедлива пазарна цена на съвкупността от сгради, като обект на пазарен интерес, кореспондиращ на интереса на разпоредилия се търговец от запазването на същите в неговия патримониум, именно с оглед съвместното им използване – за администриране и същинска търговска дейност, от който изхожда и защитата на кредиторите на несъстоятелността му, уредена в чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ.

С оглед гореизложеното, на основание чл. 293, ал. 3 вр. с ал. 2 ГПК, делото следва да се върне на въззивна инстанция за ново разглеждане, с допускане на исканата експертиза за установяване действителна пазарна цена на имотите - обект на атакуваната покупко-продажба, вкл. в качеството им на съвкупност от обекти, с възможност за съвместно ползване, съгласно посоченото в предходния параграф.

33. При настъпили имуществени вреди от застрахователно събитие, за което се дължи обезщетение по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите при действието на КЗ отм., моментът на изискуемостта им е от датата на деликта. В случай, че се касае за изменение в състоянието на увредения или за изменение в стойността на престацията, което налага нови имуществени разходи и тази бъдеща прогноза не е била съобразена при първоначалното определяне на обезщетението за имуществени вреди, сме изправени пред хипотеза на ексцес, като за новите имуществени вреди пострадалият може да иска съответстващо само на тях обезщетение от момента на проявление на изменението.

Чл. 51, ал. 1 ЗЗД

Чл. 110 ЗЗД

Чл. 226, ал. 1 КЗ

Решение № 60140 от 9.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 875/2020 г., I т. о., докладчик съдията Кристияна Генковска

Касационното обжалване е било допуснато по следните правни въпроси: 1/При присъждането на обезщетение за претърпени имуществени вреди по чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.) и на законна лихва за забава на плащането, кой е моментът, който съдът трябва да определи като начален за възникнало увреждане на пострадалия при ПТП – моментът на плащането на сумите или моментът на телесното увреждане, явяващо се последица от същото ПТП, наложило изразходване на паричните средства от увреденото лице?; 2/Какъв е приложимият давностен срок по отношение на претенцията за лихва за забава върху присъдено обезщетение за вреди при предявен иск срещу застрахователя по застраховка "Гражданска отговорност" на делинквента и въведено от застрахователя възражение за погасяване на акцесорната претенция по давност?

Като взе предвид становищата на страните и по реда на чл. 290, ал. 2 ГПК извърши проверка по заявените основания за касиране на въззивния акт, ВКС-Търговска колегия, състав на I т. о. приема следното:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че е било доказано по делото, че тежкото състояние на ищеца, предизвикано от получените при ПТП през 2007 г. черепно-мозъчни травми, обуславя необходимостта от постоянна грижа от друго лице, т. е. налице са имуществените вреди, които ищецът е търпял и продължава да търпи във връзка с наложителната чужда помощ. Въззивният съд не е споделил изводите на първоинстанционния, че искът е погасен по давност. Според САС вредите не са настъпили само към датата на ПТП, а се търпят ежедневно, поради което и правото да се претендира тяхното обезщетяване възниква ежедневно. С исковата молба обезщетението за тези вреди се претендира за минало време от 07.09.2012 г. до датата на исковата молба 07.09.2017 г. и след това – по 1 500 лева месечно. Въззивна инстанция е преценила, че исковата претенция е съобразена с разпоредбата на чл. 110 ЗЗД и за периода от 07.09.2012 г. до 07.09.2017 г. същата не е погасена по давност. С оглед заключението на вещото лице счетоводител, за отделните години и периоди САС е определил размер на месечното обезщетение, като е приложил редукция с приетото съпричиняване – 1/3. Върху тези суми е начислил и законна лихва за периода 07.09.2012 г. – 07.09.2017 г. и в бъдеще, което вземане също според решаващият състав не е било погасено по давност.

По правния въпрос настоящият състав на ВКС намира следното:

Според т. 2 от ППВС № 2/1981 г., което представлява задължителна за съдилищата практика по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, когато вследствие на неправомерно увреждане е намалена за определен срок или окончателно трудоспособността на пострадалия или пък той въобще е лишен от възможността да полага труд и да получава възнаграждение срещу труда си, обезщетението за имуществени вреди обхваща разликата между получаваното преди увреждането възнаграждение и заплащаното парично обезщетение за времето, прекарано поради болест (чл. 150 КТ), или отпуснатата пенсия, когато се касае за призната инвалидност (чл. 13 и сл. ЗП). Изискуемостта на вземанията за имуществени вреди в посочените случаи настъпва от датата на неправомерното увреждане, съответно от откриване на причинителя на увреждането. Законът не разграничава изискуемостта на вземанията за неимуществени вреди от тези за имуществени вреди и не определя различни начални моменти за давностните срокове според характера на вредите. Освен това със самото действие или бездействие, с което е причинено увреждането, то е вече налице, защото лишаването от трудоспособност или нейното намаляване вече настъпва и бъдещите вреди са вече известни. От този ден за пострадалия е настъпила загубата или ограничението на неговата трудоспособност. Когато отрицателните отражения върху трудоспособността се проявят по-късно, прилага се разрешението, дадено в т. 1 от ППВС № 2/81 г. В случаи, при които след известно намаление на

трудоспособността настъпи ново нейно ограничение, прилага се разрешението, дадено в постановление № 4/75 г., Пленум на ВС, т. 10. Според последното от принципа за пълно обезщетяване за понесените при непозволено увреждане вреди (чл. 51, ал. 1 ЗЗД) следва, че ако здравословното състояние на пострадалия бъде влошено в сравнение със състоянието, при което е присъдено обезщетението, нему се дължи ново обезщетение за самото влошаване, но само ако то се намира в причинна връзка с увреждането, а не се дължи на други фактори и причини. Обезщетението за неимуществени вреди се определя по справедливост за болките и страданията само от влошаването, без да се дублира с вече присъденото за първоначалното страдание, а обезщетението за имуществени вреди се присъжда в случай, че влошаването би дало отражение на присъденото с първоначалното решение обезщетение за тях, т. е. когато влошаването на здравето е довело до преминаване в по-висока група инвалидност. Ако въпреки влошаването не са настъпили нови имуществени вреди, пострадалият не може да иска ново обезщетение за тях. Ново обезщетение не се дължи също така, когато при присъждането на първоначалното обезщетение влошаването на здравословното състояние е било предвидено и съобразено от съда. Вземането за обезщетението за влошаване на здравословното състояние е изискуемо от момента на влошаването. Това следва от разпоредбата на чл. 114 ЗЗД. От този момент се дължат и лихвите върху новото обезщетение - чл. 84, ал. 3 ЗЗД.

В съответствие с горното в т. 4 от ТР № 4/2015 г. на ОСТК на ВКС е прието, че за да е налице неоправдано кредиторско бездействие, което законодателят не толерира, отнемайки възможността за принудително осъществяване на оспореното субективно право, последното трябва да е възникнало и да може да бъде упражнено, съответно – защитено, а пострадалият от деликт към момента на извършване на увреждането все още няма възникнало право на обезщетение за експес, което да е погасимо по давност. Видно от съдържанието на чл. 51, ал. 3 ЗЗД правото на обезщетение при експес се проявява значително по-късно и макар да е свързано с вземанията по чл. 51, ал. 1 ЗЗД и чл. 52 ЗЗД е ново самостоятелно право. За него погасителната давност започва да тече не от момента на непозволеното увреждане, а от деня на проявление на новите вреди в пълния им обем, т. е. от деня на влошаване здравето на увредения спрямо първоначалната му увреда.

Предвид така цитираната задължителна съдебна практика на ВС и ВКС и в постановеното по реда на чл. 290 ГПК решение № 11/03.05.2018 г. по т. д. № 643/2017 г. на ВКС, I т. о. е посочено, че при деликтната отговорност увреденият става кредитор, а делинквентът – длъжник, веднага след проявление на деликта и длъжимо се явява поправянето на всички преки и непосредствени вреди, в това число и непредвидимите, независимо от формата на вината. Поради което е отхвърлен доводът, че трябва първо да се установи намаляване на актива на имуществото на увредения и едва от момента на извършване на съответния разход за лечение възниква съответното вземане за обезвреда на конкретната вреда, а не от деликта.

С оглед на гореизложеното, съставът на ВКС дава следния отговор на поставения първи правен въпрос: При настъпили имуществени вреди от застрахователно събитие, за което се дължи обезщетение по застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите при действието на КЗ (отм.); , моментът на изискуемостта им е от датата на деликта. В случай, че се касае за изменение в състоянието на увредения или за изменение в стойността на престацията, което налага нови имуществени разходи и тази бъдеща прогноза не е била съобразена при първоначалното определяне на обезщетението за имуществени вреди, сме изправени пред хипотеза на експес, като за новите имуществени вреди пострадалият може да иска съответстващо само на тях обезщетение от момента на проявление на изменението.

По втория правен въпрос относно давностния срок за претенцията за лихва за забава върху присъдено обезщетение за вреди при предявен иск срещу застрахователя по застраховка "Гражданска отговорност" на делинквента е налице съдебна практика на ВКС,

обективизирана в постановени по реда на чл. 290 ГПК: Решение № 72/30.04.2009 г. по т. д. № 475/2008 г. на ВКС, I т. о., Решение № 96/18.07.2011 г. по т. д. № 610/2010 г. на ВКС, I т. о., Решение № 95/26.06.2014 г. по т. д. № 3060/2013 г. на ВКС, I т. о., Решение № 73/30.05.2019 г. по т. д. № 1608/2018 г. на ВКС, II т. о. В същите е застъпено становище, че както дължимото паричното задължение за обезщетяване на настъпилите от застрахователното събитие вреди, така и обезщетението за неговото неизпълнение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД имат обезщетителен характер, но законът регламентира различен срок за погасяването им. Приложимият съобразно датата на настъпване на произшествието закон – отменените разпоредби на глава 27 на ТЗ, /а така и Кодексът за застраховането (отм.) /съдържат специална регламентация на давностните срокове /чл. 392-отм. ТЗ, респ. чл. 197 - отм. КЗ/, в които се погасяват правата по застраховката "гражданска отговорност", но не въвеждат специални срокове, с изтичането на които се погасява вземането за лихви при забава в плащането на застрахователното обезщетение. Поради функционалната обусловеност на прякото право на третото увредено лице към застрахователя от правото на деликтно обезщетение и еднаквият им обем, задължението по застраховката "гражданска отговорност" и застрахователното покритие по нея, включват и обезщетяването на вредите от забавеното изпълнение на задължението за застрахователно плащане /лихвите за забава/, които би дължал застрахованият делинквент, при начален момент и срок на погасителна давност, приложими за вземането по деликтното правоотношение. Това обуславя приложението на общите правила на ЗЗД относно срока за погасяване на обезщетението за забава - в случая разпоредбата на чл. 111, б. "в", предл. второ ЗЗД. Константната практика на ВКС е, че вземането за лихви при упражнено право на трети лица срещу застрахователя на гражданската отговорност на делинквента се погасява с кратката тригодишна давност по чл. 111, б. "в" ЗЗД, считано от деня на настъпилото увреждане, от когато е изискуемо вземането за обезщетение от непозволено увреждане.

Така посоченият отговор на втория правен въпрос се споделя от настоящия състав на ВКС.

По същество на касационната жалба:

Съобразно отговора на първия правен въпрос основателно се явява оплакването на касатора за допуснато от въззивния съд нарушение на материалния закон относно извода на САС, че вземането за обезщетение за имуществени вреди, считано от 07.09.2012 г. до настъпване на законна причина, обуславяща изменение на обезщетението или прекратяване на плащането /включително изчерпване на застрахователния лимит/ не е погасено по давност.

Видно от исковата молба въведеното от ищеца твърдение е, че на 16.05.2007 г. е претърпял ПТП в резултат, на което е получил подробно описаните телесни увреждания, които са необратими и за които е получил с влязло в сила решение обезщетение в размер на 300 000 лв. Изрично е посочил, че именно тези увреждания са наложили от първия ден на получаването им до момента на подаване на исковата молба по гр. д. № 11422/2017 г. на СГС – 07.09.2017 г., ползването на чужда помощ и придружител, за които имуществени вреди претендира обезщетение както за минало време – 07.09.2012 г. - 07.09.2017 г., така и за в бъдеще от момента на подаване на исковата молба 07.09.2017 г. до настъпване на законна причина, обуславяща изменение на обезщетението или прекратяване на плащането /включително изчерпване на застрахователния лимит/. Следователно не се твърди ексцес, който да обосновава извод за претърпени нови, различни вреди от тези към момента на деликта. Имуществените вреди, които се очертават в исковата молба, са първоначални, т. е. свързани със състоянието на пострадалия такова, каквото е било то към момента на ПТП, поради което и обезщетението за тях става изискуемо от момента на деликта, а не от момента на извършване на имуществения разход. Касае се до вземане, което е предвидимо като размер към този начален момент и е било допустимо да бъде

предявено и за бъдещ период, доколкото разходът с оглед състоянието на пострадалия е необходим и се извършва продължително време всеки месец.

Горното обосновава цялостен извод за погасяване по давност на осн. чл. 114, ал. 1 вр. чл. 84, ал. 3 ЗЗД вр. чл. 197 КЗ (отм.); вземането за имуществени вреди, претендирани с оглед състоянието на ищеца към датата на ПТП - 16.09.2007 г., които не са били предявени в петгодишния срок от датата на деликта. Поради което предявените искове по чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.); следва да се отхвърлят. Неоснователна се явява и претенцията за заплащане на обезщетение за забава по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, поради погасяването по давност на главното задължение.

Нови различни имуществени вреди в резултат на изменение в психическото и физическо състояние на ищеца, както и поради изменение в размера на необходимите имуществени разходи /обстоятелства, които не се твърдят в настоящето производство/ могат да бъдат предявени в отделен процес като давността за тези вземания също е петгодишна, считано от настъпване на изменението, който времеви факт следва да се въведе като обстоятелство в исковата молба.

Предвид изложеното обжалваното въззивно решение следва да се отмени, а вместо него да се постанови друго за отхвърляне на предявените искове по чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.); и чл. 86, ал. 1 ЗЗД.